

17/11/2561
15-กค.41

คำนำ

หนังสือเสริมประสบการณ์ ประกอบการเรียนการสอน เรื่อง "ความรู้เรื่องเมืองอุบลราชธานี" จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส.071 "ท้องถิ่นของเรา" ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพื่อให้ครูอาจารย์ได้ใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ที่เปิดสอนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน และใช้ประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับประถมศึกษาด้วย รวมถึงประชาชนและผู้สนใจทั่วไป

หนังสือเล่มนี้ ได้จัดพิมพ์ครั้งแรกเป็นเอกสารอัดสำเนา จำนวน 250 เล่ม มอบให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัด และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานอื่น ปรากฏว่าได้รับการตอบรับตลอดข้อดีขอให้ปรับปรุงแก้ไข จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมในส่วนที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ และมีความจำเป็นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยความสะดวกการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี นายประสงค์ มากนวล ที่มีเมตตาอนุเคราะห์ให้อนุมัติงบประมาณส่วนหนึ่งให้จัดพิมพ์ จึงหวังว่าหนังสือเรื่อง ความรู้เรื่องเมืองอุบลราชธานี เล่มนี้ จักเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการสืบไป

ปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์

สารบัญ

ตอนที่ 1

หน้า

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี

- ข้อมูลพื้นฐาน	1
- พื้นที่และประชากร	1
- เขตการปกครอง	1
- การศึกษาระดับอุดมศึกษา	1
- โรงพยาบาล	2
- การศึกษาระดับวิทยาลัย	2
- พิกัดที่ตั้ง	3
- ระยะทาง	3
- จังหวัดอำนาจเจริญ	6
- โรงแรมในอุบลราชธานี	6
- ภัตตาคารร้านอาหาร	8
- เส้นทางคมนาคม	9
- เลขหมายโทรศัพท์ที่ควรทราบ	12
- ทำเนียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	17
- คำขวัญจังหวัดอุบลราชธานี	20
- เพลงที่เกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี	21

ตอนที่ 2

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี

24

เครื่องหมายประจำจังหวัดอุบลราชธานี

26

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว

27

(ในบริเวณเมืองอุบลราชธานี)

- วัดทุ่งศรีเมือง	27
- วัดสุปัฏนารามวรวิหาร	30
- วัดแจ้ง	30
- วัดมหาวนาราม	30
- วัดศรีอุบลรัตนาราม	32
- วัดพระธาตุหนองบัว	32
- วัดบ้านนาเมือง	34

	หน้า
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี	35
- หาดวัดใต้	36
- หาดคูเดื่อ	36
- ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	37
- ท่งศรีเมือง	37
- อนุสาวรีย์แห่งความดี	38

ตอนที่ 3

ตำนานเมืองอุบลราชธานี	39
- เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน	39
- คำสอนของพระดา	40
- บ้านแตกสาแหรกขาด	41
- ได้พระบรมโพธิสมภาร	41
- ได้พระแก้วมรกต	42
- เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนแรก	42
- สู้ห้วยแจะระแม	42
-ปราบกบฏอ้ายเชียงแก้ว	43
- สู้ดงอูผึ้ง	43
- ทำเนียบเจ้าเมืองอุบลราชธานี	45

ตอนที่ 4

กำเนิดเมืองต่างๆ	47
- มูลเหตุการตั้งเมือง	47
- เมืองยโสธร	48
- เมืองเขมราฐ	49
- เมืองโขงเจียม	49
- เมืองเสนางคนิคม	50
- เมืองเดชอุดม	50
- เมืองคำเขื่อนแก้ว	50
- เมืองบัว	50
- เมืองอำนาจเจริญ	51
- เมืองพิบูลมังสาหาร	51
- เมืองตระการพิชผล	51
- เมืองขามเฒ่า	52

หน้า

- เมืองพนานิคม	52
- เมืองวารินชำราบ	52
- เมืองโดมประดิษฐ์	53
- เมืองเกษมสีมา	53

ตอนที่ 5

การปกครอง	54
- การปกครองสมัยโบราณ	54
- การปกครองสมัยปัจจุบัน	56
- รายชื่ออำเภอ กิ่งอำเภอปัจจุบัน	56

ตอนที่ 6

ขนบธรรมเนียมประเพณี	57
- ยี่ตลีสอง ครองสิบสี่	60
- ประเพณีการบายศรีสู่ขวัญ	73
- ประเพณีบุญบั้งไฟ	80
- ประเพณีการตั้งชื่อ	88
- ประเพณีการทำนายฝัน	92
- ประเพณีสงกรานต์	104

ตอนที่ 7

ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน	105
- ศิลปะการปั้นเชิง	105
- ศิลปะการล่ำ	105
- กำเนิดและความหมายของหมอลำ	105
- ประเภทของหมอลำ	107
- จุดประสงค์ของการล่ำ	108
- หมอลำเอกของอุบลราชธานี	108
- หมอลำสอยหรือการสอย	108
- สรุปเรื่องหมอลำ	109
- ลำกลอน	109
- ลำหมู่	110

	หน้า
- ลำเวียง	110
- ลำเรือต่อกลอน	110
- ลำเพลิน	110
- ลำเต้ย	110
- แคน พิณ	111
- ประวัติของแคน	111
- วงดนตรี	112
- หัตถกรรมการทำผ้า	112
- ศิลปะการแต่งกาย	113
- ศิลปะการสร้างบ้าน	113

ตอนที่ 8

บุคคลสำคัญ

	115
- พระตา พระวอ พระปทุมราชวงศา	115
- พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรพลธิติประสงค์	115
- พระครูวิโรจน์รัตโนบล	116
- หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล	117
- หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต	120
- หลวงปู่ผาง จิตตคฺคฺโต	121
- หลวงปู่ขาว อนาลโย	122
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทโท จันทร์)	122
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)	122
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ธัมมธโร พิมพ์)	124
- สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (สนั่น จันทปัทมโชโต)	124
- พระโพธิญาณเถระ (หลวงปู่ชา สุภัทโท)	125
- หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา	128

ตอนที่ 9

การดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดอุบลราชธานี

131

หอนาฬิกาอุบลราชธานี

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานีที่นำมาเสนอในที่นี้ บางอย่างอาจคลาดเคลื่อนไปบ้าง เนื่องจากมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น จำนวนประชากร รายชื่ออำเภอ กิ่งอำเภอ และข้อมูล ที่เกี่ยวกับด้านการศึกษา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่นำมาเสนอไว้ในที่นี้ ถือว่าเป็นแนวทางในการที่จะศึกษาค้นคว้า ในรายละเอียดต่อไป

ข้อมูลพื้นฐาน

1. พื้นที่ 16,112.650 ตารางกิโลเมตร (ยังไม่แยกจังหวัดอำนาจเจริญ)
2. พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 68 เมตร
3. ประชากร 1,810,657 คน

ชาย	903,198 คน
หญิง	907,459 คน

(ข้อมูล 1 มิถุนายน 2541 ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี)

4. เขตการปกครอง แบ่งออกเป็นอำเภอ กิ่งอำเภอ

อำเภอ	20 แห่ง
กิ่งอำเภอ	5 แห่ง
5. สำนักงานเทศบาล 3 แห่ง
6. สุขาภิบาล 20 แห่ง
7. ตำบล 216 ตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบล 210 แห่ง (นิติบุคคล 6)
9. หมู่บ้าน 2,399 หมู่บ้าน
10. วัดพุทธศาสนา 1,325 วัด
11. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1,089 โรง
12. โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 62 โรง
13. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเทศบาล 7 แห่ง
14. โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 73 แห่ง
15. การศึกษาระดับอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	1 แห่ง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	1 แห่ง

สถาบันราชภัฏ	1 แห่ง
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	1 แห่ง
16. การศึกษาระดับวิทยาลัย	7 แห่ง
วิทยาลัยเทคนิค	1 แห่ง
วิทยาลัยอาชีวศึกษา	1 แห่ง
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี	1 แห่ง
วิทยาลัยพยาบาลสมเด็จพระราชชนนี	1 แห่ง
วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร	1 แห่ง
วิทยาลัยสารพัดช่าง	1 แห่ง
วิทยาลัยเทคโนโลยีราชธานี	1 แห่ง
(วิทยาลัยเอกชน สอนถึงระดับปริญญาโท)	
สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน	1 แห่ง
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1 แห่ง
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี	1 แห่ง
ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา	1 แห่ง
17. โรงพยาบาล	
โรงพยาบาลของรัฐ 23 แห่ง	
โรงพยาบาลสมเด็จพระราชชนนี	1 แห่ง
โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์	1 แห่ง
โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์	1 แห่ง
โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช	1 แห่ง
โรงพยาบาลชุมชน	19 แห่ง
โรงพยาบาลของเอกชน	5 แห่ง
โรงพยาบาลร่มเกล้า	
โรงพยาบาลเซ็นทรัล เมโมเรียล	
โรงพยาบาลอุบลรักษ์ ธนบุรี	
โรงพยาบาลราชเวช	
โรงพยาบาลพญาไท อุบลราชธานี	
และหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข อีก 3 แห่ง คือ	
ศูนย์ควบคุมโรคเฝ้าระวังแห่งชาติ	1 แห่ง
ศูนย์อนามัยและสิ่งแวดล้อมเขต 7	1 แห่ง
ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์	1 แห่ง
18. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุบลราชธานี	1 แห่ง
19. หอจดหมายเหตุแห่งชาติอุบลราชธานี	1 แห่ง
20. ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขต 3	1 แห่ง

21. ตลาดสด 6 แห่ง

ตลาดใหญ่

ตลาดน้อย

ตลาดนาควาย

ตลาดทยาประศาสน์

ตลาดดอนกลาง

ตลาดวารินชำราบ

22. พิกัดที่ตั้งเมืองอุบลราชธานี เส้นรุ้งที่ 15 องศา 13 ลิปดา 36.5 พิลิปดาเหนือ
เส้นแวงที่ 104 องศา 51 ลิปดา 42 พิลิปดา

23. ระยะทางจากอุบลราชธานี-กรุงเทพฯ

โดยทางรถยนต์	647 กิโลเมตร

โดยทางรถไฟ	575 กิโลเมตร

โดยทางอากาศ	482 กิโลเมตร หรือ 300 ไมล์

24. สนามบิน 2 แห่ง

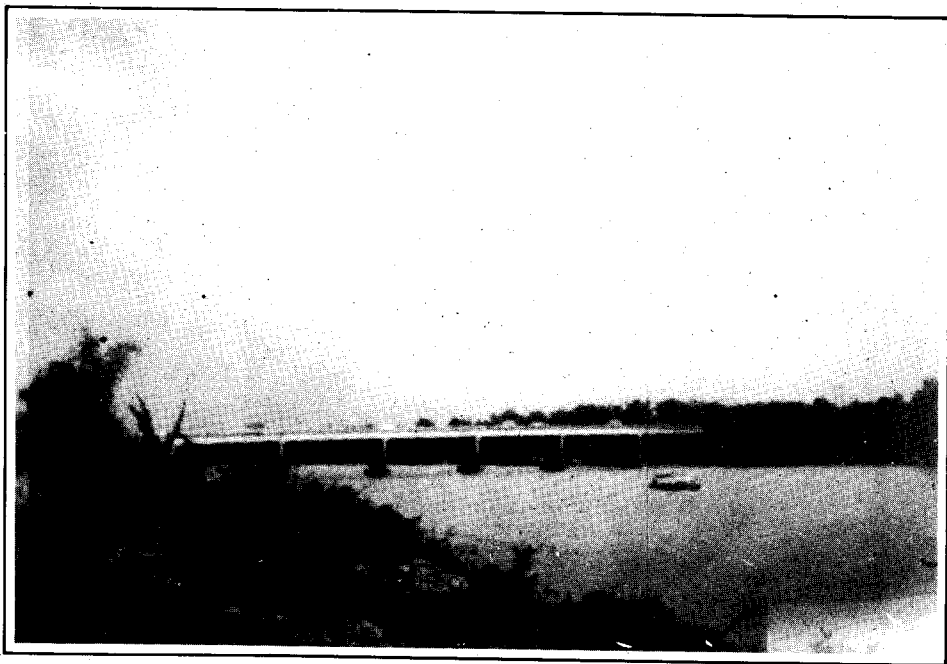
สนามบินผู้่งบิน 211 กองบิน 21

สนามบินนานาชาติอุบลราชธานี

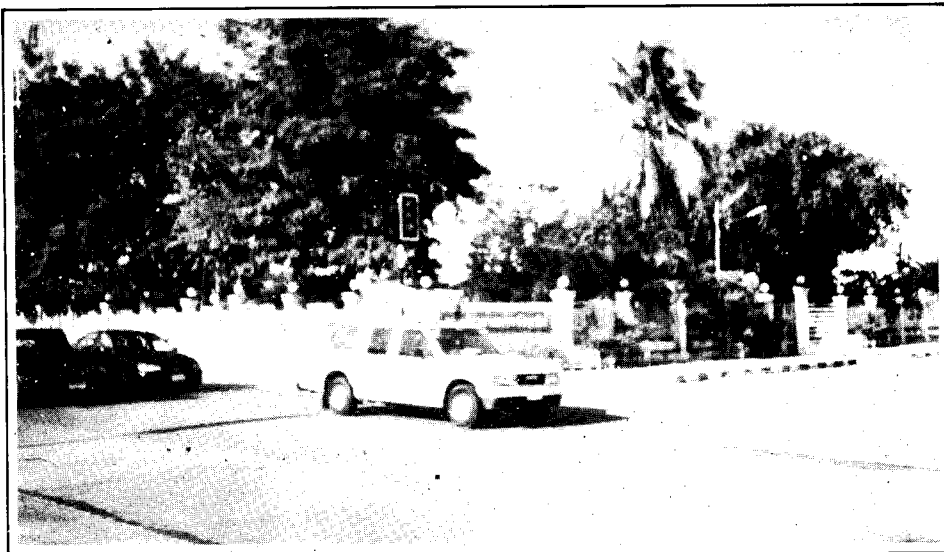

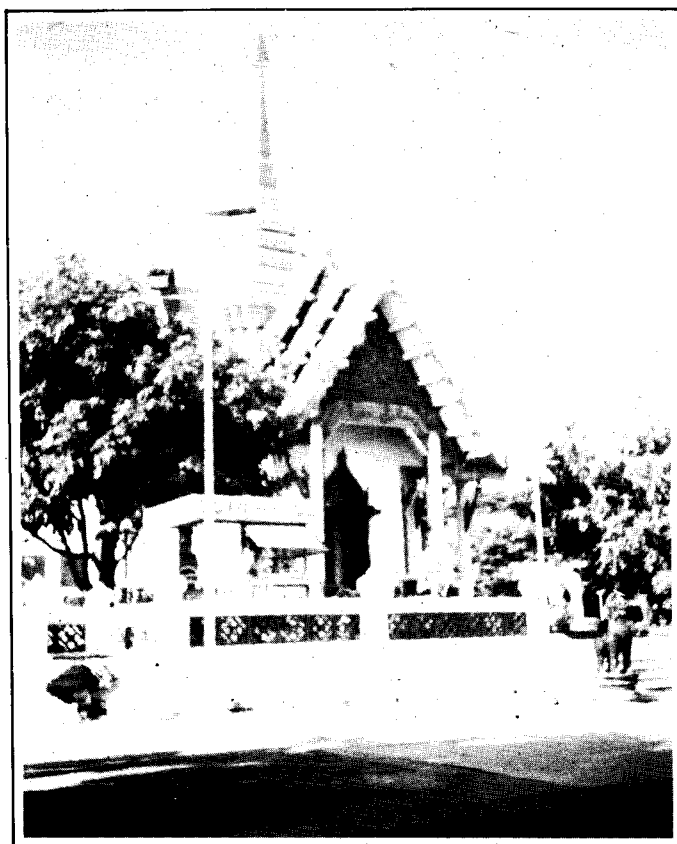
ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี

สะพานเสรีประชาธิปไตย อุบลราชธานี

จวนผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

ศาลเจ้าพ่อ
หลักเมือง
อุบลราชธานี

จังหวัดอำนาจเจริญ

เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดที่ 75 ของประเทศ แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอำนาจเจริญมีพื้นที่ ประชากร และเขตการปกครอง ดังนี้
(ที่มา สำนักงานปกครองจังหวัดอุบลราชธานี 2536)

1. เขตปกครอง

แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ คือ

อำเภอเมืองอำนาจเจริญ

อำเภอชานุมาน

อำเภอพนา

อำเภอเสนางคนิคม

อำเภอปทุมราชวงศา

อำเภอหัวตะพาน

อำเภอลืออำนาจ

2. พื้นที่	3,161.248	ตารางกิโลเมตร
3. ประชากร	335,966	คน
4. หมู่บ้าน	510	หมู่บ้าน
5. ตำบล	47	ตำบล

โรงแรมในอุบลราชธานี

อุบลราชธานี มีโรงแรมที่พักหลายแห่ง หลายระดับ สามารถเลือกพักได้ตามความต้องการ

ในปัจจุบันมีโรงแรมชั้นหนึ่งและโรงแรมทั่วๆ ไป จำนวนมาก ที่ควรทราบ เช่น

1. โรงแรมปทุมรัตน์

เป็นโรงแรมชั้นหนึ่งที่สร้างมานานกว่า 30 ปีแล้ว แต่มีสภาพการใช้งานที่มั่นคง มีการบริการดี ตั้งอยู่ริมถนนชยางกูร ในเมืองอุบลราชธานี มีห้อง 168 ห้อง ค่าบริการตั้งแต่ 560 บาท/คืน ขึ้นไป โทร. 241501-8

2. โรงแรมทอแสง

เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ตั้งอยู่ริมถนนพโลชัย ใกล้กับเรือนจำกลางจังหวัดอุบลราชธานี

มีห้องพักจำนวน 70 ห้อง ค่าบริการตั้งแต่ 300 บาท/คืน - 3,200 บาท โทร. 245531-6, 241925 และโรงแรมทอแสงโขงเจียมรีสอร์ท อำเภอโขงเจียม

3. โรงแรมริเจนท์พาลาส

เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ตั้งอยู่ริมถนนชยางกูร ใกล้กับโรงแรมปทุมรัตน์ มีห้อง 116 ห้อง ค่าบริการตั้งแต่ 800 บาท/คืน ขึ้นไป โทร. 255529, 252503

4. โรงแรมศรีกมล

เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ตั้งอยู่ริมถนนอุบลศักดิ์ ในเมืองอุบลราชธานี จำนวนห้อง 42 ห้อง ค่าบริการตั้งแต่ 500 บาท/คืน ขึ้นไป โทร. 241036, 255804

5. โรงแรมลายทอง

ตั้งอยู่ริมถนนพิชิตรังสรรค์ ต.ในเมืองอุบลราชธานี เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง และมีบริการที่ดีเยี่ยมแห่งหนึ่ง

6. โรงแรมเฟริกเนวาด้า

เป็นโรงแรมชั้นหนึ่ง ที่สร้างใหม่ในเครือเนวาด้ากรุ๊ป จำนวน 151 ห้อง โทร. 283425-7

7. โรงแรมอุบลบุรี รีสอร์ท วารินชำราบ

เป็นโรงแรมชั้น 1 ตั้งอยู่ฝั่งวารินชำราบ อุบลราชธานี นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มโรงแรมที่ให้บริการดีอีกหลายโรงแรม เช่น

โรงแรมกรุงทอง	โทร. 241609
โรงแรมราชธานี	โทร. 244388-9
โรงแรมอุบล (เก่าชั้น)	โทร. 241045
โรงแรมบดินทร์	โทร. 254209
โรงแรมโตเกียว	โทร. 241735
โรงแรมราชา	โทร. 254155
โรงแรมศรีอีสาน	โทร. 441289
โรงแรมกรุงทอง 1	โทร. 254204
โรงแรมสุริยาตร์	โทร. 241144
โรงแรมนิวนครหลวง	โทร. 255768
โรงแรมมณฑานา	-

ภัตตาคาร-ร้านอาหาร

อุบลราชธานี มีภัตตาคารและร้านอาหารมากมาย มีทั้งอาหารไทย-ฝรั่ง-จีน-เวียดนาม และอาหารพื้นเมือง ที่ควรทราบ คือ

ชาหมูทวิผล อาหารจีน	โทร. 245000-3
เจียวก้ออาหารจีน	โทร. 254017
ราชธานีโรงแรม	โทร. 244388
หงษ์ฟ้าภัตตาคาร (อาหารจีน)	โทร. 241026
โพนยางคำ (อาหารพื้นเมือง)	โทร. 241609
ระเบียงทอง (โรงแรมริเจนท์)	โทร. 255529
รสทิพย์	โทร. 254401
ห้องอาหารพร	โทร. 255621
ห้องอาหารศรีกมล (โรงแรม)	โทร. 441136
ขายดีภัตตาคาร	โทร. 242017
ปูจำ	โทร. 243386
อินโดจีน (อาหารเวียดนาม)	โทร. 254126
คุ้มไท (ผับวารีนา)	โทร. 321390
เฟิร์นฮัท (หน้าสถาบันราชภัฏ)	โทร. 244300
สาคร	โทร. 241101
คุณเต๋ (หลังโรงเรียนอนุบาล)	โทร. 24278
เอส พี เฮาส์	โทร. 254278
อารีย์ 1	โทร. 254519
อารีย์ 2	โทร. 241525
สวนมะพร้าว	โทร. 311422
พัทยธานี	โทร. 242799
กอกแก้วลาบเปิด	โทร. 311694
เนสกาแฟ	โทร. 244109
รสอีสาน	โทร. 244464
ห้องอาหารปทุมมาคาเฟ่	โรงแรมปทุมรัตน์
ห้องอาหารเพลิน	โรงแรมปทุมรัตน์

เส้นทางคมนาคมของอุบลราชธานี

การเดินทางจากตัวเมืองอุบลราชธานีไปสู่อำเภอต่างๆ และจังหวัดต่างๆ นับว่ามีความสะดวกสบาย มีรถโดยสารไป-กลับอย่างทั่วถึง สภาพถนนหนทางก็รายเรียบลาดยางทุกสาย (ข้อมูลกรมการขนส่งทางบก ปี พ.ศ.2536 ปัจจุบันตัวเลขอาจเปลี่ยนแปลงไปแล้ว) และเนื่องจากอุบลราชธานี ยังไม่มีสถานีขนส่งรถโดยสารสายต่างๆ จึงไม่จอดในที่เดียวกัน รวมทั้งค่าโดยสารก็มีการปรับเปลี่ยนกันอยู่เสมอ ที่ควรทราบดังเช่น

อุบลราชธานี - ตระการพืชผล	12 บาท	ช่างวิทยาลัยพยาบาล
อุบลราชธานี - ศรีเมืองใหม่	22 บาท	ตลาด 5 บ้านดู่
อุบลราชธานี - เขมราฐ	27 บาท	ตลาด 5 บ้านดู่
อุบลราชธานี - โขงเจียม	30 บาท	ตลาด 5 บ้านดู่
อุบลราชธานี - โพธิ์ไทร	27 บาท	ตลาด 5 บ้านดู่
อุบลราชธานี - ชานุมาน	32 บาท	ตลาด 5 บ้านดู่
อุบลราชธานี - เดชอุดม	10 บาท	ตลาดวารินชำราบ
อุบลราชธานี - พิบูลมังสาหาร	10 บาท	ตลาดวารินชำราบ
อุบลราชธานี - นาจะหลวย	27 บาท	ตลาดวารินชำราบ
อุบลราชธานี - น้ำยืน	27 บาท	ตลาดวารินชำราบ
อุบลราชธานี - บุณฑริก	21 บาท	ตลาดวารินชำราบ
อุบลราชธานี - สำโรง	7 บาท	ถนนวารินชำราบ
อุบลราชธานี - มหาชนะชัย	22 บาท	โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
อุบลราชธานี - ยโสธร	23 บาท	ขนส่งฯ (ยโสธร)
อุบลราชธานี - ศรีสะเกษ	14 บาท	ตลาดวารินชำราบ

รถสหมิตร

อุบลราชธานี - อุดรธานี เส้นทางผ่านอำเภอต่างๆ คือ

ม่วงสามสิบ	8 บาท
อำนาจเจริญ	17 บาท
เลิงนกทา	26 บาท
มุกดาหาร	34 บาท
ธาตุนม	45 บาท
นาแก	46 บาท

สกลนคร	55 บาท
พรรณานิคม	62 บาท
พังโคน	66 บาท
สว่างแดนดิน	70 บาท
อุดรธานี	80 บาท
สกลนคร	55 บาท
นครพนม	53 บาท
เซียงโน	9 บาท
คำเขื่อนแก้ว	18 บาท
เสลภูมิ	30 บาท
ร้อยเอ็ด	36 บาท
ขอนแก่น	56 คน

เล่มสารบัญฉบับที่ - กรุงเทพมหานคร ๑๑๑๑๑๑๑๑

อุบลราชธานี - บ้านไผ่	56 บาท
อุบลราชธานี - พล	61 บาท
อุบลราชธานี - นครราชสีมา	84 บาท
อุบลราชธานี - ปากช่อง	96 บาท
อุบลราชธานี - สระบุรี	107 บาท
อุบลราชธานี - กรุงเทพฯ	127 บาท
อุบลราชธานี - กัณฑ์ลักษณ์	23 บาท
อุบลราชธานี - ชุขันธ์	32 บาท
อุบลราชธานี - สังขะ	40 บาท
อุบลราชธานี - ปราสาท	49 บาท
อุบลราชธานี - ประโคนชัย	56 บาท
อุบลราชธานี - มหาชนะชัย	22 บาท
อุบลราชธานี - พนมไพร	28 บาท
อุบลราชธานี - สุวรรณภูมิ	35 บาท
อุบลราชธานี - เกษตรวิสัย	40 บาท
อุบลราชธานี - รัตนบุรี	30 บาท
อุบลราชธานี - ท่าตูม	33 บาท
อุบลราชธานี - ชุมพลบุรี	37 บาท
อุบลราชธานี - สะดึก	45 บาท
อุบลราชธานี - แดนดง	51 บาท

เส้นทางอุบลราชธานี-กรุงเทพฯ โดยรถทัวร์ปรับอากาศ

บริษัท นครชัยแอร์ จำกัด จอดที่ทำการของบริษัท ผังวารินชำราบ

บริษัท ศิริรัตนพล จำกัด จอดที่ผังวารินชำราบ

ออก 18.30 น. และ 20.30 น.

ราคา 227 บาท

โทร. 242068

บริษัท จิตสวัสดิ์ จำกัด ข้างโรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี

ออก 20.00 น.

ราคา 227 บาท

โทร. 255099

บริษัท สหมิตรทัวร์ จำกัด หลังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ออก 20.00 น.

โทร. 255807

บริษัท ชานูทัวร์ จำกัด ข้างโรงเรียนอุบลวิทยาคม

ออก 20.00 น. และ 06.30 น.

ราคา 227 บาท

โทร. 241749

บริษัท ศรีมงคลทัวร์ จำกัด ข้าง ททท.

ออก 17.00 น.

ราคา 227 บาท

โทร. 255116

นอกจากจะเดินทางโดยรถยนต์โดยสารบริษัทต่างๆ แล้วยังสามารถโดยสารโดยรถไฟได้ ซึ่งมีหลายขบวนหลายเที่ยว ให้เลือกใช้ได้ทุกวัน และการคมนาคมระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี เชื่อมกับจังหวัดใกล้เคียง ก็มีทั้งรถโดยสารปรับอากาศและรถโดยสารธรรมดา เช่น

ระหว่าง อุบลราชธานี - นครพนม

ระหว่าง อุบลราชธานี - อุดรธานี

ระหว่าง อุบลราชธานี - สกลนคร

ระหว่าง อุบลราชธานี - มุกดาหาร

โดยบริษัท สหพานิช และบริษัท สหมิตร และรถร่วมอื่นๆ ออกทุกครึ่งชั่วโมง

เลขหมายโทรศัพท์จังหวด

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี	255003
	244683
	254693
	243992
รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เขต 1	254913
	255080
รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เขต 2	244902
	255225
ปลัดจังหวัด	254924
	254585
อัยการจังหวัด	255510
	254528
นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด	244801-4
	255239
หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด	254829, 254008
	244001
ศึกษาธิการจังหวัด	255382, 254893
	254243
ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด	254374, 241973
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด	255708-411
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์	254153, 254095
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์	255462, 255709
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์	312554
	312548
ผู้อำนวยการสำนักงานโรคติดต่อ เขต 7	243235
หัวหน้าหน่วยมาเลเรียที่ 35	241070
พัฒนาการจังหวัด	254720
	311078
ขนส่งจังหวัด	254564
	254762

เกษตรจังหวัด	311052
	311053
ป่าไม้จังหวัด	254084
	242800
เร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัด	312403
	254149
พาณิชย์จังหวัด	254855
	255486
สรรพากรจังหวัด	254419
	243684
โยธาธิการจังหวัด	245486
	312086
ประชาสงเคราะห์จังหวัด	254339
สรรพสามิตจังหวัด	245211, 245212
สหกรณ์จังหวัด	312629, 312964
ปศุสัตว์จังหวัด	255009, 255006
อุตสาหกรรมจังหวัด	244668, 244669
ราชพัสดุจังหวัด	243991, 255948
เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	254369, 255749
ประกันสังคมจังหวัด	244820
หัวหน้าสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด	255459
สถิติจังหวัด	255504
อัยการจังหวัดศาลเยาวชนและครอบครัว	242467, 242076
ปฏิรูปที่ดินจังหวัด	243332, 321153
ประมงจังหวัด	243044, 245588
หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	254945, 255100
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด	242545, 245092
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงจังหวัด	244844, 244845
	244843
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว	255113, 241381
ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก	243930
ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 22	321837, 321344
	321068
ผู้บังคับการสนามบิน ผูกบิน 211 กองบิน 21	254118 ต่อ 2588
	254831

ผู้บังคับการตำรวจภูธร 5	245350
ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22	254574, 242167
	254123
ผู้กำกับการ 3 กองบังคับการฝึกพิเศษ	311687, 311647
ผู้กำกับการ 6 กองตำรวจทางหลวง	254014
	255013
ผู้อำนวยการสำนักงานชุมชนเขต 3	311075
	311076
ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัด	244984
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อุบลราชธานี	311656
	311659
ป่าไม้เขตอุบลราชธานี	311682
	311659
ผู้อำนวยการชลประทานที่ 5	245320
	245328
อธิการบดีสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	311471
	311470
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศน.อ.)	311511
	254824
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด	255001
ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานี	245293
	254654
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่าง	244754
	244755
สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	244566
เขตการศึกษา 10	255909
ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด	244940
ผู้อำนวยการโรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช	254626
	243749
ผู้อำนวยการโรงเรียนนารีนุกูล	254484
	255002
ผู้อำนวยการโรงเรียนลือคำหาญ	321467
	241661

ผู้อำนวยการโรงเรียนปทุมพิทยาคม	241209
	321524
ผู้อำนวยการเกษตรกรรมจังหวัดอุบลราชธานี	242541
หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	255071
ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีปทุมพิทยาคาร	311260
อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	244282
	321464
นายกเทศมนตรีเมืองอุบลราชธานี	255326
	254381
	254721
นายกเทศมนตรีตำบลวารินชำราบ	312568
	321583
นายกเทศมนตรีตำบลพิบูลมังสาหาร	441079
	441180
ผู้อำนวยการการไฟฟ้าเขต 2 ภาค 2	243609
	243690
ผู้อำนวยการสำนักงานประปาเขต 8	311432
	312995
ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย อุบลราชธานี	243770 ต่อ 2
ผู้อำนวยการการกีฬาแห่งประเทศไทย	243770
ผู้จัดการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค	244499
	312565
ผู้จัดการประปาอุบลราชธานี	243901
	243911
นายไปรษณีย์โทรเลข	254001
	254000
โทรศัพท์จังหวัด	244900
	312789
ผู้จัดการสำนักงานบริการโทรศัพท์อุบลราชธานี	243555
หัวหน้าที่ทำการสื่อสารโทรคมนาคม	243715
	311711
นายสถานีรถไฟอุบลราชธานี	321004
สารวัตรเดินรถอุบลราชธานี	321138

ผู้จัดการ รสพ.สาขาอุบลราชธานี	321220
	321118
ไปรษณีย์โทรเลขปทุมมาลัย	255103
หัวหน้าสถานีการบินไทยอุบลราชธานี	244265
หัวหน้าโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล	441508
นายอำเภอเมืองอุบลราชธานี	243231, 255086
	254586
สภ.อ.เมืองอุบลราชธานี	244002, 242105
สภ.อ.วารินชำราบ	321215, 321219
หนังสือพิมพ์อุบลรัตน์	242249
หนังสือพิมพ์วันใหม่	321309
หนังสือพิมพ์รวมข่าวเศรษฐกิจ	242704
หนังสือพิมพ์เสียงไท	311397
หนังสือพิมพ์ปทุมมาลัย	254172
วารสารหอการค้าอุบลราชธานี	243603
ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ	243171
โรงเรียนอุบลวิทยาคม	254784
โรงเรียนอนุบาลอุบลราชธานี	254301
โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม	255037
โรงเรียนเมืองอุบล (บ้านนาควาย)	313472
โรงเรียนสามัคคีวิทยาการ	241001
โรงเรียนปทุมวิทยาการ	255314
โรงเรียนเทศบาลบูรพาอุบลฯ	254669
โรงเรียนเทศบาล 2 (หนองบัว)	255956
กองการศึกษาเทศบาลอุบลราชธานี	321031
(หมายเหตุ บางเลขหมายอาจมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว)	

**ทำเนียบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดอุบลราชธานี
(พ.ศ. 2475 - 2541)**

1. นายเลียง ไชยกาล	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 1,2,3,4,6,8,9,10
2. รองอำมาตย์ตรีทองอินทร์ ภูมิพัฒน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 1,2,3,4
3. นายเนย สุจิมา	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 1
4. นายทิม ภูมิพัฒน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 2,8,9,10
5. นายฟอง สิทธิธรรม	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 2,3,4,6,9,10
6. ขุนบุรีสการ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 4
7. นายบุญมา เกษมวัน	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 4
8. นายน้อม วรรณย์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 5
9. นายสุวิทย์ จิตตะยโสธร	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 5
10. นายนาถ มนต์เสรี	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 5
11. นายสุดใจ ศุภสร	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 5
12. นายผดุง โกศลวัฒน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 6
13. นายยงยุทธ พึ่งภพ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 6-8
14. นางอรพิน ไชยกาล	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 7-8
15. นายทองพูน อาวขันธุ์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 7-9
16. นายดิเรก มณีรัตน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 8
17. นายผั่น บุญชิต	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 8,9,10 และปี 2529
18. นายกลั่น ปลั่งนิล	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 9
19. นายเทียบ ไซติวัฒน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 9
20. นายวีระ รมะรูป	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 10
21. นางสาวอรอินทร์ ภูมิพัฒน์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 10
22. นายนาถ เงินทาบ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ 10
23. นายไชยศิริ เรืองกาญจนเศรษฐ์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2531-2535
24. นายทองมาก จันทะลือ	
25. นายวิทยา ชันอาสา	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2531-36
26. นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2535-36
27. นายอิสสระ สมชัย	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2535-36
28. นายดำรงค์ บุญชิต	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529

29. นายสนิท จันทรวงศ์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2531-36
30. นายธีระชัย ศิริพันธ์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529
31. นายธนา เมตตาริกานนท์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2531
32. นายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2531-36
33. นายปรีชา เลหาพะพงศ์ชนะ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2535
34. นายดุสิต โสภิตชา	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2529-2535-36
35. นายพลสวัสดิ์ โหตระไวศยะ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2536
36. นายต๋น จินตะเวช	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2535
37. นายปัญญา จินตะเวช	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2535
38. นายชาติรี พิริยะกิจไพบูลย์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2536
39. นายสุทัศน์ เงินหมื่น	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2535-2536
40. นายสุรศักดิ์ บัวขาว	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2531-2536
41. นายธำรงค์ ไทยมงคล	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2535
42. นายวิฑูรย์ นามบุตร	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2535-2536
43. นายแพทย์ชัยพร ทองประเสริฐ	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2535
44. พันตรีพูนศักดิ์ พสุนนท์	ได้รับเลือกตั้งสมัยที่ ปี 2535
45. นายสมนึก ทองรุ่งโรจน์	
46. นายวิชัย เสวมาตย์	
47. นายโกศล มารมย์	
48. นายเฉลิม สุขเสริม	
49. นายเชวงศักดิ์ เศรษฐมัตย์	
51. นายไพฑูรย์ โหตระไวศยะ	
52. นายเสรี สุชาติประคัลภ์	
53. นายบุญมา เกษมวัน	
54. นายฟอง การินทร์	
55. พ.ด.ท.ยุทธนา	
56. ร.ท.ณรงค์ เทวคุปต์	
57. นายวารินทร์ ศรีแย้ม	
58. นายยิ่ง สิทธิธรรม	
59. นายโอวาท จุลโคตร	

ปัจจุบัน (2541)

1. นายสุรศักดิ์	เทียมประเสริฐ
2. นายเกรียง	กัลป์ดิษฐ์
3. นายวิฑูรย์	นามบุตร
4. นายสุพล	พองงาม
5. นายอิสสระ	สมชัย
6. นายต่วน	จินตะเวช
7. นายปัญญา	จินตะเวช
8. นายปรีชา	เลาหะพงศ์ชนะ
9. นายสิทธิชัย	โควสุรัตน์
10. นายชาติรี	พิริยะกิจไพบูลย์
11. นายชวิทย์	พิทักษ์พรพัลลภ

คำขวัญจังหวัดอุบลราชธานี

อุบลราชธานี : เมืองแห่งดอกบัวงาม
แม่น้ำสองสี
มีปลาแซบหลาย
หาดทรายแก่งหิน
ถิ่นไทยนักปราชญ์
ทวยราษฎร์ไฝ่ธรรม
งามล้ำเทียนพรรษา
ผาแต้มประวัติศาสตร์

เพลงที่เกี่ยวกับเมืองอุบลราชธานี

มาร์ชอุบลราชธานี

เนื้อร้อง-ทำนอง สุวิทย์ ชาคะรุปะชีวิน

ราชธานีเดียวในแดนสยาม
ท้าวคำผง...ลงรากฐาน
เจ้าประคุณ อุบาสีและวีรวงศ์
เกิดพระคุณอื่นพระธรรมน้ำพระทัย
แม่น้ำโขง...กั้นเขต
มีลำเซ มีลำชี มีน้ำมูล
ผาแต้ม แก่งตะนะและแก่งสะพือ
น้ำตกงาม ถ้ำงาม งามพฤษณีไพร
ดอกบัวบานบานในหทัยถวายเป็น
น้ำสองสี...รวมศักดิ์ศรี
พัฒนา พัฒนาราชธานีเรา
ปลูกประโลมบทรบเพลงยาเตือน

อุบลนามอนุสรณ์ผู้สร้างสรรค์
เพื่อประทานเกิดองค์กษัตริย์ไทย
เริ่มธำรงนักปราชญ์ฉลาดโฉน
อุบลประกายประกาศฤกษ์เบิกอรุณ
สุดประเทศผองไทยได้อุ่น
มีดอกคูณเสียงแคนแสนสบาย
เสาเจดีย์ลือเลื่องลือมีหลากหลาย
ลือความหมายเรียงรำสามัคคี
ปลอดอบายเสกสนองเสน่ห์จะนี้
ประเพณีงดงามแท้เที่ยน
เพื่อพวกเราพาเราสัจจดีเสถียร
อุบลเสมือนมนต์สมานสท้านใจ

คิดถึงอุบล

คำร้อง-ทำนอง ชลธี ธารทอง

สายัณห์ สัญญา ขับร้อง

มาถิ่นอุบล เจอแต่คนงามๆ สมแล้วสมนาม คนงามแห่งเมืองดอกบัว บัวเมืองอุบลผู้คน
เขาลือไปทั่ว บัวเมืองไหนปลูกใจตัว เหมือนดอกบัวของเมืองอุบล

รายรินกลิ่นบัว หอมยั่วหัวใจมร บัวของบังอรยั่วใจอ้ายสันเหลือนทน ดอกบัวไหนอื่น
สวยซึ่งหมู่ฝั่งปิ่นต้น ยังบ่งามเกินสาวอุบล ของแม่หม่นมนเป็นดาออนซอน

เป็นบุญตาที่ได้มาถึงเมืองอุบล ได้พบหน้ามนแล้วอ้ายบ่อยากลาจร อยากรออยู่อุบล
ช่วยหน้ามนคราดไถนาดอน แต่จำใจ จำไปจำจร เพราะเป็นตำราจต้องตรวจชายแดน

ลาก่อนตาหวาน สาบานกับแม่น้ำมูล ชีวิตดับสูญ บัลมีดอกคูณเสียงแคน ทำบุญครั้งใด
ตั้งใจเอาไว้ฝั่งแน่น เก็บดอกบัวไหว้พระทั่วแดน ขอให้มิแฟนอยู่เมืองอุบล

แก่งสะพือ

คำร้อง-ทำนอง ร้อยแก้ว รักไทย

ทูล ทองใจ ขับร้อง

เที่ยวชมแก่งสะพือ งามสมชื่อ เลื่องลือทั่วไป มองสายน้ำหลากไหล ชัดโดนแก่งหิน
น้อยใหญ่ กระเซ็นเป็นฝอยงาม

แว่วเพลงขลุ่ยชาวไพร เหมือนโน้มน้ให้จิตใจสุขตาม เพลินธรรมชาติงาม เสียงลมแผ่วหวิว
ทุกยาม เสียงน้ำสาดแก่งหิน

ใจสองเราเกลียวกลม เคียงคู่ไปเที่ยวชม แสนเพลินอารมณ์ ชมน้ำหลังริน เสียงน้ำ
กระทบแก่งหิน เสียงดังได้ยิน เหมือนใครครวญคร่ำรำพัน

เที่ยวชมเกาะแก่งไป เพลินเหมือนได้เที่ยวในสวรรค์ ชวนใจรักผูกพัน สัญญาว่าจะรักมั่น
เหมือนวันเที่ยวแก่งสะพือ

เมืองอุบลลัมพันธ์

คำร้อง-ทำนอง.....ปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์

จังหวัด รำวง

เมืองอุบลมีแม่มูลไหลริน
เมืองเดชอุดมมั่งมี
นาจะหลวยบุญทริกพื้นที่
เมืองพิบูลถิ่นอุดมแคว้น
แม่โขงไหลวนคดโค้ง
เขมรารูนาตาลแล้วสาว
เชื่องในศิวิไลซ์ชนนอก
โพธิ์ไทรเป็นถิ่นไทยสุธี
ตระการบ้านเราแสนโก้
ศรีเมืองใหม่สุขใจนักหนา
สำโรงดอนมดแดงน้องใหม่
ม่วงสามสิบมีสาวงามข้า
นาเยี่ย ศรีอุดมน้องพี่
ผาแต้มผาหมอนนำยล
ปทุมราชวงศากล้าแกร่ง
พวกเราชาวอุบลน้องพี่
มาเกิด จับมือแน่นเหนียว
หัวใจพี่...กับหัวใจน้อง
ดังหนึ่งแม่มูลไหลมา

วารินนั้นเป็นถิ่นคนดี
เศรษฐกิจแสนดีนั้นคือน้ำยีน
ปฐพีเชื่อมติดชายแดน
มัธยมนับแสนนั้นอยู่โขงเจียม
เชื่อมโยงสองฝั่งไทยลาว
ติดกับแดนลาวป้อมปราบไพร
ขอบอกว่าถิ่นคนดี
กุดข้าวปุ้นปฐพีเชื่อมต่อพนา
ไอ้โฮ หุ่นทองโสกรา
สร้างบ้านเมืองมาเพื่อลูกหลานไทย
สิรินธรใจโลถิ่นวัฒนธรรม
ตาลชุมเลิศล้ำด้วยน้ำใจไมตรี
เหล่าเสือโก้กคนดีน้ำขุ่นเมืองอุบล
มีสิ่งมงคลพระเจ้าใหญ่อินแปลง
หาตวัดได้ยามแสงหนึ่งในปฐพี
สามัคคีรักใคร่กลมเกลียว
หัวใจชนเกลียวเอาไว้เถิดน้องยา *ข้า
ปรองดองรักมั่นสัญญา
ปมีวันดอกหนาเราจะพราจากกัน *ข้า

ขอตระการ

คำร้อง-ทำนอง ปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์

ถิ่นแดนไทย
คือตระการพืชผล
ใสสะอาด
เป็นบ้ำหล่อชีวิตจิตใจ
มีพสกษชาติ
โบกสะบัดลมพริ้วประสาน
หมู่มีจฉว่ายลยล่อง
ทุ่งทองถิ่นนี้
เศรษฐกิจ
เราช่วยชาติทั้งกายและใจ
หนุ่มและสาวชานาไร่
เกิดศักดิ์ชานา
หนองขุหลุ
เป็นเกาะแก่งแหล่งธารรินไหล
ห้วยถ้ำแซ้
เขื่อนยิ่งใหญ่ใครใครกล่าวชาน
ถิ่นตระการของเรามีมนต์....

งามวิไลล้ำค่าคน
เมืองแห่งคนงามล้ำน้ำใจ
พุทธศาสน์วัฒนธรรมไทย
หลอมหทัยเอาไว้นาน
ดาระดาษงามล้ำตระการ
เสียงไม้ปาดังทิพย์ดนตรี
บึงและคลองทั่วทุกที่
เรามีผลผลิตล้นไป
ผลผลิตหลากหลายกว่าใคร
ให้อำไพพัฒนา
แบกคันไถลงทุ่งท่า
ผดุงรักษาเกียรติไทย
อุ่อแอ่งแก่งธารน้ำใส
รวมจิตใจของชาวตระการ
ถ้าทองโชดคลองละหาน
ได้มาเที่ยวเหนี่ยวไจสุสานดี

ตอนที่ 2

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี

อุบลราชธานีในปัจจุบัน ได้ชื่อว่า เมืองดอกบัวงามหรือเมืองนักปราชญ์อยู่ชายแดนทางตะวันออกเฉียงเหนือสุดของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับเพื่อนบ้านสองประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทางด้านทิศเหนือติดประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ทางทิศใต้แต่เดิมเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศ คือประมาณ 10,316 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 11.6 ล้านไร่ แต่ปัจจุบันได้มีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ แยกออกไปเป็นจังหวัดยโสธร จึงมีพื้นที่เหลือประมาณ 18,960.792 ตารางกิโลเมตร (รวมจังหวัดอำนาจเจริญด้วย) เป็นอันดับ 4 ของประเทศ รองลงมาจากจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดกาญจนบุรี

อาณาเขตจังหวัดอุบลราชธานีด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดยโสธรและจังหวัดมุกดาหาร ด้านทิศใต้ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกติดต่อกับฝั่งแม่น้ำโขงด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธร

จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 647 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ และ 575 กิโลเมตร ตามแนวทางรถไฟ

ในทางประวัติศาสตร์ อุบลราชธานีมีหลักฐานทางโบราณคดีแสดงว่า เคยมีมนุษย์อยู่อาศัยมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ยุคแรกๆ เมื่อประมาณ 1400 ถึง 6000 ปีมาแล้ว (สุรศักดิ์ ศรีสำออง และสมชาย ณ นครพนม 2532:71) ตั้งแต่ยังดำรงชีวิตในรูปแบบสังคมล่าสัตว์ โดยได้พบเครื่องมือเครื่องใช้ของคนยุคนี้ ซึ่งได้แก่เครื่องมือหินกะเทาะบริเวณเพิงผาริมแม่น้ำโขง ที่บ้านไทรงามอำเภอลำทะเมนชัย รวมทั้งที่พบหลักฐานของมนุษย์ที่พัฒนาขึ้นมาสู่สังคมเกษตรกรรมซึ่งมีกำหนดได้ว่าคงมีอายุประมาณ 2000-3000 ปีมาแล้ว ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาแบบต่างๆ เช่น ลายเชือกทาบ ลายเขียนสี เครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับต่างๆ ในหลายท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานที่สำคัญอันแสดงให้เห็นถึงผลงานทางศิลปะของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ คือกลุ่มภาพเขียนและภาพสลักบนเพิงผา ที่นอกจากจะแสดงให้เห็นศิลปะของเจ้าของผลงานแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นภาพการดำรงชีวิต และสภาพสิ่งแวดล้อมในระยเวลานั้นอีกด้วย

แหล่งภาพเขียนสีน้ำ พบหลายแห่งในหลายอำเภอ เช่น อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอดรการพิชผล อำเภอโขงเจียม อำเภอศรีเมืองใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มภาพเขียนสีที่ผาแต้ม ริมแม่น้ำโขง อำเภอโขงเจียม ซึ่งเป็นแหล่งภาพเขียนสีขนาดใหญ่ และเป็นที่ยุ้จักกันทั่วกันในปัจจุบัน

หลักฐานการตั้งชุมชนในสมัยประวัติศาสตร์ ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีมีอายุราว พุทธศตวรรษที่ 12-14 ในวัฒนธรรมแบบทวารวดี ควบคุมไปกับวัฒนธรรมแบบเขมรโบราณ เกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี รองศาสตราจารย์ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม กล่าวไว้ตอนหนึ่ง (อีสาน แหล่งอารยธรรม : 2533 - 491) ว่า

พื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น แต่ก่อนกว้างขวางจนกล่าวได้ว่า เป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทีเดียว แม้แต่ขนาดนี้ที่มีการแบ่งพื้นที่ไปตั้งจังหวัดใหม่คือ จังหวัดยโสธร แล้วก็ตาม อุบลราชธานีก็ยังเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างขวางกว่าจังหวัดอื่นๆ เช่นเดิม

โดยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ อุบลราชธานีมีความหลากหลายเป็นที่ลุ่มกว่าบรรดาจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคเดียวกัน พื้นที่ก็คือมีทั้งพื้นที่เป็นภูเขา เป็นป่าเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำและที่สูง แต่ที่โดดเด่นเห็นจะได้แก่แม่น้ำและภูเขา คือเป็นที่รวมของแม่น้ำสำคัญของภูมิภาค ได้แก่ แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ที่ไหลมารวมกันออกที่แม่น้ำโขง ซึ่งกันเขตแดนประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวออกจากกัน

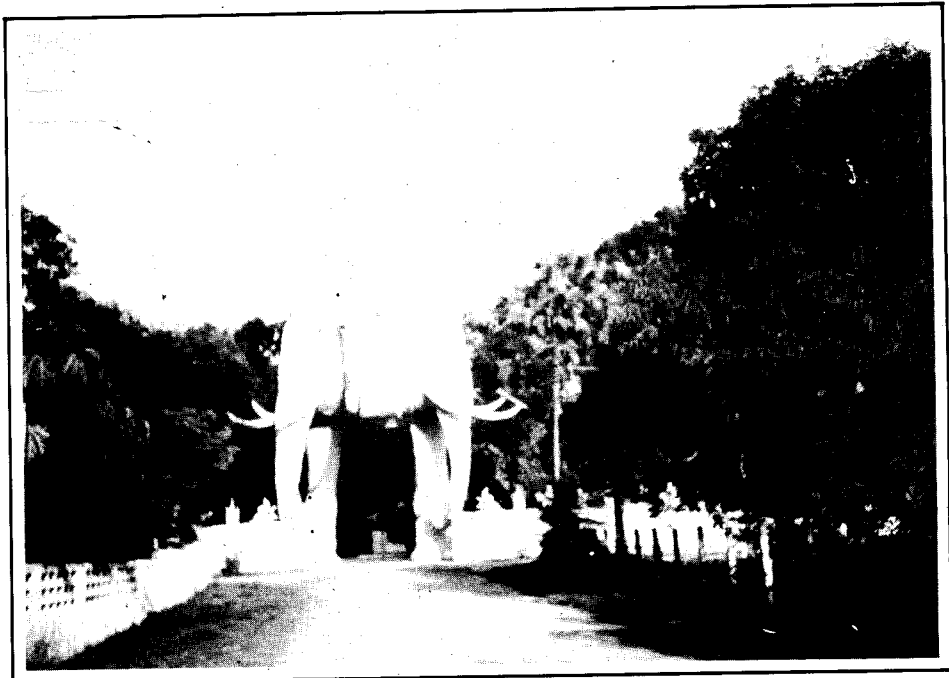
ตัวจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำมูล ฝั่งเหนือ ห่างจากตำแหน่งที่แม่น้ำมูลและแม่น้ำชีมารวมกันไม่เท่าใด จึงเป็นบริเวณที่ลำนํ้ามูลมีความกว้างขวางและมีเกาะอยู่กลางแม่น้ำ พื้นที่ฝั่งแม่น้ำเป็นที่ราบลุ่มต่ำมีน้ำท่วมในฤดูฝน

บริเวณตัวจังหวัดแบ่งออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองบนฝั่งเหนือเป็นที่ทำการของจังหวัด กับอำเภวารินชำราบ ทางฝั่งใต้ เป็นย่านตลาดร้านค้า และสถานีรถไฟ ตูคล้ายกันกับกรุงเทพมหานครกับฝั่งธนบุรี ที่เป็นเมืองแผ่ตอยบนฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำมาก่อน ต่อมาภายหลังเมื่อมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำมูลแล้ว จึงทำให้เมืองทั้งสองเป็นหนึ่งเดียวกัน

การแบ่งเขตจังหวัดอุบลราชธานี ออกเป็นส่วนเหนือและส่วนใต้ โดยใช้แม่น้ำมูลเป็นเส้นแบ่งนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นศูนย์กลางของจังหวัดแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองและอารยธรรมที่แตกต่างกันด้วย

ตราสัญลักษณ์จังหวัดอุดรธานี

พระอินทร์ทรงช้าง ประตුවัดบ้านนาเมือง

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว

อุบลราชธานี ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเป็นเมืองเก่าแก่ มีศิลปวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นมาอันยาวนาน จึงมีแหล่งโบราณวัตถุและโบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย กระจายอยู่ตามส่วนต่างๆ ของจังหวัด ทั้งด้านอุบลตอนเหนือและอุบลตอนล่าง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา สมัยเมื่อเรือตรีदनัย เกตุศิริ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวกันอย่างจริงจัง ทำให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางมากขึ้น

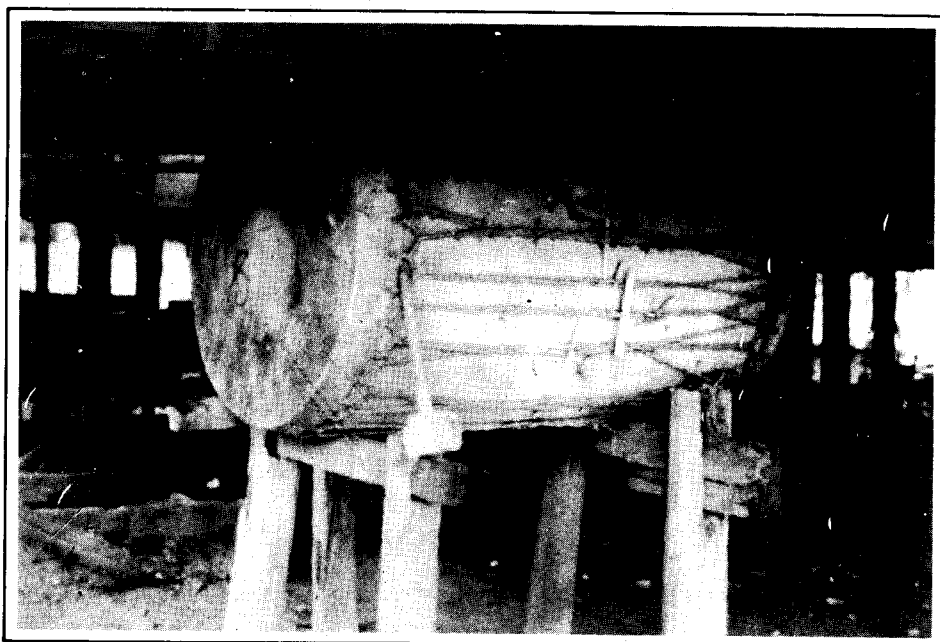
ในที่นี้ ขอแนะนำให้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานที่สำคัญบางส่วน ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีเท่านั้น

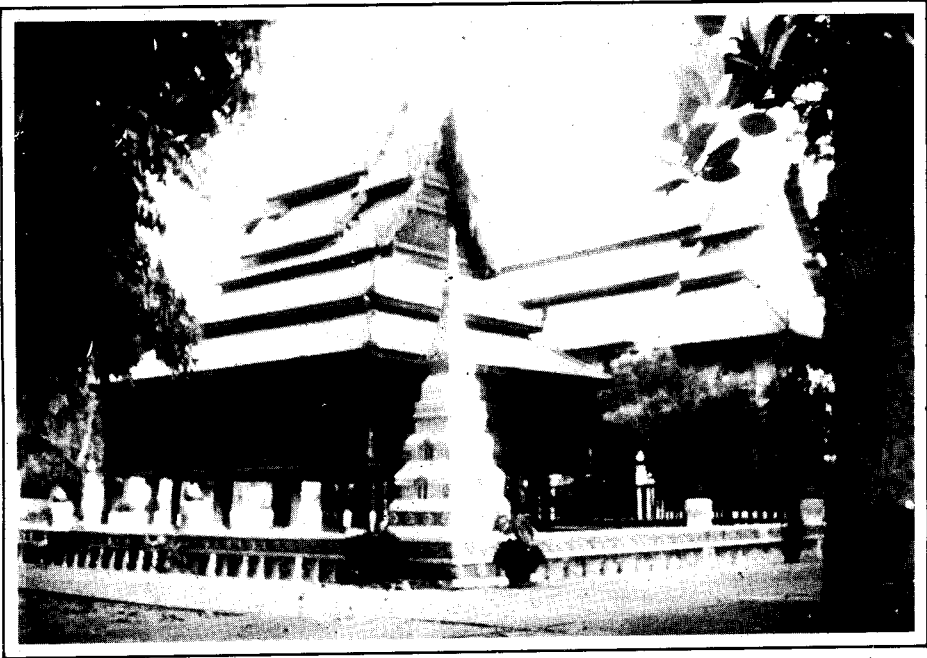
วัดทุ่งศรีเมือง

วัดทุ่งศรีเมือง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของทุ่งศรีเมือง มีอุโบสถที่เก่าแก่ อายุราว 200 ปี สร้างขึ้นในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามมากเป็นภาพเขียนที่แสดงถึงเรื่องราววัฒนธรรมประเพณี ประวัติศาสตร์ชาวไทยสมัยโบราณ โดยเฉพาะของชาวอุบลราชธานี

ในบริเวณใกล้ๆ อุโบสถหลังนี้ มีโบราณที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง คือ หอไตรกลางน้ำ

หอไตรกลางน้ำของวัดทุ่งศรีเมือง มีความสมบูรณ์ที่สุด และสวยงามที่สุดในประเทศไทยที่ยังเหลืออยู่ สร้างด้วยไม้สัก มีลวดลายงามวิจิตรภายในหอไตร เป็นที่เก็บพระไตรปิฎกलगรัก ปิดทองที่สวยงามมากหาดูได้ยาก

หอไตรวัดทุ่งศรีเมือง อุบลราชธานี

หอไตรวัดบูรพาราม อุบลราชธานี
ทางวัดได้อนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์หลวงปู่เสาร์ กันตะสโร

❁ สิมวัดแจ้ง

อุโบสถวัดปทุมวัน

วัดสุปฏิณารามวรวิหาร

วัดสุปฏิณารามวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนสมเด็จ ริมฝั่งแม่น้ำมูลด้านทิศตะวันตกของสะพานเสรีประชาธิปไตย สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 เคยเป็นท่าเรือสมัยโบราณที่มีการค้าขายสัญจรทางน้ำ มีพระอุโบสถเป็นจุดเด่นของวัด ซึ่งมีลักษณะที่แปลกในทางศิลปะ คือ เป็นศิลปะสถาปัตยกรรมร่วมไทย ยุโรป เขมร แลดูแปลกตาและสวยงาม ไกลๆ พระอุโบสถมีระฆังไม้ หรือ โปง ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก

นอกจากนี้ วัดสุปฏิณารามวรวิหาร ยังเป็นที่เก็บรวบรวมใบเสมาหินภาพจำหลักด้วยหินทรายที่สวยงามอีกหลายชิ้น เช่น ทับหลังและศิลาจารึก เป็นต้น

ในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญคือ พระสัพพัญญูเจ้า

วัดแจ้ง

วัดแจ้ง ตั้งอยู่ที่ถนนสรรพสิทธิ ตำบลในเมือง เป็นวัดที่กรมการศาสนายกย่องว่าเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง จุดเด่นของวัดคือ มีอุโบสถหรือสิมโบราณที่เป็นสถาปัตยกรรมของคนอีสาน โดยแท้ มีอายุราว 180 ปี มีความสวยงามตามแบบศิลปะอีสาน

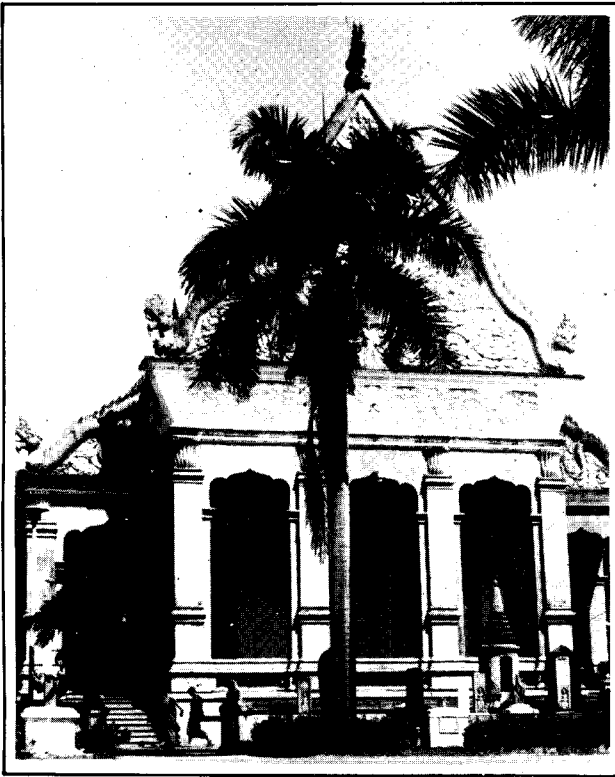
ปัจจุบัน กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนสิมวัดแจ้งเป็นโบราณสถานของชาติ เคยได้รับรางวัลอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามเมื่อปี พ.ศ. 2530 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงประทานรางวัล

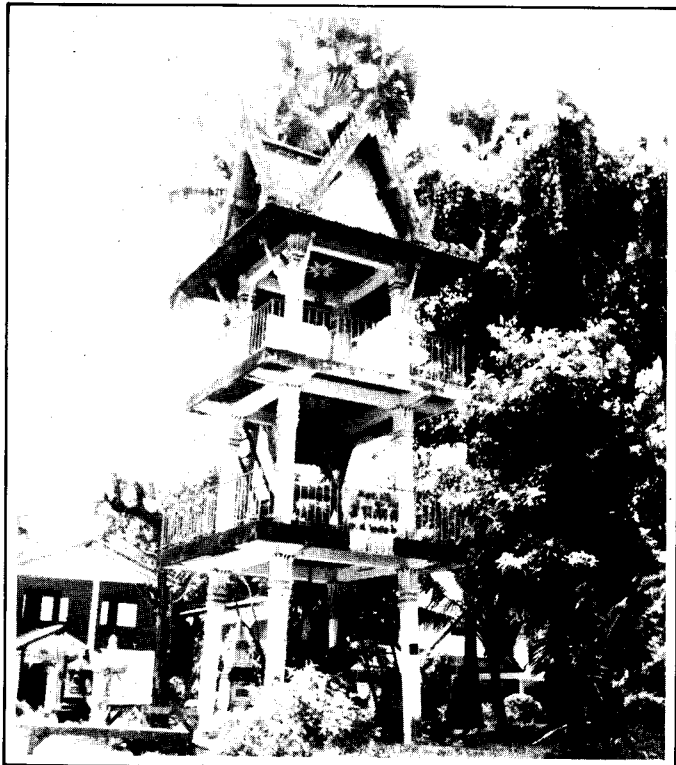
วัดมหานาราม

วัดมหานารามหรือวัดป่าใหญ่ เป็นพระอารามหลวงฝ่ายมหานิกาย เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองอุบลราชธานี มีอายุราว 200 ปี สร้างขึ้นก่อนตั้งเมืองอุบลราชธานี เดิมชื่อว่า วัดหลวงมณีโชติศรีสวัสดิ์ เปลี่ยนมาเป็นวัดป่าใหญ่ และเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่ง เป็นวัดมหานาราม

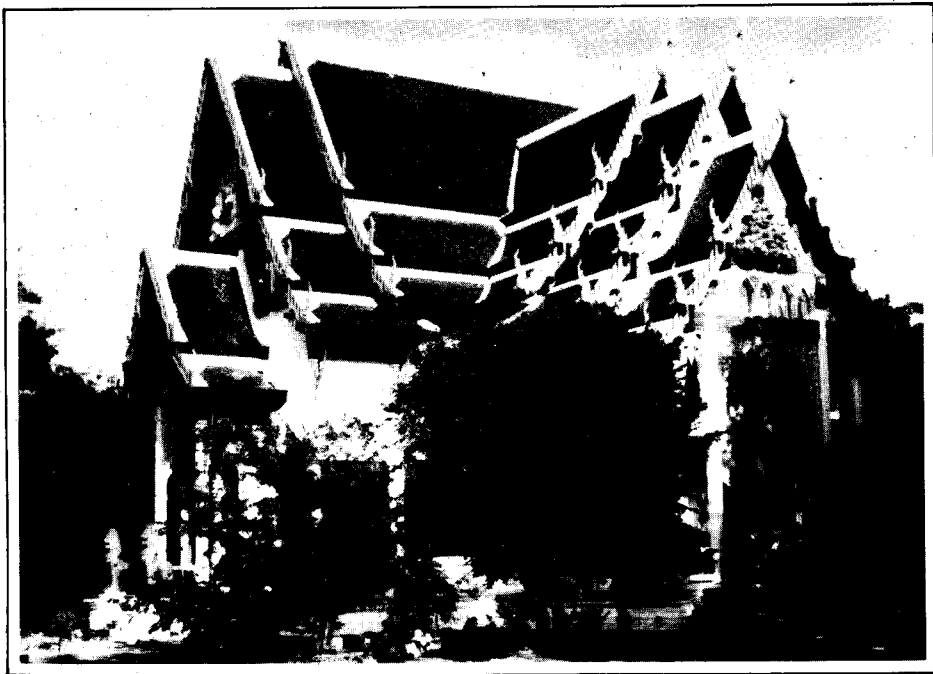
วัดมหานาราม มีพระประธานที่ชาวอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียงนับถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ พระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง

พระอุโบสถ
วัดสุปัฏนารามวรวิหาร

หอกกลองวัดแจ้ง

พระอุโบสถ วัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดศรีอุบลรัตนาราม เป็นพระอารามหลวงฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ตั้งอยู่ใจกลางเมืองอุบลราชธานี ติดกับบริเวณศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี เดิมมีชื่อว่าวัดศรีทอง ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลนามตามพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญาฯ

วัดศรีอุบลรัตนาราม มีพระอุโบสถที่สวยงาม จำลองลักษณะมาจากพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ และมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง คือ พระแก้วบุษราคัม มีพุทธลักษณะที่สวยงามยิ่ง สร้างร่วมสมัยกับพระแก้วมรกต

วัดพระธาตุหนองบัว

วัดพระธาตุหนองบัวหรือวัดหนองบัว ตั้งอยู่บนถนนสายยุทธทางไปจังหวัดอำนาจเจริญ ทางหลวงหมายเลข 212 สร้างเมื่อพ.ศ. 2500 พร้อมกับการเฉลิมฉลอง 25 พุทธศตวรรษ

วัดพระธาตุหนองบัวมีปูชนียสถานที่สำคัญ คือ พระบรมเจดีย์ศรีมหาโพธิ์ จำลองแบบมาจากเจดีย์พุทธคยา ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ภายในพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และเศษวัตถุที่ขอมมาจากพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

วัดนี้มีผู้ให้ความเคารพนับถือมาก เพราะมีปูชนียสถานสำคัญ

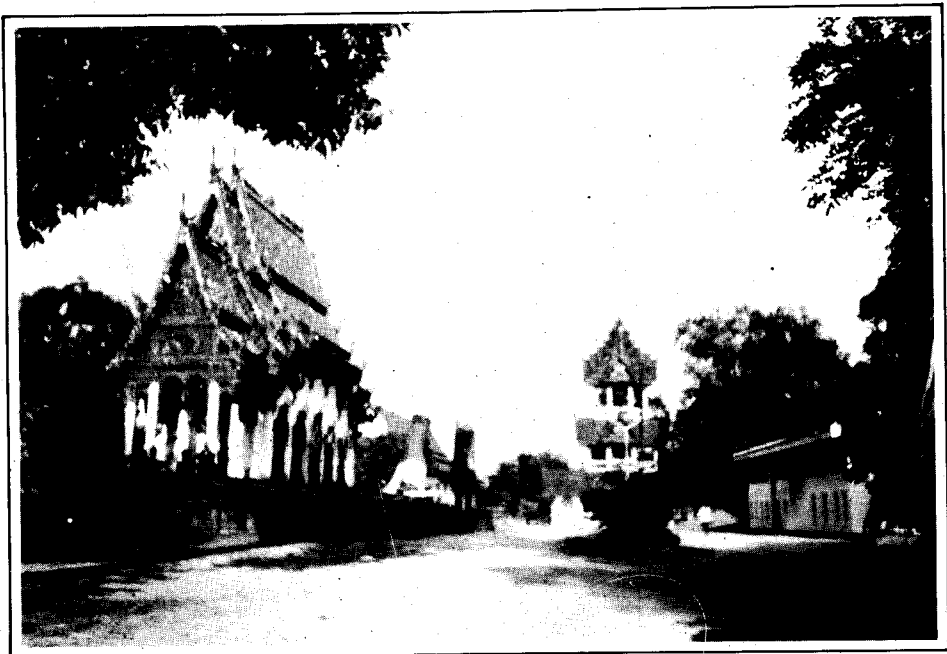
พระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัม พระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
 ตามพงศาวดารล้านนาว่า พระแก้วบุษราคัมเป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ มีพระพักตร์เป็นรูปหัวใจ
 ประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายอยู่ในอภaya mudra (ปาง无畏) พระหัตถ์ขวาอยู่ในvarada mudra (ปางขอพร)
 พระเศียรมีพระเกศเป็นรูปดอกบัวตูม ประทับนั่งบนฐานบัว ๔ ชั้น มีพระนามว่า พระแก้วบุษราคัม
 พระพุทธรูปองค์นี้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้ามังรายมหาราชองค์ที่ ๑ แห่งเชียงใหม่ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗

พระแก้วบุษราคัม พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์
 ประจำวัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดบ้านนาเมือง

วัดบ้านนาเมือง หรือวัดสระประสานสุข เป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านนาเมือง ตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ติดกับสนามบิน ผูกบิน 211 กองบินที่ 21 อุบลราชธานี เป็นวัดเก่าแก่ตั้งมานาน จุดเด่นของวัดคือ มีอุโบสถที่สวยงาม สร้างด้วยกระเบื้องเซรามิกเกือบทั้งหลัง มีสัญลักษณ์แปลกใหม่เป็นของตัวเอง สร้างขึ้นบนเรือสุพรรณหงส์ ด้านหน้าวัดมีรูปปั้นพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณขนาดใหญ่ มองเห็นเป็นสง่า นอกจากนี้ ที่วัดแห่งนี้ยังเป็นที่พักพระยาของพระอาจารย์บุญมี โชติปาโล เกจิอาจารย์ดังของจังหวัดอุบลราชธานี อีกด้วย

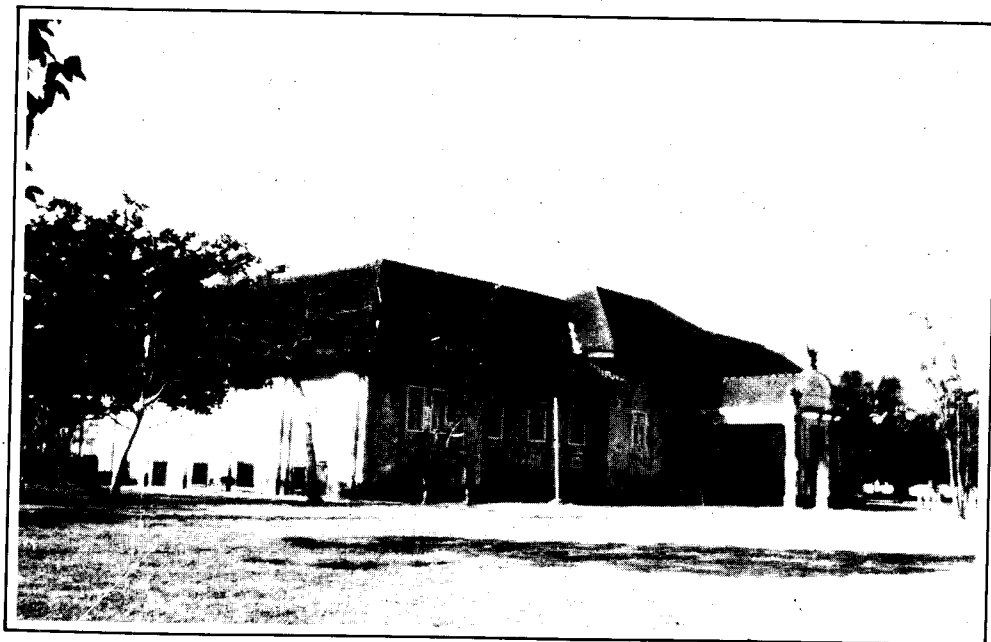

อุโบสถวัดบ้านนาเมือง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี ตั้งอยู่ริมถนนเขื่อนธานี ซึ่งเป็นอาคารศาลากลางเก่าของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นอาคารทรงปั้นหยาชั้นเดียว สร้างเมื่อ พ.ศ. 2461 ต่อมาเมื่อมีการสร้างศาลากลางหลังใหม่ สมัยนายพัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้สร้างศาลากลางจังหวัดหลังใหม่ จึงได้ย้ายจากอาคารหลังนี้ไปอยู่เป็นอาคารว่างเปล่าอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาในสมัยเรือตรีดนัย เกตุสิริ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด จึงได้ให้ใช้อาคารหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานีจนถึงปัจจุบัน และเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดแห่งเดียว ที่มีการจัดระเบียบและการจัดการที่ดีที่สุด เป็นสถานที่จัดตั้งและแสดงโบราณวัตถุและเอกสารสำคัญๆ โบราณไว้เป็นอย่างดี

ปัจจุบัน มีนักศึกษา นักทัศนจร และผู้เฝ้ารู้ทั้งหลายไปเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุบลราชธานี

หาดวัดใต้

มองจากสะพานเสรีประชาธิปไตย หรือสะพานรัตนโกสินทร์ 200 ปี ไปทางทิศตะวันออก ในฤดูน้ำหลากจะเห็นเกาะเล็กๆ อยู่กลางลำน้ำมูล ถ้าเป็นฤดูแล้งจะมองเห็นเป็นหาดทราย มีกระท่อมไม้ไผ่เรียงรายอยู่โดยรอบเกาะ นั่นคือ หาดวัดใต้

หาดวัดใต้ เป็นหาดทรายขาวสะอาด ปรากฏชัดเจนในช่วงฤดูแล้ง ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้ที่สุด แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาพักผ่อนที่นี่จำนวนมาก โดยเฉพาะในเทศกาลตรุษสงกรานต์จะมีประชาชนทั้งใกล้ไกลมาเที่ยวเป็นจำนวนมากที่สุด ในบริเวณหาดวัดใต้จะมีแม่ค้าที่ค้าขายอาหารพื้นเมืองจำพวก ส้มตำ ไก่ย่าง ปลาเผา เป็นต้น สถานที่นี้จึงเหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ได้สัมผัสกับบรรยากาศและธรรมชาติที่สวยงาม มีความสุขไปอีกแบบหนึ่ง

หาดคูเต๋อ

ไกลออกไปจากตัวเมืองอุบลราชธานี ตามเส้นทางสายรอบเมืองทางด้านทิศตะวันตกถึงหมู่บ้านคูเต๋อ ก็ถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่ง คือ หาดคูเต๋อ

หาดคูเต๋อ เป็นหาดทรายขาวสะอาด ทอดยาวไปตามลำน้ำมูลที่ไหลคดโค้ง ต่างจากหาดวัดใต้ตรงที่ เป็นหาดทรายยาวไปตามลำน้ำ แต่หาดวัดใต้เป็นเกาะเล็กๆ ตั้งอยู่กลางแม่น้ำมูล

หาดคูเต๋อ เป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยวสำคัญของอุบลราชธานี โดยเฉพาะฤดูร้อน จะมีประชาชนและนักท่องเที่ยวมาพักผ่อนกันมาก มีสินค้าประเภทอาหารพื้นเมืองไว้คอยต้อนรับ นักท่องเที่ยว ปลุกเป็นกระท่อมขายหาด จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม เช่น ส้มตำ ไก่ย่าง และที่มีชื่อเสียงมากก็คือ ปลาเผา และกุ้งเต้น

จังหวัดได้ปรับปรุงบริเวณและสถานที่โดยรอบใหม่มาเที่ยว มีความสะอาด และปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

สถานที่เคารพของชาวอุบลราชธานีอีกแห่งหนึ่ง คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตั้งอยู่ระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกับทุ่งศรีเมือง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2514 และวันที่ 16 มกราคม 2515 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จมาเป็นองค์ประธานเปิด

ในบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองด้านหลัง เป็นสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญของอุบลราชธานี 2 ท่าน คือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทิโก จันทโร) และสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์ (ดิศโล อ้วน) ทั้งสองท่านเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของชาวอุบลราชธานี

ปัจจุบัน ทางจังหวัดได้ปรับปรุงให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของประชาชนร่วมกับทุ่งศรีเมือง

ทุ่งศรีเมือง

ทุ่งศรีเมือง เป็นสถานที่ทางราชการสงวนไว้สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อนพิชิต และกิจกรรมต่าง ๆ คล้ายกับสนามหลวงของกรุงเทพมหานคร รวมถึงที่พักผ่อนออกกำลังกายและกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ ด้วย

บริเวณรอบ ๆ ทุ่งศรีเมือง มีคลองน้ำรอบทั้งสี่ด้าน ภายในบริเวณมีศาลาจตุรมุขและอนุสาวรีย์พระปฐมราชสวริวงศ์ (ท้าวคำผง) เจ้าเมืองคนแรกของอุบลราชธานี ที่บริเวณทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอนุสาวรีย์แห่งความดีของพวกเชลยศึกต่างประเทศ สร้างขึ้นหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาได้สิ้นสุดลง เพื่อเป็นที่ระลึกถึงความดีของชาวอุบลราชธานีที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อ อารี แก่พวกเขา เมื่อคราวได้รับความทุกข์ยากจากทหารญี่ปุ่น

ปัจจุบัน สำนักงานเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ได้ปรับปรุงทุ่งศรีเมืองให้เป็นสวนสุขภาพ ที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเป็นอย่างดี ไม่ให้มีการจัดงานมหกรรมต่างๆ อีกแล้ว มีบรรยากาศและภูมิทัศน์ที่สวยงามเหมาะแก่การพักผ่อนและออกกำลังกายอย่างยิ่ง

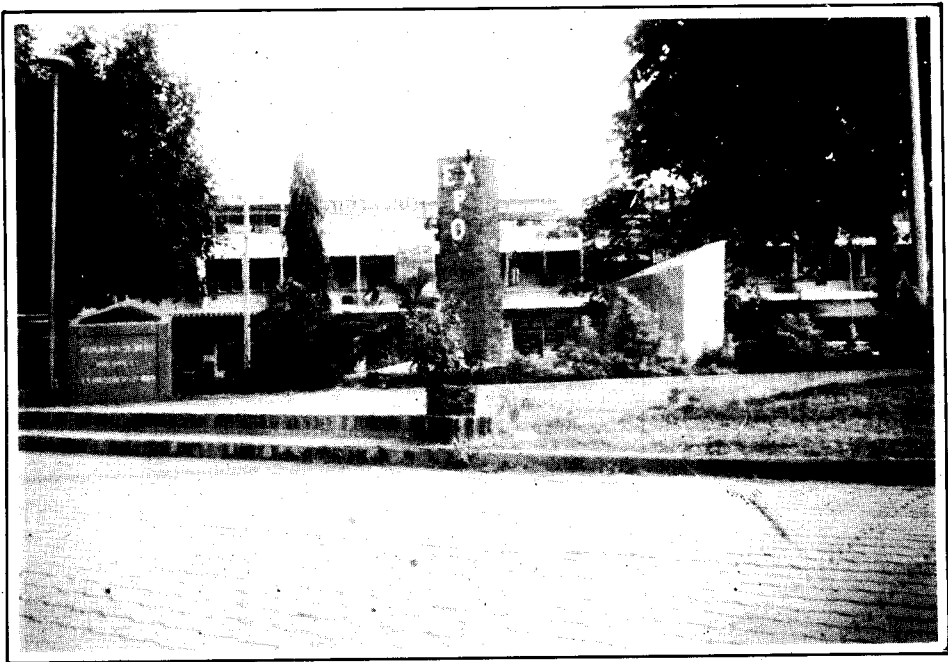

อนุสาวรีย์แห่งความดี

อนุสาวรีย์แห่งความดี เป็นอนุสรณ์สถานเล็กๆ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ
ทุ่งศรีเมือง ใจกลางเมืองอุบลราชธานี มีความเป็นมาที่น่าสนใจ กล่าวคือ

เมื่อคราวเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ในปี ค.ศ.1941 ญี่ปุ่นได้ส่งกองทัพเข้าสู่ประเทศ
ไทย และสามารถจับทหารของฝ่ายพันธมิตรเป็นเชลยศึกได้เป็นจำนวนมาก จังหวัดอุบลราชธานี
เป็นพื้นที่หนึ่งที่ทหารญี่ปุ่นได้ใช้เป็นสถานที่กักกันเชลยศึก ทหารเชลยศึกที่ประกอบไปด้วย
ชาวออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ ได้รับความทุกข์ทรมาน อย่างแสนสาหัส
เป็นที่เวทนาต่อชาวอุบลราชธานีที่ได้พบเห็นเป็นอย่างมาก ด้วยความเป็นผู้มีจิตเมตตาสงสาร
จึงได้ลอบเอาอาหาร เครื่องนุ่งห่มมาให้เชลยศึกเหล่านั้นบ่อยๆ จนทหารญี่ปุ่นจับได้และเข้า
ขัดขวาง แต่ชาวอุบลราชธานี ก็ยังลักลอบเข้าไปได้เสมอ ทำให้ทหารเชลยศึกเหล่านั้นซาบซึ้งใน
น้ำใจของชาวอุบลราชธานีเป็นอย่างมาก เมื่อพวกเขาได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสรภาพแล้ว
จึงได้ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์ขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ตอบแทนน้ำใจของชาวอุบลราชธานี ตั้งชื่อ
อนุสาวรีย์แห่งนี้ว่า

อนุสาวรีย์แห่งความดี

ตอนที่ 3

ตำนานเมืองอุบลราชธานี

ระหว่างวันที่ 13-17 เดือนกรกฎาคม 2535 จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีมหกรรมงานอันยิ่งใหญ่ เฉลิมฉลองเมืองอุบลราชธานีในโอกาสครบรอบ 200 ปี การตั้งเมืองอุบลราชธานี แต่ความจริง 200 ปี ดังกล่าวนี้นี้ มิได้หมายความว่า เป็นเวลาที่ตั้งเมืองอุบลราชธานี มาครบ 200 ปี เพราะการตั้งเมืองอุบลราชธานีนั้น มีมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่เป็นการย้ายเมืองอุบลราชธานีจากที่ตั้งเดิม คือตำบลแจระแม มาตั้งที่ "ตงอุ้ม" อันเป็นที่ตั้งเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ครบ 200 ปี ชาวอุบลราชธานีพากันยินดีและพร้อมใจกันเฉลิมฉลองเมือง เพื่อเป็นการรำลึกถึงอดีต รำลึกถึงบรรพบุรุษผู้สร้างเมืองแต่เดิม

ผู้เป็นอนุชน ควรจะได้ศึกษาภูมิหลังและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนให้เข้าใจและควรมีใจในถิ่นกำเนิด

ดินแดนที่เป็นพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบันแต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของคนป่าที่สืบเชื้อสายมาจากเขมร ดังที่ปรากฏในพงศาวดาร หัวเมืองมณฑลอีสานว่า เดิมพื้นที่ในมณฑลลาวกาวนี้ ปัจจุบันเป็นพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และเมืองจำปาศักดิ์ (ระลึกลี ถานี) เมื่อก่อนจุลศักราชได้ 100 ปี ก็เป็นทำเลป่าดง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคนป่า อันสืบเชื้อสายมาจากเขมร ต่อมาเรียกกันว่า พวกชา ส่วย กวย ซึ่งมีอยู่ริมฝั่งโขงตะวันออก ณ บัดนี้

นอกจากชนชาติขอมแล้ว ในเวลาต่อมาก็ได้มีชนชาติอื่นอพยพเข้ามาปะปนอยู่อาศัยในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีด้วย เช่น อพยพมาจากกรุงเวียงจันทน์ เมื่อศตวรรษที่ 20 ซึ่งเกิดการจลาจลแย่งชิงอำนาจกัน ราษฎรก็ได้อพยพลงมาอยู่ตามพื้นที่มณฑลลาวกาว กระจัดกระจายกันอยู่

เมืองนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน

เรื่องราวและความเป็นมาของเมืองอุบลราชธานีนั้น ความจริงมีปรากฏอยู่ตามเอกสารต่างๆ ทั้งที่ตีพิมพ์และยังคงอยู่ก็มีกระจัดกระจายกันอยู่ แต่พอจะจับใจความเอาสมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2310 ขณะที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่า เริ่มจาก พระเจ้าองค์หล่อ ผู้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุตถึงแก่พิราลัย ไม่มีผู้สืบราชสมบัติ แสันท้าวพระยา และนายวอนนายตา จึงได้เชิญเชิญกุมารผู้สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตองค์ก่อน (ไม่ปรากฏนาม) ขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่า เจ้าสิริบุญสาร หลังจากนั้น พระเจ้าสิริบุญสารก็ได้แต่งตั้ง

พระอนุชาขึ้นเป็นมหาอุปราช และแต่งตั้งนายวอและนายตา ให้เป็นเสนาบดี มีบรรดาศักดิ์เป็นพระ ประกอบกับพระเจ้าสิริบุญสารมีจริยาวัตรที่ไม่เหมาะสมหลายประการ พระวอพระตาไม่พอใจจึงได้พยุพอกจากนครเวียงจันทน์ข้ามแม่น้ำโขงมาทางตะวันตก ได้มาตั้งเมืองใหม่ที่หนองบัวลำภู ตั้งชื่อเมืองว่า นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (บริเวณอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ในปัจจุบัน)

ฝ่ายพระเจ้าสิริบุญสาร ได้ทราบเหตุ จึงให้แสนท้าวพระยาไปห้ามพระวอพระตาก็ไม่ฟัง จึงยกกองทัพมาตีพระวอพระตา สู้รบกันอยู่เป็นเวลานานถึงสามปี ก็เอาชนะกันไม่ได้ พระวอพระตาเห็นว่ากำลังของตนมีน้อย จึงแต่งเครื่องบรรณาการไปขออ่อนน้อมต่อพม่าและขอกำลังทัพมาช่วยพม่าจึงได้แต่งให้มอระแงงเป็นแม่ทัพคุมกำลังมาช่วย พระเจ้าสิริบุญสารทราบจึงแต่งเครื่องราชบรรณาการมอบให้แสนท้าวพระยา นำไปดักกองทัพของพม่าแล้วพุดเกลี้ยกล่อมให้พม่าเป็นพวกเดียวกัน มอระแงงตกลงจึงยกทัพมาช่วยพระเจ้าสิริบุญสารรบกับพระวอพระตา ในที่สุด พระตาต้องตายในที่รบเพราะมีกำลังน้อยกว่า แต่ก่อนที่จะสิ้นใจในระหว่างการรบพม่า พระตาได้กล่าวสอน เป็นคติเตือนใจแก่แม่ทัพนายกองและเหล่าลูกหลานของตน ให้ยึดถือปฏิบัติเป็นเครื่องกล่อมเกล่าจิตใจในวันข้างหน้า จนได้กลายเป็นแนวทางของคนอุบลราชธานีมาตราบเท่าทุกวันนี้

คำสอนของพระตา

ไม้ลำเดียวล้อมฮั่วบไซว ไพร่บ่พร้อมแบ่งบ้านบ่เฮือง
 ไผ่ผู้เป็นขุนกล้าครองเมืองจั่งฮู่ คันแม่นขุนชี้ย่านครองบ้านบ่เฮือง
 อย่าเห็นแก่เงินแสนไถ่
 ให้เห็นแก่ไพร่แสนเมือง
 ได้ขึ้นเฮือนแล้วอย่าลืมแพป้องไม้ไผ่
 ได้เป็นใหญ่แล้วอย่าลืมข้าผู้พลอย
 ได้กินพาค่าอย่าลืมกะเบียนฮ้าง
 ได้ขี่ช้างกั้งฮ่มเป็นพญา
 อย่าลืมพาราขี่ควายเกาฮั่น

บ้านแตกสาแหรกขาด

เมื่อสิ้นบุญพระดาผู้พี่แล้วก็เหมือนสิ้นร่มโพธิ์ร่มไทร พระวอผู้น้องพร้อมด้วยลูกหลาน อันประกอบด้วย ท้าวฝ่ายหน้า ท้าวคำผง ท้าวทิดพรหม ผู้เป็นบุตรพระดา และท้าวทิดกำบุตร พระวอ ได้พาครอบครัวไพร่พลอพยพหนีภัยลงมาทางทิศใต้ จนถึงเมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ไปขอตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตแดนเมืองนครจำปาศักดิ์กับพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ที่ตำบลเวียงดอนกองที่เรียกว่า บ้านดู่บ้านแก แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์

ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ.2314 พระเจ้าสิริบุญสารได้ทราบข่าวว่า พระวอได้พาครอบครัว มาตั้งถิ่นฐานอยู่ภายใต้ร่มโพธิ์สมภารของพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) จึงได้แต่งให้พระศรีอัครชาติ มาตามตีพระวออีก พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ได้ทำสาส์นถึงพระเจ้าสิริบุญสาร ขอโทษให้กับพระวอ

หลังจากนั้นไม่นาน คือปลายปี พ.ศ. 2314 นั้นเอง พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ดำริจะสร้างเมืองใหม่ พระวอจึงอาสาสร้างกำแพงเมืองให้ พระมโนสาราชและพระศรีอัครชาติ เมืองโขง รับสร้างหอคำถวาย เช่นกัน

เมื่อสร้างเมืองใหม่เสร็จ พ.ศ.2315 พระเจ้าองค์หลวงจึงเสด็จประทับและออกว่าราชการท่ามกลางแสนท้าวพระยาประชุมกัน พระวอจึงได้ทูลถามพระเจ้าองค์หลวงว่า "การที่พระวอสร้างกำแพงเมืองถวายกับผู้สร้างหอคำนั้น สิ่งใดประเสริฐกว่ากัน "พระเจ้าองค์หลวงตรัสตอบว่า "กำแพงนั้นกีดด้วยเป็นที่กำบังสำหรับป้องกันศัตรูที่จะมาทำร้าย แต่หอคำนั้น ดีกว่าสักหน่อย ด้วยได้เป็นที่อาศัยนั่งนอน มีความสุขสำราญมาก"

เมื่อได้ฟังพระองค์หลวงตรัสเช่นนั้น พระวอเกิดไม่พอใจ จึงคิดเอาใจออกห่าง และอพยพผู้คนไปซ่อนสมุญอยู่ที่ดอนมดแดง (ริมแม่น้ำมูล ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี 16 กิโลเมตร) ได้แต่งตั้งท้าวเพี้ยผู้น้องคุมเครื่องราชบรรณาการมายังนครราชสีมา เพื่อขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมาของราชอาณาจักรสยาม แต่พระเจ้ากรุงธนบุรียังมิได้ดำเนินการแต่อย่างใด เนื่องจากดินแดนที่ราบสูงดอนเหนือในช่วงนั้นยังเป็นอาณาเขตของกรุงศรีสัตนาคนหุต

ปี พ.ศ. 2319 พระเจ้าสิริบุญสารได้ทราบข่าวว่า พระวอผิดใจกับพระเจ้าองค์หลวง ไปตั้งมั่นอยู่ที่ดอนมดแดง จึงแต่งตั้งให้พระยาสุโขมาตีพระวออีกครั้ง พระวอเห็นจะสู้ไม่ได้ จึงอพยพไพร่พลกลับไปเวียงดอนกองอีกและขอกำลังจากพระเจ้าองค์หลวงมาช่วยเหลือ แต่พระเจ้าองค์หลวงที่เคยขัดใจหาได้ช่วยไม่ พระวอถูกจับและถูกประหารในที่รบที่เวียงดอนกองนั่นเอง

ใต้พระบรมโพธิ์สมภาร

เมื่อพระวอเสียชีวิตแล้ว ท้าวกำบุตรพระวอ และท้าวฝ่ายหน้าท้าวคำผง ท้าวทิดพรหม บุตรพระดา ได้หนีออกจากวงล้อมของพระยาสุโขได้และมีใบบอกมายังนครราชสีมา เพื่อนำความขึ้นทูลพระเจ้ากรุงธนบุรีขอกำลังช่วย แต่ทางกรุงธนบุรีก็ได้ดำเนินการใด คงเนื่องจาก

กำลังติดพันอยู่กับการทำศึกกับพม่า

จนถึง พ.ศ. 2321 พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าให้สมเด็จพระพุฒยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นแม่ทัพยกไปทางบกสมทบกับกำลังที่เกณฑ์จากเมืองสุรินทร์ ชุขันธ์ สังขะ และโปรดเกล้าให้กรมพระราชวังวรมหาสุรสิงหนาท เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์เป็นแม่ทัพยกไปทางกรุงกัมพูชา เกณฑ์พลเมืองเขมรต่อเรือรบยกไปตามลำน้ำโขง เพื่อไปปราบพระยาสุโผที่เวียงดอนกอง พระยาสุโผเห็นจะสู้ไม่ได้ จึงยกทัพกลับไปกรุงศรีสัตนาคนหุต

เมื่อกองทัพของสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก และพระเจ้าสุรสีห์ยกขึ้นไปถึงนครจำปาศักดิ์แล้ว พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) เห็นจะสู้ไม่ได้ จึงพาครอบครัวไพร่พลหนีไปตั้งอยู่ที่เกาะไชย แต่กองทัพไทยก็สามารถจับตัวพระเจ้าไชยกุมารได้และคืนนครจำปาศักดิ์ได้ แล้วยกทัพเลยขึ้นไปตีได้เมืองนครพนม หนองคาย แล้วยกทัพเข้ากรุงศรีสัตนาคนหุตไว้

ใต้พระแก้วมรกต

พระเจ้าสิริบุญสารเห็นว่าจะสู้กองทัพไทยไม่ได้ จึงหนีไปทางเมืองคำเกิด กองทัพไทยก็สามารถตีเมืองเวียงจันทน์ได้ เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกจึงตั้งพระยาสุโพร้งเมืองศรีสัตนาคนหุต แล้วอัญเชิญเอาพระแก้วมรกตและพระบางซึ่งอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ พร้อมกับคุมตัวพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) กลับกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2321) พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) กลับไปครองนครจำปาศักดิ์ตามเดิม ในฐานะเมืองประเทศราชของไทย

เจ้าเมืองอุบลคนแรก

เจ้าเมืองอุบลคนแรก ตามพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน และตำนานเมืองจำปาศักดิ์ ได้กล่าวไว้ตรงกันว่า "หลังจากที่พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ได้กลับมาครองนครจำปาศักดิ์อีกครั้ง ก็ได้ให้ท้าวคำผง (บุตรพระดา) เป็นพระปทุมสุรราช นายกองใหญ่ คอยควบคุมครอบครัว ขึ้นต่อนครจำปาศักดิ์และให้ตั้งมั่นอยู่ที่เวียงดอนกอง หรือบ้านคูบ้านแกนั้นเอง เมื่อราว พ.ศ. 2323 พระปทุมสุรราชก็อยู่ที่เวียงดอนกอง จนตลอดสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี

เมื่อสมเด็จพระพุฒยอดฟ้าจุฬาโลก ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ได้มีนโยบายให้จัดตั้งเมืองให้มากขึ้น เพื่อบรรวบรวมไพร่พลให้เป็นปึกแผ่นด้านทานกำลังข้าศึก

สู้ห้วยแจะมะ

ในปี พ.ศ. 2329 พระปทุมสุรราช ได้ย้ายครอบครัวและไพร่พลจากเวียงดอนกอง มาอยู่ที่ตำบลห้วยแจะมะ คือตำบลที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือเมืองอุบลในปัจจุบัน ส่วนคำที่เรียกว่า แจะละเม๊ะ หรือ แจะแม่นั้น มีตำนานเล่าว่า "เดิมมีคนไปตั้งดัมเกลืออยู่ที่ห้วยนั้น คนเดินทาง

ผ่านไปมามักจะแวะเข้าไปขอเกลือต่อผู้ต้มเกลือว่า ขอจะละแม่ะ คือตะกิ้นสักหน่อยเถิด จึงได้นามว่า แจละแม่ะ มาแต่เหตุนี้"

เกี่ยวกับเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ (ดิสโส อ้วน) ได้ให้ความเห็นว่า คำว่าแจละแม่ ตามตำนานที่กล่าวไว้นั้นดูไร้เหตุผล ยากที่ผู้มีดวงตาจะเชื่อได้ เรื่องนี้ได้พยายามค้นหามานาน จึงพบคำพูดของพวกส่วยคำหนึ่งว่า "จะแม่" ซึ่งแปลว่าอีเห็น หรือเห็นอ้อมก็นึกได้ว่า "แจละแม่" คงเพี้ยนมาจาก จะแม่เป็นแน่ คำว่าห้วยแจละแม่ ก็คือ ห้วยอีเห็นนั่นเอง เหมือนกับคำที่ว่า "ชำพิด" หรือ "ชำปัด" ซึ่งเป็นภาษาส่วย แปลว่า งูใหญ่ หรืองูเหลือม ชำ คืองู พิด หรือ ปัด คือใหญ่ แก่งสะพือก็คือ แก่งงูใหญ่นั้นเอง

ปราบกบฏอ้ายเชียงแก้ว

พระปฐมสุรราช (คำผง) ได้ตั้งมั่นอยู่ที่ตำบลห้วยแจะแม่ บริเวณบ้านท่าบ่อ (ระลึกธานี) ด้วยความปกติสุขมาหลายปี จนถึง พ.ศ. 2334 อ้ายเชียงแก้ว อาศัยอยู่ที่ตำบลเขาโอง ผังตะวันออกแม่น้ำโขง (บริเวณสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

แขวงเมืองโขง ได้ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษ (ผีบุญ-ผู้เขียน) ประกอบกับพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ กำลังป่วยหนักอยู่อ้ายเชียงแก้วเห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงยกกำลังเข้าล้อมเมืองจำปาศักดิ์ไว้ พระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ตกใจไม่คิดต่อสู้ อาการป่วยได้ทรุดหนักลงแล้วถึงแก่พิราลัย เมื่ออายุได้ 81 ปี อ้ายเชียงแก้ว จึงเข้ายึดเมืองจำปาศักดิ์

เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาบวรราชсіма (ทองอิน) เมื่อครั้งยังเป็นพระพรหมยกกระบัตรยกกองทัพเมืองนครราชсіมาไปปราบอ้ายเชียงแก้ว แต่ขณะที่กองทัพนครราชсіมายังยกไปไม่ถึงนั้น พระปฐมสุรราช (คำผง) ที่ตั้งเมืองอยู่ตำบลห้วยแจะแม่ และทำวฝ่ายหน้าผู้น้องที่ตั้งอยู่ บ้านสิงหา (อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร) ได้ยกกำลังไปตีอ้ายเชียงแก้วก่อน ทั้งสองฝ่ายสู้รบกันที่แก่งตะนะ อำเภอโขงเจียมในปัจจุบัน กองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกพ่ายไป อ้ายเชียงแก้วถูกจับและถูกประหาร เมื่อกองทัพนครราชсіมา ยกไปถึงนครจำปาศักดิ์เหตุการณ์ก็สงบแล้ว จึงพากันยกทัพไปตีพวกชา "ชาติกระแสง สวางจะรายระแดร์" ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขงได้เป็นเขตยจำนวนมาก

ลู่ดงอู่ผึ้ง

จากความดีความชอบในการปราบปรามกบฏอ้ายเชียงแก้วนี้เอง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ทำวฝ่ายหน้าเป็นเจ้าพระยาวิไชยราชขัตติยวงศา ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ ส่วนพระปฐมสุรราชโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งเป็นพระปฐมวรราชสิริวงศ์ ครองเมืองอุบลราชธานี พร้อมกับยกฐานะบ้านห้วยแจะแม่ขึ้นเป็นเมืองอุบลราชธานี ตามนามพระปฐม ขึ้นต่อกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2335

บ้านแจะแม่มั่นเป็นเมืองอุบลราชธานี ก็ได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บ้านร้างริมฝั่งแม่น้ำมูล ห่างจากบ้านแจะแม่มั่นไปทางทิศใต้ ประมาณ 120 เส้น ที่เรียกว่า "ดงอู่ผึ้ง" อันเป็นที่ตั้งเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน

พร้อมกันนั้น ก็ได้สร้างวัดคู่บ้านคู่เมืองขึ้นเป็นวัดแรกของเมืองอุบลราชธานี คือ วัดหลวง

อาณาเขตเมืองอุบลราชธานี (โบราณ)

ในสมัยแรกตั้งเมืองอุบลราชธานี อุบลราชธานีนับว่าอาณาเขตกว้างขวางแม่ไพศาลตั้งปรากฏในพงศาวดารหัวเมือง มณฑลอีสานว่า

"ทิศเหนือถึงลำน้ำบังตกลำน้ำพาชี ไปยอดบังอี ตามลำบังอี ไปถึงแก่งตะนะ ไปภูจอกออกไปช่องนาง ไปยอดห้วยละลือละอง ตัดไปตงเปือยไปสระดอกเกศ ไปตามลำน้ำกะยาตกลำน้ำมูลปันให้เมืองสุวรรณภูมิ ฝ่ายเหนือหिनศิลาเลขหนองกอง แล้วดินภูเขียวทางใต้ปากเสียว ลำน้ำมูลยอดห้วยกาแก้วกैयाชี ปันให้เมืองขุขันธ์ตั้งแต่ห้วยทับทัน ตกมูลภูเขาวงศ์"

จากประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของอุบลราชธานี ตามที่ได้กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า

1. ดินแดนอันเป็นจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน แต่ก่อนเคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนป่าที่มีเชื้อสายมาจากขอม ซึ่งมีชาติลาวอพยพเข้ามาอาศัยปะปนอยู่อย่างกระจัดกระจาย บุคคลที่มีกำลังมีอำนาจ ได้รับความเคารพนับถือของชนส่วนใหญ่ ก็จะได้รับยกย่องให้ปกครองชุมชนนั้น
2. บรรพบุรุษของชาวอุบลราชธานี แต่เดิมเป็นเจ้านายของฝ่ายลาวครองกรุงศรีสัตนาคนหุต คือ พระตา (พี่) พระวอ (น้อง) ซึ่งถือว่าเป็นต้นสกุลของชาวอุบลราชธานี ก็ว่าได้
3. กว่าจะมาเป็นอุบลราชธานี บรรพบุรุษรุ่นแรก นับตั้งแต่พระตา พระวอ เป็นต้นมาได้สู้ดทนตรากตรำกับอุปสรรคนานาประการจนพระตาและพระวอ ต้องมาสิ้นชีวิตจากข้าศึกศัตรูโดยเอาชีวิตเลือดเนื้อเข้าแลก
4. เมื่อสิ้นพระตาและพระวอแล้ว ลูกหลานรุ่นหลังก็เหมือนสิ้นร่มโพธิ์ร่มไทร ท้าวพรหม ท้าวคำผง (บุตรพระตา) ท้าวกำ (บุตรพระวอ) และท้าวฝ่ายหน้า ก็ได้อพยพเร่ร่อนหนีภัยสงครามตั้งหลักแหล่งอยู่หลายแห่ง จนได้มาตั้งมั่นอยู่ดงอู่ผึ้ง อันเป็นเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน ภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย และได้สร้างบ้านแปงเมืองสืบทอดลูกหลานมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ เมื่อ พ.ศ. 2335
5. เมื่อพระปฐมวราชสุริยวงศ์ ได้ครองเมืองอุบลราชธานีเป็นคนแรก เมื่อ พ.ศ. 2335 แล้วย้ายเมืองจากตำบลแจะแม่มั่นมาตั้งที่ "ดงอู่ผึ้ง" ต่อจากนั้นก็มิผู้สืบทอดตำแหน่งเป็นเจ้าครองเมืองอุบลราชธานีมาอีก 4 คน ซึ่งยังมีศักดิ์เป็นผู้สืบทอดสกุลจาก พระปฐมวราชสุริยวงศ์หรือเป็นเชื้อพระวงศ์สืบทอดมาจาก พระตา พระวอ นั่นเอง

ทำเนียบเจ้าเมืองอุบลราชธานี

และนับถึงวันนี้ ได้มีผู้ครองเมืองอุบลราชธานี มาแล้วทั้งสิ้น จำนวน 49 คน ดังรายนามต่อไปนี้

1. พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวคำผิง)	2335-2338
2. พระพรหมราชวงศา (ท้าวทิตพรหม)	2338-2383
3. พระพรหมราชวงศา (กุดทอง)	2383-2406
4. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ)	2409-2429
5. พระยาศรีสิงห์เทพ (ทาด ไกรฤกษ์)	2429-2436
6. พระภักดีณรงค์ (สิน ไกรฤกษ์)	
7. หลวงโยธินวิรักษ์ (เคลือบ ไกรฤกษ์)	
8. หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คนเजर)	
9. ขุนภักดีธรรมา	2446-2448
10. หลวงบุรีราชบำรุง	2448-2450
11. หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว.ปฐม คนเजर)	2450-2451
12. พระภริมย์ราชา (พร้อม วาจรัตน์)	2451-2455
13. พระยาปฐมเทพภักดี (อ่วม บุญยรัตพันธุ์)	2455-2465
14. พระยาตราษบุรี	2465-2468
15. พระยาปฐมเทพภักดี (ธนู ณ สงขลา)	2468-2470
16. พระยาตรังคภูมาภิบาล (เจิม ปันยารชุน)	2470-2471
17. พระยาลิขิตบุรานุรักษ์ (สะอาด บุณยสมภพ)	2471-2472
18. พระยาประชาศรีสรเดช (ถาบ ผลนิวงศา)	2472-2476
19. พ.ต.อ.พระขัติยารุณกรรม (เงิน หนูนภักดี)	2476-2478
20. พระปฐมเทวาภิบาล (เยี่ยม เอกสิทธิ์)	2478-2481
21. พระยาอนุบาลพายัพกิจ	2481-2481
22. พระยาคนานุรักษ์ (ฮักไถ่ พิศาลบุตร)	2481-2482
23. พระยาอนุบาลสารกรรม (โต่ง สารัตถานนท์)	2482-2483
24. พระกล่ากลางสมร (มงคล หงษ์ไกร)	2483-2484
25. หลวงนครคุณปถัมภ์ (หยวก ไพโรจน์)	2484-2487
26. หลวงนวัตถรักษา (ชื่น นวัตรักษา)	2487-2489
27. หลวงอรรถสิทธิสุนทร	2489-2490
28. นายเชื้อ พิทักษากร	2490-2492
29. นายชอบ ชัยประภา	2492-2494
30. นายยุทธ จรรย์ยานนท์	2494-2495
31. นายสง่า สุขรัตน์	2495-2497

32. นายเกียรติ ธนกุล	2497-2499
33. นายสนิท วิไลจิตต์	2499-2499
34. นายประสงค์ อิศรภักดี	2499-2502
35. นายกำจัด ผาติสุวัน	2502-2509
36. นายพัฒน์ บุญรัตพันธ์	2509-2513
37. พลตำรวจตรีวิเชียร ศรีมันตระ	2513-2516
38. นายเจริญ ปานทอง	2516-2518
39. นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์	2519-2520
40. นายประมุข จันทรจำนง	2520-2522
41. นายบุญช่วย ศรีสารคาม	2522-2526
42. นายเจริญสุข ศิลาพันธ์	2526-2528
43. เรือตรีดนัย เกตุสิริ	2528-2532
44. นายสายสิทธิ์ พรแก้ว	2532-2538
45. ร.ต.ไมตรี ไนยะกุล	2535-2537
46. นายนิธิศักดิ์ ราชพิตร	2537-2538
47. นายยุวัฒน์ วุฒิเมธี	2538-2540
48. นายชาติสง่า โมฬีชาติ	2540-2541
49. นายศิวะ แสงมณี	2541-ปัจจุบัน

ตอนที่ 4

กำเนิดเมืองต่างๆ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในสมัยก่อนดินแดนอันเป็นที่ตั้งเมืองอุบลราชธานี และเมืองใกล้เคียงนั้น เคยเป็นที่อยู่อาศัยของพวกคนป่าที่สืบเชื้อสายมาจากขอม ซึ่งเชื่อกันว่า แต่เดิมนั้นดินแดนแถบนี้เป็นอาณาจักรของพวกขอมโบราณ และเป็นดินแดนที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อน จะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในสถานที่ต่างๆ มากมายมีอายุร่นราวคราวเดียวกับนครวัด สิ่งมหัศจรรย์ของโลกในประเทศเขมร ในปัจจุบันเช่น ปราสาท-เขาพนมรุ้ง ที่จังหวัดบุรีรัมย์ หรือที่จังหวัดอุบลราชธานี ก็มี ปราสาทบ้านเบ็ญจ และพระธาตุทองกลาง ที่อำเภอเดชอุดม เป็นต้น

พวกขอม ต่อมา เรียกว่า พวกข่า ส่วย กวย เป็นต้น พอถึงศตวรรษที่ 20 ที่เมืองเวียงจันทน์ ได้เกิดเหตุวุ่นวายขึ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาจักรเวียงจันทน์ ก็แตกฉาน ชานเข็น อพยพหนีภัยมาอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขง ดังหลักแหล่งอยู่ตามแนวของแม่น้ำโขง เป็นต้นว่า เมืองร้อยเอ็ด และเมืองใกล้เคียงจนถึงนครจำปาศักดิ์ โดยการแยกย้ายกันตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่อุดมสมบูรณ์ บุคคลที่เป็นที่นับถือของชุมชน ก็จะได้รับยกย่องให้เป็นหัวหน้า ทำหน้าที่ปกครองดูแลชุมชนให้สงบสุข และป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากฝ่ายเวียงจันทน์ได้อีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้ประชาชนพลเมืองที่อยู่ในท้องที่เมืองอุบลราชธานี และเมืองใกล้เคียง พูดภาษาถิ่นหรือภาษาไทยอีสานกันเป็นส่วนใหญ่ ภาษาถิ่นนับว่าเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเวียงจันทน์อันเป็นผลให้ชนบทรณนิยมประเพณีและความ เป็นอยู่แตกต่างจากภาคกลางอยู่บ้าง

เมืองต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียงเมืองอุบลราชธานี ที่ได้ทรงโปรดเกล้าให้ตั้งขึ้นในสมัย รัตนโกสินทร์ ตอนต้น นั้น แทบทุกเมืองจะได้รับการยกฐานะขึ้นจากหมู่บ้านทั้งสิ้น เช่น บ้าน แจระแมเป็นเมืองอุบลราชธานี บ้านโคกกองพะเนียงเป็นเมืองเขมราฐ บ้านน้ำโสมใหญ่เป็นเมือง เดชอุดม บ้านคำเมืองแก้วเป็นเมืองคำเขื่อนแก้ว เป็นต้น และหมู่บ้านที่ได้ยกขึ้นเป็นเมืองนั้น ส่วนมากจะเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีผู้คนอยู่หนาแน่น มีทำเลดีอยู่ใกล้แม่น้ำ หรือหนองบึงใหญ่ ส่วนหมู่บ้านเล็กๆ ที่ไม่ได้ยกขึ้นเป็นเมืองก็จะมีพลอยู่เกิน 10-20 คน มากบ้างน้อยบ้าง

มูลเหตุการตั้งเมือง

ในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้เกิดมีเมืองต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เนื่องจากระหว่าง ปี พ.ศ. 2321-2322 พระเจ้ากรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้ไปตีเมืองต่างๆ ในหัวเมืองลาวตะวันออก เช่น นครจำปาศักดิ์ นครพนม หนองคาย และกรุงศรีสัตนาคหุต

อันเป็นผลให้อาณาประชาราษฎร์ในหัวเมืองเหล่านั้นและหัวเมืองใกล้เคียง พากันแตกตื่นไป ชุมซ่อนอยู่ตามป่าเขาเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นความ จำเป็นที่จะต้องตั้งผู้คนเข้ามารวมเป็นปึกแผ่นเพราะกำลังคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ ดังนั้นพระองค์จึงมีพระบรมราชโบายเกลี้ยกล่อม และกวาดต้อนผู้คนให้เข้ามารวมตัวกันเป็น ปึกแผ่น และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้นเป็นจำนวนมาก

ทั้งนี้เนื่องจากว่า "...เดิมราษฎรภาคอีสานตะวันออกฝั่งขวาของแม่น้ำโขงนี้ เป็นประเทศ ป่าดง ป่าดงจากถิ่นฐานบ้านเมืองอันมั่นคง มีหมู่บ้านอยู่ห่างกันทางคืบ 1 บ้าง 2 คืบ บ้าง บางแห่งก็ 4 คืบ 5 คืบ จึงถึงระยะบ้านหนึ่งๆ หัวเมืองใหญ่น้อยทั้งปวงบรรดามีชื่ออยู่ในเวลานี้ คือ อุบลราชธานี เขมราฐ อำนาจเจริญ ....เดิมเป็นบ้านหนึ่งๆ ซึ่งมีผู้คนอยู่มากหลายสิบ หลังคาเรือน และเป็นบ้านที่มีทำเลดี คือ อยู่ใกล้แม่น้ำและบึงหนองใหญ่ และมีท้องทุ่งที่ควรจะทำนาได้มาก ทั้งป่าดงที่จะทำไร่ก็บริบูรณ์ดี และผู้คนซึ่งอยู่ในบ้านนั้นค่อนข้างจะมั่งคั่งด้วยทรัพย์ เงินทองกว่าบ้านอื่น บรรดาที่อยู่ใกล้เคียง หรือบางทีผู้ที่ป็นหัวหน้าในบ้านนั้นมีสติปัญญาดี มีผู้คนนับถือมาก ก็พากันคิดจัดรวบรวมขอรับรองต่อมหานครอันตนได้ขึ้นอยู่ เพื่อได้รับอนุญาตตั้ง บ้านนั้นขึ้นเป็นเมือง ครั้นได้รับอนุญาตแล้วก็ตั้งขึ้นเป็นเมือง...

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จะโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมือง ขึ้นมากมาย จำนวนถึง 20 เมือง แต่ในท้องที่อุบลราชธานี ก็มีเพียงเมืองอุบลราชธานีเมืองเดียว เท่านั้น และในรัชกาลต่อมาก็ได้มีการจัดตั้งเมืองต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก ในช่วงแรกๆ ที่ควรทราบ คือ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) ได้ตั้งเมืองขึ้น 4 เมือง คือ เมืองยโสธร เมืองเขมราฐ เมืองโขงเจียม เมืองสระเมือะ อยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงปัจจุบัน คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. เมืองยโสธร

เดิมที ท้าวฝ่ายหน้า บุตรพระตา ได้เคยอพยพครอบครัวไพร่พลมาตั้งแต่มั่นอยู่แล้ว ครั้งหนึ่ง แต่เมื่อเกิดกบฏอ้ายเชียงแก้ว ที่ตำบลเขาโอง ในปี พ.ศ. 2334 ท้าวฝ่ายหน้าที่อยู่บ้าน สิงหา และพระปทุมสุรราช ที่อยู่บ้านห้วยแจะระแม ได้พากันยกทัพไปปราบปรามกบฏ อ้ายเชียงแก้ว ก่อนที่กองทัพเมืองนครราชสีมา จะยกไปถึงกองทัพของพระปทุมสุรราชและ ท้าวฝ่ายหน้า สามารถปราบกบฏอ้ายเชียงแก้วได้ อ้ายเชียงแก้วถูกจับและถูกประหารชีวิต จาก ความชอบครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวฝ่ายหน้า เป็นพระวิไชยราชสุริยวงษ์ขัตติยราช ครองเมืองนครจำปาศักดิ์ต่อจากพระเจ้าองค์หลวง (ไชยกุมาร) ที่ถึงแก่พิราลัยด้วยโรคชรา เมื่อคราวอ้ายเชียงแก้วยกกำลังเข้าตีจำปาศักดิ์ เรื่องราวของเมือง ยโสธร จึงหดหายไปช่วงหนึ่ง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2357 ราชวงศ์ (สิง) เมืองโขง ซึ่งเป็นญาติกับพระวิไชยราชสุริยวงษ์- ขัตติยราช เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ไม่พอใจที่จะทำราชการอยู่กับนครจำปาศักดิ์ จึงได้พาครอบครัว ไพร่พลกลับไปตั้งที่บ้านสิงหา พร้อมทั้งมีหนังสือกราบบังคมทูลยกบ้านสิงหาขึ้นเป็นเมือง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านสิงหาขึ้นเป็นเมืองยโสธรพร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้ราชวงศ์(สิง)เมืองโขงเป็นที่พระสุนทรราชวงษาเจ้าเมืองยโสธร เป็นคนแรก โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งท้าวสีชา (หรือสีทา) เป็นอุปฮาด ท้าวบุตรเป็นราชบุตร เมืองยโสธรให้ขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยให้ส่งส่วยน้ำรัก 2 เลก (ชายฉกรรจ์) ต่อเบี้ย (1) ปาน 2 เลก ต่อชอด (กระจุก-ชมวด)

2. เมืองเขมราฐ (อำเภอเขมราฐ)

ในปี พ.ศ. 2357 อุปฮาด (กำ) เมืองอุบลราชธานี ไม่พอใจที่จะทำราชการกับพระพรหมราชวงศา (ท้าวทิดพรหม) เจ้าเมืองอุบลราชธานี คนที่ 2 จึงอพยพครอบครัวไพร่พลไปตั้งที่บ้านโคกกงพะเนียง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านโคกกงพะเนียงขึ้นเป็นเมือง "เขมราฐธานี" ขึ้นกับกรุงเทพฯ แต่งตั้งให้ท้าวอุปฮาด (กำ) เป็นที่พระเทพวงศา เจ้าเมืองคนแรก โดยกำหนดให้ยกส่วยน้ำรัก 2 เลกต่อเบี้ย ปาน 2 ชอดต่อ 10 บาท และพร้อมกันนั้นก็โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวภูทองบุตร พระปฐมสุรราช เป็นอุปฮาดเมืองอุบลราชธานี แทน

3. เมืองโขงเจียม (อำเภอโขงเจียมในปัจจุบัน)

ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2364 เนื่องจากเวลานั้น ขุนนักราชบาอินทร์ ผู้รักษาดำบลโขงเจียมมีความผิด เจ้านครจำปาศักดิ์ (โย) จึงจับตัวมาทำโทษแล้วแต่งไปบอกลงมากกราบถวายบังคมทูลขอตั้ง ท้าวมหาอินทร์ บุตรขุนนักอินทรวงษ์ ผู้รักษาดำบลโขงเจียมคนก่อน เป็นพระกำแหงสงครามยกบ้านนาค้อ (บ้านนาค้อ ตำบลหนามแท่งในปัจจุบัน-ผู้เขียน) ขึ้นเป็นเมืองโขงเจียมขึ้นตรงต่อเมืองนครจำปาศักดิ์ แต่พอถึงรัชกาลที่ 3 เมื่อปราบกบฏเจ้าอนุแล้ว ด้วยเหตุผลทางการเมืองบางประการ รัชกาลที่ 3 จึงให้เมืองโขงเจียมขึ้นตรงต่อเมืองเขมราฐ เมื่อ พ.ศ. 2371

ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2394) ได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นในภูมิภาคแถบนี้อีกครั้งหนึ่ง คือ เกิดกบฏเจ้าอนุ (พ.ศ. 2369) อันเป็นผลให้เมืองเวียงจันทน์ต้องถูกทำลายลงไปเมืองต่างๆ ที่เคยขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์มาก่อนก็โปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นต่อกรุงเทพฯ ส่วนเมืองเวียงจันทน์ให้ขึ้นต่อเมืองหนองคาย หลังจากกบฏเจ้าอนุแล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีพระบรมราชโองการที่จะให้ตั้งเมืองมากขึ้น เพราะจำเป็นที่เกลี้ยกล่อมผู้คนที่ยอพยพลบหนีเข้าป่าดง ในคราวกบฏเจ้าอนุให้กลับเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามเคย เพื่อเป็นกำลังสำคัญของประเทศ ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองขึ้น ถึง 19 เมือง เฉพาะท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี มี 4 เมือง คือ

1. เมืองเสนางคณิคม

เมืองเสนางคณิคม (อำเภอเสนางคณิคมในปัจจุบัน) โปรดฯให้สร้างขึ้น ในปี พ.ศ. 2388 ทั้งนี้เพราะพระหมราชวงศา (ท้าวทิดพรหม) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 2 ได้นำพระศรีสุรราช เมืองตะโปน ท้าวอุปฮาด เมืองชุมพร ท้าวฝ่ายเมืองผาบ้ง ท้าวมหาวงศ์ เมืองคาง (ทั้ง 4 เมืองนี้ อยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ปัจจุบัน คือ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว-ระลิกธานี) ซึ่งพาครอบครัวไพร่พล รวม 1847 คน เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร มาตั้งอยู่ที่บ้านชวงนาง แขวงเมืองอุบลราชธานี เข้าเฝ้าได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่กรุงเทพฯ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านชวงนาง เป็นเมืองเสนางคณิคม ให้พระศรีสุรราชเป็นที่พระศรีสินธุสงครามเจ้าเมือง ให้ฝ่ายเมืองผาบ้งเป็นอัครฮาด ให้ท้าวมหาวงศ์ เมืองคาง เป็นอัครวงศ์ รักษาเมืองเสนางคณิคม ขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี

2. เมืองเดชอุดม

เมืองเดชอุดม ในปี พ.ศ. 2388 คือ ปีเดียวกับที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองเสนางคณิคมนั่นเอง หลวงธิเบศร์ หลวงมหาดไทย หลวงอภัย กรมการเมืองศรีสะเกษ ไม่พอใจจะทำราชการกับพระยาวิเศษภักดี เจ้าเมืองศรีสะเกษ จึงอพยพครอบครัวไพร่พลไปตั้งอยู่ที่บ้านน้ำโดมใหญ่ตรงพรมแดนระหว่างเมืองจำปาศักดิ์ อุบลราชธานี ขุขันธ์ และศรีสะเกษติดต่อกัน มีไพร่พลทั้งหมด 2150 คน มีเลกฉกรรจ์ 606 คน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านโดมใหญ่ขึ้นเป็นเมืองเดชอุดม เมื่อ พ.ศ. 2388 โปรดเกล้าฯ ให้หลวงธิเบศร์ เป็นพระศรีสุริยะ หลวงมหาดไทย เป็นหลวงปลัด หลวงอภัย เป็นหลวงยกกระบัตร รักษาเมืองเดชอุดม ขึ้นต่อกรุงเทพฯ

3. เมืองคำเขื่อนแก้ว

ในปี พ.ศ. 2388 พระสีหนาท พระไชยเชษฐา นายครัวเมืองตะโปน ได้พาครอบครัวไพร่พลมาตั้งอยู่ที่บ้านคำเมืองแก้ว แขวงเมืองเขมราฐ พระเทพวงษา (บุญจันทร์) เจ้าเมืองเขมราฐ จึงได้มีใบบอกมาถวายบังคับทูลเพื่อขอตั้งบ้านคำเมืองแก้วขึ้นเป็นเมือง แล้วยกฐานะขึ้นเป็นเมืองคำเขื่อนแก้ว ขึ้นกับเมืองเขมราฐ

4. เมืองบัว

เมืองบัว (อำเภอบุณฑริก-ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2390 เจ้านครจำปาศักดิ์ (นาก) เห็นว่าการที่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองเดชอุดมขึ้นนั้น เป็นผลกระทบกระเทือนต่อเขตแดนจำปาศักดิ์มาก เพราะจะทำให้เขตแดนทางตะวันตกลดน้อยถอยลง จึงได้นำเรื่องขึ้นกราบทูล ขอยกบ้านดงกระซุหรือบ้านไร่ขึ้นเป็นเมือง เพื่อกันเขตแดนเมืองเดชอุดมไว้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านดงกระซูนเป็นเมืองบัว ขึ้นตรงต่อนครจำปาศักดิ์ ให้ท้าวโส เป็นพระอภัยิเบศร์วิเศษสงคราม เจ้าเมืองบัว เป็นคนแรก

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411)

การตั้งเมืองของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากจะทรงรวบรวมไพร่พลให้เป็นกำลังสำคัญของประเทศแล้ว เนื่องจาก..."ผู้คนพลเมืองมากขึ้น เจ้าเมืองกับท้าวพระยาแย่งผู้คนที่ควบคุมกัน จึงมักมีท้าวพระยา ขอตั้งเมืองใหม่ขึ้นในที่ว่าง เพื่อรวบรวมผู้คนของตนให้มีที่อยู่เป็นหมวดหมู่..." จึงได้มีการตั้งเมืองขึ้นในรัชสมัยนี้ถึง 11 เมือง มีเมืองที่มีฐานะเป็นอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี 4 เมือง คือ

1. เมืองอำนาจเจริญ

เมืองอำนาจเจริญ (จังหวัดอำนาจเจริญ-ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2401 พระเทพวงษาเจ้าเมืองเขมราฐ ได้มีใบบอกขอตั้งบ้านค้อใหญ่ขึ้นเป็นเมืองอำนาจเจริญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นและให้ท้าวจันทบรมเป็นพระอมรอำนาจเจ้าเมือง ตั้งท้าวบุตรตะ เป็นอุปฮาด ท้าวสิงหราชเป็นราชวงศ์ ท้าวสุริโยเป็นราชบุตร รักษาราชการเมืองอำนาจเจริญ ขึ้นกับเมืองเขมราฐ และกำหนดผูกส่วยเงินแทนผลเร็ว (หมากแห้ง) ปีละ 12 ชั่ง 18 ตำลึง

ต่อมาภายหลังได้ย้ายเมืองอำนาจขึ้นไปตั้งอยู่ที่ตำบลบุ่ง จังหวัดอำนาจเจริญ ในปัจจุบัน

2. เมืองพิบูลมังสาหาร

ปี พ.ศ. 2406 พระพรหมราชวงศา (กุทอง) เจ้าเมืองอุบลราชธานี คนที่ 3 (พ.ศ. 2388-2409) ได้มีใบบอกกราบเรียนเจ้าพระยากำแหงสงคราม เจ้าเมืองนครราชสีมา เพื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอตั้งบ้านกว้างลำชะโด ขึ้นเป็นเมือง ให้ท้าวจุมมณี เป็นเจ้าเมือง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านกว้างลำชะโดเป็นเมือง "พิบูลมังสาหาร" ตั้งท้าวธรรมกิตติกา (จุมมณี) เป็นพระบำรุงราษฎร์เจ้าเมือง ท้าวสีฐาน (สา่ง) เป็นราชวงศ์ ท้าวชัตติยะ เป็นราชบุตร ขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี

3. เมืองตระการพิชผล

ในปี พ.ศ. 2406 พร้อมกับ การตั้งเมืองพิบูลมังสาหาร พระพรหมราชวงศา (กุทอง) ได้ขอตั้งบ้านสะพือ ขึ้นเป็นเมืองด้วย ให้ท้าวสุริยวงศ์ (อัม) เป็นเจ้าเมือง เป็นพระอมรตลใจ ให้ท้าวพรหม (บุตร) เป็นอุปฮาด ท้าวสีหาจักร (ฉิม) เป็นราชวงศ์ ท้าวกุลบุตร (ท้าว) เป็นราชบุตร ขึ้นตรงต่อเมืองอุบลราชธานี

ต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ก็ยังคงมีพระบรมราโชบายในด้านการตั้งเมืองต่างๆ ขึ้นได้ทรงอนุมัติให้มีการตั้งเมืองขึ้นในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี และในจังหวัดใกล้เคียง ถึง 27 เมือง และอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 เมือง คือ

1. เมืองขามมณฑล

เมืองขามมณฑล (อำเภอขามมณฑล-ปัจจุบัน) ในปีพ.ศ.2422 เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ (เจ้าหน่อคำ) เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ 4 ได้พาพระปลัดซ้าย (เคน) บุตรท้าวมณฑาธิราช เมืองลำเนาหนองปรือ ซึ่งอพยพครอบครัวไพร่พลมาอยู่กับเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ เข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลขอราชทานตั้ง "บ้านท้ายกู่" ขึ้นเป็นเมือง และตั้งพระปลัดซ้าย (เคน) เป็นเจ้าเมือง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอนุมัติตามนั้น

2. เมืองพนานิคม (อำเภอพนา-ปัจจุบัน)

พ.ศ. 2422 คราวที่เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) พาพระปลัดซ้าย (เคน) เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอตั้งเมือง "ขามมณฑล" นั้น ก็ได้พาเพี้ยเมืองจัน เมืองเขมราฐ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วย เพื่อขอตั้งบ้านเผลา แขวงเมืองอุบลราชธานี ขึ้นเป็นเมืองตั้งเพี้ยเมืองจัน เป็นเจ้าเมือง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเผลา หรือบ้านพระเหลา เป็นเมืองพนานิคม และตั้งเพี้ยเมืองจัน เป็นพระจันทวงษา เจ้าเมือง ท้าวอินพิจักร เป็นอุปฮาด ท้าวไชยแสง บุตรพระจันทวงษา เป็นราชวงศ์ ท้าวสิงหา เป็นราชบุตร และให้ท้าวอุบไซเป็นผู้ช่วย ให้ขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี

ที่บ้านพระเหลา มีพระพุทธรูปโบราณที่สำคัญอยู่องค์หนึ่ง คือ พระเหลาเทพนิมิต เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอพนาในปัจจุบัน

3. เมืองวารินชำราบ

เมืองวารินชำราบ พ.ศ. 2423 หลวงชำนาญไพรสนธ์ (แดง) บุตรพระเทพวงษา (กำ) เมืองเขมราฐ พาครอบครัวไพร่พล มาอยู่กับเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ จึงมีใบบอกไปกราบบังคมทูล พระกรุณาขอตั้งบ้านนาคอนจอนขึ้นเป็นเมือง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ตั้งบ้านนาคอนจอน ขึ้นเป็นเมืองวารินชำราบ ขึ้นต่อเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้หลวงชำนาญไพรสนธ์ เป็นพระกำจรงตรงค์เจ้าเมือง ให้ท้าวไชยบุตร เป็นอุปฮาด ท้าวสุทธิจางวาง (อุทา) เป็นราชวงศ์ ท้าวจันทบุษม (อัม) เป็นราชบุตร

4. เมืองโตมประดิษฐ์

เมืองโตมประดิษฐ์ (อำเภอน้ำยืน-ปัจจุบัน) หลวงมหาดไทย กรมการเมืองเดชอุดม ได้พาครอบครัวไพร่พล อพยพไปตั้งอยู่ที่บ้านจันลานาโดม แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ ขอขึ้นตรงกับเมืองจำปาศักดิ์ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ จึงตั้งให้หลวงมหาดไทย เป็นหลวงรัตนเชื่อนขันธุ์ นายกองส่วยไปพลางก่อน ถึงปี พ.ศ.2424 เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ จึงมีใบบอกไปกราบทูลพระกรุณา ขอพระราชทานตั้งบ้านจันลานาโดม เป็นเมือง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านจันลานาโดม เป็นเมืองโตมประดิษฐ์ ให้พระรัตนเชื่อนขันธุ์ เป็นพระดำรงสุริยเดช เจ้าเมืองขึ้นต่อนครจำปาศักดิ์

5. เมืองเกษมสีมา

เมืองเกษมสีมา (อำเภอม่วงสามสิบ-ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2424 พระไชย (จันดี) กรมการเมืองเขมราฐ ได้อพยพครอบครัวไพร่พลมาตั้งที่ "บ้านที" แขวงเมืองอุบลราชธานี และมีความประสงค์จะยกบ้านที่ขึ้นเป็นเมือง เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ (เจ้าหน่อคำ) จึงได้มีใบบอกไปกราบทูลพระกรุณา ขอพระราชทานตั้งบ้านที่ขึ้นเป็นเมือง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านที่ขึ้นเป็นเมืองเกษมสีมา เมื่อ พ.ศ. 2425 ให้พระไชย(จันดี) เป็นพระพิชัยชาญณรงค์เจ้าเมือง ขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี

และนับตั้งแต่ตั้งเมืองเกษมสีมาแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้ตั้งเมืองใดๆ ขึ้นอีกเลย

ตอนที่ 5

การปกครอง

การปกครองสมัยโบราณ และการปกครองสมัยปัจจุบัน

1. การปกครองสมัยโบราณ

ในสมัยโบราณเป็นต้นมา ลักษณะการปกครองโดยทั่วไป ยึดหลักการ "การทหารหรือ กลาโหม" เป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่น เพราะเป็นการป้องกันบ้านเมือง ชีวิตและความปลอดภัยของ อาณาประชาราษฎร์ ตลอดจนความรุ่งเรืองของบ้านเมือง

ดังนั้น ระเบียบประเพณีการปกครองในสมัยอยุธยา จึงถือเป็นแบบฉบับที่ใช้กันมาจนถึง สมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ คือ พระมหากษัตริย์ ทรงไว้ซึ่งอำนาจสมบูรณ์ มาณาสติธิราช ทรงเป็นประมุข...โดยถือเอาทหารเป็นสำคัญ ข้าราชการพลเรือนนั้นก็ได้รับการอบรมและอยู่ ในระเบียบบังคับบัญชาเช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายทหาร ในเวลาที่มีศึกสงครามก็ให้ข้าราชการ ทั้งทหารและพลเรือนทำสงครามป้องกันประเทศ สำหรับการปกครองส่วนภูมิภาค หรือ การปกครองหัวเมืองต่างๆ ได้แบ่งหัวเมืองและให้อยู่ในความรับผิดชอบกับสมุหพระกลาโหม ดูแลหัวเมืองริมแม่น้ำ และริมทะเล

สำหรับการจัดการปกครองภายใน ของจังหวัดอุบลราชธานีทั้งเมืองขึ้นและเมืองลาว ตะวันออกโดยทั่วไป ในสมัยก่อนจะแบ่งเจ้าหน้าที่ปกครองออกเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมี ตำแหน่งซึ่งมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไป คือ

1. ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดของเมือง เรียกว่า อาญาสี่หรืออ.ญาสี่ มีอยู่ด้วยกัน 4 ตำแหน่ง คือ

1.1 เจ้าเมือง เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดของเมือง มีอำนาจสิทธิขาดในการสั่งการบ้าน เมืองทั้งปวง บังคับบัญชาการเมืองทุกอย่าง แต่ไม่มีอำนาจบางอย่าง เช่น คัดสินประหารชีวิต คดีอุกฉกรรจ์ และเรื่องเกี่ยวกับเขตแดน เรื่องการสงครามหรือแต่งตั้งข้าราชการบางระดับ เป็นต้น

1.2 อุปฮาด มีอำนาจหน้าที่ทำการแทนเจ้าเมือง ระหว่างที่เจ้าเมืองไม่อยู่ หรือไม่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่หน้าที่โดยตรง คือ รวบรวมสรรพบัญชีส่วยอากรที่ขึ้นแก่เมือง รวบรวมสำมะโนครัว เฝ้าระวังการเก็บส่วย และการเกณฑ์ไพร่พลไปทำศึกสงคราม

1.3 ราชนวงศ์ มีหน้าที่เป็นฝ่ายเจ้าเมืองและอุปฮาด ในเวลาบ้านเมืองปกติ และ มีหน้าที่เป็นแม่ทัพในคราวสงคราม รวมทั้งการควบคุมไพร่พลไปรับจัดอาวสุยุทธโศภณ

1.4 ราชนบุตร มีหน้าที่เช่นเดียวกับราชวงศ์ คือ มีหน้าที่ช่วยเหลือและร่วมจัดการ กับราชวงศ์ในราชการต่างๆ

ตำแหน่งอาญาสี่นี้ ถ้าเป็นเมืองเล็กที่ขึ้นกับเมืองใหญ่ ก็จะเรียกเป็น เจ้าเมือง
อัครฮาด อัครวงศ์ อัครบุตร

2. ตำแหน่งผู้ช่วยอาญาสี่ มี 4 ตำแหน่ง คือ

2.1 ท้าวสุริยะหรือท้าวขัตติยะ

2.2 ท้าวสุริโย

2.3 ท้าวโพธิสาร

2.4 ท้าวสิทธิสาร

ผู้ช่วยอาญาสี่ มีหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษารรคดีต่างๆ ในศาลเมือง
ชั้นสูง และควบคุมดูแลการปกครองแผนกต่างๆ ของเมืองด้วย

3. ชื่อบ้านเมือง เป็นตำแหน่งที่รองลงมาจากคณะผู้ช่วยอาญาสี่ มีอยู่ด้วยกัน 10
ตำแหน่ง คือ

3.1 เมืองแสน - กำกับฝ่ายทหาร

3.2 เมืองจันทน์ - กำกับฝ่ายพลเรือน

3.3 เมืองขวา เมืองซ้าย เมืองกลาง - กำกับนักโทษ

3.4 เมืองคุก เมืองฮาม เมืองแพน - พัสดี

3.5 นาเหนือ นาใต้ - จัดหาเสบียง ยุ้งฉาง

3.6 ชาเนตร ชานนท์ - เสมียนเมือง

3.7 ชาบัณทิต - อำน

3.8 มหาเสนา มหามนตรี - ออกคำสั่งนัดประชุม

3.9 กรมเมือง - รักษาประเพณีของเมือง

3.10 สุโ - แม่ทัพ ตำแหน่งสูงสุดฝ่ายทหาร

4. ตำแหน่งพิเศษ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เจ้าเมือง จะตั้งขึ้นหรือไม่ก็ได้ เช่น

4.1 เพี้ยชาโนชิต ชาภูธร ราชต่างใจ คำมุงคุณ - ผู้ใกล้ชิดเจ้าเมือง

4.2 เพี้ยชาบรรทม - จัดที่หลับที่นอนของเจ้าเมือง

4.3 เพี้ยชาดินแทน - พนักงานติดตามเจ้าเมือง

4.4 เพี้ยชาหลาบคำ - เชิญพระแสงเจ้าเมือง

4.5 เพี้ยชามณเฑียร - รักษาวัง

4.6 เพี้ยชาบุฮุม - กันกลตให้เจ้าเมือง

4.7 เพี้ยชามาตย์อาชาไนย - ช่างก่อสร้าง

4.8 เพี้ยแขกขวา เพี้ยแขกซ้าย - รับแขกเมือง

4.9 เพี้ยศรีสุนนท์ - จัดการศึกษาและศาสนา

5. ตำแหน่งสำหรับหมุ่บ้าน มี 4 ตำแหน่ง คือ

5.1 ท้าวฝ่าย - เทียบตำแหน่งนายอำเภอปัจจุบัน

5.2 ดาแสง - เทียบกำนัน

5.3 พ่อบ้านหรือนายบ้าน - เทียบผู้ใหญ่บ้าน

5.4 จำบ้าน - เทียบสารวัตรหมู่บ้าน ตำบล

2. การปกครองสมัยปัจจุบัน

ในปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานี มีการปกครองเป็นลักษณะสากลเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ ซึ่งเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ แบ่งราชการออกเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

จังหวัด	มีผู้ว่าราชการจังหวัด	เป็นผู้ปกครองดูแล
อำเภอ	มีนายอำเภอ	เป็นผู้ปกครองดูแล
ตำบล	มีกำนัน	เป็นผู้ปกครองดูแล
หมู่บ้าน	มีผู้ใหญ่บ้าน	เป็นผู้ปกครองดูแล

รายชื่ออำเภอและกิ่งอำเภอในปัจจุบัน

1. อำเภอเมืองอุบลราชธานี
2. อำเภอกุดข้าวปุ้น
3. อำเภอโขงเจียม
4. อำเภอเขมราฐ
5. อำเภอเขื่องใน
6. อำเภอเดชอุดม
7. อำเภอตระการพืชผล
8. อำเภอตาลสุม
9. อำเภอน้ำยืน
10. อำเภอนาจะหลวย
11. อำเภอบุญศรี
12. อำเภอพิบูลมังสาหาร
13. อำเภอม่วงสามสิบ
14. อำเภวารินชำราบ
15. อำเภอศรีเมืองใหม่
16. อำเภอโพธิ์ไทร
17. อำเภอสิรินธร
18. อำเภอสำโรง
19. อำเภอดอนมดแดง
20. อำเภอทุ่งศรีอุดม
21. กิ่งอำเภอนาเยีย
22. กิ่งอำเภอนาตาล
23. กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์
24. กิ่งอำเภอน้ำขุ่น
25. กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก

ตอนที่ 6

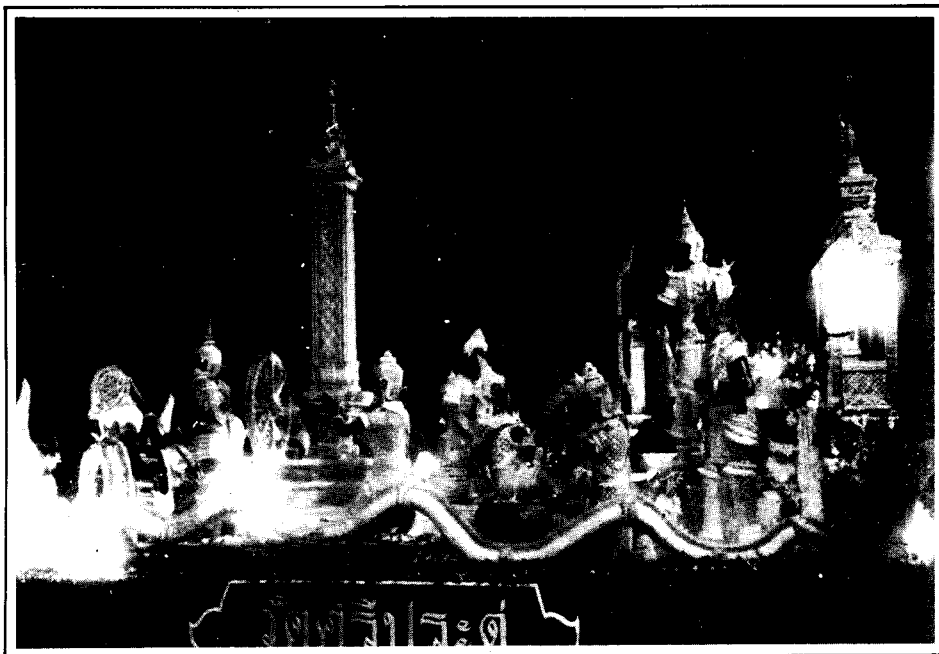
ขนบธรรมเนียมประเพณี

เนื่องจากชาวอุบลราชธานี มีเชื้อสายมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต หรือนครเวียงจันทน์ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ จึงได้ถ่ายทอดกันมาโดยต่อเนื่องประเพณีบางอย่างก็ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้ บางอย่างก็เลือนหายไปบ้างและบางอย่างก็ได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกาลเวลา ประเพณีเหล่านี้ที่สำคัญ ก็มีประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การปลูกบ้านเรือน การบวชในพระพุทธศาสนา ตลอดจนประเพณีทำบุญต่างๆ เป็นต้น

เชื่อกันว่าประเพณีเหล่านี้ ได้มีการถือปฏิบัติกันมานานแล้ว ก่อนการตั้งเมืองอุบลราชธานี โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมที่ฝังอยู่ในจิตใจของประชาชนชาวพื้นเมืองทั่วไปคือความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา ไม่ว่าจะเป็นทำกิจกรรมหรือประกอบพิธีใด ก็จะมี ความเชื่อเรื่องนี้แฝงอยู่ ชาวเมืองอุบลราชธานี และใกล้เคียง มีการนับถือบรรพบุรุษ ปู่ย่า ตายาย ผีปู่ตา ผีไท้ ผีแถน ผีเชื้อ ผีมหัศจรรย์ ซึ่งคงได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ ประเพณีการทำบุญและประกอบพิธีกรรมต่างๆ นั้น ปกติจะยึดถือกันมาเป็นแบบอย่างทีละขณะเป็นของตนเอง และมักจะจัดทำกันทุกเดือนในรอบหนึ่งปีหมุนเวียนกัน ซึ่งโบราณเรียกว่า ยี่ตสิบสอง ครองสิบสี่ ได้แก่ จารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและประกอบคุณความดี อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ผู้บุญผู้ขึ้น คือ คนลาว เผ่าเวียงจันทน์ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

เทียนพรรษาอุบลราชธานี

อีตลิบสอง ครองลิบลี ระบบการปกครอง ของชาวลาวและอีสานสมัยเก่า

ระบอบการปกครองบ้านเมือง อันเป็นกติกาควมุขสังคมสมัยเก่านั้น คนไทยทางภาคกลางหรือทางใต้ ได้รับอิทธิพลจากทางตะวันตกมาก เพราะยึดถือจากคัมภีร์พระมนุ พระธรรมศาสตร์ของสังคมชาวอินเดีย โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มาจากทางด้านนี้ มักจะโน้มไปในทางจิตนิยม หรือเชื่อในสิ่งที่สมมุติกันขึ้น เช่น นรก-สวรรค์-สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คนไม่เคยเห็น

ส่วนระบบการปกครองของชาวลาวและชาวอีสานสมัยเก่านั้น ยังมีอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมตกทอดมาจากทางเหนืออยู่มาก โดยเฉพาะอิทธิพลแบบจีน ซึ่งมักจะเน้นไปในทางวัตถุนิยม หรือเชื่อในสิ่งที่เคยเห็นคุณเห็นโทษมาแล้ว เช่น บิดา มารดา บรรพบุรุษ วีรบุรุษ ผู้ที่ล่วงลับตายเป็นผีไปแล้ว ได้รับการยกย่องเชิดชูมากจนมีการเซ่นไหว้บวงสรวงกันหลายระดับ

ถึงแม้คนไทยทางใต้กับทางอีสาน จะเป็นศิษย์ของชาวชมพูทวีปด้วยกัน แต่ลักษณะการปกครองคนไทยได้นั้น ค่อนข้างไปในแบบที่ใช้ประมวลกฎหมายคล้ายฝรั่งเศส เช่น การใช้กฎหมายตราสามดวง ซึ่งมีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายเป็นหลัก ส่วนชาวอีสานนั้นไม่ปรากฏว่ามีการใช้กฎหมายประมวลข้อบังคับ หรือกติกาของสังคมใหญ่เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายแบบอังกฤษ เผ่าชน ซึ่งอาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขงสมัยเก่า ใช้ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องมือ หรือวิธีการปกครองบ้านเมือง มากกว่าเผ่าชนทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้อ่านวรรณคดีอีสานหลายท่านซักถามถึงตำแหน่งต่างๆ ของฝ่ายปกครองซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือผูก จึงขอถือโอกาสเล่าถึงองค์การหรือโครงสร้างของฝ่ายปกครองให้ทราบโดยย่อ ทั้งนี้พึงเข้าใจเสียก่อนว่า ทุกประเทศในสมัยเก่านั้น ปกครองแบบราชาธิปไตย

ก. ตำแหน่งในเมืองหลวง ซึ่งเป็นเอกราชหรือเป็นประเทศราช

1. ประมุขของรัฐมีฐานะเป็นกษัตริย์ ดังนั้น จึงใช้คำนำหน้าว่า "พระเจ้า"
2. อุปฮาด (อุปราช) เป็นตำแหน่งรองของกษัตริย์
3. ราชวงศ์ เป็นตำแหน่งอันดับสาม
4. ราชบุตร เป็นตำแหน่งอันดับสี่

ตำแหน่งในอันดับ 2-3-4 นี้เป็นเชื้อพระวงศ์มีคำนำหน้าว่า "เจ้า"

5. เมืองแสน
6. เมืองจันทน์ สองตำแหน่งนี้ส่วนมากทำหน้าที่เกี่ยวกับต่างประเทศหรือต่างเมือง และกิจการสำคัญเช่นการรักษาความสงบตลอดจนงานตุลาการ
7. เมืองขวา
8. เมืองกลาง

9. เมืองชัย สามตำแหน่งนี้ รักษาบัญชีกำกับการสักเลข ดูแลวัดวาอารามออกคำสั่งให้
กักขัง-ปล่อย-นักโทษ

10. เมืองคุก

11. เมืองฮาม สองตำแหน่งนี้ ทำหน้าที่พัสดูเรือนจำ

12. นาเหนือ

13. นาใต้ สองตำแหน่งนี้ ทำหน้าที่ฝ่ายพลาธิการ เก็บส่วยภาษีอากร

14. ชาเนตร

15. ชานนท์ สองตำแหน่งนี้ ทำหน้าที่เลขานุการของเมืองแสน เมืองจันทร์

16. ชาบัณฑิต ทำหน้าที่อ่านโองการ ท้องตรา และประกาศต่างๆ รวบรวมบัญชีรายงาน
คำนวณศักราชปีเดือน

ตำแหน่งในอันดับ 5 ถึง 16 นี้ ถือว่าเป็นขุนนางชั้นเสนาบดีหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่
มีคำนำหน้าว่า "พญา" (พระยา)

ข. ตำแหน่งในหัวเมืองต่างๆ

มีโครงสร้างหรือองค์การแบบเดียวกันในเมืองหลวง แต่อาจจะเรียกชื่อต่างกันไปบ้างคือ
1. ประมุขหรือหัวหน้า เรียกว่าเจ้าเมือง 2. อุปฮาด เรียกอุปฮาด ตำแหน่งในอันดับ 1 ถึง 5
ดังกล่าวข้างต้นมักจะเป็นเชื้อสายหรือวงศ์ญาติของเจ้าเมือง ตำแหน่งในอันดับ 5 ถึง 16
เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเมืองคณะกรรมการเมืองตำแหน่งประจำมีคำนำหน้าว่า "เพี้ย"
(ไม่ใช่เพี้ย) คำว่า พญา คือ เพี้ย นี่ก็คงมีที่มาจากคำว่า เพียร และพระ ตรงกับคำว่า พระยา
ของคนทางใต้

ถ้าหากเมืองใดมีงานมากอาจจะแต่งตั้งตำแหน่งพิเศษเพิ่มขึ้นได้อีกซึ่งมีคำนำหน้าชื่อว่า
เพี้ยทั้งนั้น เช่น เพี้ยนามเสนา เพี้ยมหาเสนา เพี้ยจันทรสส เพี้ยซามาดย์ เพี้ยชานุชิต
เพี้ยแก้วดวงดี เพี้ยสุวรรณไมตรี เพี้ยอรรควงศ์ เพี้ยเนตรวงษ์ เพี้ยวุฒิวงษ์ เป็นต้น

ค. ตำแหน่งในชุมชนเล็ก

1. ท้าวฝ่าย หรือ นายเส้น เทียบกับตำแหน่งนายอำเภอ
2. ตาแสง หรือ นายแขวง เทียบกับตำแหน่งกำนัน
3. นายบ้าน หรือ กวานบ้าน เทียบกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน
4. จำบ้านเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาจจะมีหลายคนก็ได้

คำนำหน้าชื่อ

1. ถ้ามีเชื้อสายเจ้าราชวงศ์ ก็ใช้คำนำหน้าว่า "เจ้า" หรือ "เจ้านาง"
2. ถ้ามีเชื้อสายขุนนางข้าราชการ ฝ่ายชายใช้คำว่า "ท้าว" ฝ่ายหญิงใช้ "นาง"

การปกครองบ้านเมืองแต่ละยุคสมัยนั้น จะต้องวางวิธีการให้เหมาะสมกับสังคม แม้แต่
การอบรมเผยแผ่พุทธศาสนาเช่นเดียวกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ "กุศโลบาย" ซึ่งเป็น
อุบายที่ดี เช่น การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การลักขโมย การผิดลูกผิดเมียผู้อื่น ก็ว่าเป็นบาปจะ
ต้องตกนรกหมกไหม้ ทำให้คนส่วนมากกลัวไม่กล้าประพฤติ การทำความดีเช่นการทำงานเพื่อ

สังคมส่วนรวม การบริจาคทาน หรือช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรมจะได้บุญหรือไปขึ้นสวรรค์ เหล่านี้ เป็นต้น

ตามสภาพของสังคมสมัยเก่า เราไม่อาจจะทำให้สมาชิกแต่ละคนซาบซึ้งเหตุอย่างในปัจจุบันนี้ได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้ "กุศโลบาย" เข้าช่วย เช่น ถ้าจะรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ สัตว์ป่า หรือป่าไม้ รักษาแหล่งน้ำไว้ ก็จะต้องสร้างศาลเทพารักษ์ขึ้นเพื่อให้ผู้ฝ่าฝืนเกิดความยำเกรง นอกจากนั้นยังมีการสร้างกติกากฎหรือกรอบควบคุมความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมขึ้นอีกมากมายในรูปต่างๆ กัน อันได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือข้อวัจนข้อห้ามนานาชนิด

ภายหลังต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์เปลี่ยนแปลง ข้อสมมุติหรือ "กุศโลบาย" ต่างๆ เหล่านั้น ไร้สมรรถภาพลง แต่ผู้ปกครองไม่ได้หาวิธีการใหม่เข้ามาแทนหรือชี้แจงแสดงเหตุผลให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจจึงก่อให้เกิดช่องว่างได้มาก เพราะของเดิมของเก่าเขาก็ไม่เชื่อแล้ว แต่เหตุผลทางด้านคุณและโทษตามหลักวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่ถึง จึงเกิดปฏิกิริยาต่อต้านกันมากเพราะไม่เคยทราบถึงความเป็นมาหรือ "เบื้องหลัง" ของกุศโลบายทั้งหลายเหล่านั้นเลย

ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีหรือแนวทางประพฤติปฏิบัติของคนทางภาคอีสานมีอยู่มาก มีทั้งในระดับชาติ ระดับชุมชนตลอดจนระดับบุคคล เช่น เรื่อง "ชะล่า" เป็นต้น

คำว่าชิตก็คือจารีต คงก็คือครองหรือครองซึ่งเป็นแนวทาง

ชิตสิบสอง

ชิตสิบสอง พอจะไขความได้ว่าเป็นจารีตสิบสองรายการคือ ประเพณีประจำสิบสองเดือนนั่นเอง เป็นจารีตประเพณีที่จะให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสร่วมชุมนุมกันทำบุญเป็นประจำเดือนทุกๆ เดือนของรอบปี ผลที่ได้รับก็คือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัดใกล้ชิดกับหลักการของธรรมทางพุทธศาสนายิ่งขึ้น ทำให้ประชาชนในย่านใกล้เคียงรู้จักมักคุ้นสามัคคีกันเป็นอย่างดี และมีผลทางอ้อมคือ เมื่อว่างจากการงานอาชีพแล้วก็มีจารีตบังคับให้ทุกๆ คนเสียสละทำงานร่วมกันเพื่อสังคมส่วนรวมไม่ให้คนอยู่ว่าง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็ถูกสังคมลงโทษตั้งข้อรังเกียจอย่างจริงจัง

ชิตสิบสองหรือประเพณีสิบสองเดือนของชาวอีสานมีรายการและคำกลอนดังนี้

1. เดือนเจียง (เดือนอ้าย) นิมนต์สังฆเจ้าเข้ากรรมฯชาวบ้านเลี้ยงผีแล่นและผีต่างๆ (บรรพบุรุษ หรือวีรบุรุษผู้ล่วงลับ) การนิมนต์พระสงฆ์มาเข้าปริวาสกรรมหรือเข้ากรรมนั้นเป็นพิธีกรรมเพื่อให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ (มิใช่การล้างบาป) เป็นการฝึกความรู้สำนึกวิจยความผิดบกพร่องของตน ซึ่งตรงกันข้ามกับสังคมสมัยนี้มีแต่โทษทนายถึงความชั่วความผิดของผู้อื่นข้างเดียว

ชิตหนึ่งนั้น เถิงเมื่อเดือนเจียงเข้ากลายมาแถมถ่าย

ฝูงหมู่สงฆ์เจ้าก็เตรียมเข้าอยู่กรรม

มันหากธรรมเนียมนี้ถือมาตั้งแต่ก่อน

อย่าได้ละห่างเว้นเชยสืต้องแล่นนำ แท้แท้แล้ว

2. เดือนยี่ ทำบุญ "คุณข้าว" มีพระสวามณฺต์เย็นฉันทะ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉันทะเข้าแล้วก็ทำพิธีสู่ขวัญ (ทำขวัญหรือสูตรขวัญ) ข้าว นอกจากนั้นในเดือนนี้ ชาวบ้าน จะต้องเตรียมสะสมเชื้อเพลิงหาฟืนและถ่านมาไว้ในบ้าน

ฮีดหนึ่งนั้น พอแต่เดือนยี่ได้ล้าล่วงมาเถิง

ให้พากันหาฟืนสุคนโยมไว้

อย่าได้โลคองนี้มันสิสูญเสียเปล่า

ข้าวและของหมูนันสิหายเสียงบ่ยัง

จงให้ฟังกองนี้แนวกลอนเขาบอก

อย่าเอาใจออกแท้เขินฮ้ายสิแล่นถึงเจ้าเอย

3. เดือนสาม ในมือเพ็ง (วันเพ็ญ) ให้ทำบุญข้าวจีและบุญมาฆบูชา เริ่มพิธีทำบุญข้าวจีในตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นหุ้มหน้าอ้อยนำไปปิ้งหรือจี่พอเกรียมแล้วชุบด้วยไข่ยางไผ่จนสุกแล้วใส่ภาชนะไปตั้งไว้ในหอแจก (ศาลาวัด) นิมนต์พระมาให้ศีลแล้วเอาข้าวจีใส่บาตรนำถวาย แต่พระสงฆ์พร้อมด้วยอาหารอื่น เมื่อพระฉันทะเสร็จแล้วมีการแสดงพระธรรมเทศนา ข้าวจีที่เหลือจากพระฉันทะก็แบ่งกันรับประทานถือว่าจะมีโชคดี

ฮีดหนึ่งนั้น เถิงเมื่อเดือนสามได้จงพากันจี่ข้าวจี

กุศลยังสินำคำตามเขาเมื่อละคาบ

ให้ทำไปทุกบ้านทุกที่เอาบุญพอเอย

อย่าพากันโลถิมประเพณีตั้งแต่เก่า

ไปถวาย สังฆเจ้าเอาแท้ หมูบุญ

หากธรรมนิยมจั่งซี้มีแท้แต่นาน

คงหากเคยมีมาแต่ปางปฐมพุ้น

บ้านเมืองเฮาสีเคร้าภัยฮ้ายสิแล่นตาม

4. เดือนสี่ ทำบุญพระเวสทั้งเทศน์มหาชาติ มูลเหตุเนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นและมาลัยแสนว่าถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย์หรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจงอย่ามาตีบิดามารดาสมณพราหมณาจารย์ อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน กับให้อุตสาห์ฟังพระธรรมเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียวกัน เป็นต้น ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระซึ่งเรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือ ถ้าเจาะจงจะถวายเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์มาก็เรียกว่า "กัณฑ์จอบ" เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่เสียก่อน

นอกจากนั้นในเดือนนี้ก็ยังมีการทำบุญโดยหาดอกไม้มาตากไว้ด้วย

ฮีดหนึ่ง พอเถิงเดือนสี่ได้ให้เก็บดอกบุปผา

อย่าได้โลคองนี้เสียศรีสุญเปล่า

อย่าได้โลหนิวันแนวคองตั้งแต่เก่า

ให้ฝูงชาวเฮาแท้อย่าโลคองตั้งแต่ก่อน

หามาสดวง หอมสุคนเก็บไว้

หาเอาตากแดด ไว้ให้ทำแทสุคน แท้ตาย

ไฟทั้งหลายสิแล่นเข้าเผาบ้านสิเสื่อมสุญ

มันสิหมองหม่นเคร้าเมืองบ้านสิทุกข์จน แท้แหลว

5. เดือนห้า ทำบุญขึ้นปีใหม่หรือตรุษสงกรานต์ สรงน้ำพระพุทธรูป ไปเก็บดอกไม้ป่า มาบูชาพระ ในระหว่างบุญนี้ทุกคนจะหยุดงานธุรกิจประจำวัน โดยเฉพาะมีวันสำคัญดังนี้ คือ

ก. วันสังขารลวง เป็นวันแรกของงานจะนำพระพุทธรูปลงมาทำความสะอาดและตั้งไว้ ณ สถานที่อันควร แล้วพากันสรงพระด้วยน้ำหอม

ข. วันสังขารเนา เป็นวันที่สองของงาน พวกกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดา และญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

ค. วันสังขารขึ้น เป็นวันที่สามของงาน ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระ-เณร แล้วทำการคารวะแก่บิดามารดาและคนแก่ ส่งท้ายด้วยมีพิธีบายศรีสู่ขวัญ แล้วใช้น้ำที่เหลือจากการรดน้ำให้ผู้ใหญ่นำมารดน้ำให้แก่ผู้มาร่วมงาน ภายหลังจึงแผลงมาเป็นการวิ่งไล่สาदनน้ำ กลั่นแก่งกัน

ฮิตหนึ่งนั้น พอถึงเดือนห้าได้พวกไพร่ชาวเมือง

ให้ทำทุกวัดต๋ออย่าไคมังห่างเสีย

ทุกหัวที่ปแผ่นหล้าให้ทำแท้สุคน

ถือฮิตคงควรถือแต่ปาง

จงพากันสร้งน้ำขัดสีพุทธรูป

ให้พากันทำแท้ๆ ไผๆ บี้ได้ว่า

จั่งสิสุขยังล้นทำถึกคำสอน

ปฐมพัน

6. เดือนหก ทำบุญวันวิสาขบูชามีการเทศน์ตลอดวัน ตอนกลางคืนมีการเวียนเทียนในเดือนนี้มีงานบุญสำคัญอีกคือบุญสัจจะ หรือบุญบั้งไฟเพื่อถวายเป็นพุทธานุชาและขอฝนมีผลทางอ้อมเพื่อฝึกฝนให้รู้จักผสมดินปั้น และให้ประชาชนร่วมสนุกกันได้อย่างสุดเหวี่ยง ก่อนจะลงมือทำนาซึ่งเป็นงานหนักประจำปี นอกจากนี้ ก็มักจะมีการบวชนาคพร้อมกันไปด้วย ตอนกลางคืนมักจะมีการตีกลองเอาเสียงดังแข่งกันเรียกว่า "กลองเสียง" บางตำราก็บ้างต้องมีพิธีสร้งน้ำ พระพุทธรูปฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ตลอดจนมีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัทยาต่อพระพุทธรเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า และต่อแผ่นดิน

ฮิตหนึ่งนั้น พอถึงเดือนหกแล้ว

อย่าได้ละเบี่ยงบ้ายปิดเปาหายหยุด

จงพากันทำแท้แนวคงฮิตเก่า

ให้นำเอาน้ำวารีสร้งใสด ฮิตพระพุทธรูปเหนือใต้สุภาย

มันสิสุขเสียศรีคำไปเมื่อหน้า

เอาบุญไปเรื่อยๆ อย่าถอย หน้าอย่าเสีย

7. เดือนเจ็ด ทำบุญเทวดาอาฮักหลักเมือง (วีรบุรุษ) ทำการเช่นสรวงหลักเมืองหลักบ้าน ผีพ่อผีแม่ ผีปู่ตา ผีเมือง (บรรพบุรุษ) ผีตาแฮก (เทวดารักษาไรนา) ทำนองเดียวกับแรกนาขวัญซึ่งเป็นพิธีกรรมก่อนจะมีกิจการทำนา สรุปลแล้วคือให้รู้จักคุณของผู้มีคุณและสิ่งที่มีคุณจึงจะเจริญ

ฮิตหนึ่งนั้นพอเดือนเจ็ดแล้วจงพากันบุชราช

ตลอดไปฮอดอ้ายอาฮักใหญ่หม่หลัก

พากันเอาใจตั้งทำตามฮิตเก่า

ให้ฝูงคนเมืองนั้นทำกันอย่าได้ห่าง

ทุกขีสนั่นวันวายโฮมใส่เต็มเมือง

ให้เจ้าทำตามนี้คือเขาได้บอกกล่าว

แม่นทุกขีฮ้อนหมื่นชั้นปมีว่าสิมาพาน

ฝูงหมู่เทพเหล่านันบุชราชแท้สุภาย

ทั้งหลักเมืองสุหน บุษเจ้า

นิมนต์สังฆเจ้าชำระแท้สวดมนต์

สูตรชำระเมืองอย่าค้าง สิเสียศรีคำคู่ศูนย์

มันสิเคื่องคำขัดต่ำลงศูนย์เศร้า

จั่งสิสุขอยู่สร้างสวรรค์ฟ้าแก่งกัน

ปานกับเมืองสวรรค์สุข แก่งกันเทียมได้

8. เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารเช้าและเพลแก่พระสงฆ์ บ้างมีการฟังพระธรรมเทศนากับมีการป่าวร้องให้ชาวบ้านนำซี่ผึ้งมาหล่อเทียน

ใหญ่หน่อยสำหรับจุดไว้ในโบสถ์เป็นพุทธรูปชาตลอดฤดูแล้งเข้าพรรษา ในเมืองหลวงมีการถวาย "เทียนจำ" แก่อารามสำคัญ

ฮึดหนึ่งพอถึงเดือนแปดได้ล้าล่วงมาถึง	ฝูงหมู่สังเวยคุณ เข้าวัดสาจำจ้อย
ทำตามฮ้อยของเจ้าพระโคตมทำก่อน	บ่ทะเลอนเล็กม้างทำแท้สุกาย
แล้วจงพากันฝ้ายหาของไปทาหอด	ทำทานไปอย่าได้คร้านเอาไว้หม่มบุญ
สิเป็นของหนุนเจ้าไปเทิงอากาศ	สุสวรค์ฮ้อยด้วยบุญนี้ส่งไป
เพิ่นจึงตรัสบอกไว้ฮึดเก้าคองหลัง	ฟังให้ตีมันคักคักอย่าไลเคอเจ้า
จงให้พากันเข้าทำทานดักบาตร	อย่าขาดได้ไปแท้สุคน
โอกาสนี้เพิ่นให้เทียวชอกคัน ขุดกันขุมบุญ	เอาทุนไปภายหลังเมื่อตายไปแล้ว
เป็นแนวนำเฮาขึ้นชั้นโคทองเทียวทอง	ขึ้นสู่ห้องชั้นฟ้าสวรค์พุ้นอยู่เย็น
ฝูงหมู่วิบากเว้นบมีว่าสิมาพาน	เนาวิมานแสนสุขทุกข์หายปมาใกล้

9. เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน โดยนำข้าวและอาหารคาวหวานพร้อมทั้งหมากพลู บุหรี่ห่อด้วยใบตองกล้วย แล้วนำไปไว้ตามต้นไม้และพื้นหญ้า เพื่ออุทิศให้แก่บรรดาญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยกำหนดทำในวันแรมสิบสี่ค่ำเดือนเก้า ต่อมาภายหลังนิยมทำภัตตาหารถวาย แต่พระสงฆ์สามเณรแล้วอุทิศให้แก่ผู้ตายด้วยการหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ทั้งนี้เกิดจากความเชื่อตามนิทานชาดก และเป็นที่มาของการทำบุญ "แจกข้าว" ด้วย

ฮึดหนึ่งนั้นพอเมื่อถึงเดือนเก้ากลางแห่งวิสกาล	ฝูงประชาชนชาวเมืองก็เล้าเตรียมตัวพร้อม
พากันทานยังข้าวประดับดินกินก่อน	ทายกทานให้เจ้าพระสงฆ์พร้อมอยู่ภายใน
ทำจังซี่ย้ายถึงขอบบิมา	พระราชาในเมืองก็จงทำแนวนี่
ฮึดหากมีมาแล้ววางลงให้ถือต่อ	จำไว้เดื่อพ่อเถ้าหลานว่า กล่าวจา

10. เดือนสิบ ทำบุญข้าวสากหรือข้าวสารท (สลากภัต) ในวันเพ็ญ เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเช่นเดียวกับบุญข้าวประดับดิน โดยมีเวลาห่างกัน 15 วัน เป็นระยะเวลาที่พวกเปรตจะต้องกลับไปเมืองนรก (ตามนิทานชาดก) โดยผู้ที่ถวายทานเขียนชื่อของตนเองไว้ในภาชนะที่ใส่ของทานไว้ แล้วเขียนชื่อของตนใส่กระดาษอีกนำไปใส่ลงในบาตร เมื่อภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของผู้ใด ก็จะเรียกให้เจ้าของสลากนำเอาของถวาย ครั้นพระเถระฉันแล้วก็ประชุมกันฟังเทศน์ บรรยายนิทานวัตถุและภาษิตต่างๆ ทั้งอาณิสสงส์สลากภัตด้วย ข้าววันกับคืนหนึ่งจึงเลิก

ฮึดหนึ่งนั้นพอถึงเดือนสิบแล้วทายกทอดโยยทาน	เบิกพลีกรรมทำทานต่อมาสองข้า
ข้าวสากนำไปให้สังเวยทานทอด	พากันห้วยอดแก้ว นิพพานพุ้นที่สูง
ฝูงหมู่ลุงอว้าคณาเมืองน้อมส่ง	ศรัทธาลงทอดไว้ทาน ให้แผ่ไป
อุทิศให้ฝูงเปรตเบิด	พากันโมทน่านำสู่คนจนเกลี้ยง

11. เดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษา หรือสังเวยเจ้าออกวัสสาปวารณาฯ มีการตามประทีปโคมไฟเรียกว่าทำบุญจุดประทีป ถ้าไม่ใช่โคมแก้วโคมกระดาษ ก็มักขุดเปลือกลูกตูมกา

ให้โสหรือชุดเปลือกลูกฟักทองให้โสบางทำเป็นโคม ใช้น้ำมันมะเยาหรือมะพร้าวมีไส้จุดลอยไว้ มีหูหิ้วแล้วนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้เต็มวัด

นอกจากนั้นบางหมู่บ้านก็ทำรั้วลวดลายไปเรียกว่าศิ่วรงกตและมีการทำปราสาทผึ้งถวาย พระด้วย

ฮีดหนึ่งนั้นถึงเดือนสิบเอ็ดแล้วก็ไปแนวทางปอง เป็นช่องของพระเจ้าเคยเข้าแล้วออกมา

ถึงวัสสามาแล้วสามเดือนก็เลยออก

เรียกว่า ออกพรรษาปวารณากล่าวไว้เขาได้เล่ามา

12. เดือนสิบสอง เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าตามคติเดิม มีการทำบุญกองกรฐิน ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานครั้งก่อนนิยมเริ่มทำตั้งแต่ข้างขึ้น เดือนสิบสองจึงมักจะเรียกบุญกรฐินว่าเป็นบุญเดือนสิบสอง มีทั้งมหากฐิน (กองใหญ่) และ บุญจุลกรฐิน (กองเล็ก) ซึ่งทำกันโดยริบถ้วน อัฐบริหารที่จำเป็นต้องทอดเป็นองค์กรฐินจะขาดมิได้ คือบาตร สังฆาฏิ จีวร สบง มิตโกนหรือมิตดัดเล็บ สายรัดประคด ผ้ากรองน้ำ และเข็ม นอกจากนั้นเพียงเป็นองค์ประกอบ

หลังจากวันเพ็ญเดือนสิบสองแล้วจะทอดกฐินอีกไม่ได้ จึงต้องทำบุญกองบัง (บังสุกุล หรือทอดผ้าป่า) และทำบุญกองอัฐฐะคือ การถวายอัฐฐะบริหารแปดอย่างแก่พระสงฆ์

บุญเดือนสิบสองที่สำคัญสำหรับชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำก็คือการ "ช่วงเฮือ" (แข่งเรือ) เพื่อบูชาอุสุภพญานาค 5 ตระกูล รำลึกถึงพระยาฟ้าจุ่มที่นำพระไตรปิฎกขึ้นมาแต่เมืองอินทปัตถนคร

ฮีดหนึ่งนั้น เดือนสิบสองมาแล้วลมวอยหนาวสั้น

ในเดือนนี้เพิ่นว่าให้ลงทอดพายเฮือ

ชื่อว่าอุสุภะนาโคเนาในพื้นแผ่นดิน

จงให้ทำบุญทุกบ้านบูชาท่านนาโค

กลางเวีนกลางคืนให้ระงมกันขับเสพ

ทุกซั้งหลายหลีกเว้น หนีห่างบมีพาน

ไผผู้ทำตามนี้เจริญดียอดยิ่ง

กรรมบได้ถักต้องลำบากในตัว

มีแต่สุขชิลันครองคนสนุกยิ่ง

ครองสิบสี่

เดือนนี้หนาวสะบัดคือหัดแต่หลัง

ช่วงกันบูชาผู้งนาโค นาคเนาในพื้น

สิบห้าสกุลบอกไว้บูชาให้ส่งสะการ

แล้วจงโมทนาคอมขึ้นชมกันเหล่น

จึงสิสุขอยู่สร้างสบายเนื่ออยู่เย็น

ของสำมามย์ทั้งปวงบได้มีมาใกล้

ทุกสิ่งมีบไ้ทั้งเข้าหมู่ของ

โศดบมีมัวหนองอย่างใดพอดี

อดให้หลังปองนี้ได้อเจ้าอย่าสไล

ถ้าจะดูตามลักษณะของครองสิบสี่แล้ว จะเห็นว่าเป็นการปกครองและการถวายเป็นธรรม จงรักภักดี ระหว่างผู้ปกครอง ผู้ถูกปกครอง และผู้บริหารสังคมด้านศีลธรรมคือพระสงฆ์ด้วย ดังนั้น คำว่า "ครอง" หรือครองสิบสี่นั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือนครองที่พระเจ้าอยู่หัวระบายนความสุข ให้ไปยังประชาชน ให้พระสงฆ์แผ่เมตตาสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน และประชาชนถวายเป็นธรรม จงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวโดยสายครอง 14 สาย ซึ่งบัญญัติไว้ให้แต่ละฝ่ายคือ ฝ่ายพระราช 14 ข้อ

ฝ่ายพระสงฆ์ 14 ข้อ และฝ่ายชาวบ้าน 14 ข้อ ซึ่งถอดเอามาจากของเดิมฉบับหลวงพระบาง โดยมีได้เปลี่ยนแปลงอะไร โดยแยกเป็นอย่างๆ ดังนี้

1. ครอง 14 ของพระราชา

- ข้อหนึ่ง** เป็นท้าวพระยาจัดแต่งตั้ง ชื่อชามนามกร เสนาอำมาตย์ ราชมนตรีพิจารณาสืบหา ผู้ซื้อ ผู้คัด ผู้ย้าย ผู้ดี ผู้ช่างแกลงแปลงลิ้น มักสับสอถ้อยคำ อันหนัก อันเบา อันน้อย อันใหญ่ ให้ไว้ในใจนั้นก่อน สมที่จะฟังจึงฟัง บัสมที่ฟังอย่าฟัง สมตั้งใจซื้อให้เพียงใด จึงตั้งใจเพียงนั้น ให้แต่งตั้งผู้ซื้อสัตย์สุจริตให้หมั่นเที่ยง ผู้รู้จักราชการบ้านเมือง แต่ก่อนมา บัสมเหิงไพรฟ้าข้าแผ่นดิน ให้หายใจเข้าออกได้จึงตั้งให้เป็นเสนาอำมาตย์
- ข้อสอง** เป็นท้าวพระยา ให้เสนามนตรี เป็นสามัคคีพร้อมเพียงกัน ให้หมั่นประชุมกันอย่าให้ขาด อันใดอันหนึ่งจักให้อาณัติข้าเล็กถึงขาม และให้เขาอยู่ในเงื้อมมือเจ้าตนด้วย ยุทธกรรมปัญญา ให้บ้านเมืองกำนกง่องเอื้อง เป็นที่กว้างขวางให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน อยู่เย็นเป็นสุข อย่ากดขี่ข่มเหงเทอญ
- ข้อสาม** เป็นท้าวพระยา เถิงวันขึ้นสังขารปีใหม่ ถวายสังกาสมาสภณห์ ให้เชิญพระแก้ว พระบาง พระพุทธรูปทรงน้ำอบน้ำหอมไว้ในสระพัง ลักการะด้วยดอกไม้ธูปเทียน พังธรรมจำศีล ครบวัน 7 วัน ทุกๆ วัด ให้เป็นการชมชื่น ยินดี แก่พระศาสนา ดบพระเจดีย์ทราย ทางน้ำทางบก บ้านเมืองจึงวุฒิ ชุ่มเย็น น้ำฟ้า สายฝน เข้าไ้ เข้านาบริบูรณ์
- ข้อสี่** เป็นท้าวพระยา วันสังขารขึ้น ให้นิมนต์พระภิกษุแห่น้ำฝ่ายได้ เมื่อฝ่ายเหนือวัน สังขารพัก ให้วัดฝ่ายเหนือมาวัดฝ่ายใต้ เพื่อบูชาเทวดาหลวงไปยามหัวเมือง ท้ายเมือง ของทุกๆ ถุดปี บ้านเมืองจึงวุฒิจำเริญ ให้ราษฎรเอนน้ำอบน้ำหอม หดทรงพระภิกษุสงฆ์ บ้านเมืองจึงอยู่ เย็นเป็นสุข ให้ราษฎรแต่งหม้ออุบ้งเพื่อกังบัง โพลภัย อันตรายแก่ราษฎร ทั่วไปเทอญ
- ข้อห้า** เป็นท้าวพระยา วันสังขารปีใหม่ ให้เสนาอำมาตย์ ราชมนตรี พญาเพี้ยแสนหมื่น ท้าวขุนหัวบ้านหัวเมือง ดำรวจอาสาหาตเล็ก สีพายไทแจก มีเทียนคู่ขึ้นทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวายราชบาสิ เพี้ยกะชกมุงคุลถวายพานหมากหมั่นหมากยีน บุโรหิต ถวายพร ให้มีอายุ วัฒนโธ สุขัง พลัง แก่องค์พระเจ้ามหาชีวิต แล้วเอนน้ำมหาพุทธาภิเชก อันพระรสสี่ไปสถาปนาไว้ ถ้านกแอ่นถ้านางอัน อันชื่อน้ำน้ำเที่ยงนั้นแห่มา สรงพระพุทธรูปวัดหลวง ในเมืองทุกวัด แล้วไปสรงพระพุทธรูปวัดศรีสวรรค์เทวโลก แล้วเมื่อสรงพระพุทธรูป ในถ้ำดิงทวารทวารา ที่ปากน้ำอยู่ประตูเมืองฝ่ายเหนือแล้วจึง นิมนต์พระภิกษุสงฆ์นำบาสิพระพุทธรูป ในพระราชวัง ตามธรรมเนียม จึงเป็นอัน เคารพยำเียง แต่พระสังฆเจ้าถึกต้องตามพระอรรคกถาจารย์ กล่าวไว้หั้นแล
- ข้อหก** เป็นท้าวพระยาในวันสังขาร เป็นวันเสี่ยงฤดูเก่า ปีใหม่จักมาถึง ให้เจ้านายเสนา ข้าราชการมนตรีนุ้ยนามยศ และเพี้ยหัวหมื่นหัวพัน หัวบ้าน หัวเมือง สิบเอ็ด อ้อยน้อยใหญ่ ซึ่งเป็นข้าช้อยชนทสี่มา ตำบลเข้ามาถือน้ำพิพัฒน์สัตยานุัตย์

ต่อพระพักตร์ พระพุทธเจ้า พระสังฆเจ้า ให้เป็นการซื้อสัตย์ต่อแผ่นดิน ป้องกันบ
ให้ขบถคิดย้ายต่อแผ่นดิน

ข้อเจ็ด ท้าวพระยา คั้นเถิงฤดูเดือนเจ็ด ให้เลี้ยงเทพยดาอาอัณษั มเหศักดิ์หลักเมือง ตาเมือง
เสื้อเมือง ทรงเมือง ตามคองสิบสี่ แล้วให้เชิญเทพยดาอาอัณษัมเหศักดิ์ ให้เข้ามา
ชำระบ้านเมืองป้องกันอันตรายตามบุษยานราชประเพณีสั่งไว้ว่า เมืองชาวมีธรรมเป็น
เครื่องคุ้มครอง ได้อาโศยศาสตร์คือ มีเมืองคุ้มครองจึงมีจาฮิตอันนี้สืบต่อมา เพื่อป
ให้เกิดอันตรายโทษภัยด้วยผีสาธคางแดง

ข้อแปด เป็นท้าวพระยา คั้นเถิงเดือนแปด ให้สูตรชำระบ้านเมือง สิบชะตาเมือง บุษ
เทวดาอาอัณษัทั้งแปดทิศ บุษาพระรัสสีทั้งแปด รัสสีสองพี่น้อง และพระยานาค 15
ตระกูล สูตรเถิงสามวันเจ็ดวัน แล้วให้ราษฎรแห่ขอบเมืองยิงปืนหวานหินแ
และทราย เพื่อให้หายพะยาธิโรค โทษภัยอันตราย ให้อยู่เย็นเป็นสุขแก่บ้านเมือง
ทุกประการ

ข้อเก้า เป็นท้าวพระยา คั้นเถิงเดือนเก้า จำเรญ (ดับ) ให้ปาวเดือนราษฎร บ้านเมืองท่าน
ห่อเข้าประดับดินไปหาปู่ตายาย ลูกเต้าหลานเหลน อันเถิงแก่นิจกรรม ไปสู่
ปรโลก ทัวทุกแห่งแล้ว ให้เจ้านายเสนาข้าราชการ ทัวบ้านเมืองสิบฮ้อยน้อยใหญ่
ลงมาถือพระพิพัฒน์สัตยานุสัตย์ อีกเที่ยวหนึ่ง แล้วส่งเชื้อฉลองอุสุภนาคราช
ปากดงและปากคาน กับพระยานาคสิบห้าตระกูล อันฮักษาบ้านเมืองจึงจะอยู่เย็น
เป็นสุข ข้าว,กล้าไธนาบริบูรณ์

ข้อสิบ เป็นท้าวพระยา คั้นเถิงเดือนสิบเพ็ง ให้ทานสลากภัตถวายคนน้ำอุทิศไปหา เทพยดา
อาอัณษัหลักเมือง อันฮักษาพระพุทธศาสนา กับทั้งพ่อแม่เผ่าพงษ์ วงศาแห่งตน
เทอญ

ข้อสิบเอ็ด เป็นท้าวพระยา เถิงฤดูเดือนสิบเอ็ดเพ็ง ให้ฉลองพุทธานิเชก พระธาตุจอมศรีทุก
ปีย่าขาดด้วยเป็นศรีบ้านศรีเมือง แล้วให้ไปไหว้พระภิกษุสังฆะเจ้ามาขออดสิม
(ผูกพัทธสีมา) ในสนามบริเวณพระราชวัง แล้วให้สังฆเจ้าปวารณาในที่นั้น คั้นแล้ว
กิจสงฆ์ ให้สูตรถอนสิมนั้นเสีย บ้านเมืองจึงวุฒิจำเรญ เสนาอามาตย์ จึงจักเป็น
สามัคคี พร้อมเพรียงกันจัดราชการบ้านเมือง จึงบขัดข้องแก่กันและกัน คั้นเถิง
แรมค่ำหนึ่ง ให้ปาวเดือนราษฎร ไหลเชื้อไฟ บุษาพระยานาค 15 ตระกูล บ้านเมือง
จึงจักอยู่สุขเกษมเต็มครองแล

ข้อสิบสอง เป็นท้าวพระยา คั้นเถิงเดือนสิบสอง ขึ้นค่ำหนึ่ง ให้เดือนหัวบ้านหัวเมือง
สิบฮ้อยน้อยใหญ่ในขอบขันทสิมา เข้ามาโฮมพระนครหลวงพระบาง เป็นต้นว่า
ซาลาว ซาวดงคอย เพื่อแห่พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต ไปลงพวง (ควง)
สงเหือ และนมัสการพระธาตุศรีธรรมมาโสกราช คือ เดือนสิบสองขึ้น 3 ค่ำถือน้ำ
ขึ้น 13 ค่ำสงเหือ ฉลองอุสุภนาคราช วัดหลวง ให้เพี้ยวัด มีเชื้อวัดละล้า อัครมหา
เสนาบดี ตั้งแต่เมืองแสนเมืองจันทร์ ลงไปถึง ศิริสะคุตเมืองนาแก นาได้ นาเหนือ
ให้ตั้งเป็นผาม ทุกตำแหน่ง เป็นเทศกาลบุญสงเหือฉลองพระยานาค 15 ตระกูล

และพระเลื้อเมืองทรงเมือง อาัยักษ์หลักเมืองและมีเครื่องกียาบูชา เป็นต้นว่า โภชนะ อาหาร ดอกไม้ธูปเทียนส่วยไปหาเทพยดา ทั้งทางน้ำและทางบก จึงจักอวยพรแก่ บ้านเมือง อยู่เย็นเป็นสุข เดือน 12 ขึ้น 8-10 ค่ำ ช้างเอียงเกย ที่วัดวิสุทธราช วัดใหม่สุวรรณภูมาราม และวัดเชียงทอง และเดือนสิบสองเพ็ง เสนาอำมาตย์ และ เจ้าราชคณะสงฆ์ ราษฎรพร้อมกันแห่พระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตและเจ้ายา ขม่อม ทั้งห้าพระองค์ ไปมนัสการพระธาตุศรีธรรมมาศโคราชพร้อมทั้งเครื่องบูชา มีต้นเทียนและดอกไม้ บั้งไฟดอกไฟหาง กะทูปวยวาย กองปิด กองยาว ฮูปหุ่น ละคอน ลิงโขนและเครื่องเล่นมหรสพต่างๆ ไปเล่นอยู่ที่เดิน หน้าพระลาน พระธาตุ ถ้วนสามวันสามคืนแล้วจึงเสด็จคืนมาเทอญ เพื่อให้เป็นที่ชื่นชมยินดีซึ่งกันและกัน ข้าลาวชาวดอยทั้งหลาย ก็จักได้เห็นกันและกัน และจักได้เฝ้าลมหัน เป็นมิตรสหาย แก่กันและกันจึงจักเป็นเกียรติยศฤชา ผาكدแก่หัวบ้านหัวเมืองน้อยใหญ่อันอยู่ ใกล้เคียงนั้นชะแล

ข้อสิบสาม เป็นท้าวพระยา ให้แต่งแปงทานทุกอย่าง เป็นต้นว่าถวายผ้ากฐิน และบวชพระ หตเจ้า ตั้งมะไลโขมहाชาติ ยักขาศิลป์ห้า ศิลแปด และศิลป์สิบสอง เป็นนิจกาลทุกวัน และมีหัวใจอันเต็มไปด้วยพรหมวิหารทั้ง 4 ประการ คือเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ แก่เสนาอำมาตย์ ราษฎร ข้าน้อยใหญ่ในขอบเขตชั้นทะเลสาบ อย่ายามีใจอันกระด้างกระเดื่อง เคืองไปด้วยพาล เป็นต้นว่าไปเล่นป่าล่าเนื้อจ่งเลี้ยง นักปราชญ์ผู้อาจให้แล้วยังกิจการเอาไว้ และให้มีเสนาอำมาตย์ผู้ฉลาดกล้าหาญ กับทั้งสมณะชีพราหมณ์ผู้ดีมีศีลบริสุทธิ์ และความอยู่สั่งสอนทายก-ทายิกา อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลายเทอญ และให้ประกอบด้วยทศพิธราชธรรม สิบประการ บ้านเมือง จึงจะวุฒิจำเรญ แล

ข้อสิบสี่ เป็นท้าวพระยา ให้มีสมบัติ อันประเสริฐ 14 ประการ คือ หูเมือง ตาเมือง แก่นเมือง ประตุมือง ฮากเมือง เหน้้าเมือง ชื่อเมือง ฝาเมือง แปเมือง เขตเมือง สติเมือง ใจเมือง ค่าเมือง และเมฆเมือง (ดังมีความหมายดังนี้)

หูเมือง ได้แก่ราชทูต ผู้ฉลาดอาจนำเข้าออกต่างประเทศ

ตาเมือง ได้แก่ทางหนังสือ ผู้ฉลาดอาจสอนอักษรบาลี

แก่นเมือง ได้แก่ พระสังฆะเจ้า ฉลาดทรงธรรมทรงวินัย

ประตูเมือง ได้แก่ เครื่องศาสตราอาวุธทั้งหลายต่างๆ สั่งสมไว้

ฮากเมือง ได้แก่ โหราศาสตร์ อาจอยู่เหตุย้ายและดี

เหน้้าเมือง ได้แก่ เสนาผู้เฒ่าแก่ กล้าหาญมั่นคง

ชื่อเมือง ได้แก่กวางบ้านและตามแสงราษฎรผู้ซื่อสัตย์

ฝาเมือง ได้แก่ท้าวท้าวหาญ ผู้สามารถอาจทำยุทธกรรมกับข้าศึกชนะได้

แปเมือง ได้แก่ ท้าวพระยาองค์ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีล้วน

เขตเมือง ได้แก่ เสนาอำมาตย์ ผู้ฉลาดอยู่เขตบ้านดินเมือง ว่าที่นั่นดีหรือปดมีคุณหรือโทษ ฯลฯ

สติเมือง ได้แก่ เศรษฐีและพ่อค้าผู้มั่งมีเป็นดี ฯลฯ

ใจเมือง ได้แก่ หมอยาผู้วิเศษ ชูพยาธิไชยาตึก ฯลฯ
 ค่าเมือง ได้แก่ ภาคพื้นภูมิประเทศและพลเมือง ฯลฯ
 เมฆเมือง ได้แก่ เทพยดาอาชัณห์ทั้งหลายเขตบ้านเมือง
 ดังคำบรรยายไว้เป็นกลอนดังนี้

หูเมืองนั้น ได้แก่ทูตาคณบดีผู้ฉลาด อาจนำความนอกพุ่มมาเข้าสู่เมือง ตาเมืองนั้น
 ได้แก่นายหนังสือเจ้าคนดีผู้ฉลาด สามารถสอนสั่งให้บาลีก้อมคู่ชูแนว สอนหมู่แถวพันธุ์เชื้อวงศ์
 วานน้อยใหญ่ แก่นเมืองนั้น ได้แก่สังฆะเจ้าผู้ทรงธรรมวินัยสูตร นี่จะเป็นแก่นแท้เมืองบ้าน
 แห่งเขา ประตุนั้น ได้แก่ ปืนหรือหน้าลาหลวงจ้าวหอกร เครื่องอาวุธทุกชิ้น ในหั้นแม่นประตู
 ที่พวกเสนาข้ามนตรี ยักขาอยู่ ฮากเมืองนั้น ได้แก่โหราเจ้าหมอโหรผู้ฉลาด ชูเหตุดีและ
 ช้ายลิมเข้าสู่เมือง เหง้าเมืองนั้น ได้แก่เสนาผู้คนหาญเฒ่าแก่ เป็นผู้คงเที่ยงหมั่นบ้วนปลิ้น
 เปลี่ยนแปร ชื่อเมืองนั้นได้แก่ ตากวนบ้าน ตาแสงผู้สัตย์ชื่อ ราชวรก็หากสุขอยู่ด้วยดอมเจ้า
 คู่ชูอัน ฝาเมืองนั้น ได้พลาหาญกล้า โยธากกล้าเก่ง กับทหารผู้กล้า อาจพันฆ่าหมู่เขา กับข้า
 เล็กลิเข้ามายาดชิงเมือง แปเมืองนั้น ได้แก่คุณพระยาเจ้า ผู้ทรงธรรมทศราช เป็นผู้อาจเก่ง
 กล้าผญาล้ำหลั่นคน ผู้ตั้งในธรรมพร้อมและศีลธรรมสัตย์ชื่อ เป็นผู้ดียิ่งล้ำพลช้อยู่เกษม
 เขตเมืองนั้น ได้แก่เสนาข้ามนตรีผู้อมาตย์ ผู้ฉลาด อาจอยู่เขตบ้านเขตเมือง บ่อนั้นดีหรือ
 ช้ายมีคุณหรือบ่ นี่จะเป็นเขตบ้านเมืองแท้จริงดี สติเมืองนั้น ได้แก่ เศรษฐีเจ้า ผู้เป็นดีมีมั่ง
 และผู้เพ็ดตั้งตลาดค้า หาซื้อขายของ ผู้ที่ทำได้ถูกต้องครองธรรมนิยมแต่ปางก่อน บ่ม้วนแนวโจ
 ไรหลอกหลอนลวงต้ม นี่ละเจ้าสติเมืองเกินมันหมั่น อันใจเมืองนั้น ได้แก่แพทย์ผู้ช้อยาแก้ไสคน
 อันไทเฮาเรียกว่าหมอกล้าผู้หายาบัวป็น ชูจักพยาธิช้ายยาแก้ถึกกันนี่ละเป็นใจแท้เมืองคนเจริญ
 ยิ่ง อีกค่าเมืองนั้น ได้แก่ภูมิภาคพื้น ดิน ฟ้า ค่าแพง ภูมิประเทศบ่อนแล้งหรือชุ่มดินงาม อีกทั้ง
 ชาวพลเมืองก็ตั้งเดียวกันแท้ ผู้ทำคุณให้เมืองตนเจริญเด่น และดินฟ้าหมูนั่น สำคัญแท้กว่าเขา
 นี่ละสินำผลเข้านาๆ หลายอย่าง ของต่างๆ หมดไม่ ก็มีล้นแผ่นดิน เมฆเมืองนั้น ได้แก่อาชัณ
 เจ้ายักขาเมืองให้สุขยิ่ง นี่กะเป็นมิ่งบ้านเมืองแท้จริงดี มันหากเหม็ดท่อนี้ครองแห่งราชราชาฯ

บทกลอนนี้ เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความเฟื่องฟูรุ่งเรือง ทางวรรณคดีของประชาชนชาติ
 อ้ายลาว แต่โบราณว่า มีอัจฉริยะ หรือเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนเพียงใด แม้แต่จารีตประเพณีอันเป็น
 กรอบสำคัญประเพณีปฏิบัติของแต่ละบุคคล ตลอดจนกระทั่งคติกา ในการปกครองบ้านเมือง
 สำหรับชนชั้นปกครอง ประจักษ์รัฐธรรมนูญจารีตประเพณี ของประเทศอังกฤษ ก็ยังจารึกไว้เป็น
 บทกลอนเพื่อที่จะให้เป็นภาษาที่สละสลวย แพร่หลาย จนซึมซาบเข้าถึงจิตใจของสมาชิกในสังคม
 ทุกคนได้ง่าย

2. ครองสิบสี่สำหรับพระสงฆะเจ้า

- ข้อหนึ่ง ให้พระสังฆะเจ้าสูตรเขียนธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และยักขาศีล 227 อย่าให้
 ศีลต่างพร้อย และศีลขาด
- ข้อสอง ให้บวละบัตร์กวิหาร ปัดตาดกวดย อย่าให้วัดเศร้าหมอง
- ข้อสาม ให้ปฏิบัติจัดทำไปตามศรัทธา ชาวบ้านนิมนต์มีการทำบุญให้ทาน บวช หด เป็นต้น

- ข้อสี่ เล็งเดือนแปด ให้เข้าวัสสา ตลอดสามเดือน จนถึงเดือนสิบเอ็ดแถมค่าหนึ่งแต่เดือนสิบเอ็ดแถมค่าหนึ่งไปหาเดือนสิบสองเพ็ง ให้ยับผ้ากรุน ยักขาครองผ้า เล็งสี่เดือน
- ข้อห้า ออกวัสสาแล้ว ฤดูเหมันตะ (ฤดูหนาว) ภิกษุสังฆะเจ้าเข้าปวิสากรรม ฯลฯ
- ข้อหก ให้เที่ยวไปบิณฑบาต ตามบ้านน้อยบ้านใหญ่ อย่าให้ขาด
- ข้อเจ็ด ให้สูตรมนต์ ภาวนา ทุกคน ทุกวัน อย่าขาด ฯลฯ
- ข้อแปด เล็งวันศีลดับ ศีลเพ็ง ให้ประชุมกันทำอุโบสถ สังฆกรรม อย่าขาด
- ข้อเก้า เล็งเทศกาลปีใหม่ ทายกไหว้ข้าวอ แห่น้ำไปสรงพระพุทธรูป พระธาตุเจดีย์ ฯลฯ
- ข้อสิบ สังฆาส ปีใหม่ พระเจ้ามหาชีวิต ไหว้พระ ให้สรงน้ำในพระราชวัง และบาศรีพระสังฆะเจ้า

ข้อสิบเอ็ด ศรัทธาชาวบ้านนิมนต์สิ่งใด อันบิณฑคองวินัย ก็ให้ปฏิบัติตาม

ข้อสิบสอง เป็นสมณะให้พร้อมกันสร้างวัดวาอาราม พระธาตุเจดีย์

ข้อสิบสาม ให้ยับทานของทายก ลือ สังฆะภัตร สลากภัตร เป็นต้น

ข้อสิบสี่ พระเจ้ามหาชีวิต เสนาข้าราชการ มีศรัทธานิมนต์มาประชุมกัน ในสิมแห่งใดแห่งหนึ่งในวันเดือนสิบเอ็ดเพ็ง เป็นกาละอันใหญ่ อย่าได้ขัดขึ้น

หมายเหตุ ครองสิบสี่ประการ สำหรับพระสงฆ์นี้ เป็นหลักใหญ่ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และได้สะท้อนให้เห็นท่วงท่าของการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เป็นชีวิตที่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนมากและเป็นคุณให้แก่ทางฝ่ายบ้านเมืองอย่างไม่มีข้อขัดแย้งที่จะเป็นศัตรูกันได้เลย ถ้าสองฝ่ายยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนา และยึดครองเข้าร่วมกันจริงๆ

ครองสิบสี่

(ครองสิบสี่-กฎหมายสำหรับคนทั่วไป)

- ข้อหนึ่ง เมื่อเข้ากล้าเป็นชวง เป็นหมากแล้ว อย่าฟ้าวกินก่อน ให้เอาทำบุญให้ทานแก่ผู้มีศีลกินก่อนแล้วจึงกินภายหลัง
- ข้อสอง อย่าโลภล่าย ดายอย ถอยตาซัง อย่าจ่ายเงินแดง แพงเงินคว้าง และอย่ากล่าวคำหยาบซ้ากล้าแข่งต่อกัน
- ข้อสาม ให้พร้อมกันเฮ็ดฮั่วด้าย และกำแพงอ้อมวัดวาอาราม และบ้านเขื่อนแห่งตนแล้ว ปุ่กหอบุชาไว้สี่แฉบ้านและเขื่อน
- ข้อสี่ เมื่อจักขึ้นเขื่อนนั้น ให้ส่วยล้างดินเสียก่อนจึงขึ้น
- ข้อห้า เมื่อถึงวันศีล 7-8-14-15 คำ ให้สมมา (ขอขมา) ก้อนเกล้า แม่คิไฟ หัวชั้นใดและประตู ที่ตนอาศัยอยู่ค่าคืน
- ข้อหก เมื่อจักนอนให้เอาน้ำส่วยล้างดินก่อนจึงนอน
- ข้อเจ็ด เล็งวันศีล ให้เอาดอกไม้ธูปเทียน สมมา (ขอขมา) ผัวแห่งตน และถึงวันอุโบสถให้แต่งดอกไม้ ธูปเทียนไปเคน (ถวาย) พระสังฆะเจ้า

- ข้อแปด** เถึงวันศีลดับ ศีลเพ็งมานั้น ให้นิมนต์พระสังฆะเจ้ามาสูตรมุงคลเหียน และทำบุญใส่บาตรถวายทาน
- ข้อเก้า** เมื่อพระภิกษุมาบิณฑบาตนั้น อย่าให้เพิ่นคองถ้ำและเวลาใส่บาตรก็อย่าซุนบาตรและยามใส่บาตรนั้น อย่าใส่เกิบ กังฮ่ม ผ้าปกหัว อุ่มหลาน หรือถือเครื่องศาสตราอาวุธ
- ข้อสิบ** เมื่อพระภิกษุเข้าปรีวาสกรรม ชำชะเบื่องตันแล้วให้แต่งขันดอกไม้ ธูปเทียนและเครื่องอัฐฐะบริหารไปถวายท่าน
- ข้อสิบเอ็ด** เมื่อเห็นพระภิกษุสังฆะเจ้าผ่านมา ให้นั่งลงยอมมือไว้ก่อน แล้วจึงค่อยจะเงาะ
- ข้อสิบสอง** อย่าเหยียบย่ำเงา เจ้าพระภิกษุตนมีศีลบริสุทธิ์
- ข้อสิบสาม** อย่าเอาอาหารเจือปนกินตนแล้ว ไปทานให้แก่พระสังฆะเจ้า และอย่าเอาไว้ให้ผัวกินจะกลายเป็นบาป ได้อันใดในชาติหน้าก็มีแต่แนวบ่ดี
- ข้อสิบสี่** อย่าเสพเมถุน กามคุณ ในวันศีล วันเข้าวัสสา ออกพรรษา วันมหาสงกรานต์ ถ้าถือเห็ดได้ลูกได้หลานมาจะบอกยาก สอนยาก

ประเพณีบาศรีสูตรขวัญ

ความหมายบาศรีสูตรขวัญ

บาศรีสูตรขวัญ เป็นประเพณีดั้งเดิมเก่าแก่ที่นิยมกระทำสืบเนื่องติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ถือว่าเมื่อจัดพิธีนี้แล้วจะเป็นมงคลแก่ชีวิต เป็นสิริมงคลเป็นกำลังใจในการที่จะประกอบคุณงามความดีต่อไป และให้มีความสุขความเจริญในชีวิต

แต่เดิมนั้นบาศรีสูตรขวัญเป็นพิธีที่จัดซึ่งเจ้านายผู้ใหญ่ทำกัน จึงเรียกว่า บาศรี เพราะคำว่า บา ได้แก่เจ้าขุนมูลนาย เช่น เจ้านายมักเรียกว่า บาคาน, บาท้าว, บาบ่าวท้าว เป็นต้น จะเห็นได้จากหนังสือการระเกดบ้าง ลินไชยบ้าง แม้ในหนังสือ "เขตพน" ที่ไปสืบศาสนาในกรุงสาวัดดี ก็เรียกขุนไทว่า "บา" เหมือนกัน ศัพท์คำว่า "บาศรี" ก็คือ การทำสิริให้กับชนผู้ดี หรือสิริแบบอย่าง ที่ทำให้กับผู้ดี "จับ" อีสานคงไม่หมายถึง "จับศรี" เพราะฉะนั้น "บาศรี" จึงเป็นศัพท์ดั้งเดิมเก่าแก่จริงๆ ที่นิยมเรียกกันมาแต่โบราณกาล เพื่อเป็นการรักษาประเพณีและศัพท์ดั้งเดิมไว้มิให้คลาดเคลื่อน จึงขอให้เรียกว่า "บาศรีสูตรขวัญ" ซึ่งเป็นคำเดิมแต่โบราณ

สูตร เป็นคำเก่าแก่ของคนอีสาน ที่นิยมเรียกการสวดว่า "สูตร" เช่น สวดมนต์ อีสานเรียก "สูตรมนต์" พิธีสวดเหมือนสวดมนต์ เช่น สวดขวัญ จึงเรียก สูตรขวัญ บาศรีสูตรขวัญเป็นพิธีของพราหมณ์ บรรพบุรุษของเรานับถือพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ แต่ก็ถือจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ทำให้ให้มีกำลังใจดีขึ้น หรือทำให้ไปในทางให้ดีขึ้น

ขวัญ พวกเราถือว่าเป็นของไม่มีตัวตน เห็นไม่ได้จับต้องไม่ได้ เชื่อว่าคล้ายจิตหรือวิญญาณ ซึ่งแฝงอยู่ในตัวตนของคน และสัตว์ตั้งแต่เกิดมา และจะต้องอยู่ประจำตัวตลอดเวลา ตกใจ เสียใจ ป่วยไข้ ขวัญจะหนี อาจจะทำให้ถึงกับตายได้ ฉะนั้นจึงต้องเรียกขวัญ สูตรขวัญเพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับตนจะได้สุขสบาย ในบางแห่งมักแปลว่า กำลังใจ และยังหมายความว่า "เป็นที่รักษา" เช่นเรียกลูกที่รักว่า "ลูกขวัญ" เรียกเมียที่รักว่า "เมียขวัญ" สิ่งของที่ผู้เคารพรักใคร่นับถือนำมาฝากนำมามอบให้เพื่อเป็นการทูลถนอมน้ำใจกันนิยมเรียกว่า "ของขวัญ"

พิธีสูตรขวัญ

เป็นพิธีเก่าแก่ของชนชาวไทยของเรายุคทุกภาค ถึงแม้ว่าการจัดพิธีกรรมจะแตกต่างกันไปบ้างก็ยึดหลักใหญ่ๆ และจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน พิธีบาศรีสูตรขวัญต่อไปนี้จะกล่าวเฉพาะพิธีของชาวอีสานที่นิยมกระทำอยู่จนทุกวันนี้

การทำพิธีบาศรีสูตรขวัญ

เราอาจทำได้ 2 พิธี คือ พิธีทางพุทธศาสนา และพิธีทางศาสนาพราหมณ์

- **พิธีทางพระพุทธศาสนา** โดยนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ตั้งบาตรน้ำมนต์ พาขวัญ เสร็จแล้วประพรมน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์สวดไชยมงคลคาถาในพิธี ถ้ามีศรัทธามากจะถวายภัตตาหารเช้าหรือเพลด้วยก็ได้ แล้วนำฝ้ายมาผูกแขนมาผูกให้

การบายศรีสู่ตรขวัณ
ตามประเพณีของชาวอุบลราชธานี

เจ้าของขวัญก็เป็นเสร็จพิธี

- พิธีทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งจะต้องเตรียมอุปกรณ์และพิธีการตามลำดับดังจะได้กล่าวต่อไป

พาวขวัญ หรือพานบาศรี

การจัดพาวขวัญนี้ ประกติจะต้องจัดด้วยพานทองเหลืองหรือขันสัมฤทธิ์ (โถลงหิน) หลายๆ ใบซ้อนกันให้สูงขึ้นไป มีใบดองสด ดอกไม้ ผลไม้ ฝ้ายผูกแขน (ข้อมือ) พาวขวัญนี้นิยมจัดเป็น 3-5-7 ชั้น แล้วแต่ความสามารถของผู้จัด แต่มีความเชื่อเป็นธรรมเนียมว่า 3-5 ชั้น เป็นพาวขวัญที่จัดสำหรับคนธรรมดาสามัญ ส่วน 7-8 ชั้น จัดสำหรับเชื้อพระวงศ์และพระมหากษัตริย์

ชั้นต่างๆ ของพาวขวัญที่เป็นพาน จะมีใบศรี (ทำด้วยใบดองกล้วยสด) มีดอกไม้ ใบไม้ ข้าวต้มมัด ขนม กล้วย อ้อย ปันข้าวเหนียว มีด้ามแก้ว มีด้ามคำ (เขี้ยวคำ) ชั้นที่ 2-3 และ 4 จะแต่งด้วยใบศรีและดอกไม้ ซึ่งมักจะเป็นดอกผาง ดอกดาวเรือง ดอกกรัก ใบเงิน ใบทอง ใบนาก ใบคูณ ใบยอป่า อย่างสวยงาม ส่วนชั้นที่ 5 จะมีใบศรีและฝ้ายผูกแขน

นอกจากนี้แล้ว จะมีเครื่องบูชาอื่นๆ อีก เช่น ชั้น 5 พาวข้าว 1 สำหรับเหล้า 1 ขวด พานขนาดกลางสำหรับวาง ผ้า 1 ผืน แพร 1 วา หวี แวน (กระจกเงา) น้ำอบ น้ำหอม สร้อย แหวนของเจ้าของขวัญ

สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ เทียนเวียนหัว (เป็นเทียนที่ทำจากขี้ผึ้งแท้ที่ได้จากรังผึ้ง) มีความยาวขนาดวัดรอบศีรษะของเจ้าของขวัญ

ถ้าเป็นงานแต่งงานนิยมเอาเทียนเวียนหัวของเจ้าบ่าว เจ้าสาว มาฉีกให้เป็นเทียนเล่มเดียวกัน ซึ่งเปรียบเสมือนใจ 2 ดวงมารวมเป็นใจดวงเดียวกัน เอามาวางไว้ในพาวขวัญเพื่อพราหมณ์จะได้จุดเทียนนี้บูชาก่อนเริ่มพิธี

ถ้าเป็นพาวขวัญในงานกินดอง (แต่งงาน) คนจัดพาวขวัญจะต้องเป็นคนบริสุทธิ์ (ปลอด) คือ เป็นคนดี เป็นผัวเดียวเมียเดียว ไม่เคยหย่าร้าง ถ้าจัดไม่เป็น เพียงมาจับให้เป็นพิธีแล้วให้คนอื่น ๆ จัดต่อไปจนเสร็จ ต้องจัดทั้งฝ่ายชายฝ่ายหญิง พาวขวัญฝ่ายชายให้หญิงบริสุทธิ์ (เด็กหญิงที่ไม่เคยมีรอบเดือน) ห้ามด้วยไม้ทอหูก (ไม้กำผั้น) โดยใช้ด้ายขดใดๆ ถ้าเป็นหูสำหรับหามเหตุที่ใช้ไม้หูก เพราะถือเคล็ดเอาความสามัคคีรักใคร่ของไม้และผ้า

พาวขวัญต้องมีอาหารคาวหวานเป็นส่วนประกอบด้วย เมื่อแต่งพาวขวัญเสร็จแล้ว ต้องนำไปวางไว้ในที่เหมาะสมก่อน การวางต้องให้ด้อย่าให้ล้มได้ (คนโบราณถือนักหนาห้ามทำให้พาวขวัญล้มเด็ดขาด เพราะถ้าวางจะเป็นเหตุบอกกลางร้ายต่อเจ้าของขวัญ) เมื่อได้เวลาสูตรขวัญ คือเมื่อจะเริ่มพิธีให้ยกไปตั้งท่ามกลางญาติมิตร บนผ้าห่มหรือผ้าเช็ดตัวของเจ้าของขวัญ

ข้างๆ พาวขวัญ นอกจากมีอุปกรณ์ต่างๆ ดังกล่าวแล้วยังต้องมีแก้วน้ำหรือขันน้ำใส่ด้วย ผักส้มป่อย (กระถินป่า) หรือว่านหอมและแก้วใส่เหล้าสำหรับหมอมสูตรขวัญจะได้ดื่มหรือพ่นหรือใช้ดอกไม้ ใบไม้จุ่มสลัดใส่พาวขวัญก่อนจะผูกแขนหลังสูตรขวัญแล้ว พิธีสลัดน้ำนี้เรียกบทมิดฟาย

ฝ้ายสำหรับผูกแขน (ผูกข้อมือ)

ฝ้ายที่จะนำมาประกอบในพิธีต้องเป็นฝ้ายดิบ นำมาจับเป็นวง วงละ 3 เส้น ถ้าทำให้ผู้มีศักดิ์มีตระกูล ใช้ 5 เส้น ถือว่า อาญา 5 ชี้น้ำ 3) เมื่อวงแล้ว ให้เด็ดหรือตัดให้ขาดเป็นเส้น (ห้ามใช้มีดตัด) จะใช้มีดตัดได้เฉพาะผูกศพเท่านั้น ด้วยผูกแขนนี้ทำให้เพียงพอสำหรับคนที่จะมาในงาน เมื่อทำมากเพียงพอแล้วผูกไว้กับก้านมะพร้าวที่เหลาเรียบร้อย แล้วเอาไปปักตามใบศรีในพาวัว

การสวด หรือการสูตรขวัญ

เป็นตอนที่สำคัญมาก ในการประกอบพิธีบาศรีสูตรขวัญ เพราะความเชื่อว่าเป็นการทำเพื่อให้กำลังใจในการที่จะประกอบคุณงามความดีทำให้ดีขึ้น เป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิตต่อไป คนอีสานประกอบพิธีบาศรีสูตรขวัญทุกงาน เช่น

- เด็กอ่อน แม่ออกกรรม (ออกไฟ)
- บวช
- แต่งงาน
- ขึ้นบ้านใหม่
- ค้าขายร่ำรวย
- ได้เลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งและเงินเดือนใหม่
- ป่วย
- สูตรขวัญข้าว ไร่ ควาย
- สูตรขวัญพระเถระ
- เชื้อพระวงศ์
- พระมหากษัตริย์

การประกอบพิธี เจ้าภาพต้องจัดหาเชิญพราหมณ์ (หมอสสูตรขวัญ) ไว้ล่วงหน้า ปกติพราหมณ์จะเป็นผู้ทราบพิธีสูตรขวัญเป็นผู้ที่ชาวบ้านนับถือในหมู่บ้านนั้นๆ หมอสสูตรขวัญแต่ก่อนนิยมนุ่งห่มธรรมดา เพียงแต่มีผ้าขาวมาพาดบ่าก็พอ ปัจจุบันหมอสสูตรหรือพราหมณ์จะนุ่งขาวห่มขาว ซึ่งนับว่าเป็นการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

ก่อนพราหมณ์จะทำการสูตรขวัญ เจ้าภาพต้องเตรียมฝ้ายผูกแขน (ข้อมือ) พราหมณ์ไว้ ซึ่งเป็นฝ้ายดิบธรรมดา และยังเป็นธรรมเนียมต้องผูกธนบัตรกับด้ายผูกแขนพราหมณ์ ถือว่าเป็นการบูชาครู จำนวนธนบัตรจะมากน้อยนั้นตามแต่เจ้าภาพจะเห็นสมควร เจ้าภาพเป็นผู้ผูกข้อมือพราหมณ์ด้วยด้ายผูกข้อมือนี้

พราหมณ์จะจัดให้เจ้าของขวัญนั่งหันหน้าไปทางใดก็ได้ตามที่พราหมณ์เห็นว่าเหมาะสม เจ้าของขวัญนั่งลงแล้วยกมือไหว้พราหมณ์ เสร็จแล้วใช้มือขวาจับพาวัว ตั้งจิตอธิษฐานขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนเคารพนับถือบันดาลให้เป็นไปดังคำที่พราหมณ์สูตร พวงญาติมิตรจะนั่งเป็นวงล้อมทางด้านหลัง พราหมณ์ผู้สูตรจะจุดเทียนเวียนหัวของเจ้าของขวัญแล้วจุดธูปกราบ

พระพุทธรูปกราบพระสงฆ์ (ถ้ามี) ประนมมือแล้วไหว้พระกล่าวว่า

นโมตัสสะ ภควะโต อรหะโต สัมมนาสัมพุทธัสสะ (3 หน) แล้วกล่าวคำอัญเชิญ (ชุมนุม) เทวดา ดังนี้

สัคเค กาเม จ รูปे คิริสิขรตเต จันตลิเซ วิมานे. ทีเป รัฏฐे จ คาเม, ตรวนคหเน
เคหัตถุมหิ เขตเต, ภูมมา จา ยันตุ เทวา ชลถลวิสเม ยักชัคคันธพนาศา ติฏฐันตา สันติเก ยัง
มุนีวรวจันัง สาธโวเม สุนันตุ ธัมมัสสวนกาโล อัยมกันตา (ว่า 3 หน)

คำชุมนุมเทวดาจะแปลเป็นภาษาไทยด้วยก็ได้ ดังนี้

ขอเดชะ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอเชิญเหล่าเทพเจ้าผู้ศักดิ์ใหญ่ในโลก ซึ่งสถิตอยู่ในสวรรค์
ชั้นกามภพ รูปภพ และภูมิเทวดา ซึ่งสถิตเหนือวิมานยอดเขา ในอากาศอันแดนไกล ทั้งใน
แคว้นแคว้นแดนกันดาร ในหมู่บ้าน ทั้งที่ใกล้ที่ไกล ในหมู่พฤษชาและป่าช้า ในเรือนยอดและเรือน
หลวง ทั้งในไร่และที่นาที่ดี และขอเชิญท่านท้าววิษณุกรรม ผู้มีศักดิ์ใหญ่อันไพศาล ผู้มีญาณ
อันแก่กล้าได้แหล่เหล่าของโลก ขอเชิญยักษ์ คนธรรพ์และนาค ที่สถิตอยู่ในแม่น้ำและบนบก
ของงัดเสด็จมาพร้อมกัน ณ ที่นี้ เพื่อประสิทธิ์ประสาทสติ ปัญญา วิชาความรู้ ทั้งศิลปวิทยา
แก่ข้าทั้งหลาย คำใดอันเป็นคำของพระมุนีผู้ประเสริฐ เลิศกว่ามนุษย์และเทวดาทั้งหลายขอท่าน
ทั้งหลายจงได้สดับขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายจงสำเร็จในสิ่งที่ดีทั้งหลายทั้งปวงจงทุกประการเทอญ

เสร็จแล้วผู้เป็นพราหมณ์ก็สูตรขวัญโดยเลือกเอาบทสูตรที่เหมาะสมกับงานที่สูตรนั้นๆ
การสูตรต้องสูตรให้เสียงดัง ฟังชัดเจน สละสลวย ไพเราะ ฟังแล้วเกิดความดีใจ เกิดศรัทธา
ปสาทะอุดสาเห ในการที่จะทำความดียิ่งขึ้น

ก่อนสูตรขวัญ พราหมณ์จะไหว้ครูก่อน เพราะเป็นธรรมเนียมไทยแต่โบราณ จะทำ
อะไรต้องไหว้ครูก่อน คำไหว้ครูพราหมณ์ ว่า

ข้าศรีๆ สิทธิพระพรข้าจักไหว้ผ่านน้ำนพราชเอือนหิน ขอให้.....มีเงินทองหมื่น

กือกองลัน

ข้าศรีๆ สิทธิพระพรอันถ้วน 2 ข้าจักไหว้ผ่านน้ำนพราชเอือนหินขอให้.....มีเดชแข็ง

ผาบมารขามผ่าน

ข้าศรีๆ สิทธิพระพรอันถ้วน 3 ข้าจักไหว้ผ่านน้ำนพราชเอือนหินขอให้.....ทรงความสุข

อยู่เย็นหายฮ้อน

เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้ว ถ้ามีเวลาพอจะกล่าวคำเชิญขวัญก่อน เพราะการบาศรีสูตรขวัญนั้น
ในฮีดคอง จะต้องสูตรคำเชิญขวัญมาโฮมเป็นเบื้องต้น จะทำให้พิธีมงคลการบาศรีสูตรขวัญ นั้น
ศักดิ์สิทธิ์

คำเวณพาบาศรี

อิมานิ มังคะละคาถานิ ธัมเมนะ ลัทธานิ พุทธัสส ธัมมัสสะ สังฆัสสะ นิยาเทมะฯ
ทุติยัมปิ-ตติยัมปิฯ รวม 3 ครั้ง

คำเชิญขวัญ

ศรี๑ สิทธิพระพร บวรดิเรก อนเนกเดโช ไชยะมังคะละ มหาสิริมังคะเรศ ศาตรเทพพร้อม
 อาคม ขุนบุญมขุนแปงไว้แล้ว ให้ลูกแก้วออกกินเมือง ฤทธิเอื้องทรงแทน มือนี่แมนมหาคุณ
 ขุนแกนดาแต่งแล้ว ให้ลูกแก้วกึ่งลงมา เป็นราชาสืบสร้าง เมืองมิ่งกว้างนาครอง วันนี้ปองเป็น
 โชค ไตรโลกเจ้ายอมลือชา ทรงอินทนาภาพยึ่ง เป็นเจ้าจอมมิ่งเมืองแมน ทรงแทน ถนัดล้ำมือนี่
 ข้าคุณคง พญาจักร์ทรงทศราช พรหมนาถเล่าแถมพร พระอิศวรหลอนแถมโชค พระนารายณ์
 โยคสิทธิชัย ท้าวสหัสสะโนยประกาศในहांแก้ว ใจผ่องแผ้วบริสุทธิ์ อุดตะมะโชค อุดตะมะโยค
 อุดตะมะดิถี อุดตะมะนาที อุดตะมะศรีพิลาศ อินทะพาสพร้อมไตรยางค์ ทั้งนวางศาตคู่พร้อมกัน
 อยู่สอนลอน อาทิตยจรรจนทะฤกษ์ อังคารถึกมหาชัย พุทธพัสไปเป็นโชค ศุภเสารโยค เดช
 มงกุฎ อันเป็นผลหลายประโยชน์ อุดตะมะโชคแท้ฮีลลี มเหศักดิ์หลิงล้ำโลก ให้หายทุกข์โศกนานา
 พระอภัยราชาขึ้นทรงแทน หายภัยภัยแสนวันดี กัณหาขาสีเมือยอดเมืองปู่ สถิตอยู่เย็นใจ ท้าว
 ศรีบุญไชยภูวนาถ นิรมนตราขบุตรดา ให้เป็นราชาคินดั่งเก่า เป็นเจ้าเล่าสองที่วันนี้เป็นดิถีทั้งห้า
 เจ้าฟ้าเล่าแถมคุณ พรหมมะขุนปองราช พรแก้วอาจสืบประการ วรสารโตองอาจ ขึ้นสุราชเล็งไญ

วันนี้ โพิธญาณหน่อฟ้า เดชะกล้าถวายเมืองพระบุญเอื้องคุ่มครองไพร่ ทศราชได้ตาม
 ธรรมจ่านาสัตว์ให้พ้น วันนี้ดีสิ้นสิ้นประมาณ หุละมานใจผ่องแผ้ว นิรมิตผาสาทแก้วก่อแปงเมือง
 นาคเอื้องทศราช เชียงเครืออาจขุนเม็ง เงินยวงเซ็งเนาว์เนื่องคับคั่ง สะพังพร้อมหมู่เสนา เทวดา
 มาเป็นบริวารแวดล้อม มาอยู่ล้อมทุกหมู่โยธา ทั้งนาคานาคีครุฑนาค ทุกภาพพร้อมธรรม
 เมขลาศรีสาวท้าว เชื้อท่อนท้าวบรมศวร บรบวรฤทธิเก่งกล้า เอาแผ่นผ้าชีตางยานกุมภะกัณธ
 ดาลยมราช จตุโลกอาจองค์หลวง ทั้งคว่างบนบุญสมเจ้าฟ้า เดชะกล้ากว่าวังทั้งหลายจึงยายยัง
 พระพรและคว่างจุ่ม ลงมาดุ่มฝูงคน แดนด้าวขอกคี่นี้ พระรสสิริสิทธิเดช จบเพศพร้อมอาคม นิยม
 ประสิทธิ์ ประสาท พรแก้ว อาจดวงดี มือนี่แมนมือสรรพ วันนี้ แมนวันชอบ ทั้งประกอบด้วย
 ฤกษ์งามยามดีเป็นศรีสิทธิไชยะมงคลดิเรกอนเนกสวัสดิ แท้ฮีลลี

บัดนี้ ฝูงข้าน้อย ใจขึ้นช้อยยินสออน ขอโอมอ่านอวยพรแก่...ผู้ทรงคุณความมาก
 ข้าน้อยหากขอวอน คุณอนุสรณ์สามสิ่ง คือพระรัตนไตรแก้วกึ่งดวงดี กับทั้งคุณประเสริฐศรี
 ทุกแห่ง ทุกแหล่งหล้าสรวงสวรรค์ จงมาเสกสรรค์เป็นพระพร คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ
 อะโรคะยา ปฏิภาณะอาธิปะติ คุณสารสมบัติทุกเยื้อง ขอเดชาภาพภระเดื่องทั่วธรรมี ดังแสง
 สूरียส่องสว่างโลก หายทุกข์ โศกสวัสดิ ชะยะตุ ภาะวัง ชะยะมังคะลัง จงเป็นไชยะมงคลอันแว่นยัง
 ถ้วนทุกสิ่งบริบูรณ์ นั้นเทอญ

(ตัวอย่างบางตอน)

คำบาศรีนาค

ศรี ศรี จำเรินตีทุกเมื่อ ฝูงข้าทั้งหลาย จักขออันเชิญท้าวพญาและเจ้าแก้ว พ่อแม่
 และวงศ์ เข้ามาชุมนุมพร้อมพว เพื่อจักทำการบายศรีเจ้านาค เจ้าจักลาพลพักจากบิดามาร
 ตาไปศึกษาลึกขบถวินัย ได้เกิดพบพุทธศาสนา ได้เห็นสังขารเป็น ทุกขัง อนิจจัง อนัตตา ขาดิ

ชรา พยาธิ มารณาดด้วยหมู่แก่เก่า ฮอดเข้าโรคาก็มี ตายเป็นผีมารณาด ใจขาดแล้วบ่คืนมา อันหนึ่ง เจ้าศรัทธาคือเจ้านาค อดสาเยื่อนยากกะทำบุญ เพื่อว่าจักแทนคุณพระบิดามารดา อันได้ชักขาลี้ขมาในอุทรแม่นว่า ของเผ็ดและของฮ้อนก็ค่อยเพียรรอด ได้ถ้วนทศมาส เจ้านาค จึงขาดจากอุทร แม็กก็หย้าข้าวป้อนมือ และสามเวลาและสามคาบ แม็กก็อาบน้ำให้แล้ววันละสามที แม็กมีคำชักชวนชวายนั้บระบัดบิชาด แม่นว่าฝนตกฟ้าฮ้องแม็กก็กอดใส่กับอก กลับแล้วแม็กจึงยก ใส่อุโกวชีชูให้นอนสาดหมุนหมอน สายสมรนอนฮอดตื่นแม็กก็อุ้มชม ให้กินนมจวบชมลูกแก้ว

คันทว่าเจ้าใหญ่แล้วแม่ให้บวชเป็น "จ้าว" ฮักษาตัวลักขาบทศีสีลา คันทถึงวัดวิสสาพอ ชาวถ้วนบรบวนทุกสิ่ง จึงไปหาญาติการวงศาพี่น้องพวกพ้องหมู่เดียวกัน โดยพะลังตามศรัทธา แต่ได้บ่ได้ไ้เข้ามาฮ้อยบิหาร มีบิหารฮ้อยผ้าและแพรทั้งหมอน ทั้งจีวรและผ้าพาดลางพ่องบาตร และผ้าสะบงกับทั้งธงและกาน้ำ ธรรมการกชักไม้เท้าและพัทวิ มีทั้งคันทูและเกิบแก้ว บรบวนแล้ว มีตดัดเล็บและมีตแพร้อมทั้งหิน เข็มดินสอใส่ในกลีบ เครื่องสำหรับจ้องของบริโศค ทั้งถ้วย โตกบ่วงดักแกงของแพงสาตเสื่อ งามเชื่องเชื่อหมอนชิดลายยายยังฮองพลูและดวยหมากบ่ อัดหยาก เหนือเตียงเม็งอาสนาเต็งทั้งกองเข้าเจียงถ่มน้ำลาย มียายยังคี่ลานะเหมี้ยงหมาก ดูหลายประการบิหาร เจตนาทานอันวิเศษ เพื่อให้พ้นจากทุกขเวทนา ที่มายุคะณะนาให้เจ้า ทะรงวัสสยีนยังบ่บ่ฮ้อยควบ เข้าเกียรระมา

จัดดาโร ธัมมา วุฒิธรรมสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงเจริญในขันธะสันดาน แห่งเจ้า ครอบต่อเก้าห้าพันพระวัสสา ชะยะตุ ภาวะัง ชะยะมัง คะลัง โหนตุ สัพพะทา (จบปาศรี)

บทเชิญขวัญคือสูตรขวัญ

บัดนี้ ผุ่งข้าทั้งหลาย จักเชิญเอาขวัญเจ้านาคมาโฮมเด้าในคิง สิทธิอุตตะมะเตโชสิทธิโชค สิทธิโชคพร้อมลัคคะนา ขวัญเจ้านาคเออย เจ้าอย่าได้หลงไหลไปชมนารีในเถื่อน อย่าได้ไป เป็นเพื่อนพ้องเป็นหมู่ยงแวงอย่าได้แซวๆ ชมเสียงทะนีและไ้แก้ว ขวัญเจ้าอย่าได้ไปตระเดิน แอ้วดวงดอนอย่าไปนอนตอมผีโพงและข้างฮ้าย อย่าไปเลาะเลียงจ่ายห้วยเฮื่องและไฮ่นา เชิญขวัญ เจ้าเข้ามาอย่าไปเที่ยวภูผาและป่าไม้ อย่าเล่าได้เซยชม อย่าไปหลงหมู่ลิงลมและคางวอกหมู่ กระฮอกและเลื้อสิงห์ ทั้งกระทิงและแฮดข้าง อย่าไปชมเจียบ้างลัวเถื่อนถ้ำและคูหา ทั้งวังปลา และหนองใหญ่ขึ้นช้อนใส่ สามาน ดูตระการงานสะพู่ ผักบั้งหมู่บัวทอง ทะรงไกรสรหอมฮ้วนฮ้า เชิญขวัญเจ้าเข้ามาชมสู้อยู่คิง เท้าวันเทอญ ผุ่งข้าทั้งหลายชวายนอโยพรแก่เจ้า ขวัญเจ้านาคจงมาเข้าอยู่ในตนมาตรว่าเจ้าออก เป็นคนให้ได้เป็นขุนเป็นนายลือก้อง ให้ได้ดุ่มพี่น้อง เพื่อนอาศัยเจ้านาคเออยเจ้าไปบวช เป็นชีให้ได้เป็น เจ้าวัด บั้ระบัดครองสิกขาบทวินัยให้เข้าอยู่ ไปได้เป็นสังฆะราช ด้วยบทบาทพระคาถาว่าเอเตนะ สัจจะวัชเชนสัพพะโสถถี ภวันตุเตย

ประเพณีบุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟเป็นประเพณีหนึ่งของอีสาน ซึ่งมีอยู่ในฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นหลักประเพณีของชาวอีสาน อันเจ้านายและไพร่บ้านพลเมืองยึดถือเป็นแบบฉบับในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน โดยมีเจ้านายในเมืองเป็นผู้นำรักษาสีตครองร่วมกันกับพระสงฆ์ เพื่อปกครองบ้านเมืองให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข บุญบั้งไฟนี้เป็นประเพณีที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับดินฟ้าอากาศ ฝนตกฟ้าร้อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ ในสมัยโบราณชาวอีสานเชื่อว่าสิ่งที่เกิดและเป็นไปตามธรรมชาติเหล่านี้เป็นหน้าที่ของ "แกน" ซึ่งเป็นผีหรือเทวดากลุ่มหนึ่งซึ่งมีอำนาจดลบันดาลให้ดินฟ้าอากาศเป็นอย่างไร คนจึงต้องให้ความเชื่อถือแก่แกนและเคารพแกน เมื่อเคารพแล้วจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามธรรมเนียมของครองธรรม จาริตประเพณีตามที่แกนเป็นผู้กำหนดและสั่งสอนไว้ เรื่องแกนสั่งแกนสอนนี้มีปรากฏอยู่ในนิทานเรื่องขุนบรมราชาเมืองแกน ที่ว่า เมื่อขุนบรมซึ่งเป็นลูกแกนหลวงลงมาสร้างแบ่งบ้านเมืองนั้น ครั้งแรกไม่ทราบว่าจะทำอันใดให้ไพร่บ้านพลเมืองมีอยู่มีกินและนุ่งห่ม ขุนบรมจึงไปขอแกนหลวงให้แกนแต่งลงมาสั่งสอนแก่คนทั้งหลายให้รู้จักการทำที่อยู่ ที่อาศัย รู้จักการทำไร่ไถนา ปลูกข้าว ปลูกพืชผลต่างๆ รู้จักทำหูกทำผ้า ทำไหม ทำฝ้าย ต่างๆ นานา คนจึงรู้จักการทำมาหากิน การเอาผ้าเอาเมี่ยง เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ เลี้ยงลูก เลี้ยงหลาน ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้ความเคารพของไพร่บ้านพลเมืองจึงมีต่อแกนเป็นชีวิตจิตใจตลอดมา

เรื่องเกี่ยวกับบุญบั้งไฟนี้ก็มักกล่าวตามกันมาว่า ทำบุญบูชาแกนๆ จะได้ให้ฝนตกมาลงพื้นโลกให้มนุษย์ได้ปลูกข้าวทำนาและพืชพันธุ์ต่างๆ ได้มีอยู่มีกิน หรือส่งบั้งไฟเป็นตัวแทนของมนุษย์เพื่อบอกกล่าวแก่แกนหลวงว่า บัดนี้ชาวมนุษย์ประสงค์ที่จะได้นำฝนลงมาทำไร่ทำนาแล้วขอให้พญาแกนเปิดประตูฟ้าให้น้ำฝนตกลงสู่พื้นดินจะได้ทำนาทำไร่กัน ดังนั้นจึงมีวิธีทำบุญบั้งไฟกัน และตามประเพณีบุญบั้งไฟนั้นตามฮีตสิบสองครองสิบสี่ กำหนดบุญบั้งไฟเป็นฮีตเดือน 6 หรืออาจทำได้ถึงเดือน 7 นอกจากกระษัตริย์ไม่นิยมทำกันและถือว่าหากทำไม่ถูกต้องตามเวลาแล้ว บ้านเมืองไม่อยู่เย็นเป็นสุข ชนิดของบั้งไฟนั้นมี 2 ชนิด คือ บั้งไฟหมื่น และบั้งไฟแสน ตามประเพณีนั้นงานบุญบั้งไฟจะทำปีละครั้ง หากจะเว้นก็ทำได้คือสามปีหนึ่งครั้ง ส่วนบั้งไฟแสนนั้นสามปีต่อครั้ง เพราะเป็นงานใหญ่ ดำเนินงานบุญบั้งไฟนั้นมีอยู่ในหนังสือวรรณคดีของอีสานเรื่องท้าวผาแดงนางไอ่ แต่ดำเนินเรื่องผาแดงนางไอ่นี้ไม่ได้พูดถึงแกนเลย เพียงแต่เป็นบุญที่จัดขึ้นเพื่อแข่งขันกันว่า ต้นตำหรับการทำดินปืนของใครจะดีกว่าคนอื่นเท่านั้น หากตำหรับดีบั้งไฟก็ขึ้นสูง หากตำหรับไม่ดีบั้งไฟก็ไม่ขึ้น

ตำนานบุญบั้งไฟในหนังสือวรรณคดีเรื่องท้าวผาแดงนางไอ่นั้นมีว่า

ในกาลครั้งหนึ่งเมื่อพระยาขอมครองเมืองชะติตา ซึ่งมีธิดาสาวสวยอยู่คนหนึ่งชื่อว่านางไอ่คำ พระยาขอมคิดจัดทำบุญบั้งไฟขึ้นที่เมืองชะติตา โดยมีหนังสือเชิญชวนไปยังเมืองต่างๆ

ที่อยู่รอบๆ เมืองเซทีดาให้ส่งบั้งไฟเข้ามาแข่งขันที่เมืองเซทีดา หากใครชนะบั้งไฟขึ้นสูงจะมอบพระธิดาให้เป็นมเหสีและให้ครองเมืองกึ่งหนึ่ง เมืองที่ได้รับเชิญคือเมืองผาโง่ง ซึ่งมีท้าวผาแดงเป็นราชาผู้ครองเมือง เมืองผาค่าง เมืองฟ้าแดด เมืองสงยาง เมืองเชียงเหียน ต่างทำบั้งไฟเข้าประกวดแข่งขัน แต่ละเมืองได้ตกแต่งบั้งไฟของตนอย่างสวยงาม หวังว่าบั้งไฟของตนจะขึ้นสูงชนะบั้งไฟของเมืองอื่น จะได้รับรางวัลตามที่พระยาขอมประกาศไปนั้น พร้อมกันนั้นแต่ละเมืองก็มีเครื่องมงคลราชบรรณาการ คือ ดอกไม้ ธูปเทียนเงินเทียนทอง เข้าถวายแก่พระยาขอม งานนี้จัดให้มีที่ทุ่งนาหน้าเมือง เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวเมืองออกไปชม และเล่นสนุกรื่นเริงได้ตลอดสามวันสามคืน ทั้งยังได้ปลูกพลับพลาให้เจ้านายของเมืองต่างๆ ได้เข้าพักอาศัยทุกเมือง และได้ให้มีพลับพลาของธิดาพระยาขอมคือ นางไอล้ออีกหลังหนึ่งเพื่อได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับเจ้าเมืองต่างๆ อีกด้วย ซึ่งพลับพลาเหล่านี้ปลูกอยู่รอบๆ พลับพลาที่ประทับของพระยาขอม ในโอกาสนี้ท้าวผาแดงได้เข้าหานางไอล้อจนมีความสนิทสนมเป็นผัวเมียโดยพระยาขอมไม่รู้ ทั้งสองจึงมีความรักต่อกันอย่างสุดซึ้ง หากบั้งไฟท้าวผาแดงชนะก็จะได้ตัวนางไอล้อไปเป็นเทวีแห่งเมืองผาโง่ง

เมื่อเฉลิมฉลองบั้งไฟกันถึงสามวันสามคืนแล้วก็มีกาละเทศะให้บั้งไฟไปรอบๆ พลับพลาเป็นที่สนุกสนานกัน ท้าวทุกตัวคนของทุกเมืองที่นำบั้งไฟเข้ามาร่วมในงานนี้ เมื่อแห่แห่นแล้วจึงนำบั้งไฟไปจุด ปรากฏว่าบั้งไฟของพระยาขอมแตกไม่ขึ้น และบั้งไฟของท้าวผาแดงแห่งเมืองผาโง่งก็แตกไม่ขึ้นเช่นเดียวกัน บั้งไฟของเมืองอื่นขึ้นหมด เมื่อจุดบั้งไฟแล้วท้าวผาแดงรู้สึกละอายและเสียหน้ามากจึงได้ล่านางไอล้อกลับบ้านเมืองแห่งตน ส่วนเจ้าเมืองผาค่าง และเมืองอื่นยังอยู่ดูการตกรางวัล แต่อยู่จนหลายวันพระยาขอมก็ไม่ยอมตัดสินว่าอย่างไร เห็นว่าหากออกไปก็จะเสียเวลาเปล่าประโยชน์จึงพากันลากลับ เป็นอันว่าบุญบั้งไฟคราวนี้พระยาขอมหมดตัวและเสียสัจจะ แต่ท้าวผาแดงนั้นได้หมั้นมาหานางไอล้อเป็นประจำ พญานาคเมืองบาดาลทราบข่าวความงามของนางไอล้อ ฝ่ายท้าวพังคี่ซึ่งเป็นบุตรชายของพญานาคและกำลังหนุ่ม ได้ทราบข่าวว่านางไอล้อธิดาของพระยาขอมนั้นสวยงามยิ่งนัก จึงประสงค์ที่จะได้มาเป็นชายาแห่งตนจึงได้ลาพระบิดาขึ้นไปดู การที่ขึ้นไปสู่เมืองมนุษย์ในรูปร่างพญานาคแล้วคนจะแตกตื่น อาจไม่ได้เห็นนางไอล้อ ดังนั้นจึงพร้อมกันแปลงเป็นรูปสัตว์นานาชนิดเพื่อไม่ให้คนสงสัย เข้าไปดูใกล้ๆ หอนั่งของนางไอล้อ เพื่อให้เป็นที่สนใจของนางไอล้อ กระรอกพังคี่ได้ชวนกระดิ่งทองคำไว้ที่คอ เมื่อเวลากระดิ่งทองคำมีเสียงกระดิ่งไพเราะยิ่งนัก นางไอล้อได้ออกมาดูเห็นกระรอกก็มีความอยากได้ จึงให้นายพรานมาจับให้ แต่นายพรานไม่เข้าใจว่าจะจับเป็นจึงใช้ลูกดอกยิงถูกกระรอกถึงแก่ความตาย ก่อนตายกระรอกตั้งความปรารถนาว่า หากตัวตกถึงพื้นดินเมื่อใดให้มีร่างใหญ่โตใครจะนำเนื้อไปทำอาหารก็อย่าให้หมดให้ได้กินกันทั้งเมือง เมื่อกระรอกตกถึงพื้นก็มีร่างใหญ่โต พระยาขอมประกาศให้ชาวเมืองมาแลเนื้อกระรอกไปกิน ชาวเมืองได้มาแลเนื้อกระรอกไปกิน ท้าวทุกครัวเรือนเพราะมีเนื้อมากมายนกคายกอง เว้นแต่หญิงหม้ายไม่มีสามีจะไปแลเนื้อกับเขาไม่ได้ จึงไม่ได้กินเนื้อกระรอก พลสกลบริวารของท้าวพังคี่เมื่อเห็นท้าวพังคี่ถูกยิงถึงแก่ความตาย จึงนำความไปกราบทูลให้พญานาคผู้เป็นบิดาทราบ พญานาคเสียใจมากและโกรธที่พระยาขอมให้ยิงบุตรของตนถึงแก่ความตาย จึงยกทัพนาคขึ้นมาตีบุกรุกบ้านเมืองให้ถล่มลงเป็นหนองน้ำใหญ่ คน

ไม่ได้กินเนื้อกระรอกเท่านั้นที่รอดจากการแผ่นดินถล่ม ปัจจุบันคือหนองหาญหลวงเมืองสกลนคร บ้านหญิงหม้ายก็คือเกาะต่างๆ ในหนองนั่นเอง

ฝ่ายท้าวผาแดง เมื่อทราบข่าวว่านางไอ่คำกินเนื้อกระรอกก็ตกใจรีบขึ้นม้ามาหานางไอ่คำ แล้วพาหนีเพื่อจะให้รอดจากความตายที่พญานาคติดตามเอาชีวิต แต่ในที่สุดนางไอ่คำก็ตกจากหลังม้าจนน้ำตายในหนองน้ำนั้น และลงไปเป็นเมียพังคี่ในเมืองนาค ท้าวผาแดงเมื่อเสียนางไอ่คำแล้วก็เศร้าโศกเสียใจไม่กินข้าวกินน้ำไม่นานก็เสียชีวิตด้วยใจเจ็บแค้นแค้นนาคและผูกอาฆาตจะไปต่อสู้กับนาคให้ถึงที่สุดจนได้นางไอ่คำกลับมา เมื่อชีวิตจากร่างมนุษย์แล้ววิญญาณของท้าวผาแดงก็ไปจุติเป็นราชาแห่งผิอยู่ที่พองหนีบ แล้วรวบรวมไพร่พลทหารผี จัดเป็นนายกกองยกกำลังไปรบกับพญานาค คงหมดนิทานแต่เพียงเท่านี้ แต่คนอีสานโบราณยังเชื่อว่าดวงวิญญาณของท้าวผาแดงยังนำทัพไปรบกับพญานาคอยู่จนบัดนี้ เมื่อใดพระศรีอริยเมตไตรยลงมาโปรด เมื่อทั้งสองฝ่ายได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วจึงจะเลิกรบกัน

วรรณคดีเรื่องนี้หากจะเทียบแล้วก็มีความคล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้านของไทยในขอบเขตที่ยึดถือเป็นประเพณีเอาเรื่องการพนันขึ้นต่อมาเป็นหลัก มิฉะนั้นแล้วจะพากันได้รับความเสียหายจนล่มจมไม่มีที่จะอยู่จะกิน ดังพระยาขอม เป็นต้น

เหตุใดบั้งไฟจึงต้องทำหัวเป็นรูปพญานาค อันนี้ก็เพราะชาวอีสานมีความเชื่อว่า นาคเท่านั้นที่เป็นผู้เล่นน้ำในหนองกระแสน้ำเย็นได้ฝนจึงตกลงมาให้มนุษย์ได้ชุ่มเย็น ให้ผลหมากรากไม้เจริญงอกงาม ข้าวกล้าในนาอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นจึงพากันนับถือนาคว่าเป็นผู้ให้น้ำแก่มนุษย์ เมื่อจะไปทางฝนจากพญาแถน ก็ให้นาคไปเป็นผู้ไปทวงเพราะเป็นผู้รู้จักทางที่จะไปสู่เมืองแถน เพราะเคยไปเล่นน้ำในหนองกระแสน้ำเย็นที่พญาแถนเป็นผู้รักษาตามตำนานเรื่อง พญาคันคากไปรบแถน เนื่องจากแถนปิดประตูหนองกระแสน้ำไม่ให้นาคไปเล่นน้ำประจำปี เพราะพญาแถนโกรธที่ชาวสุ่มฟ้าไม่ได้ส่งบรรณาการแก่พญาแถน พญาคันคาก ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์จึงได้สอบถามพญานาคดูว่า เหตุใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อทราบเหตุแล้ว พญาคันคากจึงยกทัพโยธาบรรดาสัตว์น้อยใหญ่ทั้งปวงขึ้นไปรบกับพญาแถน โดยมีพญานาคนำทาง จนได้ไปถึงเมืองพญาแถนและไปสู้รบกัน ในที่สุดพญาแถนสู้พญาคันคากไม่ได้ จึงยอมให้ฝนตกและเปิดประตูฟ้า หากแต่พญาคันคากนี้เตือนให้ทราบที่ชาวพื้นมนุษย์ต้องการฝนแล้วโดยให้ทวง คือให้พญานาคไปทวงฝนจากพญาแถน ด้วยเหตุนี้จึงต้องทำหัวบั้งไฟเป็นเศียรพญานาคมาจนถึงทุกวันนี้ ด้วยถึงว่าพญานาคขึ้นไปขอฝนจากพญาแถนตามข้อตกลงกันในครั้งที่รบกันกับพญาคันคาก การบุญบั้งไฟจึงต้องมีทุกปีเพื่อขอฝนจากพญาแถน แต่ก่อนเป็นประเพณีจริง ๆ ชาวบ้านชาวเมืองร่วมมือร่วมใจกันทำอย่างจริงจังด้วยความนับถือและเชื่อเรื่องพญาแถนตามประเพณีนั้น ทำเพียงบั้งไฟหมื่นเท่านั้นในงานบุญบั้งไฟสมัยก่อนจัดงานสามวัน คือ วันโฮม วันแห่และวันบวชนาค วันจุดบั้งไฟซึ่งก่อนถึงวันดังกล่าวในหมู่บ้านใดจะทำบุญบั้งไฟ ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันและชาวบ้านพร้อมพระเถระในหมู่บ้านได้ประชุมตกลงกัน เป็นที่เรียบร้อยแล้วปีนี้น้ำบ้านเราจะมีการบุญบั้งไฟ แล้วกำหนดวันงานแล้วส่งฎีกาไปเชิญหมู่บ้านตำบลอื่นมาร่วมงานด้วย โดยให้นำบั้งไฟมาแห่สมทบด้วยแล้ว เตรียมสิ่งของที่จะต้องให้พร้อม ผู้เป็นช่างบั้งไฟก็จะจัดหาไม้ไผ่ที่จะทำบั้งไฟและเตรียมดินประสิวและถ่านไม้มาทำดินปืนที่เรียกว่า "หมิ่นบั้งไฟ" และประกอบให้เป็น

บั้งไฟที่สวยงาม ช่างบั้งไฟจะเป็นผู้นำ ตามปกติแล้วพระจะเป็นช่างบั้งไฟและตกแต่งบั้งไฟที่เรียกว่าเอ้งบั้งไฟ การเอ้งต่างช่างก็จะประกวดประชันกันในทางฝีมือ และในทางดินมือแรงหรือไม่ เพื่อให้พร้อมในวันกำหนดงาน ส่วนผู้ที่ไม่ใช่ช่างบั้งไฟที่เป็นชายก็ต้องไปหาปลา หาเนื้อมาสมทบในวันงานเพื่อทำอาหารต้อนรับแขกบ้านอื่นที่มาร่วมงาน นอกจากการหาอาหารไว้แล้วยังต้องไปช่วยปลูกประรำที่วัดให้ครบตามจำนวนหมู่บ้านที่มาร่วมงาน โดยทำประรำแบบเพิงหมาแหงนมุงด้วยหญ้าคาตัดและกันฝาสามด้านด้วยไม้ไผ่ และทำยกพื้นตอนในสูงประมาณครึ่งศอกกว่า เพื่อให้เป็นที่พักของพระสงฆ์ที่คุมขบวนมาจากหมู่บ้านอื่นๆ ที่เชิญมาฝ่ายหญิงที่เป็นแม่บ้านก็จะควรทำอาหารการกินไว้เลี้ยงแขกที่เชิญมา การต้อนรับแขกจะแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ สองสามหลังคาเรือนต้อนรับหมู่บ้านหนึ่ง ไม่ให้แขกต้องลำบากในการกินการอยู่เวลาที่มิงานบุญ หากแขกที่เป็นหญิงสาวก็จะรับมาค้างคืนที่บ้าน ส่วนแขกที่เป็นผู้ชายก็จะนอนที่ปะรำในวัดกับพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้าคณะมาร่วมงาน ในวันงานผู้หญิงที่เป็นแม่วัดแม่ครัวคือผู้ถือศีลกินเพล ที่จะมาร่วมกันจัดตั้งกองบุญรวมกับผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นชายที่ศาลาการเปรียญที่วัด ในงานนี้หากใครมีบุตร หรือหลานที่จะบวชก็นำเอาอัฐิบริวารไปร่วมกันตั้งกองบวชที่จัดเรียกว่าวันโฮม ในวันโฮมนี้ จะมีการเจริญพุทธมนต์สมโภชกองบวชด้วย กลางคืนของวันโฮมก็จะมีการฟ้อนของคณะบั้งไฟตามลานบ้านของคณะบั้งไฟ หนุ่มๆ สาวๆ ก็จะพากันออกไปดูฟ้อน แต่ก่อนการฟ้อนเซิ้งบั้งไฟนั้นมีผู้ชายล้วน ตั้งแต่ที่เป็นหนุ่มใหญ่จนถึงหนุ่มรุ่นกระทรงอายุ 11-12 ปี ขึ้นไป ร่วมจัดเป็นขบวนฟ้อนแห่หน้าหน้าบั้งไฟ คณะฟ้อนแต่งตัวสวยหล่อและเป็นระเบียบสวยงาม อีกขบวนหนึ่งจะเป็นขบวนเล่นบั้งไฟ คือ แต่งตัวมอมแมมตลกโปกษา อ่านหนังสือเจียงและเล่นกระบอกลูกขิก ตามท้ายขบวนส่วนมากจะเป็นหนุ่มใหญ่

รุ่งขึ้นวันแห่ในตอนเช้าก็จะมีการเลี้ยงพระเช้าที่ศาลาการเปรียญ แล้วบวชพระสงฆ์ ตอนบ่ายจะมีการสงฆ์น้ำเณรผู้ใหญ่ เมื่อสงฆ์น้ำเสร็จแล้วก็เริ่มมีการแห่บั้งไฟ โดยคณะบั้งไฟต่างๆ จะเคลื่อนขบวนแห่บั้งไฟเข้าไปรวมกันที่วัด แล้วจัดขบวนไปตามลำดับรอบศาลาการเปรียญ 3 รอบ อย่างช้าๆ ในระหว่างนั้นกลุ่มท้ายขบวนแห่จะมีการเกี่ยวพาราสีสาวๆ ตามประรำที่อยู่รอบๆ ศาลาการเปรียญหรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่าห่อแจกการเกี่ยวพาราสีเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ไม่ถือสาหาความกัน นักกนิธเบาหนอยก็ว่ากันไป จนถึงเวลา 17 นาฬิกา ก็จะเคลื่อนขบวนออกจากวัดไปยังบ้านของหัวหน้าคณะบั้งไฟ เป็นอันเสร็จในการแห่ในวันแห่ ในคืนนั้นบางหมู่บ้านก็จะจัดให้มีการเทศน์ฉลองงานบุญบั้งไฟนี้ โดยมีหนุ่มสาวมาร่วมฟังกัน บ้างฟังเทศน์ บ้างตอแยกัน เกี่ยวพาราสีกันตามภาษาหนุ่มๆ สาวๆ ประมาณ 4 ทุ่ม ก็จะพากันกลับบ้านพักผ่อนนอนหลับ รุ่งเช้าก็จะเตรียมตัวไปจุดบั้งไฟที่นั้งร้านนอกหมู่บ้าน ซึ่งเขาจะจุดกันแต่เช้า เพื่อไม่ให้ร้อนหากอากาศร้อนบั้งไฟก็จะแตกเสียก่อนขึ้นสู่ท้องฟ้าในเวลาจุด การจุดนี้เจ้าตำหรับบั้งไฟจะเป็นคนจุดเองหรือให้ช่างรองไปจุดก็ได้ แต่เดิมนั้นบั้งไฟเจ้าของตำหรับคนใดขึ้นสูงก็จะได้รับการยกย่องให้ขึ้นแคร่หามแห่ไปรอบๆ หมู่บ้าน ถือว่าเป็นผู้มีชื่อเสียงผู้คนนับหน้าถือตา บั้งไฟโตของเจ้าของตำหรับใดแตก ไม่ขึ้น ก็จะถูกหามเหมือนกันแต่หามไปโยนลงตม หรือชีโคลน แต่ก็มิได้ถือโกรธกัน หากเป็นประเพณีเช่นนั้นสืบๆ มา

การบุญบั้งไฟดังที่กล่าวมาเป็นประเพณีอันแท้จริง และน่าเลื่อมใสในความเชื่อถือและการ

รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีกันอย่างจริงจัง ซึ่งมาบัดนี้การบุญบั้งไฟจะจัดให้มีขึ้นไม่ครบตามพิธีเดิมส่วนมากจะทำพิธีกรรมทางศาสนาให้น้อยลง ถือเอาแต่การละเล่นที่สนุกสนานกันเท่านั้นบางที่ก็เลยเกิดขึ้นไป เช่น การเอาลงดม ไครๆ ก็รู้จักกันนักเล่นก็จะกอดคอเอาลงดม ได้หากขัดขึ้นก็เกิดชกต่อยกันบ้างตามสมควร และการจุดบั้งไฟกัณฑ์ การแห่บั้งไฟกัณฑ์ เป็นเรื่องการพนันทั้งนั้น เช่น บั้งใดจะได้ที่หนึ่ง ก็พนันกัน บั้งใดจะขึ้นสูงกว่ากันก็พนันกัน ต่างลงเดิมพันกันทั้งนี้ก็เพราะเรื่องการให้รางวัลกันนั่นเอง แต่ก่อนนั้นไม่มีรางวัลถือว่าเล่นบูชาผีให้บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ผันตงค์ต้องตามฤดูกาลเป็นพออีกประการหนึ่งเนื่องจากเรามีการให้รางวัลกันและมีการพนันกัน จึงก่อให้เกิดบั้งไฟผีพนันคือจัดงานบั้งไฟเพื่อแข่งขันกันไม่เลือกเวลาเสียประเพณีหมด แต่ทางบ้านเมืองก็ไม่ว่าไม่ห้ามเพราะทางบ้านเมืองไม่รู้ถึงขนบธรรมเนียมการบุญบั้งไฟอย่างแท้จริง ด้านกฎหมายก็มีคือ พระราชบัญญัติอาชญากรรม เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และดอกไม้เพลิง แต่เจ้าหน้าที่ก็ไม่นำพาเอาเรื่อง ดูประหนึ่งธุรกิจไม่ใช่ แล้วบ้านเมืองของเราจะเป็นระเบียบได้อย่างไร

ผู้เขียน (บำเพ็ญ ณ อุบลฯ) เคยร่วมงานประเพณีบุญบั้งไฟตั้งแต่อายุ 12 ปี ในฐานะตัวแทน ผาแดงและเมื่อมาเป็นคนยโสธรก็ต้องเข้าร่วมงานบั้งไฟมาตลอด แรกๆ เมื่อเห็นการแห่บั้งไฟไม่เป็นระเบียบก็ได้ช่วยให้เป็นระเบียบโดยขอให้แต่ละคณะมารวมกันที่หน้าอำเภอล้วนแล้วแห่ไปตามลำดับจนถึงวัดกลางการตบแต่งบั้งไฟสมัยก่อนไม่โอฬารเหมือนทุกวันนี้ ปัจจุบันตบแต่ง (เอ้) จนมองไม่เห็นตัวบั้งไฟ และบั้งไฟที่แห่เป็นบั้งไฟปลอมกันทั้งนั้น โกหกผีทั้งสิ้นความซึ้งในเรื่องประเพณีจึงไม่มี คือ ความเชื่อขาดหายไป มีแต่เรื่องการพนันทั้งนั้นกับความใหญ่ที่ไร้สาระ แต่ก็ต้องเข้าร่วมก่อน ก่อนนั้นไม่มีการจัดงานออกร้านเก็บเงินแต่อย่างใด วันแห่เป็นวันแห่ วันจุดเป็นวันจุด และท้องที่การท่องเที่ยวมิได้เข้ามาร่วมงานจึงยังเป็นประเพณีอยู่ แต่เมื่อองค์การท่องเที่ยวเข้ามาร่วมกลายเป็นบั้งไฟระดับชาติ แต่เป็นไปด้วยรางวัล เต็มไปด้วยการพนัน นำเสียดายที่ไม่เห็นประเพณีอย่างเก่า แม้จะขอให้เป็นอย่างเก่าก็คงไม่ได้ เพราะมีคำว่า โดแล้วเลิกไม่ได้ ยิ่งมีการโฆษณาเข้ามาด้วยยิ่งไปกันใหญ่ เพราะทุกบั้งมีนายทุนอุปถัมภ์ทั้งนั้น ต้องทำตามผู้ออกทุนให้

การต่อสู้เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีบุญบั้งไฟ ข้าพเจ้าเมื่อมาจัดระเบียบการแห่บั้งไฟเมืองยโสธรแรกนั้นเพื่อให้การแห่เป็นระเบียบ ให้ชาวเมืองที่มาดูการแห่ หรือชาวต่างจังหวัดมาดูการแห่ให้ได้เห็นทั่วถึงทุกขบวน และให้เป็นระเบียบของบ้านเมือง จึงได้ขอร้องให้คณะบั้งไฟนำขบวนบั้งไฟไปรวมกันทุกขบวน ที่บริเวณหน้าอำเภอ คือ บริเวณสนามหน้าอำเภอเมืองยโสธร โดยมีนายอำเภอและนายกเทศมนตรีเป็นผู้ให้ความสะดวก การแห่ให้จับฉลากเลขลำดับขบวนไป เริ่มเคลื่อนขบวนจากหน้าที่ว่าการอำเภอไปทางถนนแจ้งสนิท เข้าวัดกลางเป็นเสร็จขบวนแห่ก็ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชาวคณะคุ้มต่างๆ เป็นอย่างดี บ้านเมืองที่ระเบียบได้เห็นการแห่ทั่วทุกคุ้มทุกคณะ คนดูก็ยืนดูอยู่ริมถนนจนถึงวัดกลาง ดูประหนึ่งว่างานนี้ใหญ่โตสมชื่อเมืองยโสธร อีกประหนึ่งตัวข้าก็ลงเล่นบุญบั้งไฟโดยการเชิญชวนของคณะคุ้มวัดกลางศรีไตรภูมิ โดยให้เป็นหัวหน้าและรวมกลุ่มมเหศักดิ์หลักเมือง ซึ่งผู้เข้าร่วมขบวนแห่ล้วนเป็นผู้สูงอายุคือ ตั้งแต่ 80 ปี ลงไปจนถึง 40 ปี เช่นคุณยายเจียม คุณยายน้อย คุณยายสอน คุณยายเจิม คุณยายอรดี คุณยายไควน เหล่านี้เป็นต้น รวมแล้วประมาณ 80 ท่าน ทางฝ่ายชายก็มี คุณพ่อวิรัตน์ คุณพ่อปราสาท คุณพ่อคำปัน และอื่นๆ อีกหลายคน การแห่เป็นที่

สนุกสนาน และด้วยความปลื้มปรีดีด้วยกันทุกท่าน โดยไม่รู้จักเหนื่อย การแห่ของคณะมหัศจรรย์นี้ เริ่มแต่เช้าตรู่ประมาณ 6 โมง นำคณะพอรำเช้งบูชาถวายเจ้าที่วัดกลางก่อนสามรอบ และแห่ผ่านคุ้มวัดกลางไปถึงหลักเมือง พอรำถวายเจ้าพ่อหลักเมืองก่อนแล้วเคลื่อนขบวนต่อไปถึงศาลเจ้าพ่อปู่ พอรำถวายบูชาเจ้าพ่อปู่ก่อนอีกสามรอบ แล้วจุดบั้งไฟถวายหนึ่งบั้ง และแล้วแห่ไปที่บ้านพักของข้าฯ มีอาหารการกินเลี้ยงคณะที่มาพอรำทุกคน มีสุราให้ดื่มตามต้องการ โดยแม่บ้านของข้าฯ เป็นคนจัดการเรื่องอาหารสุรายาสูบไว้ต้อนรับ เสร็จแล้วจึงพากันรำถวายเสด็จเจ้าพ่อองค์มหัศจรรย์ใหญ่อีสาน เมื่อได้พักผ่อนพอเวลาเปิดการแห่จึงได้ออกไปรวมกัน เริ่มขบวนแห่ที่หน้าว่าการอำเภอ การแต่งตัวก็ล้วนแต่งตัวให้สวยงามตามประเพณีบุญบั้งไฟคณะของข้าฯ ส่วนมากนุ่งผ้าไหมอย่างเต็มทีทุกคน คือ เอออย่างเต็มทีนั่นเอง การแห่บั้งไฟเมื่อก่อนยังไม่ได้จัดระบบการแห่นั้นต่างคนต่างแห่สุดแท้แต่จะแห่ไปทางไหน แต่ไปรวมกันที่วัดกลาง เมื่อจัดระบบการแห่แล้วดูเป็นระเบียบเรียบร้อยดีมาก อีกประการหนึ่งเมื่อก่อนนั้นจะมีการตีกัน ในเวลาแห่บั้งไฟนั้นจนหัวร้างข้างแตก แต่เมื่อจัดระบบแล้วการตีกันไม่มี

การจัดงานกำหนดสองวัน คือ วันแห่และวันจุดเท่านั้น ต่อมาเมื่อเปลี่ยนนายกเทศมนตรี เมื่อนายบรรจง นิจพานิชย์ เป็นนายก การจัดบั้งไฟ จัดเป็น 5 วัน ก่อนวันแห่ ให้มีการจัดสวนสนุกมีดนตรี มีภาพยนตร์ มีม้าสวรรค์และการแสดงอย่างอื่น มีการออกร้านขายของที่ระลึกด้วย จัดเป็นบริเวณและเก็บค่าผ่านประตูผู้ที่เข้าไปดูคนละ 5 บาท ในการประชุมข้าฯ เข้าร่วมประชุมด้วย ถ้าคัดค้านว่าเป็นการผิดประเพณีทั้งมองแต่ในด้านเก็บรายได้ ซึ่งไม่ถูกต้อง เพราะงานบุญบั้งไฟนี้เป็นงานประเพณีทุกคนเป็นเจ้าของงานทั้งนั้น และเป็นงานบูชาบ้านเมืองให้เกิดความร่มเย็นแก่บ้านเมืองไม่ควรที่จะเอากาหาเงินมาเป็นหลัก ในที่สุดโหวตเสียงกัน ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้นคือ ท่านนพรัตน์ ส่วนมากเห็นควรให้จัดงานสวนสนุกเก็บเงินเข้าดูคนละ 5 บาท เด็ก 3 บาท ข้าฯ จึงแพ้คะแนนเขาก็จัดงานไปตามที่ตกลงกัน ข้าฯ เองเสียใจอยู่ที่จัดงานไม่เป็นไปตามประเพณีดั้งเดิม เห็นแก่แต่รายได้เท่านั้น ข้าฯ จึงกลับมานั่งเทียนของในวันงานฝนตกตลอด 3 วัน ก็ได้ผล ในสวนสนุกฝนตกหนักเสียสามวัน งานไม่เป็นไปตามที่มุ่งหมายเอาไว้ เป็นเช่นนี้ทุกปี จนนายกโกรธให้ข้าฯ ภายหลังข้าฯ ย้ายไปราชการในหัวเมืองงานสวนสนุกจึงไม่มีใครคัดค้านคงทำได้ตามสบาย

การทำบุญบั้งไฟ การทำบุญบั้งไฟนั้นตามแบบเก่า นอกจากตัวบั้งไฟแล้ว จะมีลูกกลมตัวบั้งไฟ เรียกว่า ลูกโอ้ ซึ่งลูกโอ้นี้จะเอาไม้ไผ่เหลาให้สวยตัดปลายให้เป็นปากให้สอดเข้าหาตัวลูกโอ้นั้น ลั่นยาวไม่เท่ากัน เมื่อวัดเข้ากับบั้งไฟแล้วมีลักษณะเช่นเดียวกับโหวดที่เขาใช้เป่า ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเสียงเวลาที่บั้งไฟทยานขึ้นสู่ท้องฟ้า และเมื่อเวลาคงมาเพื่อจะได้ยินเสียงให้คนดูมองเห็นตามเสียงเมื่อเวลาบั้งไฟขึ้น และหลบหลีกได้เมื่อเวลาบั้งไฟลง เพราะลูกโอ้จะเป็นส่วนที่คอยต้านลมเอาไว้ไม่ให้ลงเร็วเกินไป และบั้งไฟนั้นก็ทำด้วยไม้ไผ่ ภายหลังมีคนฉลาดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้บั้งไฟแตกเขาจึงใช้กระบอกบั้งไฟเป็นท่อเหล็ก หรือ เป็บน้ำ คือ ท่อปะปาและเพื่อให้ขึ้นสูงเขาจึงไม่ใส่ลูกโอ้ ซึ่งกรรมการจัดงานบั้งไฟก็ไม่ห้ามเพราะไม่รู้เรื่องราวเกี่ยวกับการบุญบั้งไฟว่าทำอย่างไรกัน ข้าฯ เห็นว่าไม่ถูกต้องตามประเพณี และอาจเป็นอันตรายแก่คนที่ไปดูได้

คือ หากบั้งไฟแตกไม่มีลูกไอ้ค้อยปะทะไว้ก็เท่ากับลูกระเบิดนี้เอง เมื่อเวลาประชุมจัดงานบั้งไฟ ซ้ำๆ ก็พูดถึงเรื่องนี้ และขอให้คณะบั้งไฟให้ใช้ไม้ไผ่เป็นกระบอกบั้งไฟ และให้มีลูกไอ้ติดเข้าไปด้วย ในเวลาแห่และเวลาจุด จนได้มีการได้กันแต่ละคนก็อ้างเหตุผลของตน ในที่สุดตกลงกันให้ใช้ไม้ไผ่ ทำกระบอกบั้งไฟ (คือ เวลาบั้งไฟทำด้วยไม้ไผ่) ห้ามใช้เหล็กและให้ติดลูกไอ้ จึงได้มีการตรวจ พิสูจน์เลาบั้งไฟว่าทำด้วยเหล็กหรือไม้ไผ่ โดยนำเอาแม่เหล็กมาดูด แต่ช่วงบั้งไฟก็ฉลาดพอตัว ใช้เหล็กก็ตรวจไม่พบเนื่องจากเขาใช้เหล็กข้างใน แล้วนำเอาเปลือกไม้มารัดรอบอีกทีหนึ่ง สำหรับลูกไอ้ก็ติดต่างหากแต่ใช้ไม้ไผ่เล็กๆ มาเป็นลูกไอ้ พอได้ชื่อว่ามีลูกไอ้ด้วยเหตุที่จะ หลีกเลี่ยงการทำให้มีลูกไอ้นี้เอง จึงมีการทำบั้งไฟแห่อย่างหนึ่ง บั้งไฟจุดอีกอย่างหนึ่ง คือบั้งไฟแห่ เขาจะตกแต่งให้สวยงามและติดลูกไอ้อย่างโก้และตกแต่งจนมองไม่เห็นบั้งไฟ แทนบั้งไฟ แบบเก่าที่มีดินปืนหรือดินม้อในตัวบั้งไฟ และติดลูกไอ้และตกแต่งด้วยสวดสายสวยงามเอาขึ้นมา หยั่งหรือหาเสียใต้วานเข้าชบวนแห่ การแห่บั้งไฟปัจจุบันจึงมีแต่บั้งไฟปลอมทั้งนั้น ส่วนบั้งไฟ จุดเขาก็จะมีเพียงกระบอกบั้งไฟบรรจุดินประสิวหรือม้อชั้นชะเนาะติดกับหางเท่านั้นไม่มีลูกไอ้ เพื่อให้บั้งไฟขึ้นได้สูง จะได้รางวัลและชนะการพนัน นอกนั้นก็ยังมีบั้งไฟได้ อีกด้วย คือเป็นวิธีการ ทำบั้งไฟให้มีแรงดันด้วยดินปืนระยะอยู่ในตัวเมื่อเวลาจุดขึ้นไปสู่ท้องฟ้า ซึ่งเป็นเทคนิคในการ ทำบั้งไฟ แม้ซ้ำๆ เคยคัดค้านสิ่งเหล่านี้มาก่อนแต่ก็สู้เสียงข้างมากไม่ได้ในเมื่อส่วนใหญ่เพียงเพื่อให้ได้เงิน และรางวัลเท่านั้นมิได้หวังรักษาประเพณีที่แท้จริง

การจัดชบวนพ็อนรำเซ็ง ในสมัยก่อนผู้ที่เข้าชบวนรำเซ็งนั้นล้วนแต่เป็นผู้ชายทั้งสิ้น ผู้หญิงมีหน้าที่ดูเท่านั้น ภายหลังมองเห็นว่าผู้ชายรำนั้นไม่สวยจึงได้มีการนำเอาผู้หญิงสาว ๆ เข้ามาเป็นหลักในการรำเซ็งดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ และทำในการรำเซ็งก็คิดขึ้นมาใหม่ให้มีหลายๆ ทำ ไม่ใช่ทำแบบโบราณซึ่งมีทำเดียวแต่ให้พร้อมเพรียงกัน การแต่งกายก็ให้วิจิตรพิสดารไป ต่างๆ จึงเห็นเป็นไม่เรียบร้อย การนุ่งผ้าสั้นๆ เห็นชานวาวๆ นั้นเป็นที่นิยมกันในสมัยปัจจุบัน คงจะมีแต่คณะมหัศจรรย์เท่านั้นที่นุ่งแบบเก่า คือ ผ้านุ่งยาวถึงตาตุ่มและพ็อนรำทำเดียว งานบุญ บั้งไฟนี้แต่โบราณเป็นงานตลกโปกฮาสนุกสนาน จึงมีแต่ผู้ชายเท่านั้นเล่นในชบวนได้แสดงกัน สุดเวียงไม่ต้องกะมัดกะเมี้ยนให้เกิดความรำคาญเบื่อหน่าย ซึ่งปัจจุบันต้องการแต่ความเรียบร้อย จึงเห็นว่าตามแบบเก่านั้นลามกเป็นที่ขายหน้าแก่ผู้มาดูมาชม อันนี้ก็เป็นการทิ้งประเพณี อย่างหนึ่ง การเล่นเหล่านี้หากไม่ใช่งานบุญบั้งไฟแล้วจะไม่มีการให้เห็น เช่น เล่นปลักซิก เป็นต้น โบราณว่ายิ่งลามกสกปรกเท่าใดสนุกตลกมากเท่านั้น เป็นประเพณีบูชาพระอิศวรหรือศิวิลิ่งซึ่ง ถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดและความอุดมของโลก ที่บางท่านอ้างว่าเป็นประเพณีวิสาขบูชาอันผิด ถนัดนัก โดยเอาเรื่องพุทธศาสนาเข้าไปผสม ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง ยิ่งเมื่อเวลาพระสงฆ์ที่ ไปเรียนหนังสือได้เป็นมหาเปรียญที่กรุงเทพฯ นำผ้าป่ามาทอดบ้านเดิมของตนแล้วให้มีการจัด การบุญบั้งไฟให้ชาวกรุงเทพฯ ดูนั้นยิ่งเป็นที่น่าตำหนิเป็นอย่างมาก เพราะผิดเวลา ผิดกาล เพราะบุญบั้งไฟตามจารีตประเพณีแล้วมิได้เพียงชั่วระยะเดือน 6-7 เท่านั้น ดังนั้นขอให้ ให้เกียรติ แก่ชาวอีสานด้วย รักษาประเพณีของท้องถิ่นเอาไว้บ้างอย่าให้เอาเงินมาซื้อประเพณีเลยท่านมหา ทั้งหลายเอ๋ย

การบุญบั้งไฟที่เมืองอุบลราชธานี นับแต่โบราณเมืองอุบลราชธานีนั้นมีบุญบั้งไฟประจำปีทุกปีนับแต่สร้างมาจนถึงประมาณปี 2451 บริเวณที่จัดงานบุญบั้งไฟก็คือ ลานวัดหลวงนั่นเอง ค้างบั้งไฟหรือร้านสำหรับจุดบั้งไฟก็คือ ริมแม่น้ำมูลท่าวัดหลวง หรือเรียกว่าท่าเรือกางตั้งนั่นเอง โดยหันบั้งไฟไปทางฝั่งวารินฯ ซึ่งสมัยก่อนยังไม่มีบ้านเรือนผู้คน คณะบั้งไฟก็มีคุ้มเจ้าเมือง คุ้มเจ้าอุปฮาด คุ้มเจ้าราชบุตร คุ้มเจ้าราชวงศ์ คุ้มพญาเมืองแสน คุ้มพญาเมืองจันทร์ ซึ่งจัดบั้งไฟเข้าขบวนแก่บริเวณที่แห่ถือเอาวัดหลวงแห่รอบ ศาลาการเปรียญหรือหอแจก พระอาสาม พระธาตุ สามรอบมีการปลูกปะรำรอบๆ สถานที่ทั้งสาม (และซึ่งเวลานี้ถูกรื้อไปหมดแล้วไม่เห็นเลย) แต่ละมุมลานวัดจะมีโหนดไม้ไผ่ปักไว้ ใครประสงค์ที่จะดื่มกินได้ตามสบาย เป็นเช่นนี้ตลอดมา จนประมาณปีดังกล่าว ครั้งหนึ่งในงานบุญบั้งไฟ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จในกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์เสด็จไปทอดพระเนตร บั้งเอิญในปีนั้นมีการตีกันในงานแห่บั้งไฟจนถึงกับตายไปข้างหนึ่ง เพราะแย่งกันเกี่ยวสาว ระหว่างหนุ่มพื้นเมืองกับชาวกรุง เกิดโต้เถียงกันถึงขนาดลงไม้ลงมือกันต่อหน้าสาว หนุ่มชาวกรุงถูกทำร้ายบาดเจ็บและถึงตาย เสด็จในกรมหลวงฯ จึงสั่งให้จับกุมตัวหนุ่มพื้นเมืองไปลงโทษถึงประหาร นับตั้งแต่นั้นมาจึงสั่งห้ามไม่ให้มีการบุญบั้งไฟในเมืองอุบลราชธานี เมืองอุบลราชธานีจึงไม่มีการบุญบั้งไฟแต่นั้นมา เรียกปีนั้นว่า ปีบุญบั้งไฟสองหัว เพื่อทดแทนงานบุญบั้งไฟ เสด็จในกรมฯ จึงให้มีการแห่เทียนพรรษาแทนแห่บั้งไฟแต่ปีนั้นมาตลอดจนปีนี้ การแห่เทียนพรรษาจึงเป็นประเพณีของเมืองอุบลราชธานีเพราะเหตุดังกล่าว แต่การแห่เทียนไม่พิลึกกึกก็เหมือนทุกวันนี้ เพียงแต่นำเอาเทียนไขมามัดติดกับลำไม้ไผ่ที่จัดหามาเหลาให้เกลี้ยงแล้วนำเทียนไขมาติดรอบลำไม้ไผ่ แล้วใส่กระดาษสีทองสีเงินฉลุวดลายประดับประดาเป็นป้อมๆ แล้วตั้งไว้บนบิบน้ำมันก๊าซมีเครื่องไทยทานพอสมควรนำขึ้นเกวียนที่ประดับให้สวยงามเข้าขบวนแห่รอบๆ เมือง แล้วนำไปถวายเป็น พุทธบูชาที่วัดประจำคุ้มของตนเป็นเสร็จพิธีถวายเทียนพรรษา หาได้ทำวิจิตรพิสดารเหมือนทุกวันนี้ (จากคำบอกเล่าของนายบำเพ็ญ ณ อุบลฯ อดีตอัยการจังหวัดยโสธร)

ประเพณีการตั้งชื่อ

นามหรือชื่อในปฐมสมันตปาสาทิกา อรรถกถาของพระวินัยปิฎก กล่าวถึงชื่อว่าไว้ 4 ชื่อ คือ

1. ลิงคนาม ชื่อที่กำหนดตามเพศ เช่น หญิง ชาย เป็นต้น
2. อาวตติกนามชื่อที่กำหนดตามลักษณะ เช่น โคต่าง โคเถก เป็นต้น
3. อธิจจมุปันนนาม ชื่อที่ตั้งขึ้นตามโวหารของโลก โดยคิดว่าอยากให้เป็นอย่างนั้น ซึ่งที่จริงจะเป็นหรือไม่ก็ไม่รู้ เช่น นายธนวัฒน์ (นายทรัพย์เจริญ) นายศิริวัฒน์ (นายศรีเจริญ) เป็นต้น
4. เนมิตติกนาม ชื่อที่เกิดขึ้นตามความสำเร็จ เช่น พระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า พระอรหันต์ เป็นต้น

นามที่ 3 คือ อธิจจมุปันนนาม นี่เป็นนามที่ตั้งขึ้นตามโลกนิยมว่า เป็นมงคล ซึ่งเรียกว่า เป็นมงคล ซึ่งเรียกว่า มงคลนามก็ได้เพราะผู้ตั้งอยากให้เป็นอย่างนั้น ส่วนนามที่ 4 คือ เนมิตติกนาม คือ นามของผู้สำเร็จแล้ว และเรียกชื่อจากความสำเร็จนั้น ถ้าเป็นชาวบ้านที่สำเร็จทางการเงิน ก็คงจะเป็นชื่อที่เรียกว่า "เศรษฐี" นั่นเอง เพราะศัพท์นี้จะใช้กับคนจนไม่ได้เลย ชื่อนี้จึงตั้งขึ้นโดยมุ่งหวังจะให้เป็นอย่างเหมือนอธิจจมุปันนนาม เพราะเป็นอภิมหามงคลนาม ดังนั้นการนิยมนตั้งชื่อใหม่ของชาวบ้าน จึงเป็นนามที่ 3 เรียกว่า อธิจจมุปันนนาม

การตั้งชื่อที่มุ่งอยากให้เป็นอย่างนั้น ต้องให้วันอักษรที่เป็นกาลกิณี อย่าให้มีในชื่อเลย จึงจะเป็นมงคลนาม เป็นสวัสดิมงคลแก่เจ้าของ วิธีหาชื่อให้เป็นมงคล ให้ดูความหมายของทักษาในวันตั้งชื่อคือ บรवार, อายุ, เดช, ศรี, มูละ, อุตสาหะ, มนตรี, และกาลกิณี ใครเกิดวันอะไร ให้นับบรวารลงตรงวันเกิดของตนนั้น เวียนขวาไป ไม่ว่าชายและหญิงทำเหมือนกัน สมมุติว่าคนเกิดวันจันทร์ ให้นับบรวารลงที่วันจันทร์ ถ้าเกิดวันอังคาร ก็ให้นับบรวารลงที่วันอังคารแล้ว เวียนขวาไปตามลำดับดังนี้

(ตัวอย่างคนเกิดวันจันทร์)

1. วันอาทิตย์ อักษรมงคลคือ อะ อา อิ อี อุ ฤ โอ (กาลกิณี)	2. วันจันทร์ อักษรมงคลคือ ก ข ค ง (บรवार)	3. วันอังคาร อักษรมงคลคือ จ ฉ ช ซ ฌ ญ (อายุ)
6. วันศุกร์ อักษรมงคลคือ ศ ษ ส ห พ ฮ (มนตรี)	5. วันพฤหัสบดี อักษรมงคลคือ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม (มูละ)	4. วันพุธ อักษรมงคลคือ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ (เดช)
8. วันราหู (วันพุธกลางคืน) ย ร ล ว (อุตสาหะ)	7. วันเสาร์ อักษรมงคลคือ ด ต ถ ท ธ น (ศรี)	

วันจันทร์ กาลกิณีตกวันอาทิตย์ (ดูในตารางหมายเลข 1) ดังนั้น คนเกิดวันจันทร์ ระวังทั้งหมดจึงเป็นกาลกิณี ดังนั้นคนเกิดวันจันทร์จึงห้ามมีสระปรากฏในชื่อเด็ดขาด ส่วนคนเกิด

วันอังคาร ก ข ค ม ง เป็นกาลกิณี (ดูในตารางหมายเลข 2) ดังนั้นใครอยากให้ชื่อตัวเองเป็นมงคลนาม ก็ให้ตั้งชื่อด้วยอักษรที่เป็นมงคลตามลักษณะของทักษะและทักษะ ดังกล่าวนั้น ก็มีชื่อและความหมายดังนี้

บรivar หมายถึง เพื่อนฝูงพวกพ้อง, มีบรivar มาก, บรivar ช่วยงานดี, บรivar ให้คุณ
 อายุ หมายถึง อายุ, มีอายุยืน, สุขภาพดี
 เดช หมายถึง อำนาจวาสนาหน้าที่การงาน, จะเป็นหัวหน้างาน, คนเกรงขาม
 ศรี หมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง โชคลาภ
 มุละ หมายถึง หลักฐานบ้านช่อง มรดก
 อุดสาหะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร ผลสำเร็จ ความคิดริเริ่ม
 มนตรี หมายถึง ผู้อุปถัมภ์ค้ำชู, ทำอะไรมีคนช่วยเหลือ
 กาลกิณี หมายถึง ความชั่วร้าย, ศัตรูคู่อาฆาต, ความไม่ดี การถูกด่าทอ

ดังนั้น ผู้ตั้งชื่อที่ฉลาด จึงนิยมเอาอักษรจากทั้งบรivar อายุ เดช ศรี มุล อุดสาหะ มนตรี เว้นจากกาลกิณีมารวมกันตั้งเป็นชื่อ อยากให้ชื่อนั้น มีดีในทางไหน ก็เอาอักษรในหมวดนั้น ขึ้นก่อน เช่น อยากมีอำนาจ ก็เอาอักษรหมวดเดชนำหน้า เป็นต้น เช่นคนเกิดวันจันทร์ตั้งชื่อว่า ทศพร ตัว ท.มาจากศรี หมายถึงทรัพย์สิน ศ.มาจากมนตรี หมายถึงอุปถัมภ์ค้ำชู พ.มาจากมุละ หมายถึงหลักฐานบ้านช่อง ตัว ร.มาจากอุดสาหะ หมายถึงการทำงาน, ความสำเร็จ, ความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นมงคลนามเกี่ยวกับเงิน, อุปถัมภ์, หลักฐาน และความสำเร็จ ดังนั้นผู้ต้องการนามอะไร ก็ให้หาผสมเอาเองเถิด

คำเตือนใจ

พระพุทธพจน์

นะ ชังจา วะสะโล โหติ นะ ชังจา โหติ พราหมโณ

กัมมุนา วะสะโล โหติ กัมมุนา โหติ พราหมโณ

แปลว่า

คนจะชั่วโดยกำเนิดก็หาไม่ คนจะดีโดยกำเนิดก็หาไม่ (แต่ คนจะชั่วหรือดีโดยกรรมฯ

ดังนั้น เพื่อนร่วมเกิด, แก่ เจ็บ, ดายทั้งหลาย เมื่อท่านเกิดในดวงดีไม่ได้ ท่านก็จงทำดี เอาเถิด แล้วท่านจะได้สิ่งดีที่ท่านต้องการ อย่าให้หมอดูกำหนดโชคชะตาท่าน ท่านจงกำหนดมันเองโดยความไม่ประมาทเถิด

ชื่อตัวอย่าง

คนเกิดวันอาทิตย์ ถ้าอยากมีบรivar ให้เอา อะ, อา, อิ, อี, อุ, อู, เอ, โอ, ขึ้นต้น เช่น อุดร ซึ่งแปลว่า ยอด หรือเหนือคน อุ เป็นบรivar "ด" เป็นมุละ "ร" เป็นมนตรี ได้บรivar มุล และมนตรีรวมกัน ดีหรือไม่ดีอย่างไร ก็ให้ดูเอาในคำอธิบายว่าด้วยทักษะแล้วถ้าเป็นชื่อผู้หญิง ก็เป็น "อาภรณ์" แปลว่า ผ้า หรือคนงาม "อา" เป็นบรivar "ภ" เป็นอุดสาหะ "ร" เป็นมนตรี "ณ" เป็นศรี คือได้ทั้งบรivar, อุดสาหะ, มนตรี, และศรี รวมกัน

ถ้าจะตั้งชื่อแบบอายุยืน ก็ให้เอาอักษร ก,ข,ค,ฆ,ง ขึ้นต้น เช่น กนก แปลว่า ทองคำ ตัว "ก" เป็นอายุ ตัว "น" เป็นมูละ ตัว "ก" เป็นอายุอีก ชื่อผู้หญิงเช่น กนกอร แปลว่า สาวน้อย ผู้สวยดังทอง ตัว "ก" มาจากอายุ ตัว "น" มาจากมูละ ตัว ก" มาจากอายุ ตัว "อ" มาจากบริวาร ตัว "ร" มาจากมนตรี คือได้ อายุ, บริวาร, มูละ และมนตรี รวมกัน

ถ้าจะตั้งชื่อแบบมีอำนาจ ก็ให้เอาอักษร จ,ฉ,ช,ซ,ฌ,ญ, ขึ้นก่อน เช่น ผู้ชาย ชื่อจรัญ ตัว "จ" มาจากเดช ตัว "ร" มาจากมนตรี ไม้ "ว" มาจากบริวาร ตัว "ญ" มาจากเดช คือได้ เดช, บริวาร และมนตรีรวมกัน แต่เดชได้ 2 เท่า ถ้าเป็นผู้หญิง ก็ชื่อ จันทร์จิรา แปลว่า ผู้สวยดุล พระจันทร์ หรือ ผู้มั่นคงเพียงดังพระจันทร์ ตัว "จ" มาจากเดช "ว" มาจากบริวาร ตัว "น" ตัว ท. มาจากมูละ ตัว "ร" มาจากมนตรี " " ไม่มีความหมาย สระ "า" มาจากบริวาร ได้ทั้ง เดช, บริวาร, มูละ และมนตรีรวมกัน

ถ้าจะตั้งชื่อแบบมีศรี มีเงิน ก็ให้เอาอักษร ฎ,ฏ,ฐ,ฑ,ฒ,ณ ขึ้นต้น ชื่อผู้ชาย เช่น "ณรงค์" เป็นแปลว่า ผู้กล้ากล้า ตัว "ณ" มาจากศรี ตัว "ร" มาจาก "มนตรี" ตัว "ง" และตัว "ว" มาจาก อายุ ได้ทั้ง ศรี มนตรี และอายุ รวมกัน ถ้าเป็นผู้หญิง เช่น ฐานิณี แปลว่า ผู้มั่นคง หรือ ผู้ที่ได้รับพรมาเกิด ตัว "ฐ" มาจากศรี สระ "า" มาจากบริวาร ตัว "ป" มาจากอุตสาหะ "น" มาจากมูละ ซึ่งได้ทั้งศรี, บริวาร, อุตสาหะ และมูละ

ถ้าจะตั้งชื่อแบบมีหลักฐาน มีมรดก ท่านให้เอาอักษรหมวด ต.,ต,ถ,ท,ธ,น นำหน้าตัวใด ตัวหนึ่งก็ได้ เช่น ผู้ชาย ชื่อ "ธนพร" ผู้ได้พร คือทรัพย์ ตัว "ธ" "น" มาจากมูละ ตัว "ค" มาจาก อุตสาหะ ตัว "ร" มาจากมนตรี ได้ทั้ง มูละ, อุตสาหะ และมนตรีรวมกัน ผู้หญิงชื่อ "ตรุณี" แปลว่า ผู้เยาว์วัย หรือ ผู้น่ารัก ตัว "ต" มาจากมูละ ตัว "ร" มาจากมนตรี ตัว "ณ" มาจากศรี สระ "วิ" มาจากบริวาร ได้ทั้งมูละ, มนตรี, ศรี และบริวารรวมกัน

ถ้าจะตั้งชื่อแบบขยัน, สำเร็จ, ริเริ่ม ได้เอาอักษร บ,ป,ผ,ฝ,พ,ฟ,ภ,ม, นำหน้าชื่อผู้ชาย เช่น "บวร" แปลว่า ผู้ประเสริฐ, ผู้มั่นคง ตัว "บ" มาจากอุตสาหะ ตัว "ว" "ร" มาจากมนตรี คือ ได้ทั้ง อุตสาหะ และมนตรี ชื่อผู้หญิง เช่น "มัทนา" แปลว่า คนงามดังดอกกุหลาบ ตัว "ม" มาจากอุตสาหะ ตัว "ท" "น" มาจาก มูละ สระ "า" มาจากบริวาร คือ ได้ทั้ง อุตสาหะ มูละ และบริวาร

ถ้าจะตั้งชื่อแบบมีผู้อุปถัมภ์ ท่านให้เอาอักษร ย,ร,ล,ว, ขึ้นต้น ชื่อผู้ชาย เช่น ยรรยงค์ แปลว่า ผู้มั่นคง ตัว "ย" "ร" มาจาก "มนตรี" ตัว "ค" "ง" มาจากอายุ ไม้ "ว" ไม่มีความหมาย ได้ทั้ง มนตรีและอายุ ชื่อผู้หญิงเช่น "รัชนี" แปลว่า ผู้น่ารัก ตัว "ร" มาจากมนตรี ตัว "ช" มาจาก เดช ตัว "น" มาจากมูละ ไม้ "ว" และสระ "วิ" มาจากบริวาร จะได้ทั้ง ศรี,เดช,มูละ และบริวาร

สำหรับคนเกิดวันอาทิตย์นี้อักษร ศ,ษ,ส,ห,ฬ,ฮ ห้ามในชื่อเพราะท่านว่า มันเป็นกาลกิณี ความนิยมตั้งชื่อคือ ท่านพยายามให้มีทุกอย่าง คือมีทั้งบริวาร, อายุ, เดช, ศรี, มูละ, อุตสาหะ และมนตรี ในชื่อ ห้ามมีแต่กาลกิณี แต่ท่านจะชอบชื่อแบบไหนให้เอาอักษรในหมวดนั้นขึ้นต้น เท่านั้น ดูตามตัวอย่างของคนที่เกิดวันอาทิตย์ที่ตั้งมา ในอักษรหมวดนั้นๆ ท่านจะเอาตัวใดก็ได้ คิดหาตัวประสมเอาให้ได้ถ้อยได้ความ คือ มีความหมายก็พอ

อนึ่ง โบราณจารย์อีสานท่านกล่าวไว้ว่า ถ้าท่านอยากได้พลังอะไรมากใน บริวาร, อายุ,

เดช, ศรี, มุละ, อุตสาหะ และมนตรีนั่น ท่านให้อาอักษรนั้นให้มากในชื่อนั้น เช่นคนเกิดวันอาทิตย์ อยากได้อุปถัมภ์มาก ก็ใส่อักษรที่ให้มนตรีมาก เช่น "บวร" คือ ตัว บ.มาจากอุตสาหะ ตัว ว.และตัว ร.มาจาก "มนตรี" ซึ่งหมายถึง ความอุปถัมภ์มากกว่าอย่างอื่นเป็นต้น กรณีคนเกิดวันอื่น ก็ให้ทำเช่นกันแต่ให้เริ่มดังนี้

คนเกิดวัน	เริ่มบริวารที่อักษร	อักษรกาลกิณีห้ามมีในชื่อคือ
อาทิตย์	อะ อา อี อี อุ อุ เอ โอ	ศ ษ ส ห พ ฮ
จันทร์	ก ข ค ม ง	อะ อา อี อี อุ อุ เอ โอ
อังคาร	จ ฉ ช ซ ฌ ญ	ก ข ค ม ง
พุธ	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	จ ฉ ช ซ ฌ ญ
พฤหัสบดี	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	ด ต ถ ท ธ น
ศุกร์	ศ ษ ส ห พ ฮ	ย ร ล ว
เสาร์	ด ต ถ ท ธ น	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ
ราหู (พุธกลางคืน)	ย ร ล ว	บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

ให้ท่านหาดังเอาเอง เช่น วันจันทร์ ท่านก็นับบริวารลงที่ตัว ก,ข,ค,ม,ง ถ้าจะเอาชื่อนักทางบริวาร ก็เอาอักษร ตัว ก,ข,ค,ม,ง ขึ้นต้น ถ้าจะเอาแบบอายุยืน ก็เอาตัว จ,ฉ,ช,ฌ,ญ ขึ้นต้น ถ้าจะเอาแบบ เดช, อำนาจ ก็ให้อาอักษรหมวด ฎ,ฏ,ฐ,ฑ,ฒ,ณ ขึ้นต้น ถ้าจะเอาชื่อแบบศิริ เงินทอง ขึ้นต้น ก็ให้อาอักษรหมวด ด,ต,ถ,ท,ธ,น ขึ้นต้น ถ้าจะเอาชื่อแบบ มุละ ,มรดก, หลักทรัพย์ หลักฐาน ขึ้นต้น ก็ให้อาอักษรหมวด บ,ป,ผ,ฝ,พ,ฟ,ภ,ม ขึ้นต้น ถ้าจะเอาชื่อแบบความขยัน, ความสำเร็จ ก็ให้อาอักษรหมวด ย,ร,ล,ว ขึ้นต้น ถ้าจะเอาชื่อแบบมีอุปถัมภ์ มีผู้ดูแล ก็ให้อาอักษรหมวด ศ,ษ,ส,ห,พ,ฮ ขึ้นต้น ห้ามให้มีสระที่ปรากฏรูปในชื่อของคนเกิดวันจันทร์ทั้งหมด เพราะท่านว่าเป็น "กาลกิณี"

อนึ่งถ้าท่านอยากได้กำลังอะไรมากๆ ก็ให้เพิ่มอักษรในหมวดนั้นมากๆ คิดหาเอาเองเกิดการตั้งชื่อที่ดี จะต้องให้อ่านเป็นภาษาได้ รู้เรื่องและมีความหมาย จึงเป็นชื่อที่สมบูรณ์ ลำพังจับอักษรใส่กันอ่านได้ แต่ไม่มีความหมาย ก็เป็นชื่อที่ดีไม่ได้ ในวันอื่นๆ ก็ให้ทำเช่นเดียวกับวันอาทิตย์ และวันจันทร์ โดยเริ่ม "บริวาร" ตามหมวดอักษรที่บอกไว้ แล้วเวียนไปตามลำดับ

ประเพณีการทำนายฝัน

ตามคติโบราณอีสาน ถือว่า ตราบใดที่เรายังเป็นปุถุชน จิตยังไม่หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา เป็นพระอริยบุคคลชั้น พระอรหันต์ ก็จะมีหลักเสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องนอนฝัน และความฝันนั้นก็ยังคงอยู่ในห้วงอำนาจของบุญวาสนา บาปเคราะห์ จึงควรที่จะได้ศึกษาและรู้จักความฝันตามแนวคติโบราณที่เคยวางไว้ สาเหตุของความฝันมาจากอะไร ฝันวันไหนจะดีจะร้าย ฝันวันไหนจะมีเหตุเกิดแก่ใคร ฝันวันไหนจะจริงหรือไม่จริง ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ ซึ่งเรื่องอย่างนี้ ก็สุดแล้วแต่ผู้ใดจะคิดอย่างไร จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล จะมายึดถือเป็นเรื่องจริงจังจนเกินไปก็ไม่ได้ ควรจะใช้ปัญญาและเหตุผลนั้นแหละดีที่สุด

สาเหตุที่ทำให้ฝัน 4 อย่าง

1. บุรพนิมิต ฝันบอกเหตุล่วงหน้าว่าจะมีเหตุเกิดขึ้น เช่น กับในฝันนั้นจริงๆ
2. จิตนิรณัม ฝันเพราะจิตมุ่งมันผูกติดเรื่องนั้นเกิดไปเวลาหลับเลยฝันถึงเรื่องนั้น
3. เทพสังหรณ์ ฝันเพราะเทพเจ้าหรือเจ้านั้นมาเข้าฝัน
4. ธาตุโขงะ ฝันเพราะความปั่นป่วนหรือผิดปกติทางร่างกายเช่นท้องอืด ปวดท้อง เวลาหลับ ฝันว่ามีคนเอามัดแทงเข้าที่ท้อง นอนทับแขนเพราะปวดแขนจึงฝันว่า คนตัดแขน เป็นต้น

ฝันวันไหนจะเกิดแก่ใคร

- ถ้าฝันวันอาทิตย์ เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ ประชาชนทั่วไป
 ถ้าฝันวันจันทร์ เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ ญาติพี่น้อง
 ถ้าฝันวันอังคาร เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ พ่อแม่
 ถ้าฝันวันพุธ เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ ลูก-เมีย
 ถ้าฝันวันพฤหัสบดี เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ ครู-อาจารย์
 ถ้าฝันวันศุกร์ เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ เพื่อนฝูง
 ถ้าฝันวันเสาร์ เรื่องจะเกิดขึ้นแก่ ตัวเอง

ฝันวันไหนจริงหรือไม่จริงให้ตรวจดูตรงนี้จะได้สบายใจ

ฝันวันข้างขึ้น

1. คำ เป็นจริงตามฝัน	2. คำ จริงตามฝันและดี
3. คำ ไม่จริง อย่าเชื่อ	4. คำ จริงทุกอย่าง
5. คำ ไม่จริง อย่าเชื่อ	6. คำ จริง อย่าบอกใคร ฝันนั้นดี
7. คำ จริงไม่จริงเท่ากัน	8. คำ เป็นจริงตามฝัน

9 คำ จจริง จะรู้ผลไม่นาน	10 คำ จจริง แต่จะรู้ผลช้า
11 คำ จจริง จะเห็นผลภายใน 5 วัน	12 คำ จจริง แต่ฝันดีจะร้าย ฝันร้ายจะดี
13 คำ จจริง และจะเห็นผลไม่นาน	14 คำ จจริง จะเจ็บป่วย ให้ระวัง
15 คำ จจริงดังฝันแต่จะเห็นผลช้า	

ฝันวันข้างแรม

1 คำ ไม่จริง อย่าเชื่อ	2 คำ ควรแก้ฝันกลางคืนจะดี
3 คำ เป็นจริงดังฝัน	4 คำ จจริงและดีจะมีลาภ
5 คำ จจริง จะรู้ผลไม่เกิน 3 วัน	6 คำ ไรสาระไม่จริง
7 คำ จจริง จะรู้ผลภายใน 2 สัปดาห์	8 คำ จจริง จะรู้ผลภายใน 3 สัปดาห์
9 คำ จจริง จะได้รับข่าวน่าพอใจ	10 คำ จจริง จะเห็นผลภายใน 30 วัน
11 คำ จจริง จะได้ลาภโดยไม่รู้สีกตัว	12 คำ จจริง จะดีและมีความก้าวหน้า
13 คำ จจริงตามฝัน	14 คำ จจริงและจะได้รับข่าวร้าย
15 คำ จจริง แต่จะเห็นผลช้า	

ดังนั้นเมื่อเราอยากรู้ว่า ฝันวันใดว่าจะจริงหรือไม่จริง ขอให้ตรวจสอบดูตามวันดังกล่าวมานี้ ก็จะทราบและหาทางป้องกันแก้ไขได้ถูกต้องและสบายใจ ขอได้โปรดดูคำทำนายต่อไป

คำทำนายฝัน

1. ฝันว่าได้สร้อยได้แหวน ทายว่าจะมีความสมบูรณ์มั่นคงทางทรัพย์สินสมบัติและมีความรัก
2. ฝันเห็นนกยูง ทายว่าจะได้เข้าไปสู่สมาคมผู้สูงศักดิ์ และมีสิ่งที่เราต้องพึงใจอยู่แต่เราไม่สมหวัง
3. ฝันว่าไฟไหม้บ้าน ทายว่าจะมีเคราะห์ให้ไปแก้ฝันในเวลาอาบน้ำ
4. ฝันว่าไฟไหม้บ้าน แต่ดับได้ทัน ทายว่าจะมีเคราะห์หรือจะได้รับข่าวร้ายที่ทำให้ตกใจ แต่ไม่เป็นไรภายหลังจะดี อย่าเล่าสู่ใครฟัง ให้รีบไปแก้ฝันในคลองหรือแม่น้ำที่มีน้ำไหลแล้วจะมีโชค
5. ฝันว่าไปอาบน้ำแล้วมีจระเข้ไล่กัด ทายว่าโจรจะขึ้นบ้านลักสิ่งของให้ระวัง
6. ฝันว่าถูกน้ำท่วม ทายว่าจะได้พลัดพรากจากที่อยู่อาศัย
7. ฝันเห็นดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์เจิดจ้า ทายว่าท่านจะได้ลาภยศและมีความสุขชื่น
8. ฝันว่าสามีหรือภรรยาเดินควงกับคนอื่น ทายว่าเขากำลังจะนอกใจให้ระวัง
9. ฝันว่ายยืนอยู่ชายป่า หรือชายทุ่งที่มีลมพัดเย็นๆ เห็นฝูงวัวและฝูงนก ทายว่าท่านหมดเคราะห์แล้วแต่งบูชาโชคเกะคุณจะได้รับโชค
10. ฝันว่าคนรัก หรือสามี หรือภรรยาเจ็บไข้ไม่สบาย ทายว่าดีมาก เขาจะซื้อสัตย์ต่อคุณ สบายใจเถอะ

11. ผันว่าได้ลงไปนรก ทายว่าให้ระวังคนปองร้าย คนอิจฉาให้ไปปรับศีลห้าและดักบาตร
บูชาพระประจำวันเกิดก็จะหาย
12. ผันว่าได้ขึ้นสวรรค์ ทายว่าจะได้เลื่อนตำแหน่ง ถ้าเป็นชวานาก็จะมีโชคได้ข้าวมาก
และได้นำเพิ่ม
13. ผันว่ามีคนมากอดจูบ ทายว่าจะมีโชคให้บูชาพระประจำวันเกิด และถือศีลเคร่งครัด
จะได้รับโชค
14. ผู้หญิงผันว่าถูกข่มขืน ทายว่าดีจะถูกปลดเดอรี หรือมีโชคอย่างอื่น ให้ถือศีลและ
บูชาพระประจำวันเกิด จะมั่งคั่งร่ำรวยกว่าเดิม
15. ผันว่างูเห่ากัด ทายว่าคุณจะได้แต่งงาน
16. ผันว่างูจงอางกัด คุณทำผิดของรักษาที่บ้านให้รับเคราะห์เสีย หรือไม่คุณอาจมีผิดใจ
อะไรกับเพื่อนฝูงเขาผูกใจเจ็บอยู่ ให้รีบทำความเข้าใจเสียจะดี
17. ผันเห็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ลอยเปล่งรัศมีอยู่บนฟ้า ทายว่า ชีวิตของคุณจะเจิดจ้า
มีวาสนา ให้ถือศีลปฏิบัติชอบ บูชาพระประจำวันเกิด และตั้งหน้าทำสิ่งที่คุณต้องการโดยไม่
ประมาทเกิด จะสำเร็จดังปรารถนา
18. ผันว่าได้กินยารักษาโรค ทายว่าถ้าท่านเจ็บไข้ก็จะหาย ศัตรูหรือเคราะห์ร้ายก็จะ
หมดไป ให้ดักบาตรด้วยกล้วยสุกจะอยู่เย็นเป็นสุข
19. ผันว่าได้เผาศพ ทายว่าจะมีโชค ทำอะไรด้วยความตั้งใจชอบเกิดจะสำเร็จ ให้บูชา
พระประจำวันเกิด แล้วดักบาตรอุทิศให้แก่ศพที่เผาขึ้นเสีย
20. ผันว่าพันโยก ทายว่าคุณจะมีเรื่อง จะเสียเงินให้ระวัง หรือไม่จะได้ข่าวญาติไม่สบาย
ให้สวดยันทุน ๗๗ 15 จบ ก็หาย
21. ผันว่าพันหลุด ทายว่าท่านจะเสียเงิน (ถ้าเป็นพันหน้าจะเสียชื่อเสียง) หรือไม่ญาติ
มิตรหรือคนรักจะตาย ให้บูชาพระประจำวันเกิดแล้วสวดยันทุนมนต์ตั้ง 3 จบ ก็หาย
22. ผันว่าได้ชักว่าว แล้วว่าวของคุณขึ้นสูงกินลมดีชนะว่าวคนอื่น ทายว่าคุณจะมี
ความสุขมีชื่อเสียง สิ่งที่ตั้งใจทำโดยชอบอยู่จะสำเร็จ
23. ผันว่าได้ชักว่าว แล้วว่าวขาดหลุดมือไป ระวังจะเสียญาติมิตรหรือคนรัก สิ่งที่คุณทำ
จะถูกแบ่งไป ให้บูชาพระประจำวันเกิด แล้วสวดคาถาประจำวันเกิดท่าน นั่งสมาธิวันละ 10 นาที
จะหาย
24. ผันว่าเพื่อนฝูงตาย ทายว่าให้คุณแก้ผันบนที่นอน แล้วคุณจะมีโชค ให้เลิกเหล้าเลิก
บุหรี่ยเสียจะมีโชคเรื่อย ๆ
25. ผันเห็นสร้อยข้อมือหรือนาฬิกาตกอยู่ ทายว่าท่านจะเสียของเก่าและก็จะได้ลาภ
ใหม่พร้อมกัน
26. ผันว่าตะกวดหรือเหี้ยขึ้นบ้าน ทายว่ามิตรสหายจะนำโชคมาให้ ให้ตั้งใจเลิกคบ
เพื่อนไม่ดี ถือศีลปฏิบัติธรรม ทำงานชอบไปเถอะ ท่านจะมีโชคเรื่อย ๆ ไป
27. ผันว่าถูกสุนัขกัด ทายว่าท่านมีคนคิดปองร้าย ให้รีบทำความเข้าใจกับศัตรู และแผ่
เมตตาให้เขามากๆ ท่านจะมีโชค

28. ผันว่าได้นุ่งผ้าดำ ทายว่าจะเกิดเหตุไม่ดี อาจถึงแก่ชีวิตของท่านได้ ห้ามเดินทางไกล ให้สมาทานศีลตติม งดเที่ยว ให้บูชาพระประจำวันเกิด แล้วสวดยันทุนนิมิตตัง ฯลฯ ทุกเช้า เย็นจะหายเคราะห์ถ้าทำได้ตลอดไปท่านจะมีแต่ความสุขแล

29. ผันว่าผึ่งหรือแดนตอย ทายว่าไม่ดีชะตาชีวิตท่านถดถอย ให้ตักบาตรพระก็รูปก็ได้ และถือศีลเคร่ง 7 วัน บูชาพระด้วยคาถาประจำวันเกิดของท่านจะหาย ถ้าทำได้ตลอดก็จะอยู่เย็น เป็นสุขตลอดไป

30. ผันเห็นเด็กทารก หรือผันวามีคนคลอดลูกใส่ที่บ้านทายว่าจะมีโชค

31. ผันว่าได้กินข้าวปลาอาหารที่สมบูรณ์ ทายว่าท่านจะมีโชคและหายโรคภัยไข้เจ็บ จะมีพลานามัยสมบูรณ์

32. ผันว่าได้อาบน้ำชำระร่างกาย หรือผันวาดำดีของไม่ดีออกจากร่างกาย ทายว่าท่าน จะหมดเคราะห์

33. ผันเห็นงู ทายว่าท่านจะพบคนรักในเร็ววัน

34. ผันว่างูเกี่ยว หรือรัดตัวเรา ระวังเพศตรงข้ามจะนำให้ผิดศีล

35. ผันว่าถูกคนแทงด้านหน้า ทายว่าจะมีเรื่องเถียงทะเลาะต่อหน้าให้ระวัง

36. ผันว่าถูกคนแทงเข้าด้านหลัง ทายว่า จะมีคนใส่ความให้ระวังตัวเองอย่าประมาท

37. ผันว่า เห็นไฟไหม้มีเปลวควันโขมงอยู่ ทายว่าจะได้รับข่าวร้ายให้สวดยันทุนนิมิตตัง ฯลฯ 3 จบ แล้วค่อยออกจากที่นอนมาเคราะห์ร้ายจะหาย

38. ผันว่า ได้จับของลับ ทายว่า จะมีถ้อยความถึงโรงถึงศาล ให้ระวังการพูดการกระทำ ของตนเองให้มาก ให้ไหว้พระถือศีลละชั่ว ทำดีอย่างเคร่งครัด จะหายเคราะห์แล

39. ผันว่าได้ ขับรถทุกชนิด ทายว่าท่านกำลังทำสิ่งใดอยู่ สิ่งนั้นจะสำเร็จ ดีใจไว้อย่า ประมาท ถ้าท่านประมาทอาจพลาดได้

40. ผันว่าได้ยินเสียงกลองเสียงระฆัง ทายว่าท่านจะมีคนยกย่องสรรเสริญ มีเกียรติยศ ลือไกล ถ้าเป็นพระก็จะได้สมณศักดิ์

41. ผันว่า ได้เป็นทหารหรือตำรวจ ทายว่า จะมีคนช่วยเหลือถ้าตกงานก็จะไ้งาน

42. ผันว่าถูกคนทำร้ายจะจะให้ตายแต่ไม่ตาย ทายว่าจะมีโชค लाभทั้งเป็นเงินและเป็นของ

43. ผันว่าทอดแหหาปลาแต่ไม่ได้ ทายว่าสิ่งที่ท่านทำอยู่จะไม่อำนวยประโยชน์ให้ เลิกเสีย

44. ผันว่าทอดแหได้ปลามากมาย ทายว่า สิ่งที่ท่านทำ จะให้ประโยชน์ จงตั้งใจทำด้วยความไม่ประมาทเกิด

45. ผันว่าตกหลุมคูถ(ขี้) หรือของสกปรก ทายว่าท่านจะได้ลาภ ให้อาบน้ำชำระร่างกาย แล้วไปแก้ผันต่อหน้าแท่นพระ และบูชาพระทุกวันเกิดจะดี

46. ผันว่า เดินผ่านดงชี หรือของไม่สะอาด แต่ไม่ติดเท้าเรา ทายว่าท่านจะผ่านปัญหา อุปสรรค หรือถ้ามีความก็จะชนะความ ให้ไหว้พระทุกเช้าเย็น รักษาศีลปฏิบัติชอบเกิด ท่านจะมีโชค

47. ผันว่าถูกตัดคอขาด หรือผันว่าได้ตัดผม ทายว่าไม่ดี โบราณท่านว่าให้แก่ผันที่ ดันเสาหรือเตาไฟจะหาย แต่จะให้ดีต้องละชั่วทำดี ถือศีลบูชาพระประจำวันเกิด และสวดคาถา ประจำวันเกิดของตนนั้นด้วยสมาธิจิต จะไม่มีเคราะห์ จะมีโชคลาภแทน

48. ผันว่า ตำรวจจับ ทายว่าจะหมดเคราะห์หมดเรื่องราวเป็นความท่านว่าจะชนะ

49. ผันว่าบินหรือเหาะได้ ทายว่า จะมีบุญวาสนาให้พยายามประกอบคุณงามความดีต่อ

50. ผันว่านมตัวเองใหญ่ขึ้น ทายว่าถ้าเป็นชายจะได้ลาภ ถ้าเป็นหญิงจะได้ลูก แต่ถ้าเป็น สาวหรือหม้ายไม่ได้ให้ระวัง

51. ผันเห็นขี้ ทายว่าจะมีคนนิทาใส่ร้าย แต่ถ้าได้กำขี้จะได้เงิน

52. ผันว่านอนได้ขึ้นตามมือตามเท้า ทายว่าจะมีลาภจากการเสี่ยงโชค หรือไม่มี ึ่งงานทำที่สามารถยกฐานะตนเองจากความยากจนได้

53. ผันว่าได้กอดจูบลูบคำเพศตรงกันข้าม ทายว่า จะได้รับขวัญจากเพศตรงกันข้าม

54. ผันเห็นรุ่งกินน้ำ ทายว่า จะมีเคราะห์มีคนปองร้ายอาจถึงตายได้ ถ้าทำกิจการ อะไรอยู่ อาจถึงล่มจม ให้บูชาพระประจำวันเกิด และสวดคาถาบูชาพระประจำวันเกิดนั้น เป็นประจำจะหายเคราะห์และมีโชคแล

55. ผันว่าตาบอด ทายว่าคู่ครองจะมีขี้เพื่อนฝูงจะกลายเป็นศัตรูให้ระวัง

56. ผันว่าได้แต่งตัวสวยงาม ทายว่าจะมีเพศตรงกันข้ามมาหลงรัก

57. ผันว่า ตกกล้าดำนา ทายว่า จะเสียทรัพย์ไม่ดีให้แก่ผันกับเพศตรงกันข้าม ที่เป็นคน แก่สูงอายุ จะหายเคราะห์

58. ผันว่าได้กินลูกกล้วยหรือผันว่า ได้เหาะข้ามแม่น้ำใหญ่ ทายว่าถ้าทำอะไรอยู่ก็ จะได้รับความสำเร็จ

59. ผันว่าได้บวชเป็นพระ โบราณท่านว่า จะหมดโศกหมดเคราะห์ จะได้รับความรุ่งเรือง สืบไป

60. ผันว่ามีคนมาแลบลิ้นปลิ้นตาใส่เรา ทายว่าจะถูกหลอกไปในทางเสียจะได้รับความ ทุกข์ระทมใจ ให้แก้ด้วยการบูชาพระประจำวันเกิดหายแล

61. ผันว่าถูกจับใส่โซ่ตรวน ทายว่าจะมีโชคแต่ต้องแก้ด้วยการสวดยันทุนนิมิตดั่ง 108 จบ ก่อน ถ้าไม่ทำไม่ดี

62. ผันว่าเพื่อนฝูงญาติมิตรมาหา ทายว่า ของที่หาจะได้คืน หรือลูกหนี้จะเอาเงินมา ชำระ

63. ผันเห็นดอกไม้เหี่ยวแห้ง ทายว่ากิจการที่ทำอยู่จะไม่ดีให้ระวัง

64. ผันว่าได้อาบน้ำผัดหน้าทาขมิ้น ทายว่า จะหมดทุกขโศกโรคภัย ไม่มีอุปสรรคใน การทำงานทั้งมวลดีแล

65. ผันเห็นพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ ทายว่าเป็นมงคลจะมีโชคลาภและอยู่เย็นเป็นสุข ศัตรูจะเป็นมิตร

66. ผันว่าได้gangsหรือมุงคลังคา ทายว่าดีไม่มีภัย ไม่มีศัตรู

67. ผันว่า จับปลาได้ ทายว่าบางคนเสียเงิน บางคนจะมีโชคได้เงิน แต่ไม่มีเคราะห์

ถ้าเสียเงินก็เสียเงินธรรมดา ไม่ใช่เพราะมีเรื่องมีคดี

68. ผันว่า ได้ได้ลวดปิ่นเขาหรือขึ้นต้นไม้สูง ทายว่า งานที่ติดต่อยู่จะได้ผล แต่ถ้าตกลงมาจะไม่ได้อะไร

69. ผันว่า ผมร่วง ทายว่า ไม่ดีจะเกิดเคราะห์หลวงหนักจนอาจถึงแก่ชีวิต ให้แก่ผันที่ดันไทร แล้วบูชาพระประจำวันเกิดของตน สวดยันทุนนิมิตดัง ฯลฯ คืบละ 3 จบ เป็นประจำ จะหายต่อไปจะมีโชค

70. ผันเห็นผู้หญิงเปลือยกายให้ดู ทายว่าไม่ดีอาจจะเจ็บไข้หรือเสียเงินทอง ให้แก่ใช้ด้วยสวดอุเทศยัญจักขุมฯลฯ คืบละ 3 จบ 7 วัน จะหายเคราะห์แล (อ่านหนังสือสวดมนต์ก็ได้)

71. ผันว่า ใส่เสื้อผ้าลายดอก ทายว่าไม่ดี หมายถึงลักษณะการประดับโลงผี ดังนั้นให้บูชาพระด้วยการสวดยันทุนนิมิตดัง ฯลฯ คืบละ 3 จบ อย่างน้อย 3 สัปดาห์ จะดีและมีโชค

72. ผันว่าตั้งครุฑ ทายว่าผู้แต่งงานแล้วจะมีลูกฝาแฝดถ้ายังโสดและมีคู่รักแล้วจะไม่ได้แต่งงาน

73. ผันว่าได้พูดจาสนุกสนานกับเพื่อนฝูง ทายว่าจะมีโชค แต่ให้บูชาพระพุทธรูปด้วยการสวดพุทธคุณธรรมคุณ และสังฆคุณก่อน มิตรสหายจะนำโชคလာมาให้

74. ผันว่าได้เขียนหนังสือหรือทำงานบนโต๊ะ ทายว่าถ้ากำลังสอบจะสอบได้ ถ้าทำงานอยู่การงานมั่นคง

75. ผันว่า ได้ซื้อหรือขับเกวียนเทียมควาย ทายว่าจะมีอันตรายให้ทั้งงานรื่นรมย์นอกบ้านติดต่อกับใครให้มีสติ ยึดขันติธรรมคือความอดทนให้มากที่สุดท่านจะปลอดภัย

76. ผันว่าได้กินขนมหรือของหวาน ทายว่าจะไม่สบาย จะมีการเสียเงินเพราะรักษาตัวแต่ไม่หนัก

77. ผันว่าได้นุ่งผ้าแดง ทายว่าของในบ้านจะหายให้ระวัง ถ้ามีคนมายืมของก็อย่าให้ เพราะเขาจะไม่ส่ง การตกลงทำสัญญาใดๆ ให้งด

78. ผันว่ามีคนเอาอาวุธมาให้ ทายว่าสิ่งที่ท่านทำไปแล้ว และกำลังจะทำถูกหักหลังเพื่อนร่วมงานจะก่อเรื่องร้อนใจอย่าทำ

79. ผันว่าได้จับเหาหรือเห็นเหา ทายว่าถ้ายังโสดหรือเป็นหม้ายจะมีคู่ ข้อปฏิบัติให้อาบน้ำสระผมเสร็จแล้วเข้าไปบูชาพระจะเกิดผล

80. ผันว่าได้ชมหรือได้ดมดอกไม้ ทายว่า จะได้ลาภอันพึงใจจะได้คนดีมาอยู่ด้วย

81. ผันเห็นคนที่ตายไปแล้ว ทายว่ากิจกรรมที่ท่านทำอยู่จะอำนวยความสะดวกหนี้สินจะไม่สูญ

82. ผันว่าได้นั่งเรือ ทายว่าจะได้เลื่อนชั้นงาน เป็นพ่อค้าก็จะทำมาค้าขึ้น แต่ถ้าเรือล่มจะไม่ดีมีผลตรงกันข้าม

83. ผันว่าได้ร้องไห้ ทายว่าสิ่งที่หายไปจะได้มา ผันว่าได้ขี่ม้า ทายว่าจะมีโชคทางการพนัน

84. ผันว่าได้สวดพระคัมภีร์ ทายว่า จะหมดเคราะห์ศัตรูจะหลบหนี

85. ผันเห็นพระจันทร์เพ็ญเต็มดวง ทายว่าให้ระวังเพื่อนเราจะดีท้ายคร้ว

86. ผันว่าได้นั่งหรือขับรถยนต์ ทายว่ากิจกรรมที่ทำอยู่จะดี แต่ถ้าวางไปประสบอุบัติเหตุ ทายว่าไม่ดีกิจการจะแย่งถึงต้องเลิกและแยกหุ้นกัน

87. ผันว่าได้ขี่ช้าง ทายว่าจะได้เลื่อนยศ ถ้าเป็นผู้หญิงจะได้เป็นคุณนายตามฐานะของผู้ผัน

88. ผันว่าถูกฟ้าผ่า ทายว่าไม่ดีเป็นเคราะห์จะมีอันตราย ระวังให้หลีกเลี่ยงสิ่งที่มีผิดกฎหมาย ให้ไปแก้ความผันที่ฝังแม่น้ำหรือลำคลอง และให้สวดยันทุนนิมิตดั่ง ฯลฯ คินละ 3 จบ ทุกคืนเป็นเวลา 1 เดือน จะหายเคราะห์และมีโชค

89. ผันเห็นลิง ทายว่าไม่ดีให้ระวังจะถูกหลอกลวง

90. ผันว่าตกเครื่องบิน ดันไม้และตกบันได ทายว่าไม่ดีจะพลัดพราจากคนรัก หรืออาจถูกหักหลังในกิจการที่จะทำหรือทำอยู่แล้วให้ระวัง

91. ผันว่าได้นั่งผ้าขาว ทายว่าเคราะห์กรรมที่มีมาจะสูญสิ้น จะพบชีวิตผ่องใสดีใจไปได้เลย

92. ผันว่าได้ทำบุญตักบาตร ทายว่า จะได้รับเชิญไปในงานที่มีเกียรติ

93. ผันเห็นเครื่องบินลงบ้านคนใดก็ตาม คนนั้นจะต้องตาย ให้เสดาะเคราะห์ด้วยการสวดยันทุนนิมิตดั่ง ฯลฯ คินละ 3 จบ ทุกคืนเป็นเวลา 1 เดือน หรือประจำ จะอยู่เย็นเป็นสุขแล

94. ผันว่าตกจากที่สูงจะตกจากอะไรก็ตาม ท่านว่าจะเสื่อมเสียเกียรติยศ

95. ผันว่าได้ป็นขึ้นไปนั่งบนจอมปลวกหรือภูเขา ท่านว่าจะได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น

96. ผันว่าได้ตัดผม ตัดเล็บ ท่านว่าจะเสียทรัพย์หรือมีเหตุให้เสียทรัพย์

97. ผันว่าได้สวมหมวก ท่านว่าผู้ใหญ่ว่าจะให้ความคุ้มครองถึงมีศัตรูก็จะทำอะไรไม่ได้

98. ผันว่าได้กินผลไม้จะเป็นผลอะไรก็ตาม ท่านว่าจะได้รับข่าวจากคนที่อยู่ไกลกัน

99. ผันว่าได้ใส่รองเท้า(เก็บ)ใหม่ ท่านว่าผู้ผันจะได้คนช่วยงานที่ดี มีความซื่อสัตย์

100. ผันว่าได้เห็นดาว-เดือน ท่านว่าจะมีความรุ่งเรือง ผู้ใหญ่จะให้ความช่วยเหลือ

101. ผันว่าได้ดื่มน้ำ ท่านว่าผู้ผันจะหมดทุกข์และมีความสุข

102. ผันว่าได้ไปพบหมอ ท่านว่าผู้ผันจะมีเรื่องไม่สบายกาย ไม่สบายใจ

103. ผันว่าได้กินอาหารคาวหวาน ท่านว่าไม่ดีจะเจ็บไข้ได้ป่วย ให้สวดยันทุน ฯลฯ และรักกัตวา ฯลฯ อย่างละ 3 จบ 3 คิน หายแล

104. ผันว่าร่างกายของตนเองเปียกเน่าผุพองมีน้ำเหลืองไหล ท่านว่าเพศตรงข้ามกับเราผู้ผันจะให้ข่าว เสก ยันทุน ฯลฯ ใส่ขันน้ำอาบจะมีโชค

105. ผันว่าได้ร้องไห้ฟูมฟาย ท่านว่าเคราะห์ร้ายต่างๆ จะหมดไป ให้นิมนต์พระสวดอุยโยชนคาถา ทำน้ำมนต์ให้อาบน้ำหมดเคราะห์แล

106. ผันเห็นปราสาทราชวังของพระเจ้าแผ่นดิน ท่านว่าจะได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่นิมนต์พระสวด ยันทุน ฯลฯ และมงคลจักรวาลน้อย ทำน้ำมนต์ให้อาบน้ำจะมีโชคแล

107. ผันว่าได้เด็ดดอกไม้พุ่มหอม ท่านว่าจะได้เนื้อคู่ที่เป็นที่พอใจ ให้สวดมงคลจักรวาลใหญ่รับโชคจะมีโชคแล

108. ผันเห็นสุนัขมาคาบหม้อออกจากบ้านของตน ท่านว่าถ้ามีหุ้นส่วนจะถูกโกง ถ้าไม่มี

ก็จะมีคนมาหลอกลวง ให้สวดยันทุน ฯลฯ เข้าเย็น ก่อนนอนและตื่นนอน 1 อาทิตย์ หหมดเคราะห์แล

109. ผันว่าเยี่ยวรดผ้าถุงหรือที่นอนตนเองทั้งๆ ที่ไม่ปวดปัสสาวะ ท่านว่าไม่ดีจะเกิดความ ให้สวดยันทุน ฯลฯ 3 คืน หายแล

110. ผันว่าเดินข้ามแม่น้ำลำธาร ท่านว่างานจะมีอุปสรรค สวดอุยโยชนคาถา 3 คืน มีโชคแล

111. ผันว่าได้อาบน้ำดำเกล้าเย็นสบาย ท่านว่า จะอยู่เย็นเป็นสุข

112. ผันว่าได้เกิดเรื่องทะเลาะกับคนข้างบ้าน ท่านว่าจะมีคนนำความทุกข์ร้อนมาให้ให้ลงอาบน้ำแล้วสวดยันทุน ฯลฯ ทั้ง 3 วรรค จบลงแต่ละวรรคแล้วให้ดำนํ้า ท่านว่าหายเคราะห์จะอยู่เย็นเป็นสุขแล

113. ผันว่าตกจากบ้านเรือนตนเอง ตกจากสำนักงาน ตกจากต้นไม้ ท่านว่า ไม่มีดีจะมีเคราะห์ ขอให้พระสวดอุยโยชนคาถา (ทุกซัปปัตตา ฯลฯ) ทำน้ำมนต์ให้มาอาบกิน หายแล

114. ผันว่าได้ลูกหรือได้คลอดลูกเอง ท่านว่าโชคกำลังจะดี ให้นิมนต์พระสวดมงคลจักรวาลน้อย ทำน้ำมนต์ให้อาบกินมีโชคแล

115. ผันว่าได้เดินทางไกล ท่านว่า งานการจะมีอุปสรรค ให้สวดยันทุน ฯลฯ 3 คืน หายแล

116. ผันว่าได้เห็นเก้าถ่านไฟ ท่านว่า จะมีคนใส่ความและจะถูกติเตียนหลายอย่าง ท่านให้สวด อะภะยะปริต (ยันทุน ฯลฯ) 1 อาทิตย์ หายแล

117. ผันว่าได้หัวนกกล้า หรือดำนํ้า ท่านว่าจะเสียของที่เรารักหวงแหน ให้ระวังให้สวด อะภะยะปริตร ทุกวันเกิดของเราหายแล

118. ผันว่าได้บวชเป็นบรรพชิต ท่านว่าดีจะมีวาสนา แต่โชคไม่มี ท่านให้สวดมงคลจักรวาลน้อยทุกวัน ต่ออายุเกิดของเราจะมีโชค

119. ผันว่าได้ตัดอกไม้ไผ่บนหูก ท่านว่าผู้ไม่มีลูกจะได้ลูก หรือมีลูกแล้วจะได้ลูกที่ดี ให้ทำสังฆทานให้พ่อให้แม่หรือผู้ตายจะดี

120. ผันว่าเพื่อนฝูงมาหาเรื่องแล้วทะเลาะกันอย่างแรง ท่านว่าให้ระวังจะหมางใจกัน ถ้าจะมีงานเลี้ยงหยุดไว้ก่อน ให้สวดอะภะยะปริตร ติดกัน 3 คืน จะมีลาภแล

121. ผันเห็นดอกบัว หรือคนเอาดอกบัวที่สวยงามมาให้ ท่านว่ามีโชค หรือไม่เช่นนั้น ลูกหลานจะทำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล ให้บูชาพระประจำวันเกิดของตนด้วยและให้สวด มงคลจักรวาลน้อย 3 คืน จะมีโชค

122. ผันว่า ชีรดผ้าถุงตัวเอง ท่านว่ากิจการที่เราทำอยู่จะได้ผล ให้เร่งมือทำ เสียโชคก็จะได้

123. ผันเห็นสุนัขมาคลอเคลีย ท่านว่าถ้าขอความช่วยเหลือจากเพื่อนจะสำเร็จ

124. ผันเห็นป่าไม้มีต้นไม้ใบหล่นโกร๋นแห้ง ท่านว่าให้ระวังของที่เรารักหวงแหนจะเสียหาย ให้สวดอะภะยะปริตร 7 คืน หายแล

125. ผันเห็นแมว ให้ระวังคนจะนำเรื่องมาให้เสียเงิน เช่นญาติป่วย หรือคนมายืมเงิน

ให้สวด อะระหะยะปริตร 5 คัน หายแล

126. ผันเห็นพระอาทิตย์สาดแสงจาดจ้า ท่านว่า จะได้เลื่อนชั้นเป็นหัวหน้าคน ทำธุรกิจ ก็รุ่งเรือง นิมนต์พระสวดโมรปริตร ทำน้ำมนต์ให้อาบเกิดจะสมประสงค์แล

127. ผันว่าพี่น้องร่วมท้องเดียวกันทะเลาะกับเราอย่างแรง ท่านว่าไม่มีอะไร พวกเขาคิด ถึงเรามากเท่านั้น

128. ผันเห็นข้าวสุกข้าวสารมากมาย ท่านว่าจะมีโชคมีลาภ ตั้งใจจะทำอะไรจงลงมือกระทำ เกิด และเอาอาหารไปแจกสัตว์กินที่ไหนก็ได้

129. ผันเห็นวัวควายสัตว์เลี้ยง ท่านว่าจะเกิดความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานและเกิดขึ้นเอง ให้สวด ยันทุน ฯลฯ (อะระหะยะปริตร) เข้าเย็น 1 วัน หายแล

130. ผันว่าได้กินน้ำผึ้ง น้ำมิม ท่านว่าจะได้เลื่อนชั้นเป็นหัวหน้าคน ให้เอาดอกไม้บูชา บรรพบุรุษหรือผู้หลักผู้ใหญ่ในตระกูล จะได้สมประสงค์ในสิ่งต้องการ

131. ผันว่าตัวเองตายชาวบ้านหามไปป่าช้า ท่านว่าถ้าไม่เป็นอะไรจะอายุยืน แต่ถ้าป่วย ก็จะหายป่วย หรือไปหาหมอคนไหนหมอมคนนี้แหละจะรักษาหาย

132. ผันว่ามีคนเอาผ้าเช็ดหน้ามาให้ ท่านว่าให้ระวังจะมีเรื่องกับญาติหรือเพื่อนฝูง หรือ มีเหตุถึงน้ำตาตก ให้สวดยันทุน ฯลฯ ล้างหน้า 3 เข้า หายแล

133. ผันว่าได้ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ท่านว่าจะมีโชค รับราชการจะได้เลื่อนชั้น ให้บูชา พระสิวลีด้วยขันธ 5 ขันธ 8 จะมีโชค

134. ผันเห็นพวกแมลงหรือมดยั้วเยี้ย กัดไต่ตามเท้าและขา ท่านว่าบุตรบริวารในบ้านจะ

135. ผันว่าถูกตัดมือ ตัดเท้า เอาซื้อคาใส่คอ ท่านว่าให้สวดอุยโยชนคาถา แล้วจะมีโชค ถ้าทำงานจะได้เลื่อนชั้น

136. ผันว่าถูกตัดแขนตัดขา แต่ไม่ใส่ซื้อคาคอ ท่านว่าให้ระวังจะเสียเพื่อน เอาฝ้าย ผูกแขนให้พระหรือผู้สูงอายุสวดยันทุน ฯลฯ ผูกแขนให้เกิดจะหมดเคราะห์แล

137. ผันเห็นอีแร้ง อีกา จับหลักคาเป็นฝูง ท่านว่าร้ายนักไม่ดี คนในตระกูลจะเสียชีวิต ให้สวดยันทุน ฯลฯ เข้า-เย็น 3 คันติดกันหายแล

138. ผันเห็นงู และงูเลื้อยตาม ท่านว่า เพศตรงข้ามจะให้ลาภและสนใจเรา

139. ผันเห็นป่าไม้เขียวชะอุ่มงดงาม ลมโชยเย็นด้วย ท่านว่าจะมีโชค ให้ปลูกต้นไม้ที่วัด 1 ต้น ท่านว่าดีนักแล

140. ผันว่า ได้ร่วมวงกินข้าวในญาติและลูกเมีย ท่านว่าจะมีโชค ให้ทำสังฆทานธรรมดา ให้บรรพบุรุษ หรือตักบาตรหยาดน้ำให้บรรพบุรุษ ท่านว่าจะได้ลาภสมประสงค์

141. ผันว่าถูกล้วงเอานัยน์ตาออก ท่านว่าระวังจะเสียบุตรธิดา ให้สวดยันทุน ฯลฯ เข้า-เย็น บนที่นอนตนเอง 7 วัน หายแล

142. ผันว่าถูกเขาแทงไล่ทะลักออกมา ท่านว่าไม่ดี ให้สวดยันทุน ฯลฯ กับอุยโยชนคาถา ทุกเย็น 7 วัน ท่านว่าจะมีโชค ถ้าเลือกตั้งก็จะได้สมประสงค์

143. ผันว่าถูกจับเข้าตระรางหรือมีคนนิทรวักกล่าวรอบบ้าน ท่านว่าให้สวดยันทุน ฯลฯ และอุยโยชนคาถา แล้วกลับที่นอน (กลับผ้าปูหรือขยับเตียงออกจากที่เดิมชนิดหนึ่ง) ท่านว่า จะมีโชคได้เลื่อนยศ

144. ผันว่าถูกผ่าอกควักหัวใจออก ท่านว่าร้ายนักจะเสียคู่ครอง นิมนต์พระ (รูปเดียว ก็ได้) สวด ระตะนะสูตร ทำน้ำมนต์ให้อาบ และสวดยันทุน ฯลฯ ติดต่อกันในจำนวนวันเท่าอายุ คู่ครองจะดีและมีโชคแล

145. ผันเห็นพระสงฆ์องค์เจ้า ท่านว่าให้ตื่นแต่เช้าตักบาตรวันเกิดติดต่อกัน 3 อาทิตย จะมีโชค

146. ผันว่ามีคนนำเงินมาให้ ท่านว่าจะถูกหักหลังเรื่องหุ้นเรื่องเงิน ให้ตักบาตรแต่เช้า 3 วัน และบูชาพระสิวลี 3 วัน ท่านว่าจะได้โชค

147. ผันเห็นช้างม้าวัดวัดพาหนะเดินเข้าบ้าน ท่านว่า ญาติพี่น้องที่จากไปเป็นเวลานานจะ มาเยี่ยม

148. ผันว่าได้สวดมนต์เองหรือผันว่าได้ฟังพระสวดมนต์ ท่านว่าให้ตื่นแต่เช้าใส่บาตร ติดต่อกัน 1 อาทิตย เเคราะห์ที่มีอยู่จะเป็นอะไรก็ตามหมดแน่นอน แล้วท่านจะประสบโชคแล

149. ผันว่าได้นั่งรถนั่งเรือที่คนอื่นขับ ท่านว่าจะได้ย้ายงาน แต่ถ้าไม่ต้องการย้ายให้ เปลี่ยนที่นอน แล้วสวดยันทุน ฯลฯ เท่าวันเกิด (วันอาทิตย 1 ครั้ง วันจันทร์ 2 ครั้ง วันเสาร์ 7 สร้างความเดือดร้อน ให้นิมนต์พระสวด ขันธปริตร (วิรูปักธ ฯลฯ) ทำน้ำมนต์ให้อาบ หายแล

150. ผันว่าได้ทอดจวบและสมสู่กับเพศตรงข้าม ท่านว่าไม่ดีจะมีเรื่องเป็นกังวลทุกชั่วร้อน ให้สมาทานศีล 8 แล้วสวด อุยโยชนคาถา 3 วัน ท่านว่าจะมีโชคจากเพศตรงข้าม (อย่าทำให้ ศีลขาด ครบ 3 วันแล้วคืนศีล สมาทานศีล 5 แทน)

151. ผันเห็นพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินีนาถ ท่านว่าผู้ใหญ่จะให้ความอุปถัมภ์ ให้ลูกขึ้นตักบาตรแต่เช้า 1 อาทิตย และสวดพระคาถาว่า "บุณโณ อังคุลิมาโล จะ อุปาสี นันทะสิ วะลี เถรา ปัญจะ อิมะ ชาดา นะลาญฺหุ ดิลกะมา มะมะ" ล้างหน้าทุกเช้า ท่านว่าตื่นกแล

152. ผันว่าถูกคนไล่ตีไล่ฆ่า ท่านว่าไม่ดี ให้ไปสวดยันทุน ฯลฯ แล้วอาบน้ำในแม่น้ำ 3 ครั้ง (3 วัน) หายแล

153. ผันว่าได้กัณฑ์รุ่มอยู่กลางแดด กลางฝน ท่านว่าดีให้ตักบาตรอุทิศเจ้ากรรมนายเวร แล้วเสี่ยงโชคดู ท่านว่ามีโชคแล

154. ผันว่ามีคนเอาจองเท้ามาให้ หรือผันเห็นรองเท้า หรือผันว่าได้ใส่รองเท้า ท่านว่า จะได้เดินทางไกล ให้สวดอุยโยชนคาถา หรือ "เทวดาอุยโยชนคาถา" ท่านว่าไปแล้วจะมีโชคแล

155. ผันเห็นผู้บังคับบัญชา ท่านว่าไม่ดีถูกตำหนิจากเจ้านาย ให้สวดขันธปริตร หรือ นิมนต์พระสวดขันธปริตร ทำน้ำมนต์ให้แบ่งอาบอยู่ 3 วัน ตอนอาบนั้น ให้เอาน้ำมนต์ลงก่อนจึง ให้เอาน้ำอื่นเติม ห้ามเอาน้ำอื่นลงก่อนแล้วเอาน้ำมนต์ใส่ทีหลัง ท่านว่านายจะให้ความดี ความชอบแล

156. ผันว่าได้นอนบนที่นอนอันนวลนุ่ม โปรยด้วยดอกไม้และของหอม ท่านว่าไม่ดีจะ

เกิดป่วยไข้ล้มหมอนนอนเสื่อ อาจถึงตายได้ วิธีแก้ท่านให้ปูที่นอนและโปรยด้วยของสะอาดตาม ผ้นแล้วสวด พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ บนเตียงนอน (ไม่ใช่ห้องพระ) 3 วันติดกันก่อนนอน จะมีโชคและอยู่เป็นสุขแล

157. ผ้นว่ามีช้าง หมู เสือ จระเข้ และผีไล่ ท่านว่าไม่ดีจะมีคนบงร้าย ให้สวดยันทุน ฯลฯ ณ ที่นอนของตนก่อนนอนเท่าเดือนเกิดของตนเอง (เดือน 1 สวด 1 ครั้ง เดือน 2 สวด 2 ครั้ง ฯลฯ เดือน 12 สวด 12 ครั้ง) ละ 3 จบ) และให้นิมนต์พระสวด "ขันธปริตร" ทำน้ำมนต์ ให้อาบหมดเคราะห์แล

158. ผ้นเห็นคนตาย หรือผ้นเห็นศพคนอื่น ท่านว่าจะหมดเคราะห์ ให้สวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ บนที่นอนก่อนนอนจะมีโชคแล

159. ผ้นว่าเก็บเงินเก็บทองได้แล้วก็หายไป ท่านให้ระวังถ้าหุนกับใครจะถูกหลอก

160. ผ้นว่าได้เก็บเงินทองกองใหญ่โต เก็บเท่าไรก็ไม่หมด ให้แต่งขัน 5 ขัน 8 บูชาพระ ประจำเกิด เป็นการบูชาโชคแล้วจะได้ลาภ ถ้ากำลังทำหรือคิดทำอะไรให้ลงมือทำเลยประเสริฐ แล

161. ผ้นเห็นเดือนหงาย ท่านว่าจะดีมีความรุ่งเรือง ให้อาบน้ำชำระกายเข้าห้องพระบูชา พระสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ทุกวันจะพบความรุ่งเรือง

162. ผ้นว่าเห็นเดือนมืด ท่านว่าจะมีเรื่องทะเลาะกับคู่ครอง ให้ไปแก้ให้พระสงฆ์ฟัง และให้ท่านสวดยันทุน ฯลฯ ทำน้ำมนต์ล้างหน้าและลูบหน้าหมดเคราะห์แล

163. ผ้นว่าได้ร่วมวงเหล้าดื่มสุราฮาเฮ ท่านว่าจะเจ็บป่วยให้ระวังเดินทางจะเกิดอุบัติเหตุ และให้สวดเทวดาอุยโยชนคาถา ที่เตียงก่อนนอน 3 คืน หายแล

164. ผ้นว่าบ้านของตนเองพังทะลายลง ท่านว่าจะตายจากหรือพลัดพรากจากคู่ครอง ให้ตั้งใจสมาทานศีล สวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และสวดยันทุน ฯลฯ ทุกคืน 1 อาทิตย์ หายเคราะห์แล ในบางคนเลขบ้านจะให้โชค

165. ผ้นว่าได้เป่าแตร์ เป่าสังข์ ท่านว่าจะได้รับยกย่องจากสังคม ให้สวดมงคลจักรวาล น้อย ติดกัน 3 คืน ท่านว่าจะได้รับข่าวดี

คาถาภาวนาล้างความฝันไม่ดี ล้างไม่ดี สวดคาถาบทนี้

ยันทุนนิมิตตั้ง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สักกฤษสสะ สัทโท ปาปัคคะโห
ทุสสุปปีนัง อะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสเมนตุ

ยันทุนนิมิตตั้ง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สักกฤษสสะ สัทโท ปาปัคคะโห
ทุสสุปปีนัง อะกันตัง อัมมานุภาเวนะ วินาสเมนตุ

ยันทุนนิมิตตั้ง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สักกฤษสสะ สัทโท ปาปัคคะโห
ทุสสุปปีนัง อะกันตัง สังฆานุภาเวนะ วินาสเมนตุ

ให้สวดดังนี้	คนเกิดวันอาทิตย์ สวดคีนละ	6 จบ
	คนเกิดวันจันทร์ สวดคีนละ	15 จบ
	คนเกิดวันอังคาร สวดคีนละ	8 จบ
	คนเกิดวันพุธ สวดคีนละ	17 จบ
	คนเกิดวันพฤหัสบดี สวดคีนละ	19 จบ
	คนเกิดวันศุกร์ สวดคีนละ	21 จบ
	คนเกิดวันเสาร์ สวดคีนละ	10 จบ

หายเคราะห์แล

คำแนะนำ

เมื่อท่านได้ตรวจและดูสาเหตุแห่งความฝัน ดูวันที่ฝันว่าจะเกิดขึ้นแก่ใคร และดูวันข้างขึ้นข้างแรมที่ฝันว่าจะจริงหรือไม่จริง และความฝันของท่านนั้นดีหรือร้ายแล้ว ฝันดีและทำนายว่าจะมีผลดี ท่านก็จงปฏิบัติดี จะแต่งรับโชคเสริมด้วยก็ยิ่งดี แต่ถ้าฝันไม่ดีก็ให้เลิกชั่วประพฤติหรือปฏิบัติเสีย จะทำสะเดาะเคราะห์และบูชาโชคเสริมด้วยก็ยิ่งดี และให้มีความหนักแน่น รักษาความดีนั้นไว้ดูจะเกื้อรักษาความเค็ม แล้วท่านจะไม่ฝันร้ายและเคราะห์ร้ายจะไม่เกิด เพราะท่านไม่ประมาทแล้ว

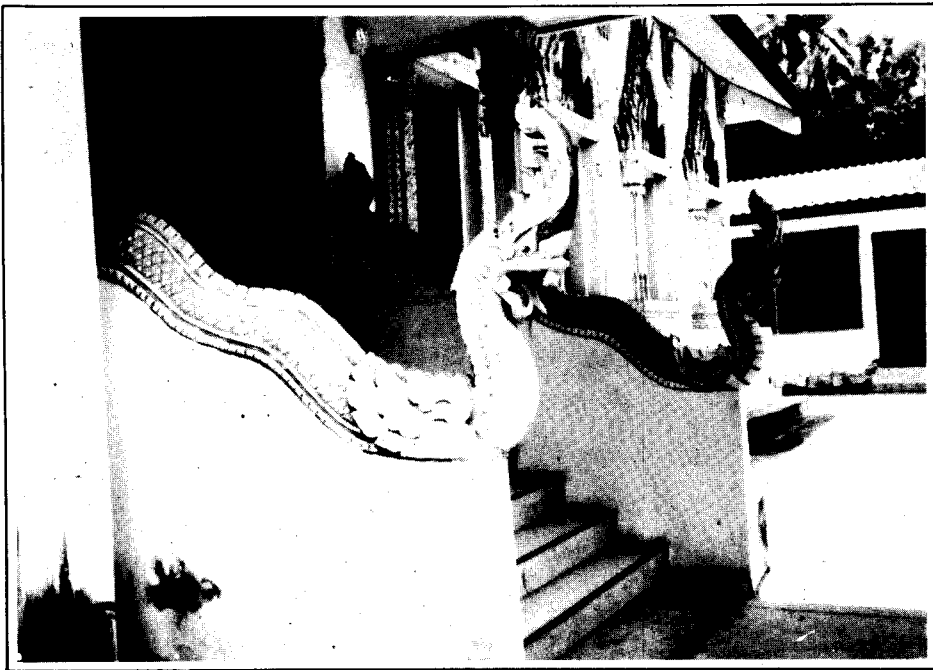
ประเพณีการสงวเชื้อ

การสงวเชื้อ เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานาน ชาวอุบลราชธานี ยังได้ปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้

การแข่งขันเรือ หรือการสงวเชื้อ ได้มีขึ้นเป็นครั้งแรกที่เมืองจำปาศักดิ์ ในปี พ.ศ.2256 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ทำพิธีอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ (อนุชาของเจ้าองค์หล่อ ผู้ครองนครเวียงจันทน์) ขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมือง "นครกาละจำบาก นาคบุรีศรี" ทรงนามว่า "เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร" แล้วเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "เมืองนครจำปาศักดิ์พัตบุรีศรี"

ในพิธีอัญเชิญเจ้าหน่อกษัตริย์ขึ้นครองนครจำปาศักดิ์นี้เอง ได้มีพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ "...แห่เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร เลียบนคร พิธีกรรมบวงสรวงเสื่อเมือง ทรงเมือง ตลอดจนผีให้ผีมหัศจรรย์หลักเมือง แล้วก็ประกาศบ้านเช่า บ้านลาว ที่อยู่ริมฝั่งโขง จัดเรือยาวแข่งถวาย 3 วัน 3 คืน จุดดอกไม้พะเนียงบูชาเทวดาอีก ซ้ำละเมืองเป็นอันเสร็จพิธี..."

ด้วยเหตุนี้ การแข่งเรือยาวตามลำน้ำโขง จึงเป็นประเพณีของลาวมาตั้งแต่บัดนั้น การสงวเชื้อของจังหวัดอุบลราชธานี ก็คงได้แบบอย่างมาจากนครจำปาศักดิ์นั่นเอง

ตอนที่ 7

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดเก่าแก่ ตั้งมาแล้วกว่า 200 ปี มีการฉลองสมโภชไปเมื่อปี พ.ศ.2535 จึงมีประวัติความเป็นมา รวมทั้งสิ่งสมคิลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้มาก หากจะรวบรวมนำมากล่าวครบถ้วนทุกประการ คงจะไม่เพียงพอ จึงขอเก็บมาเล่าพอให้เป็นแนวทางศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางต่อไป

ศิลปะการแสดงและบันเทิง

อุบลราชธานี เป็นแหล่งกำเนิดแห่งศิลปะการแสดง และการบันเทิงหลายอย่างที่ควรนำมากล่าวไว้ในที่นี้ ก็คือ

ศิลปะการลำ

การลำเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งของคนอีสาน ซึ่งมีมาแต่โบราณซึ่งไม่ทราบว่ามีมาแต่เมื่อใดแน่ แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นศิลปะที่เกิดมาพร้อมกับสายเลือดของคนอีสาน เช่นเดียวกับศิลปะมวยไทยที่เกิดมาพร้อมกับสายเลือดของคนไทยทุกคน

ปัจจุบัน ชาวอีสานก็ยังรักษาศิลปะการลำไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย พวกกันอนุรักษ์สืบต่อไว้อย่างแน่นแฟ้น แม้จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการลำ และเพิ่มเติมประดิษฐ์คิดค้นวิธีการและมีสิ่งประกอบใหม่ๆ เกิดขึ้น แต่ก็ยังมีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่คงสภาพความเดิมเอาไว้เป็นส่วนมาก สมควรที่อนุชนลูกหลานชาวอีสานและผู้สนใจ จะได้สืบทอดรักษาไว้ต่อไป

นายินดีที่ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ได้จัดให้มีการประชุมเสวนาทางวิชาการ ครั้งที่ 1-3 ขึ้น เมื่อเดือนสิงหาคม 2531 โดยเชิญวิทยากรซึ่งทรงภูมิความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมและคติชาวบ้านมาร่วมอภิปราย และให้ความรู้แก่นักศึกษาและประชาชน ซึ่งนับเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสูญหายไป ให้คงอยู่ต่อไป

การลำหรือหมอลำ เป็นหัวข้อหนึ่งที่วิทยากรได้หยิบยกขึ้นมาพูดกัน เพื่อให้เข้าใจเรื่อง การลำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอยกข้อความบางตอนที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงไว้ ณ ที่นี้ ดังต่อไปนี้

กำเนิดและความหมายของหมอลำ

ดร.ปรีชา พิณทอง กล่าวว่า คำว่า "ลำ" หมายถึง หนังสือที่เป็นเรื่องเป็นราวที่เขียนไว้ในใบลาน เช่น การลำการะเกด ลำสินไซ ลำแดงอ่อน ลำซูลุนางอ้ว เป็นต้น อย่างนี้ได้ชื่อว่า "ลำ" ไม่ใช่ว่า "เล่น" นอกจากนั้น ผมหมายความว่า (ดร.ปรีชา) การร้องรำ คือการแสดงดนตรีเรียกว่า ร้องรำ คือเป็นทั้งคำนามและคำกริยา ผมหมายถึงอย่างนั้น เริ่มแรกนั้นมีวิวัฒนาการ

เป็นลำดับๆ มา จากนั้นพุดนิทาน มายืนเล่านิทาน จากยืนแล้วก็มาลำ และมีแคนมาผสมกันเข้า นี่คือวิวัฒนาการ แทนที่จะนั่งอยู่ที่ไม้นั่ง ก็ยืนพุด มีคนมาดูเยอะแยะ อยากให้สนุกก็เอาแคน มาเป่าผสมกันเข้า ทำไปทำมาเลยกลายเป็นหมอลำ แต่ไม่ได้บอกเหนือไปจากนั้น ลำตามผูกตามมัด (ผูก-มัด หมายถึง หนังสือที่จารึกลงในใบลาน เรียกว่า ผูกหรือมัด-ผู้เขียน) ตามวรรณกรรม ตามหนังสือของลำการะเกด ลำสินไซ ของอาจารย์ท่านนี้แหละ ผมหมายความว่าอย่างนั้น สมัยผม เป็นเด็ก หมอลำที่ผมรู้จักก็ดูจะเป็น หมอลำมาลา แต่บ้านผมเรียกว่า แม่เฒ่ามาลา ลำกับผู้ชาย คนหนึ่งชื่อเล็ก หรือ หมอลำเทพชาลี ซึ่งหมอลำเทพชาลีนี้ ได้รับบรรดาศักดิ์เฉยๆ ในสมัยนั้น ขุนพรหมประศาสตร์ นายอำเภอเมืองในเห็นว่าแก่ลำดี ควรให้บรรดาศักดิ์เป็นหมอลำหลวง แก่ลำได้ดีมาก ในช่วงนั้นการลำก็ยังไม่มีเวที คนฟังก็นั่งฟัง วงก็นอนหลับกับพื้นนั่นเอง สมัยนั้น ผมมีอายุ 6-7 ปี ไปนั่งฟังหมอลำแล้วนอนหลับจนกระทั่งถึงเช้าเลย พออายุได้ 13 ปี ผมก็ บวชเณร พอตีแม่จอมศรีไปลำที่บ้านผม 2 ครั้ง คือ ปี พ.ศ.2472 และ พ.ศ. 2479 ผมจึงติดใจชอบใจความลำของแก ส่วนผู้ชายจำไม่ได้แต่คิดว่าเป็นคนรุ่นเดียวกับแม่จอมศรี บรรลุ ศิลป์ เมียพ่อใหญ่กำนันคำดี บรรลุศิลป์ กำนันตำบลโพนเมือง ในขณะนั้น

และความหมายหนึ่ง (ทองมาก จันทะลือ) "ลำ" แปลว่า "ยาว"

"ลำ" แปลว่า ลำตามนิทานจะเป็นพระเวส (พระเวสสันดร = ผู้เขียน) การะเกด ลินชัย ก็แล้วแต่ อาจารย์ก็ม จากร้อยเอ็ด อาจารย์เคน จากน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น อาจารย์ประเคน อาจารย์ทอง เป็นคนเขียน (หนังสืออนุสรณ์สหพันธ์หมอลำแห่งประเทศไทย พ.ศ.2514) และ นำมารวมกันเข้า และอาจารย์พุทธิสม จากร้อยเอ็ด ท่านผู้นี้เคยทำงานอยู่กับฝรั่ง เคยไปลำ รอบโลกมาแล้ว ที่มาของหมอลำ ก็ได้หนังสือจากขุนบรมราชา คืออาจารย์พุทธิสม ในช่วงที่ท่าน ไปอยู่และค้นได้จากวัดองค์คือ ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย หมอลำก็เกิดขึ้นมาคือ งานเหียนดี และอ่านหนังสือผูก และถามว่าวันนี้ลูกหลานจะฟังอะไร ก็เล่าตามนิทานนั้น ถือเป็นมหรสพ ชนิดหนึ่ง มีแคน มีการเล่นเลื้อยกินหมู ตามประเพณี ผู้ชำนาญในการเล่า ก็เล่านิทานสำหรับ คนเป่าแคนก็เป่าไป ทำไปทำมาเลยเกิดเป็นอาชีพหมอลำแคนกับหมอลำเข้ากันได้ เลยเกิดอาชีพ ชนิดหนึ่ง มีงานมีการอะไรก็ขอร้องให้หมอลำเหล่านี้ไปลำให้ลูกหลานได้ฟังกัน ก็เลยเกิดเป็น หมอลำขึ้นมา

อีกทรรศนะหนึ่ง (อาจารย์สमान หงสา-หมอลำเอก) "ที่มาของหมอลำ แต่ก่อนมีคนพุด นิทาน พอมีคนชอบมากขึ้น ก็วิวัฒนาการขึ้นมาเป็นกาพย์ เป็นกลอน ที่ต่อเชื่อมโยงกันไปมี รสนิยม มีน้ำหนักรมากขึ้น ต่อมาเลยลำเลยลำเป็นกลอนประกอบกับแคน ยังมีคนนิยมมากขึ้น นี่คือการอีกอันหนึ่ง ที่มาของกลอนลำที่ได้มาจากอาจารย์โตเก่า อันนี้ผมทราบแต่ไม่ทราบว่า ท่านทำถูกหรือผิด ผมทราบแต่กระทั่งคนลำครั้งแรก หมอลำชื่อหมอศรีสร้อย ใส่ออกมาใน กลอนลำนั้น นี่ลำครั้งแรก ลำฉลองงานตบประทาย ที่ธาตุพนม ว่า "หมอศรีสร้อยยอยกระโดน ต้นตำ หมอแคนนั้นชื่อว่า คำผิง ลูกหม่อมราชวงศ์ตั้งแต่ปางควาฬี พอเห็นมีงานขึ้นทางได้ กระแม่น้ำท่าน ลำอยู่เมืองหนองหาน ท้าวทาดำจึงได้มาเป่าช่วยทางนั้นเป่าแคน เทื่อหนึ่งนั้น เป่าอยู่เมืองใหญ่สาวดีดี ลำฉลองเจดีย์หม่อมหลวงคังหงส์ฟ้า ตกลมาครั้งสมัยไทยโด่งดัง มาลำอยู่ ผังโขง มาลำงานตบประทาย งานฉลองธาตุพนมกะพวกนี้ คราวนั้นม่วนแะ ลำแต่บ่แม่นลำ

ลายโตไฟถึงขามพองจักหามจักแต่งแห่กันโพงแวง เบ็ดแต่แล้วสั้มพันธ์สิ้นไส...." ไปเรื่อย ๆ
ไม่รู้ว่าถูกหรือผิด

ประเภทของหมอลำ (ดร.ปรีชา พิณทอง)

ถ้าจะพูดตามคำจำกัดความ หมอลำมีเพียง 2 อย่าง คือ ลำสั้น และลำยาวเท่านั้น
ที่เรียกว่า ลำสั้น ลำยาว

ลำทางสั้น คือการลำแบบธรรมดา กลอน 7-8-9

ลำทางยาว คือ กลอน 11-13-15-17 ที่แม่จอมศรีลำ เรียกว่าลำยาว หรือลำล่องโขง
ส่วนที่ลำธรรมดาที่ได้กับไปมา เรียกว่าลำสั้น ส่วนยาว หมายความว่าใช้ลีลาทางยาวให้มีส่วน
มากกว่าเดิม

อีกนัยหนึ่ง (ผศ.จรรवरณ ธรรมวัตร)

ถ้าจะพูดถึงประเภทของหมอลำ ลักษณะของการลำว่ามีอะไรบ้าง ไม่ใช่เกี่ยวกับบุคคล
เช่น

ลำนั้น จึงแตกเป็นลำเวียง แล้วมาเป็นลำเพลิน แล้วแยกประเภทเป็นลำกลอน กลอนสั้น
กลอนยาว.....ลำยาว ทางจังหวัดเลย เรียกว่า กักแด่ ซึ่งก็คือ ลำล่องเหมือนทางบ้านเรา (อุบล-
ผู้เขียน) นี่เอง ลำมีหลายอย่างที่นิยมใช้ในปัจจุบันนี้มีลำกลอน ลำคู่หรือลำชิงซู ลำหมู่ ลำเรื่อง
ต่อกลอน ลำเพลิน ใช้นิทานเดียวกัน แต่ลำเพลินเป็นลำจังหวะสั้น จังหวะยาวเย้าใจ ลำเวียงเป็น
จังหวะยาว การแต่งตัวก็มีสั้นมียาว

ลำเต้ย ลำหัวดอนตาล ลำคอนสวรรค์ ลำบัวคน ลำผีฟ้า-ผีแกน มีเยอะ แต่ที่นิยมก็มี
สองดังที่กล่าวมาแล้ว ลำอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เข้าพวก คือ ลำสั้น เช่น ลำพุทธประวัติ ลำภูมิศาสตร์
-ประวัติศาสตร์ ลักษณะของการยืนลำก็เป็นปรัชญา ลักษณะท่าทางที่คนเชื่อถือเป็นผู้ใหญ่
คนฟังที่เชื่อถือว่าเป็นมาตรฐาน ลำอีกกลุ่มหนึ่งที่แบ่งกลุ่มไม่ได้ คือ ลำเต้ย ซึ่งลำร่วมกับลำสั้น
หรือลำยาวก็ได้ จะเป็นเต้ยโขง เต้ยพม่า หัวดอนตาล หรืออะไรก็ได้แล้วแต่ ลำเต้ยต้องอาศัย
การลำร่วมเข้ากับแบบอื่นๆ ที่ต่างกันออกไป หมอลำชิงลำทั้งคืน โดยลำเต้ยอย่างเดียวเป็นไปไม่
ได้ คนฟังเบื่อหน่ายและเดินหนีกันหมด ลำเต้ยเป็นลำที่มีความหมายสั้นๆ และกลอนสั้นๆ เท่า
นั้น ลำกลอนเรียกว่า ลำโจดแจ้งแหล่งขาม สมมุติว่าจะไปลำในงานบุญขึ้นบ้านใหม่ เรียกว่าลำ
โจดไม้เสาเรือน เป็นอย่างไรที่จะมาทำบ้านหลังนี้ "น้ำสร้างแก้วออกบ่อใสเย็นเป็นใหญ่เท่าช้าง ป
ลูกช้างเท่าวัวควาย ปิดกยอยใสเล่น ห่องยุดงก่องก้อยเห่ยบถึ เศรษฐีขายลูกเต้า เป็นเจ้าเพิ่น
ลือชา เทวดาให้โชค" ต้องซักต้องถามกับฝ่ายหมอลำ เช่น บันได จะทำกี่ชั้น 5 ชั้น หรือ 7 ชั้น 6
หรือ 4 ไม่ได้ผิดกฎหมาย จะไปลำในงานแต่งงาน มักจะพูดกันถึงเรื่องฮึดสิบสองครองสิบสี่ ดังที่
ชอบพูดกันถึงเรื่องเจ้าบ่าวเจ้าสาว นอกจากนี้ก็มี "ลำล่อง" ลำทางยาวมี "เต้ย" สลับกันไปด้วย
เช่น แก้วหน้าม้า หัวดอนตาล

ตัวอย่างทำนองของการลำหัวดอนตาล

"โอ้ย นางเอ๋ย เบ็ดแต่ลำทางสั้นหัวดอนตาลมาเกี่ยวต่อ โอหนอ

พระนางเอ๋ย ส่างมางามแท้เจ้า เป็นลูกเต้าไต่บ้านเพิ่นผู้ใด

หยับมาเด้อ หยับมานั่งใกล้ๆ..." ลงท้ายว่า

"ส่างมาแก้มอ่อนๆ อยากซ่อนเสื้อ พระนางเต ให้ผมเจ้าเพกกลางเอ๋ย..."

ลีทันทอนของไทยเรา คือ ลำทางสั้นสาละวัน เป็นทาง "หล่อง" ดังหว่าย เป็นทาง "दैย" ลำลีทันทอนส่วนใหญ่จะเป็นลำทางหล่องหมด ส่วนลำหัวดอนตาล ลำคอนสวรรค์ จะเรียกชื่อตามสถานที่ที่ลำอยู่ ลำดังหว่าย ท่วงทำนองเนื้อร้องใกล้เคียงกับลำลีทันทอนมาก เช่น "หยับมาเด้อแม่นางน้อง หยับมานั่งอยู่ใกล้ๆ ลีพอได้แม่นบ่าง โอหนอ..." เรณูนคร เลิงนกทา แดนแห่งลำดังหว่าย

จุดประสงค์ของการลำ

การลำมีจุดประสงค์ เพื่อต้องการทราบ ว่า สิ่งที่ตนทำลงไปนั้นเพื่ออะไร เช่น ทำบุญอุทิศเพื่อประชาสัมพันธ์ตัวเอง (ผู้ทำบุญ) เป็นคนมีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเพื่อความสนุกสนานบันเทิง เพราะสมัยก่อนยังไม่มีศิลปะการแสดงในรูปแบบต่างๆ หลากหลายเหมือนปัจจุบัน

บทบาทของการลำต่อสังคม

ในอดีต หมอลำได้มีบทบาทต่อสังคมมาก คือเป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดความสมัคปรสามัคคีกัน มีความพร้อมเพรียงกันในการทำประโยชน์ต่อสังคม ถ้ามีหมอลำผู้คนก็จะหลั่งไหลมา โดยไม่ต้องเสียเวลาไปข่าวประกาศ

หมอลำเอกของอุบลราชธานี

อุบลราชธานี นับว่าเป็นต้นกำเนิดของหมอลำแห่งหนึ่ง อำเภอม่วงสามสิบ มีหมอลำมากที่สุด สำหรับถิ่นกำเนิดจริงๆ ของหมอลำ คือ อำเภอดระการพิพิธผล ตำบลเกษม หมอลำที่มีชื่อเสียงและเด่นๆ ของอุบลฯ ก็มีหมอลำสม หมอลำมัน หมอลำทองมี หมอลำพร หมอลำพูน หมอลำเก่าๆ ที่รู้จักกัน ก็มี หมอลำมาลา หมอลำเสาร์ หมอลำหนูผืน แม่กองมี หมอลำเทพชาลี คุณแม่จอมศรี หมอลำคุณ หมอลำเดน คุณแม่สุบรรณ คุณแม่จันทร์เพ็ญ หมอลำศรีจันทร์ ต่อมาในรุ่นหลังๆ ก็มีหมอลำคำปุ่น หมอลำมัจฉา หมอลำสมาน หงสา หมอลำทองมาก จันทะลือ หมอลำสังวาล หมอลำบานเย็น รากแก่น เป็นต้น

หมอสอยหรือการสอย

หมอสอย คู่กับหมอลำ การสอย คือการที่คนฟังลำ หรือใครก็ได้ที่พูดแทรกขึ้นมา ประโยคใดประโยคหนึ่ง ในขณะที่หมอลำกำลังลำอยู่ ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า สอย

คนสอยเก่งๆ เรียกว่า หมอสอย

การลำไม่มีสอยจะไม่สมบูรณ์เหมือนกับการเป็นไข้แล้วไม่ร้องคราง เพราะความเจ็บปวด การสอย ไม่ทราบแน่ชัดว่า ทำไมต้องมีและเป็นธรรมเนียมอย่างไร การสอยหรือคำพูดที่ใช้จะเป็นคำซึ่งจะว่าหยาบไม่สุภาพก็ไม่ผิดนัก (เป็นคำก้ำกึ่งคาบลูกคาบดอก แต่บางครั้งก็ถึงกับเป็นคำหยาบโลนเลยก็มี -ผู้เขียน) ในสมัยปัจจุบัน คนสอยต้องรำเรียนมาเป็นลำเป็นสั้นกันทีเดียว ในสมัยคุณทองมาก (ทองมาก จันทะลือ) ท่านได้กล่าวว่า เมื่อครั้งยังเป็นเด็ก ไม่เคยได้ยินคำสอยเลย ได้รู้จักเมื่อโตกลางๆ คนแล้ว มีเพื่อนของท่านคนหนึ่งสอยเก่งมากจนได้รับรางวัล หมอลำกับเพชรสัมพันธ์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกันเลย อยู่ที่ตัวคนมากกว่า สำหรับการแสดงบนเวทีนั้นจะยกย้ายสายสะโพกอย่างไรก็เป็นการกระทำตามหน้าที่และเป็นการแสดงมากกว่า

ตัวอย่างคำสอย

สอย สอย สอย น้ำท่วมข้าวเห็นแต่ดาววิ น้ำท่วมโรงสีชี้เกลบเป็นหวัด...(ดัดแปลงแล้ว)

สอย สอย สอย เตะพรว้า แม่เฒ่าเตะพรว้า เตะบ่ถึก...เตะใหม่....(ดัดแปลงแล้ว)

สรุปเรื่องหมอลำ

ลำเป็นศิลปะการร้องการแสดงอย่างหนึ่งของภาคอีสาน เกิดจากการอ่านหนังสือพุดผญา ภาษิตสั่งสอน เรื่องตลก ตลอดจนเรื่องชาดก ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมต่างๆ ในงานงันกรรม (ออกลูก) งันเฮือนดี (งานศพ) จากนั้นก็พัฒนาการอ่าน คิดทำนองการแสดงทำทางประกอบ โดยใช้หมอลำคนเดียวเป็นผู้พูดผู้แสดง

ลำมีหลายประเภท ได้แก่

1. ลำผีฟ้า เป็นการลำเพื่อรักษาโรค ซึ่งทางอีสานโบราณเชื่อว่า คนที่ป่วยไข้เพราะมีผีมาเข้าสิง จะต้องทำพิธีรักษา โดยการลำไล่ผีให้ออกจากตัวคนป่วย ซึ่งเป็นพิธีกรรมรักษาโรคทางดนตรี ให้คนป่วยเกิดกำลังใจหายจากโรคได้ ถือว่าเป็นการใช้จิตวิทยาของชาวบ้านประกอบการรักษา

2. ลำกลอน เป็นการลำที่ใช้ทำนองลำให้คล้องจอง หรือไม่คล้องจองก็ได้ แต่เป็นทำนองลำเคล้าคลอไปกับเสียงแคน ผู้ลำกลอนจะกล่าวถึงประเพณีวัฒนธรรม นิทานพื้นบ้าน สอนคติธรรมชาวบ้าน ประวัติศาสตร์หรือเชิฐชวนต่างๆ แต่ละเรื่องเรียกว่า กลอน (กลอนลำ-ผู้เขียน)

ลำกลอนแยกออกเป็นหลายชนิด เช่น

2.1 ลำคู่ หมอลำชาย-หญิง มาลำเป็นคู่ เรื่องในงานประเพณีต่างๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ความเชื่อประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง

2.2 ลำชิงช้า มีผู้ลำ 3 คน ชาย 2 คน หญิง 1 คน โดยฝ่ายชายจะเป็นผู้ลำเกี่ยวพาราสี กล่าวพรรณนาถึงความดีความร้าย ความสามารถของตน ยกขึ้นเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ผู้มีวาทศิลป์ดีถือว่าเป็นผู้ชนะ

2.3 ลำล่อง (ลำล่อง-ผู้เขียน) ลำคนเดียวพรรณาสิ่งต่างๆ ให้ผู้ฟังคล้อยตามไปด้วย การลำล่อง มักลำในเวลาเลิกแสดง ให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งถึงกับร้องไห้ก็มี ตัวอย่างการลำที่มีคนนิยมมากที่สุด คือ

ลำล่องโขงของหมอลำคำปุ่น ซึ่งผู้ลำได้พรรณาดึงแม่น้ำโขง ผู้คนตามปกติภูมิประเทศในท้องถิ่นว่ามีวิถีการดำเนินชีวิตกับธรรมชาติ เป็นอย่างไร

3. ลำหมู่ เป็นการลำหลายคน แสดงบทบาทตามท้องเรื่อง เนื่องจากเป็นคณะมีผู้แสดงประกอบหลายคน จึงเรียกว่า ลำหมู่หรือหมอลำหมู่ แบ่งเป็น 3 ชนิด

3.1 ลำเวียง เป็นการลำท่วงทำนอง เอื้อนยาวเป็นช่วงๆ ส่วนมากจะลำเรื่องนิทานอีสาน เช่น แก้วหน้าม้า จำปาสีตัน ชูลุนางอัว ผาแดงนางไอ เป็นต้น ลำเวียง ได้รับความนิยมนมากในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมา การลำจะใช้ตัวดำเนินเรื่อง คือ ตัวพ่อ ตัวแม่ นางเอก พระเอก ผู้ร้าย ตัวตลก เครื่องแต่งกายคล้ายลิเกจึงเรียกลิเกลาว

3.2 ลำเรื่องต่อกลอน เป็นลำหมู่อีกประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงมีตัวแสดงไม่มาก จะหาตัวแสดงเด่นๆ เล่นบทได้ดีเยี่ยมมาแสดงเวลาพูดจะใช้ ญญาตอบโต้เกี้ยวพาราสี การลำจะใช้ข้อคิด คติสอนใจซึ่งอาจนำเรื่องจากนิทานพื้นบ้านอีสานไปจนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนปัจจุบัน ลำเรื่องที่ได้รับความนิยมอย่างสูง คือเรื่อง "หัวดำออกก่อนหัวต่อน้ำหลัง"

การลำเวียงกับลำเรื่องต่อกลอน มีสำเนียงร้อง หรือที่คนอีสานเรียกว่า "วาทลำ" แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นที่นิยมกันในขณะนี้ คือ ลำวาทอุบล วาทขอนแก่น วาทสาคาม วาทกาฬสินธุ์ ซึ่งลำได้ทั้ง 2 ทำนอง นำทางสั้น และลำทางยาว

3.3 ลำเพลิน เป็นการประยุกต์โดยอิทธิพลของเพลงลูกทุ่ง ที่กระตุ้นให้หมอลำเกิดการแสดงในรูปแบบใหม่ๆ เรียกว่า ลำเพลิน ซึ่งได้พัฒนามาเป็นนักเต้น กระโปรงสั้น การเดินกลอนก็กระชับเร็ว จังหวะกลอนก็เร้าใจ เครื่องดนตรีที่ใช้ดีแคน พิณ กลองชุด แซกโซโฟน ออร์แกน เบส กีตาร์ ซึ่งสามารถเล่นเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง เพลงสตริงได้ก่อนจะแสดง คณะหมอลำเพลินจะต้องมีการเดินโชว์แสดงประกอบร้องเพลงลูกทุ่ง มีทางเครื่องมาเดินโชว์ ได้รับความนิยมนมาก หมอลำเพลินที่โด่งดังมีหลายคณะ เช่น คณะทองมี มาลัย มีกลอนที่โด่งดังมาก คือ ชมรมแท็กซี และบั๊กสองชาวลำเพลิน ที่ปลุกวงหมอลำให้โดดเด่นในสมัยแรกๆ คือ กลอนลาวเซ็นฝ้ายของ บานเย็น รากแก่น ซึ่งกลอนนี้ได้ใช้วงดนตรีลูกทุ่งประยุกต์ผสมผสานกับทำนองเพลงลูกทุ่ง อีกกลอนหนึ่ง คือ กลอนอีสานลำเพลิน ของอังคณาณ์ คุณไชย ซึ่งประยุกต์นำดนตรีลูกทุ่งผสมหมอลำโดยใช้ท่วงทำนองของหมอลำสลับกับทำนองเพลงลูกทุ่ง ผสมผสานกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม นับเป็นการพัฒนาหมอลำเข้ากับยุคสมัย โดยใช้เสียงพิณ แคนเข้ามาผสมกับดนตรีสากล (หมอลำเพลินยุคแรกๆ ใช้แคน ซุง และกลอง เป็นเครื่องดนตรี-ผู้เขียน)

4. ลำเดี่ยว เป็นการลำที่มีท่วงทำนองเร้าใจ ตื่นเต้นตลอดเวลา การลำเดี่ยวมีหลายอย่าง เช่น เดี่ยวพม่า เดี่ยวโขง เดี่ยวหัวโนนตาล ฯลฯ การลำเดี่ยวได้นำมาประยุกต์เข้ากับเพลงลูกทุ่ง โดยใช้ทำนองของเดี่ยวผสมผสานกับเพลงและดนตรีลูกทุ่ง

แคน พิณ

ดนตรีที่ใช้ประกอบการลำ ที่เป็นหลักคือ แคน พิณ (ซุง)

แคน การเป่าแคน เรียกว่า ลาย เช่น ลายใหญ่ ลายน้อย ลายร้อย ลายสุดสะแนน ลายหยิกแม่ ลายแม่ช้างกล่อมลูก ลายโป้ซ่าย ลายแมงภูตอมดอก ลายอ่านหนังสือใหญ่ ลายลม พัดพร้าว ลายหัวดกหมอน หมอแคนที่ดีที่สุดคนหนึ่งในอีสานคือ หมอทองจันทร์ อยู่กับคณะ ป. ฉลาดน้อย อุบลราชธานี

พิณ เป็นดนตรีที่ใช้ดีด พิณที่นิยมมากในสมัยก่อนทำจากไม้หมากมี (ขนุน) ทำให้พิณ มีเสียงไพเราะ ตั้งพิณเบา สามารถดีดเข้ากับหมอลำผสมกับหมอแคนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น จังหวะลำเพลินหรือจังหวะลำเต้ย หมอพิณที่ดีที่สุดในภาคอีสาน คือ หมอทองใส ทับถนน คณะเพชรพิณทอง ของ นพตล ดวงพร

ประวัติของแคน

การเป่าให้แก่นั้น ไม่ได้ขึ้นกับฐานะว่ายากดีมีเงิน หากขึ้นอยู่กับพรสวรรค์และการฝึกหัด มากกว่า บางคนซื้อแคนมาหัดเป่าไม่เป็น ราคาแพงเสียเปล่า

แคนเป็นเครื่องดนตรีของภาคอีสาน สันนิษฐานว่าเกิดมาพร้อมกับคนอีสานและออร์แกน ก็คงมีวิวัฒนาการมาจากแคนนั่นเอง

ในวรรณคดี กล่าวถึงความเป็นมาของแคนว่า มีนายพรานคนหนึ่งยิงนกกระเรียนตาย แต่ไม่ทราบว่าเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย แล้วตัวที่เหลือก็ร้องไห้โหยวนเสียงสั้นเสียงยาว ฤาษีไป จำเอาบทนกกระเรียนไปเทศน์สั่งสอนคน เลยเป็นทำนองที่ไพเราะเพราะพริ้ง วันหนึ่ง นายพราน คนเดิมจะไปล่าสัตว์อีก วันนั้นเป็นคืนพระจันทร์เต็มดวง แต่พระจันทร์ไม่ส่องแสงนวลจำเหมือน เดิม กลับมืดมิด แต่นายพรานไม่ลดความพยายามต้องไปให้ได้ เพราะเย็นลงเหล่าสัตว์ทั้งหลาย จะมากินโปง (ดินที่มีเกลือสินเธาว์-ผู้เขียน) แต่ทว่านายพรานไม่พบอะไรเลย กระทั่งตะวันยอแสง นายพรานก็ได้ยินเสียงดังโหยวนไม่ใช่เสียงจิ้งจกจิ้งไร พยายามเดินเข้าไปใกล้ที่มาของเสียง แล้วพบแมลงภูที่อาศัยอยู่ในรูไม้หลายพันตัว ใช้ปีกเสียดสีกันเกิดเสียง ท่วงทำนองที่ไพเราะ ทำให้นายพรานเกิดความเคลิบเคลิ้ม รำลึกถึงเรื่องราวตั้งแต่อดีตกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงตัดเอา ไม้ท่อนนั้นไป ถึงเวลาที่แมลงภูบินออกไปหาอาหารจะเกิดเสียงไพเราะ นายพรานเห็นดังนั้น จึงไปตัดไม้ไผ่มาเจาะรู และทำลิ้นใส่เป่าแล้วฟังไม้ไพเราะเลยทิ้งไป จากนั้นได้นำไม้ไผ่มาเจาะรู ใส่ลิ้นเหมือนเดิม เป่าแล้วไม้ไพเราะก็ทิ้งไปอีก แต่คงเป็นเพราะความพากเพียรพยายามทำ จึงได้วิวัฒนาการเกิดเป็นแคนมาจนทุกวันนี้

โปงลาง

โปงลางเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ที่มีเครื่องดนตรีต่างๆ หลายชนิดรวมกัน เช่น โปงลาง แคน โหวด กลอง ไซ ขลุ่ยหรือขลุ่ยแขก เป็นต้น มีผู้แสดง หรือนักร้อง นักรำหลายคน แสดงเป็นชุด หรือเป็นลาย เช่น ลายนกไซบินข้ามทุ่ง แมงภูตอมดอก ลายสุดสะแนน เป็นต้น

นอกจากนั้น โปงลางยังเล่นประกอบการแสดง การรำล่ายต่างๆ เช่น รำดังหวาย ซึ่งมีหลายอย่าง ที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ เช่น เชิงกะดืบข้าว เชิงแหยไข่มดแดง เชิงสวิง เป็นต้น

ปัจจุบัน โปงลางอุบลราชธานี มีอยู่หลายวง เป็นที่นิยมของประชาชนบางวงก็ได้มีโอกาส ไปแสดงในงานมหกรรมสำคัญๆ และได้รับรางวัลชั้นสูงต่างๆ มาแล้ว นอกจากวงโปงลางของ ชาวบ้านทั่วไปแล้ว โรงเรียนต่างๆ ก็มีวงโปงลางที่มีคุณภาพหลายโรงเรียน เช่น วงโปงลาง โรงเรียนอุบลวิทยาคม โรงเรียนบ้านสร้างถ่อ อำเภอเหล่าเสือโก้ก และโรงเรียนสามัคคีวิทยาการ เป็นต้น

วงดนตรี

วงดนตรีพื้นเมืองที่มีชื่อเสียงมากคือ วงดนตรีเพชรพิณทอง ซึ่งมีนายณรงค์ พงษ์ภาพ หรือ นพตล ดวงพร เป็นหัวหน้าวง ตั้งแต่ปี 2524 เป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่รักษาเอกลักษณ์ ของท้องถิ่น โดยประยุกต์ศิลปะการแสดงที่แปลกแหวกแนว ตื่นเต้น ดระการตาเร้าใจ แต่ยังคง รักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ เครื่องดนตรีก็ใช้ดนตรีพื้นบ้านผสมผสานกับดนตรีสากล มีความ ผสมกลมกลืนกันอย่างไพเราะเหมาะสม จุดเด่นของวงดนตรีเพชรพิณทอง อยู่ที่พิธีกร ซึ่งใช้ ภาษาพื้นบ้าน และจากการแสดงแต่ละฉาก แต่ละตอน มีตัวละครเป็นตัวเชื่อมที่สร้างความ สนุกสนานอยู่ตลอดเวลา การแสดงผลงานที่เป็นเกียรติปรากฏของวงดนตรีวงนี้ คือ การมีโอกาส ได้แสดงหน้าพระที่นั่งที่จังหวัดขอนแก่น เมื่อ พ.ศ.2514 และได้รับยกย่องว่า มีผลงานดีเด่นทาง ด้านวัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ.2532 รับโล่เกียรติคุณในฐานะทำรายได้การขยายเทปมากที่สุด

หัตถกรรมทอผ้า

การทอผ้าเป็นศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวอุบลราชธานีมาแต่โบราณกาล ที่ยังคง รักษาเอกลักษณ์และความเป็นคนพื้นเมืองไว้อย่างมั่นคง เข้าทำนองผู้ชายตีเหล็ก ผู้หญิงทอผ้า ในสมัยก่อนเป็นการทอผ้าสำหรับนุ่งห่มในครัวเรือน และถือว่าเป็นงานฝีมือของกุลสตรีของคน อุบล ที่ได้เรียนรู้ และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ประกอบกับความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงจึงทำให้มีการดัดแปลง ริเริ่มงานทอผ้า ในครอบครัวอย่างวิจิตรพิสดาร มีลวดลายสวยงามเป็นที่เลื่องลือ

การทอผ้าของชาวอุบลราชธานี มีอยู่ทั่วไปทุกอำเภอ โดยเฉพาะในชนที่เป็นเชื้อสายมาจากชนกลุ่มน้อย เช่น ภูไท ข่า เยอ เป็นต้น ทำให้ลักษณะของผ้าแตกต่างกันไปบ้าง ที่เป็น ลวดลายและเอกลักษณ์ของชาวอุบลราชธานีอย่างแท้จริงก็คือ บริเวณอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอม่วงสามสิบ และอำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอตาลสุม ได้อิทธิพลมาจากนครจำปาศักดิ์ เมืองปากเซ วารินชำราบ อำเภอสำโรง พวกส่วยอำเภอขามุนาม อำเภอเขมราฐ ได้อิทธิพล มาจากลาว หรือภูไท

ผ้าพื้นเมืองของอุบลราชธานี มีหลายประเภท เช่น ผ้าซิ่น ผ้าซิ่นไหมเงิน ไหมดำ ผ้าซิ่นมุก ผ้าซิ่นมันไมหรือมันมาย ผ้าซิ่นทิว ดงหรือธง ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า

การทอผ้าเมืองอุบลราชธานี มีแหล่งที่ทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน สามารถทำเป็นอาชีพ

รองหลายแห่ง บางแห่งบางหมู่บ้านก็ทำเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัว เพื่อใช้สอยและเป็นการรักษาเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาชาวบ้านไว้เป็นอย่างดี บางแห่งได้รับอิทธิพลจาก ความเจริญทางสังคม การทอดผ้าก็ได้อดบอบทาสง ชาวบ้านหันมาใช้ผ้ามาจากโรงงาน หรือแหล่งอื่นแทนการผลิตขึ้นก็มี

ผ้าเมืองอุบลราชธานี แม้จะไม่ปรากฏชื่อเสียงแพร่หลายนัก แต่ในด้านฝีมือและความละเอียดละไม ซึ่งเป็นศิลปะของท้องถิ่น นับว่ามีความโดดเด่น งดงามมากไม่แพ้จังหวัดอื่นๆ ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดมาเสมอ

แหล่งที่สำคัญในการทอผ้า เช่น บ้านปะอาว และบ้านโนนสว่าง อำเภอเดชอุดม เป็นต้น

ศิลปะการแต่งกาย

การแต่งกายที่นิยมกันมาแต่โบราณกาล มี 2 ประเภท คือ

1. แต่งกายชุดลำลอง หรือชุดอยู่บ้านทั่วๆ ไป
2. แต่งกายชุดไปงานบุญ หรืองานรื่นเริง

สมัยก่อนเครื่องแต่งกายโดยทั่วไป ไม่ได้ใช้จากโรงงาน ส่วนใหญ่จะทำขึ้นใช้เองภายในครอบครัวหรือหมู่บ้าน ผู้หญิงจะแต่งเรียบร้อยมาก ใส่ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าซิ่นติดหัวติดตีน เสื้อผ้าที่ใส่ก็แยกเป็นชุดทำงาน ทำนาเกี่ยวข้าว ฯลฯ ชุดใส่ไปวัดเดินทางไกล และอีกชุดหนึ่งจะใส่สำหรับงานบุญเท่านั้น จนพูดกันติดปากมาจนทุกวันนี้ว่าชุดเอาบุญ

ส่วนชุดแต่งกายของผู้ชายก็มีลักษณะคล้ายๆ กัน เช่น ผู้หญิงสังวาลย์ร้อยคอแหวน กำไลข้อมือข้อเท้า มีเป็นมงกุฎ ราชรถหรือเกวียนเล็กๆ เข็มขัดสมัยก่อนเรียกว่าสายแหว หรือบาแหว ปาแหว ทำจาก เงินทอง นาก รองเท้าทำจากหนังวัว หนังควาย ไม้จ้าว เรียก เก็บ มีกุบ หรืออบใส่กันฝนด้วย

ส่วนชุดใส่งานบุญ ผู้หญิงใส่ผาซิ่น เสื้อตัวใหม่ ผู้ชายใส่สร้อย ชุดไปทำนา ใช้กางเกงขาสั้น ขากว้าง

ส่วนการแต่งกายในปัจจุบันชาวอุบลราชธานี ก็คงแต่งตามสกาลนิยมเหมือนถิ่นอื่นๆ ทั่วๆ ไป

ศิลปะการสร้างบ้าน

ประเพณีการสร้างบ้านของคนอีสาน นับว่าเป็นศิลปะที่พิถีพิถันมาก เพราะถือว่าบ้านเป็นสถานที่ให้ความสุขความอบอุ่นของชีวิต จะต้องสร้างให้ถูกต้องตามขนบประเพณีและความเชื่อ หากทำไม่ถูกต้องแล้ว จะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัย

ธรรมเนียมการปลูกบ้านของคนอีสานนั้น คุณทองมาก จันทะลือ (ศิลปินแห่งชาติ) ได้กล่าวไว้ว่า "การปลูกบ้านจะต้องปลูกตามตำรา เริ่มจากการไปตัดไม้มาทำเครื่องเรือน ไม้ที่จะเอามาทำเสา จะต้องเป็นไม้หมากู ถ้าหาไม่ได้ให้เอาไม้เต่าสี หมายความว่า ให้ตัดเอาไม้แค่หลังเต่า คือความสูงเท่าหลังเต่า หรือสูงแค่หลังหมู เพราะเป็นไม้เนื้อแน่น มีความคงทน เมื่อตัดไม้ล้มลงแล้ว ให้ทำพิธีถอนเสี้ยนก่อน คือเอาศอกของคนที่เป็นเจ้าของบ้านไปวัดความยาว เรียกว่า แทกโสลก หรือ แทกโสก คำแหกโสกเส่า มีว่า

น้ำสร้างแก้ว
 ออกบ่อไสเย็น
 เป็นใหญ่เท่าช้าง
 ออกห่างเท่าวัวควาย
 หยิบถุงใหญ่ใส่แบงก์ร้อย
 ถุงก๊อมก้อยเหือนผี
 เศรษฐีขายลูกเต๋า
 เป็นเจ้าคนถาษา
 ตาให้โชค

ผู้วัดหรือแทกโสก จะหยุดเอาตรงไหนก็ตามใจ แต่ให้เลือกเอาโสกหรือโคลกที่ดีก็แล้วกัน เมื่อได้เสาและเครื่องเรือนครบแล้ว ถึงเวลาจะยกบ้าน (ปลุกบ้าน) ก็จะทำคนเฒ่าคนแก่ไปเป็นเจ้าพิธี หรือพิธีกร จะแต่งขันหมากพลุแล้วทำพิธีย้ายแม่ธรณีออกไป คือถือกันว่าแผ่นดินทุกตารางนิ้ว เป็นของแม่ธรณี เวลาจะปลุกบ้าน จะต้องขออนุญาตแม่ธรณีและขอเชิญให้ท่านหลีกออกไปก่อน คำบอกเชิญแม่ธรณี ว่า

"สถานที่แห่งนี้ ขอความเมตตาให้แม่เจ้าธรณีสงสารลูกหลาน
 ลูกหลานจะปลุกบ้านอยู่ที่นี่ ให้เจ้าแม่ธรณีเสวยอาหารแล้ว
 ขอยกย้ายออกไปอยู่ตรงโน้น เขตบริเวณนี้ ลูกหลานจะปลุกบ้าน
 ขอให้แม่ธรณี โปรดปกป้องรักษา อย่าให้เจ็บให้ป่วย....."

ก่อนยกเสาเอก ก็เอาใบยอ ใบคูณ (ราชพฤกษ์) ไซ (เครื่องดักปลา) กล้วย อ้อย น้ำหอม ผูกหัวเสา เชิญผู้เฒ่าผู้แก่มาจับหัวเสา ยกเป็นสิริมงคล เสาที่ยก เรียกกันว่า ต้นเสา หรือ เสาเอก เสาขวัญ ปัจจุบันเรียกเสาเอก เมื่อยกเสาเอกเสร็จแล้วช่างก็เริ่มสร้างบ้านไปจนแล้วเสร็จ และการทำบันไดขึ้นลงก็มีตำราและวิธีการเหมือนการทำเสา คือมีโคลก หรือ โสก คนโบราณว่า ทำอะไรถ้าไม่ถูกโคลกจะไม่มีคนเจริญรุ่งเรือง โสกบันได มีว่า

เดือนต้นตัดไม้
 ชี้อ้ายจนตาย
 วัวควายเต็มถุน
 เข้าของเต็มถุน
 ทรัพย์สินมูลมาก

แต่โสกบันไดนี้ ใช้วัดด้วยคืบ ไม่ใช่ศอก เหมือนวัดเสา

พิธีขึ้นบ้านใหม่

เมื่อปลุกบ้านแล้ว ก็จะมีพิธีขึ้นบ้านใหม่ หมายถึง พิธีที่จะเข้าไปอยู่บ้านใหม่พิธีจะเริ่มด้วยเจ้าของบ้านที่จะเข้ามาอยู่อาศัย จะต้องกางร่มหาบขนสิ่งของ มีข้าวสารไองน้ำ น้ำเต็มเล้า ข้าวเต็มพา มีแก้วหวานเงินทอง เดินแห่ 3 รอบ มีการทักถามว่ามาจากไหน มีผู้ตอบว่า มาจากเมืองมันคำทอง จะมาอยู่ที่นี่ พอขึ้นแล้วก็ทำพิธีนอน

ตอนที่ 8

บุคคลสำคัญ

อุบลราชธานี มีผู้ให้คำยกย่องว่าเป็นเมืองปราชญ์ ซึ่งมีความหมายว่า เมืองคนดี เพราะปราชญ์เป็นชื่อสูง จะเอามาใช้ทั่วๆ ไปไม่ได้ คนหาปลา ทำไร่ ทำนา ทำสวน ร่ำรวยเงินทองมาเป็นปราชญ์ไม่ได้ เพราะปราชญ์ หมายถึง ผู้มีความรู้เฉลียวฉลาด รู้แจ้งเห็นจริง (ดร.ปรีชา พิณทอง : 2534)

แต่บุคคลที่เป็นคนดีหรือปราชญ์นั้น หากปราศจากผลงานที่เป็นประโยชน์ กับชาวอุบลราชธานีแล้ว ก็หาได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์ที่สมบูรณ์ไม่ และบุคคลที่เป็นผู้ประกอบคุณความดีอันเป็นประโยชน์แก่ชาวอุบลราชธานี ตั้งแต่เริ่มก่อสร้างเมืองอุบลราชธานีมา ก็มีเป็นอันมากยากที่จะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้ครบถ้วนได้

จึงขอนำมากล่าวเพียงส่วนน้อย พอเป็นแนวในการศึกษาค้นคว้า เพิ่มเติมเท่านั้น

พระดา พระวอ

ซึ่งประวัติของท่านได้นำมากล่าวไว้ในบทที่ 1 ของหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็ได้โปรดพลิกกลับไปศึกษาอีกครั้งหนึ่ง

พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (ท้าวคำผง)

เจ้าเมืองคนแรกของอุบลราชธานี ท่านผู้นี้เป็นบุตรของพระดากับนางบุคดีได้ติดตามและช่วยเหลือบิดาในการอพยพและทำศึกสงครามกับพระเจ้าสิริบุญสารมาตลอดจนบิดา คือ พระดาและพระวอต้องตายในสงคราม จึงพาลูกหลานญาติมิตรอพยพมาตั้งมั่นอยู่ที่ตำบลห้วยแจะแม่ จนในที่สุดก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานี คนแรก นามว่า พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง)

รายละเอียดได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้ว โปรดพลิกไปอ่านอีกครั้งหนึ่ง

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ หรือ พระองค์เจ้าชุมพลสมโภช แม้จะมีเชื้อคนอุบลราชธานี โดยพระราชกำเนิดแต่พระองค์ก็ได้ทำประโยชน์และมีคุณูปการแก่ชาวอุบลราชธานีเป็นที่ยิ่ง

พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 17 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ.2400 พระองค์ได้เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (มณฑลอีสาน) คือ ท้องที่จังหวัดอุบล

ราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคามและกาฬสินธุ์ มีพระชายา 5 พระองค์ และที่เป็นชาวอุบลราชธานี คือ หม่อมเจียงคำ มีโอรสธิดาหลายพระองค์ เช่น หม่อมเจ้าชายอุปสีสานชุมพล หม่อมเจ้าชายกมลสีสานชุมพล และหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร

พระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่อชาวอุบลราชธานีหลายประการ เช่น

ด้านการทหาร ได้จัดตั้งกองทหารที่เมืองอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ.2432 ด้านการปกครอง ได้เปลี่ยนชื่อเสริมเป็นแขวง ผู้ปกครองเสริมเรียกนายแขวง ทรงเพิ่มตำแหน่งดาแสง จำบ้าน ตั้งโรงเรียนฝึกหัดราชการ

ด้านคมนาคม จัดตั้งโรงเรียนแผนที่ขึ้น สร้างถนนหนทางในจังหวัดอุบลราชธานี หลายสาย

ด้านปราบฝิ่น คือ ปี พ.ศ.2442 ได้มีผู้ต่อต้านเป็นผู้วิเศษปลุกปั่นให้ประชาชน กระด้างกระเดื่องต่อแผ่นดิน เรียกว่า **ผีบ้าฝิ่น** พระองค์ทรงปราบปรามจนสงบราบคาบ

การจัดตั้งกองตำรวจภูธร ประจำเมืองอุบลราชธานี บริเวณหนองสะพัง คือเหนือวัดมหาวนาราม ในปัจจุบัน

การศึกษา จัดตั้งโรงเรียนชั้นสองแห่ง คือ โรงเรียนวาลิกสถานอุบล และโรงเรียนหญิง คือโรงเรียนนารีนกุล หรือโรงเรียนแม่หนู

การพระศาสนา ทรงอุปถัมภ์บำรุงศาสนาและบูรณะวัดต่างๆ เช่น วัดเลียบ วัดสารพัฒน์นิคม และวัดบูรพาราม

การจัดที่ราชพัสดุ ได้ขอบริจาคที่ดินอันเป็นมรดกตกทอดของหม่อมเจียงคำ พระชายามาเป็นที่สาธารณประโยชน์แก่ทางราชการ เช่นที่บริเวณศาลจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

พระครูวิโรจน์รัตโนบล

พระครูวิโรจน์รัตโนบล ได้สมญานามอีกนามหนึ่งว่า พระครูดีโลด ดร.ปรีชา พินทอง กล่าวไว้ว่า **ดีโลดกับดีเนาะ** เป็นชื่อของพระเถระชาวอีสานสององค์ องค์หนึ่งชื่อ ดีโลด อีกองค์หนึ่ง ดีเนาะ ทั้งสององค์อยู่คนละจังหวัด องค์ที่ชื่อดีโลดอยู่อุบลราชธานี องค์ที่ชื่อดีเนาะอยู่จังหวัดอุดรธานี เหตุที่ได้ชื่อว่า ดีโลด และดีเนาะ เพราะองค์อยู่อุบลราชธานี มีปกติพูดว่า ดี ดี ใครจะมาพูดจาปราศรัยหรือจะพูดกับใครก็มักจะพูดคำว่า ดี ดี เสมอ ส่วนองค์ที่ชื่อว่า ดีเนาะ ก็มักจะพูดว่าดีเนาะ ดีเนาะเสมอ

พระครูดีโลด นามเดิมว่า บุญรอด นามสกุล สมจิต มารดาชื่อกา บิดาชื่อบุตรดี เกิดวันพุธ ขึ้น 5 ค่ำ เดือนยี่ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2398 ณ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี บวชเป็นพระที่วัดมณีวนาราม (วัดป่าน้อย) ได้ฉายาว่า นันตะโร ได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือลาวและหนังสือไทยน้อย หนังสือขอม เรียนมนต์ มนต์กลาง และเชี่ยวชาญในด้านวิทยามนต์เป็นอย่างยิ่ง ภายหลังไปครองวัดทุ่งศรีเมือง ต่อมาได้เป็นเจ้าคณะแขวง (เจ้าคณะอำเภอ) อุดรรูปสนธิคม (ม่วงสามสิบ) และเป็นเจ้าคณะเมืองอุบลราชธานี (เจ้าคณะจังหวัด) ได้รับสมณศักดิ์เป็น พระครูวิโรจน์รัตโนบล (แก้วดวงเด่นของอุบล)

นอกจากนี้พระครูวิโรจน์รัตโนบาล ท่านยังมีความรู้ความสามารถในทางศิลปวิทยาคม

โบราณ เช่น เขียนลวดลายต่างๆ ที่ท่านได้เรียนมาจากท่านกัญญา เจ้าอาวาสวัดกลางเมืองอุบลงานลวดลาย ก็มีงานก่อสร้างโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ เขียนรูปภาพ มีลูกศิษย์คนสำคัญ คือ นายโพธิ์ ส่งศรีและคนอื่นๆ อีกจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีลูกศิษย์เป็นช่างตีเงิน ตีทอง ต้มหู เครื่องเงิน นาก ต่างๆ มากมาย

ท่านได้ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างโบสถ์วิหารและควบคุมงานก่อสร้างอื่นๆ มากมาย วัดใดที่ทำการก่อสร้างโบสถ์วิหารก็จะนำมณฑ์ท่านไปดูแล

ด้านเวทย์มนต์คาถา พระครูวิโรจน์รัตโนบล ท่านมีมนต์คลังเป็นพิเศษที่ไหนมีภูติผีปีศาจรบกวน จะนิมนต์ท่านไปปิดเป่า อยู่เย็นเป็นสุขกันถ้วนหน้า

ปี พ.ศ.2443 ท่านได้รับนิมนต์ให้ไปปฏิสังขรณ์ พระธาตุพนม ที่ข่ารถุดทรุดโทรมมาก ไม่มีผู้ใดซ่อมแซมได้ ท่านก็ทำสำเร็จ จนชาวเมืองนครพนมล่ำลือกันว่า ท่านคือพระอรหันต์ของชาวอีสาน

ปี พ.ศ.2483 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทย กับฝรั่งเศส พระกัลยาณมิตร ผู้ว่าราชการจังหวัด สั่งให้ทหารที่ออกไปรบ ไปกราบพระครูวิโรจน์รัตโนบล ซึ่งกำลังอาพาธ นอนอยู่บนเตียงลุกขึ้นไม่ได้ ท่านเพียงแต่ยื่นมือและทำให้ทหารและที่ศีรษะ แล้วให้พรว่า ขอให้ลูกเป็นสุขเป็นสุขเถิด ก็ปรากฏว่าทหารไปรบกลับมาปลอดภัยทุกคน

มนต์คลังของพระครูวิโรจน์รัตโนบล คือ

1. มนต์กันปลิง ให้เสกกันปลิง หรือ หาก 3 ครั้งว่า

ทา สิ เน ปะ วิ ยะ สะ อะ เม อุ

2. มนต์กันเงียง ก่อนไปทอดแหหาปลา ให้ท่องมนต์กันเงียงปลา 3 ครั้ง หรือ 7 ครั้งว่า

อิ ระ ชา คะ ทะ ระ สา

ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น หรือใครจะกล่าวอย่างไรกับท่าน ท่านจะพูดว่า ดี ดี เสมอ ท่าน จึงได้ชื่อว่า **พระครูดีโลด**

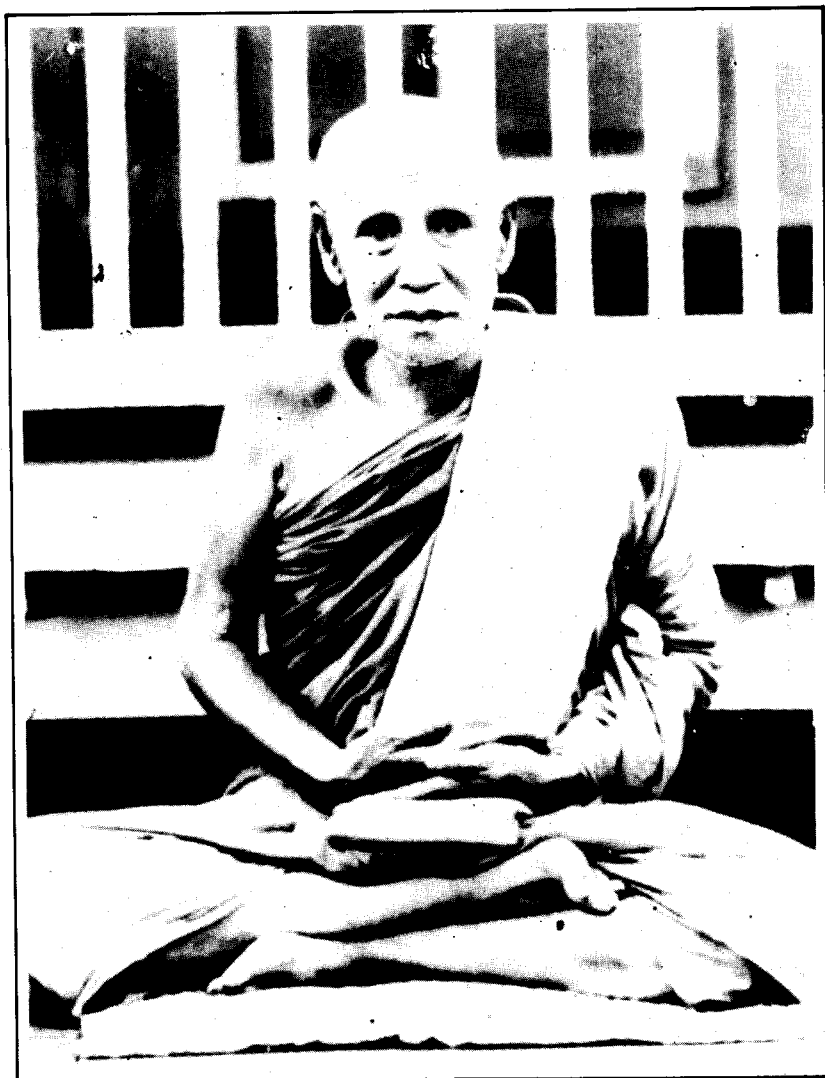
หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล หรือ พระครูวิเวกพุทธกิจ เป็นพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระปรมาจารย์ของชาวอุบลราชธานี เป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล เกิดที่บ้านชำโคม ตำบลหนองซอน อำเภอเมืองอุบลราชธานี มีชีวิตอยู่ระหว่างปี พ.ศ.2406-2485 บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุได้ 9 ขวบ อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่ออายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ ได้ฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางอานาปานสติ คือ การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออก มีองค์ภาวนาว่า "พุท-โธ"

หลวงปู่เสาร์ ได้จาริกไปยังที่ต่างๆ เป็นเวลาหลายปี จนมีบารมีธรรมแก่กล้า ถึงขีดสุดแล้วได้กลับมาอบรมสั่งสอนชาวอุบลราชธานี โดยมาจำพรรษาอยู่ที่วัดบูรพาราม เมืองอุบลราชธานี ที่นี้เองท่านก็ได้ลูกศิษย์เอกองค์สำคัญของท่านรูปหนึ่ง คือ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต หรือหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ที่ทำให้ชาวอุบลราชธานี พากันภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งว่า เกิดมีเพชรน้ำเอกผุดขึ้นใจกลางเมืองอุบลราชธานี ในเวลาเดียวกันถึง 2 เม็ด

หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล
 ปรมจารย์วิปัสสนากรรมฐานแห่งจังหวัดอุบลราชธานี

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

แนวคำสอนที่สำคัญหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล มีว่า

พึงสำรวมกาย วาจา ใจ จึงจะได้ชื่อว่ามีศีล

พึงสำรวมสติให้มั่นคงตรงดี จึงจะได้ชื่อว่ามีสมาธิ

พึงสำรวมให้แจ้งในกองสังขาร จึงจะได้ชื่อว่าปัญญา

หลวงปู่เสาร์ กันตสีโล มีอายุได้ 85 ปี จึงมรณภาพ ก่อนจะมรณภาพท่านได้นั่งสมาธิ อยู่ภายในวัด มีฝูงผึ้งจำนวนมากมาเกาะที่ตัวท่าน ท่านห้ามมิให้ใครมาไล่เพราะทราบว่าถึงเวลาที่ท่านจะต้องไปแล้ว ผึ้งเกาะก้นท่านอยู่ประมาณ 15 นาทีจึงไป หลังจากนั้นไม่นานท่านก็มรณภาพ

เชื่อกันว่าหลวงปู่เสาร์ คือพระอรหันต์รูปหนึ่ง

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

ปรมาจารย์องค์สำคัญของภาคอีสาน ด้านการปฏิบัติ และอบรมสั่งสอนวิปัสสนากรรมฐาน ท่านเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เกิดที่บ้านคำบาง ตำบลสงยาง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ปีมะแม ตรงกับวันที่ 21 มกราคม 2413 สกุล แก่นแก้ว บิดาชื่อ คำด้วง มารดาชื่อจันทร์

บรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุ 15 ปี แล้วลาสิกขาออกมาช่วยบิดามารดาทำนา เมื่ออายุ 22 ปี จึงอุปสมบทเป็นภิกษุ มีพระอริยกวี (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูประจักษ์อุบลคุณ (ส่วย) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้มอบตัวเป็นศิษย์ของหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล แล้วเที่ยวจาริก ถือนุตตงค์ไปตามที่ต่างๆ เป็นเวลานาน จึงได้เดินทางกลับมาสั่งสอนอบรมประชาชนชาวอุบลราชธานี

จนถึง พ.ศ.2492 จึงได้มรณภาพ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2492 ณ วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร รวมอายุได้ 79 ปี

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต คนทั่วไปเชื่อกันว่า ท่านเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง เช่นเดียวกับหลวงปู่เสาร์ กันตสีโล

แนวคำสอนของท่านที่น่าสนใจ คือ

ท่านสอนว่า

"ผู้ที่ถือว่า ไม่มีบาป ไม่มีบุญ ก็มากมายเข้าแล้ว แผ่นดิน

นี้วันจะแคบ มนุษย์แม้ถึงจะตาย กันับวันจะมากขึ้น

นโยบายทางโลกก็ กันับวันจะประชันขันแข่งกันขึ้น

ศาสนาทางมิชฌาতিฐิ กันับวันจะแสดงปาฏิหาริย์ คนที่โง่เขลา

ก็จะถูกจงไปอย่างโค กระบือ ผู้ฉลาดก็เหลือน้อย

จงเร่งปฏิบัติธรรม ให้สมควรแก่ธรรม

เหมือนไฟกำลังไหม้เรือน จงรีบดับโดยเร็วเถิด...."

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มีลูกศิษย์ที่ปฏิบัติธรรมเจริญรอยตาม จนได้ประสบมรรคผลตามกำลังแห่งบารมีธรรม มีมากมายหลายรุ่นนั้ก ที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันมากในเวลาต่อมาก็มี เช่น

หลวงปู่ขาว อนาลโย

หลวงปู่ฝาง จิตตะคุตโต

หลวงปู่แหวน สุจิณโณ

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี

หลวงปู่สาย จารุวัณโณ

หลวงปู่โชติ คุณสัมปันโน

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

หลวงปู่ชา สุภัทโท

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาโคโม

พระวิสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพอล)

หลวงปู่พุทธ ฐานิโย

พระอาจารย์สมชาย ฐิตวิริโย

พระราชญาณวิสุทธิโสภณ (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) วัดป่าบ้านดาด อุดรธานี

พระราชธรรมสุธี (พวง สุชินทริโย) วัดศรีธรรมาราม ยโสธร

หลวงปู่ฝาง จิตตะคุตโต

"ท่านมีทุกข์ก็พุทโธ ทำงานก็พุทโธ

หมาจะกัด งูจะฉก ก็พุทโธ

พุทโธ เป็นภาษาธรรม เป็นภาษาพระพุทธเจ้าของเรา

เราใช้เรียกภาษานี้แล้ว อะไรๆ ไม่ว่าคน หรือ สัตว์

เขารู้เรื่องหมด..."

นี่คือคำสอนของหลวงปู่ฝาง จิตตะคุตโต พระดีอีกรูปหนึ่งของอุบลราชธานี เป็นศิษย์ร่วมสมัยของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

ท่านเกิดที่บ้านกุดกระเสียน อำเภอเขิองใน จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวปฏิบัติและจริยาวัตร เช่นเดียวกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

มรณภาพแล้ว เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2525 ณ วัดอุดมคงคาคีรีเขต อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

หลวงปู่ขาว อนาลโย

หลวงปู่ของอุบลราชธานีอีกรูปหนึ่ง ที่เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ฐิตัตตโธ คือหลวงปู่ขาว อนาลโย เกิดที่บ้านบ่อชะแง อำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากได้อุปสมบทแล้ว ก็ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น แล้วจาริกธุดงค์ไปตาม จังหวัดต่างๆ จนบารมีแก่กล้า ซึ่งเชื่อกันว่า ท่านเป็นพระอรหันต์รูปหนึ่ง เช่นเดียวกับหลวงปู่มั่น ท่านได้มรณภาพแล้ว เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2526 ณ วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดอุดรธานี

เจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร)

ปราชญ์ผู้นำเอาความเจริญทางการศึกษา การศาสนา แผนใหม่มาสู่ชาวอุบลราชธานี เป็นยุคแรกเสมือนว่า เป็นดวงประทีปส่องสว่างแก่ชาวอุบลราชธานี ทำให้การศึกษาของจังหวัดอุบลราชธานี และมณฑลอีสาน เจริญก้าวหน้ามาจนตราบนานกาลทุกวันนี้ คือ ท่านเจ้าคุณ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร)

ท่านเป็นชาวบ้านหนองไหล อำเภอมืองอุบลราชธานี เป็นบุตรคนหัวปีของกรมการเมืองอุบลราชธานี ชื่อสุโขรสุประการ (สอน) มารดาชื่อแก้ว นามสกุล สุภสร อุปสมบทกับท่านเทวธัมม (ม้าว ณ วัดศรีทอง แล้วไปเรียนที่กรุงเทพฯ สอบได้เปรียญ 4 ประโยค แล้วกลับมาช่วยการศึกษาที่อุบลราชธานีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้สร้างโรงเรียน "อุบลวิทยาคม" ขึ้น

ท่านเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของอุบลราชธานี เป็นนักเทศน์ นักสอน มีผลงานด้านวรรณกรรมมากมาย แต่งหนังสือเกี่ยวกับคำสอนไว้หลายเล่ม เช่น

สิริจันโทวาทคำสอน

กาพย์ปู่สอนหลาน

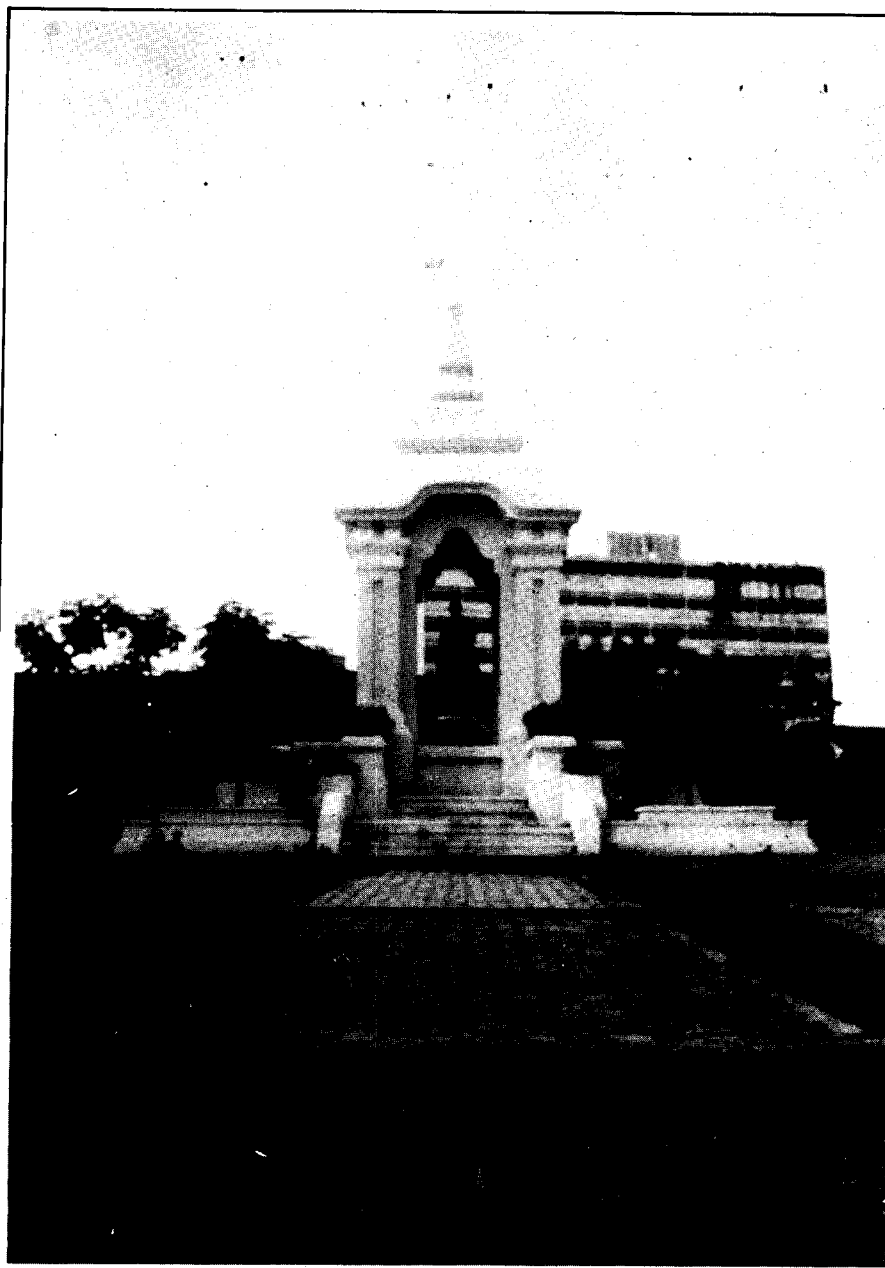
กาพย์หลานสอนปู่ เป็นต้น

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ มรณภาพเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2475 อายุได้ 77 ปี

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

นักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอุบลราชธานี รูปที่สองรองจากเจ้าคุณอาจารย์ของท่าน คือเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร) มีผลงานเป็นที่ปรากฏแพร่หลาย และได้ดำรงตำแหน่งสำคัญที่สุดแห่งคณะสงฆ์ไทย คือ ตำแหน่ง "สังฆนายก" รูปแรก นำเกียรติประวัติมาสู่ชาวอุบลราชธานี เป็นอย่างยิ่ง

ท่านผู้นั้น คือ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) เกิดที่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี บิดาเป็นกรมการเมือง ชื่อเมืองกลาง มารดาชื่อ บุตลี บรรพชาและอุปสมบทที่วัดศรีทอง มีท่านเทวธัมม (ม้าว) เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ติดตามอาจารย์ไปศึกษาที่กรุงเทพฯ สอบได้เปรียญธรรมตรีแล้ว กลับมาพร้อมอาจารย์ (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์) มาช่วยอาจารย์จัดการการศาสนาการศึกษา

อนุสาวรีย์สมเด็จพระมหาวิรวงศ์
(ติสโส อ้วน)

การเผยแพร่อยู่เป็นเวลานาน จนเป็นที่ปรากฏเลื่องลืออย่างกว้างขวาง เป็นผู้วางรากฐาน การศึกษาภาษาไทย และการก่อสร้าง โรงเรียนต่างๆ หลายแห่ง

มีงานนิพนธ์หลายเรื่องที่ยังถือเป็นคำสอนชั้นอมตะ สืบต่อมาจนทุกวันนี้ เช่น

เรื่อง แว่นใจ

เรื่อง สอนหนูน้อย

เรื่อง สอนโลก

เรื่อง หลักครู

เรื่อง สอนนายนาง

เรื่อง หลักชาติ เป็นต้น

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน)

มรณภาพ เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2499

ที่วัดบรมนิวาสวิหาร กรุงเทพฯ อายุได้ 89 ปี

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ธัมมธโร พิมพ์)

ปราชญ์องค์สำคัญของชาวอุบลราชธานี ต่อมายุคหลังที่ได้สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณ แก่วงการคณะสงฆ์ไทย คือ ดำรงตำแหน่งสูงสุด ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช ถึง 3 ยุค 3 สมัย คือ

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ธัมมธโร พิมพ์) ท่านเป็นศิษย์ของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) เป็นชาวบ้านสว่าง ตำบลสว่าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชา อุปสมบทแล้วได้ไปศึกษาและพำนักอยู่วัดพระศรีมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค แล้วได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุดเป็นที่ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์

ได้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชถึง 3 ครั้ง ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2517

สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (สนั่น จันทปัทมโชโต)

พระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ของอุบลราชธานี ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันและเป็นศาสนิกชน รุ่งหลังๆ ของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ได้สืบทอดสายใยแห่งธรรม เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวอุบลราชธานี อีกท่านหนึ่ง คือ

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (สนั่น จันทปัทมโชโต)

สถิต ณ วัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ เกิดที่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี บิดาชื่อ คำพวย มารดาชื่อ แอ้ม นามสกุล สรรพสาร อุปสมบท ณ วัดบรมนิวาสราชวรวิหาร กรุงเทพมหานคร สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ครั้งแรกที่ พระอมรเวทีและได้เลื่อน ตำแหน่งสูงขึ้นเป็นลำดับจนดำรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระ

สมเด็จพระมหามุนีวงศ์

เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2532 เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ และดำรงตำแหน่ง ถึงชั้นสมเด็จพระปิตุ 3 ของอุบลราชธานี

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนารายณ์สมเด็จฯ เจ้าคณะภาค 8 ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย นับว่าเป็นที่พึ่งของชาวอีสานที่พำนักอยู่ในกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

พระโพธิญาณเถระ (หลวงปู่ชา สุภัทโท)

การกล่าวถึงประวัติคนดีเมืองอุบลราชธานี หากละเว้นไม่กล่าวถึงท่านเจ้าคุณพระโพธิญาณเถระ หรือหลวงปู่ชา สุภัทโท ก็ดูจะขาดความสมบูรณ์ไป เพราะหลวงปู่ชา สุภัทโท นับเป็นพระเถระที่มีคุณธรรมชั้นสูง มีเกียรติประวัติสูงยิ่ง เป็นที่รู้จักของบรรดาพุทธศาสนิกชนผู้ใฝ่ใจในทางปฏิบัติธรรม เพื่อความหลุดพ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเชื่อกันว่าหลวงปู่ชา สุภัทโท ท่านเป็นพระอริยบุคคล ผู้พ้นโลกแล้วอย่างแน่นอน

หลวงปู่ชา สุภัทโท เกิดที่บ้านจิกก่อ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อมา มารดาชื่อพิมพ์ นามสกุลช่วงโชติ หลวงปู่ชา สุภัทโท มีอุปนิสัยใฝ่ในธรรม ปฏิบัติมาแต่เด็ก บรรดาญาติจะเรียนรู้หลักธรรม และแสวงหาความจริงอันประเสริฐ เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็ได้ศึกษาหลักธรรมจนสอบได้นักธรรมชั้นเอก แล้วออกเดินธุดงค์ ปฏิบัติธรรม แสวงหาอาจารย์ เพื่อศึกษาและปฏิบัติ ได้ศึกษาอยู่กับพระมหาแจ้งวัดบ้านเคิ่งใหญ่ อำเภอหัวตะพาน และกับพระครูอรุณธรรมวิจารณ์ วัดบ้านหนองหลัก อำเภอม่วงสามสิบ หลังจากนั้นก็ธุดงค์ไปยังสถานที่ต่างๆ จนไปพบกับหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตที่บ้านหนองผือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ฝากตัวเป็นศิษย์ แล้วออกเดินทางไปปฏิบัติธรรมตามแนวของหลวงปู่มั่น จนรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว จึงเดินทางกลับมาบ้านเกิด เมื่อปี พ.ศ. 2497 และได้สร้างวัดหนองป่าพงขึ้น อบรมสั่งสอนภิกษุสามเณรและประชาชนจนมีผู้เลื่อมใสศรัทธา ขอฝากตัวเป็นศิษย์ปฏิบัติปัสสนากรรมฐานเพื่อ ความหลุดพ้น

มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เมื่อมีศิษย์ชาวต่างชาติมากขึ้น ท่านจึงได้สร้างวัดนานาชาติขึ้น เพื่อให้เป็นที่พำนักของพระต่างชาติ จนเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน

ภายหลังหลวงปู่ชา สุภัทโท ได้เกิดอาพาธทางสมองไม่สามารถจะเดินหรือนั่งได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จึงจัดแพทย์หลวงถวายการรักษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 อาการก็มีแต่ทรุดเรื่อยมา จนถึงวันที่ 16 มกราคม 2535 ท่านจึงมรณภาพท่ามกลางความเศร้าสลดและอาลัยของพุทธศาสนิกชน และชาวอุบลราชธานี โดยทั่วไป

ประทีปแห่งธรรมก็ได้ดับมอดลงไปอีกดวงแล้ว ครั้นถึงวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยข้าราชการและประชาชน พระสงฆ์ทั้งชาวไทยและต่างชาติเสด็จมาทรงเป็นองค์ประธานพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ชา สุภัทโท ณ ฌาปนสถานพิเศษวัดหนองป่าพงอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

พระโพธิญาณเถระ
(หลวงปู่ชา สุภัทโท)

ตัวอย่างคำสอนบางเรื่อง

ของ

หลวงปู่ชา สุภัทโท

ความตั้งใจนะ คือ.....

ความตั้งใจในการปล่อยวาง

ไม่ต้องตั้งใจในความผูกมัด

ดี ก็ไม่ไปติดดี

ร้าย ก็อย่าไปติดร้าย

เดินไป....ก็ไม่ไ้

หยุดอยู่.....ก็ไม่ไ้

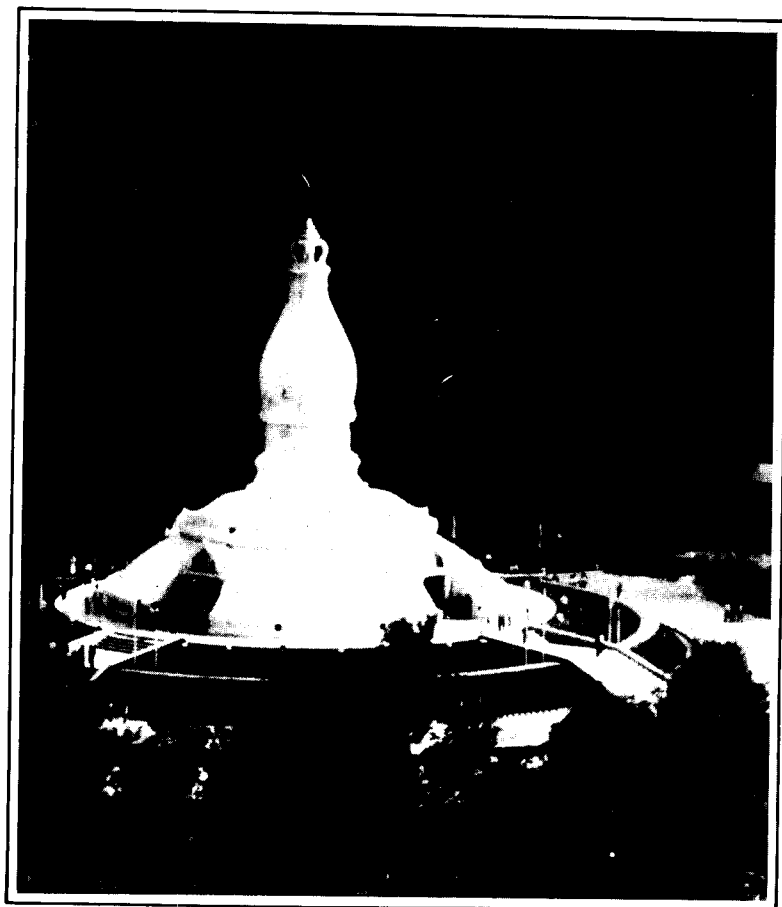
หรือปริศนาธรรมว่า

กบเต๋านั่งเฝ้ากอบัว

อยู่บนหัวกลิ้งบัวบ่ต้อง

แมงกุ้งองบินฝ่ายแคว่มา

เอาเกศาดอกบัวไปจ้อย

เจดีย์ธรรมสังเวช
บรรจุอัฐิธาตุของ
หลวงปู่ชา สุภัทโท
วัดหนองป่าพง

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา เป็นสตรีชาวอุบลราชธานี คนเดียวที่มีบทบาทสำคัญ ต่อจังหวัดอุบลราชธานีในอดีต ในฐานะชายาของผู้สำเร็จราชการมณฑลลาวท้าว (มณฑลอีสาน) คือ พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้เป็นกำลังสำคัญในการทะนุบำรุง และทำคุณประโยชน์ให้แก่แผ่นดิน

หม่อมเจียงคำ ชุมพล ณ อยุธยา เกิดเมื่อพ.ศ. 2422 ที่เมืองอุบลราชธานี เป็นธิดาคนที่ 9 ของท้าวสุรินทร์ชมภูและนางดวงจันทร์ ได้เข้าพิธีบาศรีสุทธรชฎาถวายตัวเป็นชายาของพลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อ พ.ศ.2437 มีโอรส 2 องค์ คือ

หม่อมอุปสีสาน ชุมพล และหม่อมกมลีสาน ชุมพล

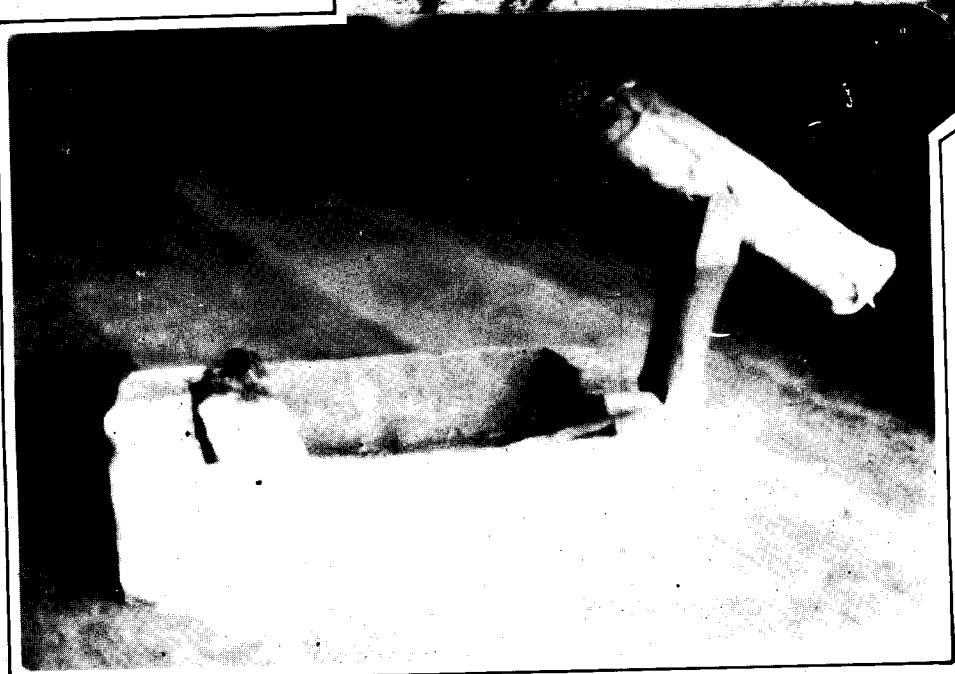
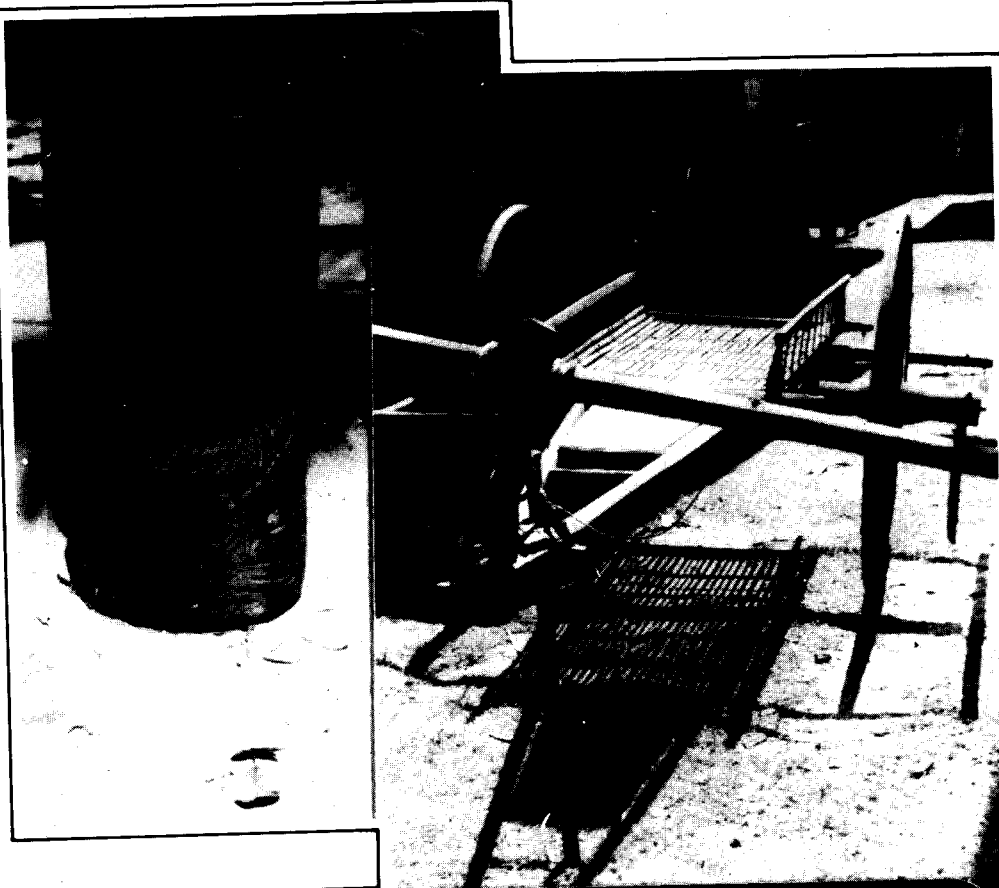
หม่อมเจียงคำ ได้เป็นผู้นำสตรีชาวอุบลราชธานีในด้านต่างๆ มากมาย ผลงานที่สำคัญ และน่ายกย่อง คือ ท่านได้มอบที่ดินส่วนตัวให้แก่ราชการจำนวนมาก เช่น บริเวณทุ่งศรีเมือง, สำนักงานเทศบาลเมืองอุบลราชธานี, โรงเรียนอนุกูลอุบลราชธานี, ศาลจังหวัดอุบลราชธานี, และ โรงพยาบาลศูนย์สรรพสิทธิประสงค์อุบลราชธานี เป็นต้น ท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2481

โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี
ที่ดินส่วนหนึ่งที่หม่อมเจียงคำ มอบให้เป็นสมบัติของทางราชการ

ส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 9

การดำเนินชีวิตของชาวอุบลราชธานี

การดำเนินชีวิตของชาวอุบลราชธานี

ชาวอุบลราชธานี ได้รับอิทธิพลจากกรุงศรีสัตนาคนหุต หรือนครเวียงจันทน์เนื่องจาก บรรพบุรุษ คือ พระตาและพระวอ ได้วางรากฐานในด้านความเชื่อ ความคิดชนบธรรมเนียม ประเพณี และแนวดำเนินชีวิตสำหรับลูกหลานสืบต่อกันมาหลายชั่วคน โดยเฉพาะคำสอนของพระตา ได้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของชาวอุบลราชธานีมาช้านาน ลักษณะนิสัยใจคอและสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรในบริเวณเมืองอุบลราชธานีและเมืองใกล้เคียง จึงเป็นลักษณะที่ "เรียบง่าย" คล้ายคลึงกับลักษณะที่สังฆราช ปาลเลกัวซีได้กล่าวไว้ว่า

"ไว้ใจคนง่าย หูเบา ถือโชคลาง เชื่อสัจย์ สุภาพ และ ไร้เดียงสา..."

ซึ่งลักษณะนี้ ยังคงเป็นนิสัยที่ติดมาอยู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนการดำรงชีวิตและการยังชีพของคนในสมัยก่อนคงอาศัยเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยการทำนาแล้วเก็บข้าว ไว้ในยุ้งเพื่อเอาไว้กินตลอดปี ปลูกพืชผักสวนครัวพอไว้เลี้ยงครอบครัวและอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ปลา ก็ยังมีอยู่มาก หาได้ไม่ยากเพราะผู้คนสมัยก่อนยังไม่มีมาก และไม่ค่อยเห็นค่าของเงินตรา เนื่องจากสามารถผลิตสินค้าและแลกเปลี่ยนกันได้ง่าย

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรในภาคอีสาน ในเรื่องเกี่ยวกับที่ต่างๆ ภาค 4 ที่ว่าด้วยการตรวจราชการมณฑลอุดรและอีสาน เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2449 ซึ่งทำให้เห็นสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรในภูมิภาคแถบนี้อย่างชัดเจนว่า

"ตั้งแต่เข้าเขตมณฑลอุดรมา ได้ไปเที่ยวตามหมู่บ้านราษฎรตามทางที่ผ่าน ผ่านมาหลายแห่ง บางแห่งเป็นนครใหญ่ ตั้งมาช้านานหลายชั่วคน ลองได้ถามประเพณีการสมาคมของชาวบ้านเหล่านี้ ตามที่พวกชาวบ้านชี้แจง ได้ความประหลาดน่าพิศวงอย่าง 1 คือ ชาวบ้านเหล่านี้ครัวหนึ่งมีบ้านอยู่แห่ง 1 มีเหยาเรือนพอกินอยู่แล้วมียุ้งข้าวเก็บไว้พอกินปี 1 ในบ้านปลูกพริก มะเขือ ข่า ตะไคร้ สำหรับต้มแกง นอกบ้านมีสวนผลไม้ เช่น กล้วย อ้อย หนาม มะพร้าว และมีที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ต่อเขตสวนนอกไปถึงทุ่งนาต่างมีเนินนา และโคกระบือพอทำได้ข้าวกินทุกครัวเรือน ถึงฤดูทำนาก็ช่วยกันทำนาทั้งชายหญิง เด็กและผู้ใหญ่สิ้นฤดูทำนาผู้ชายไปเที่ยวหาของขาย ผู้หญิงอยู่บ้านเลี้ยงไหมและทอผ้าทำเครื่องนุ่งห่มเศษอาหารมีเหลือบริโภคใช้เลี้ยงไก่และสุกรไว้ขาย การกินอยู่ของชาวบ้านแถมนี้ทำได้เองเกือบไม่ต้องหาสิ่งอันใดสิ่งที่ต้องซื้อก็คือเครื่องเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า เป็นต้น และเครื่องถ้วยชาม บางทีก็ซื้อด้วยทอผ้าและผ้าผืนและของอื่นๆ ที่ชอบใจซึ่งพ่อค้าหาไปขาย เงินทองที่จะใช้ซื้อหาก็คือพอเพียง

เพราะมีโคกระบือที่ออกลูกเหลือใช้ และมีหมูและไก่ที่เลี้ยงเอาไว้ด้วยเศษอาหารเหลือบริโภคนขายได้เงินซื้อของต้องการได้พอปรารถนาต่างครัวต่างเป็นอิสระแก่กัน ไม่มีใครเป็นบ่าวไม่มีใครเป็นนายใคร ลูกบ้านที่อยู่ในปกครองก็ปกครองกันง่ายตาย แต่ว่าทั้งตำบลจะหาเศรษฐกิจมีเงินแค่ 200 บาทขึ้นไปไม่มีเลย คนยากจนถึงต้องเป็นบ่าวคนอื่นก็ไม่มีอีกเลย ลักคนเดียว คงอยู่กันมาเช่นนั้นนับด้วยร้อยปีแล้วเพราะเหตุว่า พวกชาวบ้านทำไร่นาหาเลี้ยงตัวได้ โดยไม่จำเป็นต้องการเงินความรู้สักต้องการเงินไม่รุนแรง เงินก็ไม่มีอำนาจเหมือนในเมืองที่วาคิวโลซ์..." จากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ จะทำให้เราสามารถมองเห็นสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรในภูมิภาคแถบนี้ในช่วงระยะเวลานั้นอย่างชัดเจน แต่ในปัจจุบันสภาพเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากแล้วอย่างแทบจะไม่เหลืออยู่เลย ทั้งนี้เพราะสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ ทำให้ประชาชนมีความคิดความเชื่อและการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม ยกตัวอย่างความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาก็ลดน้อยลง ความเชื่อทางวิทยาศาสตร์เข้ามาแทนที่ และปัจจุบันความนิยมในเรื่องเงินตราและการยกย่องนับถือคนรวยได้เข้ามามีบทบาทกับสังคมมาก นอกจากนี้ความเชื่อในด้านศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีก็เปลี่ยนแปลงไปมาก จนกลายมาเป็นปัญหาของสังคมที่จะช่วยกันแก้ไขต่อไป ปัจจุบันชาวอุบลราชธานี ดำรงชีวิตอยู่เช่นเดียวกับจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศเพราะความเจริญทางด้านการสื่อสาร การคมนาคมและสื่อมวลชนต่างๆ ที่ทันสมัยและการไหลเวียนของประชาชนจากท้องถิ่นไปยังเมืองหลวง และท้องถิ่นต่างเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงกัน จึงทำให้วัฒนธรรมประเพณีและการครองชีวิตของชาวอุบลราชธานีเป็นลักษณะสากลมากยิ่งขึ้น จนไม่อาจแยกกันออกว่าอะไรเป็นของท้องถิ่นและของสากล รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา รายได้เศรษฐกิจ การเงินการเกษตรและอุตสาหกรรมซึ่งเป็นไปอย่างกว้างขวาง และนับวันจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นซึ่งจะต้องตามให้ทัน

แต่สิ่งที่ยังเป็นสัญลักษณ์ของชาวอุบลราชธานี ที่ยังสืบทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบันก็คือ ความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา การนำเอาพระธรรมจากพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หล่อหลอมความเชื่อค่านิยมและเจตคติผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมคนอุบลราชธานียังคงยึดมั่นอยู่ในความรู้จักสามัคคีและมีความเป็น "พี่น้อง" กันอย่างเหนียวแน่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุภาพอ่อนโยน ให้เกียรติและเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ใส่ใจในการศึกษาหาความรู้และก่อกอบปรุคุณความดีอย่างมั่นคง มีความซื่อสัตย์ ขยันอดทน จริงใจ และมีเมตตากรุณา สมควรได้ชื่อว่า "อุบลเมืองนักปราชญ์"

บรรณานุกรม

1. รายงานประชุมทางวิชาการ. ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2534, 99 หน้า. (เอกสารอัดสำเนา)
2. ระลึก ธาณี. อุบลราชธานีในอดีต โรงพิมพ์เรืองสาส์นการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร, 2524.
3. ปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดของดีเมืองอุบล. เอกสารอัดสำเนา, 2535. 230 หน้า.
4. มหาวิทยาลัย ดิสสมหาเถระ, สมเด็จพระพนรัตน์ต่างเรื่อง โรงพิมพ์สลาภกนิแบ่งพระนคร 2499
5. ทิพย์พระอรหันต์แห่งยุคปัจจุบัน ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เดือน มีนาคม 2533 กองทุนโลกทิพย์ กรุงเทพฯ
6. คนดีเมืองอุบล. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี วิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาการพิมพ์. 2527
7. สมมาวดี พันธุ์เพ็ง พระโพธิญาณเถระ หลวงพ่อชา สุภัทโท. อุบลราชธานี โรงพิมพ์ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2529.
8. โลกกลับ นิตยสารรายเดือน ปีที่ 7 ฉบับที่ 62 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2533.
9. อุบลราชธานี 200 ปี หนังสืออนุสรณ์ ครบรอบ 200 ปี อุบลราชธานี 2535.
10. สวิง บุญเจิม ตำรามรดกอีสาน โรงพิมพ์ยงสวัสดิ์การพิมพ์อุบลราชธานี, มปป.
11. มนัส สุขสาย. ภูมิปัญญาชาวบ้านไทยอีสาน ประชาชาติออฟเซต : อุบลราชธานี 2539.

เกี่ยวกับผู้เขียน

(ข้อมูล 1 มิถุนายน 2541)

ชื่อ : นายปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์

เกิด : 1 เมษายน 2484

สถานที่ : จังหวัดยโสธร อำเภอป่าดัว ตำบลโคกนาโก บ้านโคกกลาง

ภูมิลำเนาบิดามารดา : จังหวัดอุบลราชธานี อำเภอเมือง ตำบลหนองซอน บ้านท่าโคม

การศึกษา : ศีลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทประวัติศาสตร์)

พิเศษ : เปรียญธรรม 6 ประโยค นักธรรมชั้นเอก (บวชเรียน 16 พรรษา)

อดีต : นิสิตมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

: นักศึกษามหาวิทยาลัย สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร

ปัจจุบัน : หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สปจ.อุบลราชธานี

(ศึกษานิเทศก์ 8) โทร. (045) 255708-411

บ้านพัก : "บ้านสุขพอดิ" เลขที่ 184 หมู่ 12 (บ้านดอนยุง)

ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โทร. (045) 313699

ครอบครัว : อาจารย์บุญยืน เกษมศิลป์ อาจารย์ 2 ระดับ 7

โรงเรียนบ้านนาเมือง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุบลราชธานี

: อาจารย์สถาปนา เกษมศิลป์ อาจารย์ 1 ระดับ 3

โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ

: นายศึกษาศาสตร์ เกษมศิลป์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ (สาขาไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร กรุงเทพฯ

เกษียณอายุราชการ : 2544

9. เอกสารประกอบการอบรม โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแผนการสอนของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องความรู้เรื่องแผนการสอน รุ่งศิลป์ การพิมพ์ออฟเซต อุบลราชธานี 34 หน้า
10. ร่วมเขียนหนังสือ อ่านเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เรื่องบ้านหนองผักแว่น โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน จังหวัดอุบลราชธานี

ผลงานการศึกษาค้นคว้าและการผลิตเอกสารทางวิชาการ

ประกอบการเรียนการสอนของ

นายปิยะศักดิ์ เกษมศิลป์

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ชุด "ของดีเมืองอุบล" อยู่ในระหว่างการจัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศ โดยสำนักพิมพ์บรรณกิจ กรุงเทพฯ มี 4 เล่ม
  - เล่มที่ 1 เรื่อง ประวัติเมืองอุบลราชธานี หน้า 55 หน้า
  - เล่มที่ 2 เรื่อง ปุชนิยสถานและโบราณวัตถุ หน้า 52 หน้า
  - เล่มที่ 3 เรื่อง สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี หน้า 50 หน้า
  - เล่มที่ 4 เรื่อง คนดีของเมืองอุบลราชธานี หน้า 46 หน้า
2. เอกสารการสอนสำหรับครู เรื่อง "ความรู้เรื่องเมืองอุบลราชธานี" เอกสาร อัดสำเนา หน้า 102 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชา สังคมศึกษารายวิชา ส 071 และ ส 072 ท้องถิ่นของเรา
3. หนังสืออุเทศ เรื่อง "พระพุทธประวัติสำหรับครู" เอกสารอัดสำเนา หน้า 110 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 018 และ ส 019 พระพุทธศาสนา
4. เอกสารการสอนสำหรับครู เรื่อง "วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา" เอกสาร อัดสำเนา หน้า 30 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา
5. เอกสารการสอนสำหรับครู เรื่อง "ศาสนพิธี" เอกสารอัดสำเนา หน้า 12 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาสังคมศึกษา รายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา
6. เอกสารการสอนสำหรับครู เรื่อง "นางแดงอ่อน" เอกสารอัดสำเนา หน้า 76 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชา ภาษาไทย รายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้าน
7. เอกสารการสอนสำหรับครู เรื่อง "ท้าวขูลุนางอ้าว" เอกสารอัดสำเนา หน้า 102 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาภาษาไทย รายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้าน
8. เอกสาร "คู่มือการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด ของดีเมืองอุบล" เอกสารอัดสำเนา หน้า 105 หน้า ใช้ประกอบการเรียนการสอนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต